

**Valsts reģionālās
attīstības aģentūra**

**Baltic Institute of
Social Sciences**

**Pētījums
„Par pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu
pieskatīšanas pakalpojumu attīstību
Latvijas plānošanas reģionos”**

Pētījuma ziņojums

Pētījuma pasūtītājs:
Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Pētījuma veicējs:
Nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences”

**Rīga,
2009. gada 25. marts**

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes iela 65-16,
Rīga, LV-1050, Latvija
T. (+371) 67217553
F. (+371) 67217560
e-pasts: biss@biss.soc.lv
www.biss.soc.lv

Saturs

PĒTĪJUMA MĒRĶI UN UZDEVUMI.....	4
PIELIETOTĀS DATU VĀKŠANAS UN ANALĪZES METODES	5
KOPSAVILKUMS	8
PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	20
1. PII UN ALTERNATĪVU BĒRNU PIESKATĪŠANAS PAKALPOJUMU NORMATĪVĀ REGULĒJUMA ANALĪZE	20
1.1. Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana.....	21
1.1.1. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas finansēšana.....	21
1.1.2. Principa „nauda seko bērnam” ievērošanas iespējas un risinājumi	22
1.1.3. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana	24
1.1.4. „Fonda nauda” jeb vecāku līdzfinansējums.....	25
1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu pedagogu kvalifikācija, slodze un atalgojums.....	26
1.2.1. Pirmsskolas izglītības pedagogu kvalifikācija.....	26
1.2.2. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums.....	28
1.2.3. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa.....	29
1.3. Higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem	30
1.3.1. Higiēnas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem.....	31
1.3.2. Higiēnas prasības pielāgotās telpās izvietotām PII.....	31
1.3.3. PII telpu optimizācijas risinājumi	32
1.4. Priekšlikumi PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanai	33
1.4.1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma problēmu novērtējums	33
1.4.2. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma problēmu risināšanai piedāvātie risinājumi – politikas alternatīvas	43
1.4.3. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanas priekšlikumu kopsavilkums	54
2. PII UN ALTERNATĪVU BĒRNU PIESKATĪŠANAS PAKALPOJUMU DAUDZVEIDĪBA LATVIJĀ	57
2.1. Pirmsskolas izglītības nozīme un iespējas bērnu personības veidošanā	57
2.2. Pirmsskolas izglītības iestādes	59
2.2.1. Pašvaldību PII.....	60
2.2.1. Privātās PII	61
2.3. Alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumi	62
2.3.1. Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstītie bērnu rotaļu un attīstības centri	63
2.3.2. Pašvaldību veidotas rotaļu grupas: Liepājas piemērs	64
2.3.3. Privātie bērnu pieskatīšanas centri	65
2.3.4. Aukļu dienesti.....	66
2.4. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu analīze vecāku interešu un vajadzību perspektīvā	68
2.5. Kopsavilkums – PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu novērtējums	72
3. ĀRVALSTU PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU IZGLĪTĪBAS UN APRŪPES PAKALPOJUMU IZPĒTE	82
3.1. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas pieeju raksturojums.....	82
3.2. Ārvalstu gadījumu izpēte	85
3.2.1. Vācija.....	86
3.2.2. Ungārija	90
3.2.3. Lielbritānija (Anglija).....	95
3.2.4. Nīderlande	102
3.2.5. Somija.....	108
3.2.6. Zviedrija	113
3.3. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu labās prakses piemēri un to piemērotība Latvijas situācijai	117
3.3.1. Reģistrēta bērnu aprūpētāja	117

3.3.2. Atvērts dārziņš.....	118
3.3.3. Uzņēmumu dibinātie dārziņi	119
3.3.4. Labās prakses piemēri pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanā	121
3.3.5. Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidība.....	122
4. BĒRNU PIESKATĪŠANAS PAKALPOJUMU PIEDĀVĀJUMA KVANTITATĪVS RAKSTUROJUMS	123
4.1. Pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu izplatība.....	123
4.2. Apmierinātais un neapmierinātais pirmsskolas izglītības pieprasījums.....	126
4.3. Pašvaldību PII infrastruktūras stāvoklis un plānotie uzlabojumi.....	131
4.3.1. Pašvaldību teritorijās esošās PII infrastruktūras novērtējums	131
4.3.2. Plānotie pašvaldību PII infrastruktūras uzlabojumi.....	132
4.4. Pašvaldību izdevumi pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes nodrošināšanai	134
4.5. Bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieprasījuma prognoze	138
4.6. Kopsavilkums	142
5. PUBLISKĀS UN PRIVĀTĀS PARTNERĪBAS ATTĪSTĪBAS ANALĪZE PII JOMĀ.....	144
5.1. Publiskās un privātās partnerības attīstības PII jomā konteksts.....	144
5.2. Publiskās un privātās partnerības īstenošanas lietderību noteicošie faktori.....	145
5.3. Ekonomiski izdevīgākie partnerības modeļi	148
5.4. Citas publiskās un privātās partnerības iespējas	149
6. PRIEKŠLIKUMI VALSTS UN PAŠVALDĪBU ATBALSTA POLITIKAI PII UN ALTERNATĪVU BĒRNU PIESKATĪŠANAS PAKALPOJUMU NODROŠINĀŠANAI	151
6.1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma problēmu kopsavilkums	152
6.2. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma problēmu risināšanai piedāvātās atbalsta politikas alternatīvas	157
6.3. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma atbalsta politiku salīdzinājums	174
PIELIKUMI	188
1. pielikums.....	188
2. pielikums.....	190
3. pielikums.....	198
4. pielikums.....	200

Pētījuma mērķi un uzdevumi

Pētījuma „PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstība Latvija plānošanas reģionos” **mērķis** ir sagatavot priekšlikumus par pirmsskolas izglītības iestāžu (turpmāk tekstā – PII) tīkla un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību Latvijas plānošanas reģionos atbilstoši to attīstības tendencēm un pašvaldību iedzīvotāju vajadzībām.

Pētījuma mērķa sasniegšanai izvirzītie **darba uzdevumi** ir:

- (1) veikt pirmsskolas izglītības politikas un PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu regulējošo politikas analīzi, lai noteiktu pirmsskolas izglītības politikas normatīvo regulējumu, kas nedarbojas labvēlīgi PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sektora vajadzībām;
- (2) balstoties uz veikto PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sektora darbības normatīvā regulējuma analīzi un izstrādātajiem ieteikumiem būtiskāko šķēršļu optimālam regulējumam, noteikt identificēto problēmu mērogu, radītās sekas un veikt piedāvāto priekšlikumu potenciālo rezultātu, pasākumu efektivitātes un ieviešanas risku novērtējumu;
- (3) apzināt un apkopot PII un citus izplatītākos alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu veidus, kā arī veikt PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu priekšrocību un trūkumu novērtējumu, aplūkojot gan bērna attīstības intereses, gan vecāku ieguvumus un zaudējumus;
- (4) izpētīt ārvalstu labās prakses piemērus PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniegšanā, izvērtējot konkrētu pakalpojumu piemērotību Latvijas situācijai;
- (5) sniegt valsts (publiskās) un privātās partnerības projektu ieviešanas ekonomisko pamatojumu PII būvniecībai, kā arī izvērtēt, kādās situācijās pašvaldībai ir izdevīga PPP projektu īstenošana;
- (6) balstoties uz VRAA īstenotās pašvaldību aptaujas datiem un sagatavoto prognozi par paredzamo bērnu skaitu viena gada vecuma grupās (0-6gadi) tuvākajiem 20 gadiem, veikt sekojošu rādītāju analīzi:
 - noteikt PII un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājumu (iestāžu skaits, vietu skaits tajās u.c. piedāvājumu raksturojoši rādītāji);
 - sniegt PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu ierobežotas pieejamības galvenos iemeslus;
 - noteikt PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu vietu trūkumu;
 - noteikt valsts un pašvaldību izdevumus un to struktūru, kas saistīti ar dažādu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu īstenošanu un/ vai atbalstu;
 - balstoties uz augstāk minēto rādītāju analīzi, konstatēt nepieciešamība jaunu PII būvniecībai, esošo iestāžu paplašināšanai vai alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšanai.
- (7) balstoties uz pētījuma rezultātiem, izstrādāt priekšlikumu variantus valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai, veikt šo priekšlikumu salīdzinājumu no sabiedrisko ieguvumu – zaudējumu analīzes perspektīvas;
- (8) pamatojoties uz (7) uzdevumā veikto salīdzinājumu, dažādām pašvaldību grupām un attiecīgi Latvijas plānošanas reģioniem noteikt piemērotākos risinājumus PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanas uzlabošanai īsā, vidējā un ilgā termiņā.

Pielietotās datu vākšanas un analīzes metodes

Iepriekš minēto darba uzdevumu izpildē tika izmantotas sekojošas datu vākšanas un analīzes metodes:

- statistikas datu analīze par PII tīklu visos Latvijas plānošanas reģionos;
- Latvijas pirmsskolas izglītības politikas dokumentu analīze;
- sekundārā iepriekš veikto pētījumu analīze, lai analizētu PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu veidus un noteiktu to priekšrocības un trūkumus, raugoties no bērna attīstības interesēm un vecāku vajadzībām;
- izvērtējot PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu atbilstību bērnu attīstības interesēm, ir izmantotas zinātniskās atziņas pirmsskolas pedagoģijas jomā;
- sekundārā ārvalstīs veikto pētījumu un politikas dokumentu analīze par agrīnās bērnības un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un izglītību, lai apzinātu dominējošās pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas pieejas;
- ārvalstu labās prakses piemēru identificēšanai tika izmantoti pamatā divi galvenie avoti: Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkla EURYDICE datu bāzē pieejamie Eiropas valstu ziņojumi un OECD apkopotie valstu ziņojumi par pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas ietvariem un atbilstošajiem pakalpojumiem;
- padziļinātās ekspertu intervijas ar PII pakalpojumu sniedzējiem, privātā un pašvaldību sektora pārstāvjiem – pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas veidotājiem un pašvaldību līmeņa īstenotājiem;
- politikas plānošanas dokumentu, to izpildes informatīvo ziņojumu un iepriekš veikto pētījumu sekundāra analīze, lai sniegtu privātās un privātās partnerības projektu ieviešanas ekonomisko pamatojumu PII būvniecībai, kā arī izvērtēt kādās situācijās pašvaldībai ir izdevīga šādu projektu īstenošana;
- tika veikta IZM datu par pirmsskolas izglītības jomu raksturojošajiem rādītājiem - PII skaits pašvaldībās, bērnu skaits, kas apmeklē PII, rindas uz vietām PII, PII finansējums un PII strādājošajiem pedagogiem - statistiskā analīze;
- lai iegūtu darba uzdevumu izpildei nepieciešamos datus par situāciju Latvijas pašvaldībās, VRAA īstenoja pašvaldību elektronisko aptauju;
- tika veikta VRAA īstenošanās pašvaldību aptaujas datu par PII darbību un alternatīviem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem pašvaldības administratīvajā teritorijā (sīkāk izmantoto datu raksturojumu skatīt 1. pielikumā) statistiskā analīze;
- veicot PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sektora darbības normatīvā regulējuma būtiskāko problēmu mērogu, to radīto seku, kā arī piedāvāto priekšlikumu potenciālo rezultātu, pasākumu efektivitātes un ieviešanas risku novērtējumu (novērtējuma veikšanas metodika atspoguļota 3. pielikumā), izmantota minētās jomas normatīvā regulējuma un citu politikas dokumentu analīze, kā arī iepriekš veikto pētījumu rezultāti;
- priekšlikumu variantu valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai izstrādei izmantoti visu pētījuma ietvaros veikto pētniecisko aktivitāšu rezultāti – Latvijas un ārvalstu labās prakses piemēru analīze, normatīvā regulējuma analīze, publiskās un privātās partnerības piemēru izpēte, kā arī PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu situācijas statistiskā analīze, prognoze par bērnu skaitu vecumā no 0 līdz 6 gadiem tuvākajiem 20 gadiem;
- priekšlikumu variantu valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai izstrādei izmantoti arī iepriekš veiktie pētījumi un

padziļinātās ekspertu intervijas ar PII pakalpojumu sniedzējiem, privātā un pašvaldību sektora pārstāvjiem, pirmsskolas vecuma bērnu vecākiem.

Pētījums laiks: no 2008. gada 25. novembra līdz 2009. gada 25. martam.

Situācijas analīze dažādu pašvaldību griezumā atšķiras atkarībā no izmantotā datu avota. Ja situācijas izpēte tika balstīta IZM datus, dati tika aplūkoti reģionu, rajonu un republikas nozīmes pilsētu griezumā (neapmierinātais pieprasījums – arī sīkāk 1. līmeņa pašvaldību griezumā), jo lielākā daļa datu bija pieejami tieši rajonu līmenī. Savukārt, ja situācijas izpēte tika balstīta VRAA īstenotās pašvaldību aptaujas datus, tad rezultāti tika aplūkoti galvenokārt dalījumā pēc pašvaldības tipa – republikas nozīmes pilsētas, rajonu centri, mazpilsētas, pagasti tā, lai katrā apakšgrupā būtu pietiekams novērojumu (analizējamo vienību) skaits aplūkotās parādības raksturošanai.

Pētījuma rezultātus lielā mērā ir ietekmējis apstāklis, ka VRAA veiktā pašvaldību aptauja par stāvokli PII jomā nav visaptveroša, ko savukārt izraisīja pašvaldību nepietiekamā atsaucība aptaujas gaitā. Vairākkārt pagarinot informācijas iesūtīšanas termiņus un atgādinot par nepieciešamību iesniegt prasīto informāciju, tika panākts, ka anketas iesūtīja nedaudz mazāk par pusi no Latvijas pašvaldībām (sk. 1. pielikumu). Novērtējot šo apstākli, VRAA kopā ar pētniekiem pieņēma lēmumu pētījumā izmantot uz izlases apsekojumu balstītu metodoloģiju.

Pētnieki ir realizējuši šādu pieeju, no kā izriet, ka ieteikumi par konkrētu pasākumu efektivitāti noteiktās teritorijās ir attiecināti nevis uz konkrētām pašvaldībām, bet no izlases kopas izsecināmām raksturīgām situācijām (teritoriju tipoloģijām). Vienlaikus jāņem vērā, ka pašvaldību apsekojuma rezultāti ir tikai nosacīti traktējami kā ar izlases metodi iegūti, jo respondentu kopa pilnīgi noteikti nav ar gadījuma raksturu. Tie apstākļi, kas noteica pašvaldību piedalīšanos apsekojumā vai atteikšanos piedalīties tajā, visticamāk ir visai cieši korelējoši ar PII pakalpojumu stāvokli pašvaldībās. Līdz ar to apsekojuma rezultātus var pielietot, lai raksturotu ar PII pakalpojumiem saistītos jautājumus noteiktās teritoriju tipoloģijās (kā minēts – no izlases kopas izsecinātās), bet daudzos gadījumos nevar vispārināt uz visu valsti kopā.

Tā, piemēram, ja no apsekojuma izlases datiem mēģina iegūt kopējo novērtējumu PII pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamajām izmaksām valstī, tad eventuāli varētu apsekojumā iegūtās kopsavilkuma summas reizināt ar divi (vai nedaudz lielāku skaitli – saistībā ar apsekojumā piedalījušos pašvaldību % daļu no visām). Tomēr, ir nopietns pamats domāt, ka apsekojumā nepiedalījās tās pašvaldības, kurām PII iestāžu tīkla attīstība šai brīdī nav aktuāla. (Ja pieņem, ka apsekojumā pašvaldības nepiedalījās pēc principa „tas uz mums neattiecas”, tad ar kopsavilkuma summas dubultošanu iegūtais novērtējums līdz pat divām reizēm varētu pārsniegt faktiski nepieciešamo – t.i. novērtējums būtu veikts ar ticamību $\pm 100\%$.) Tādējādi ir redzams, ka šāda vispārināšana var novest pie kļūdām novērtējumos, ko pētnieki ir ņēmuši vērā, izstrādājot pētījuma rezultātu ziņojumu.

Pētījumā lietoto terminu un jēdzienu skaidrojums

Agrīnā vecuma posma bērni - bērni vecumā no 0 līdz 3 gadiem.

Alternatīvas bērnu pieskatīšanas iestādes – institucionalizēti pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēji, piemēram, aukļu dienests, bērnu rotaļu un attīstības centri, bērnu pieskatīšanas centri. Šīs iestādes nodrošina bērnu pieskatīšanas, aprūpes, audzināšanas un izglītības funkcijas, taču atšķirībā no PII šīs iestādes nav licencējušas pirmsskolas izglītības programmu/-as.

Nelegālie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji – individuālie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji, kuri nav reģistrējušies nedz komercuzņēmumu, nedz izglītības iestāžu reģistrā un piedāvā maksas bērnu pieskatīšanas pakalpojumus mājas apstākļos.

Pirmsskolas izglītības iestāde (PII) – izglītības iestāžu reģistrā reģistrēta izglītības iestāde, kas ir licencējusi un nodrošina pirmsskolas izglītības programmas/-u īstenošanu. Pastāv divas lielas PII grupas: pašvaldības PII un privātās PII.

Pirmsskolas vecuma bērni – bērni vecumā no 0 līdz 6 (ieskaitot) gadiem.

Biežāk lietotie saīsinājumi

BĢSILM – Latvijas Republikas Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija

CSP – Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvalde

IZM – Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija

EM – Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

LM – Latvijas Republikas Labklājības ministrija

MK – Latvijas Republikas Ministru kabinets

NAP – Nacionālais attīstības plāns

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (Organisation for Economic Co-operation and Development)

PI grupa – Pirmsskolas izglītības grupa

PII – Pirmsskolas izglītības iestāde

PPP – Publiskā un privātā partnerība

RAPLM – Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija

VK – Valsts kontrole

VM – Latvijas Republikas Veselības ministrija

VRAA – Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Pētījuma atbildīgās pētnieces:

Evija Kļave, (+371) 67217553, (+371) 67541528, evija.klave@biss.soc.lv

Oksana Žabko, (+371) 67217553, (+371) 67541528, oksana.zabko@biss.soc.lv

KOPSAVILKUMS

Pētījuma „PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstība Latvija plānošanas reģionos” **mērķis** ir sagatavot priekšlikumus par pirmsskolas izglītības iestāžu (PII) tīkla un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību Latvijas plānošanas reģionos atbilstoši to attīstības tendencēm un pašvaldību iedzīvotāju vajadzībām. Pētījuma mērķa sasniegšanai ir izmantotas daudzveidīgas datu vākšanas un analīzes metodes: politikas dokumentu analīze, statistisko datu analīze, sekundārā iepriekš veikto pētījumu analīze, ārvalstu pieredzes gadījumu izpēte, VRAA īstenotās pašvaldību aptaujas datu par PII darbību un alternatīviem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem pašvaldības administratīvajā teritorijā statistiskā analīze.

1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma analīze

Pētījuma ietvaros pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvais regulējums ir skatīts gan vairāku valstī īstenoto politiku kontekstā – izglītības politikas, sociālās aizsardzības un labklājības politikas, nodarbinātības politikas, gan starptautisko, īpaši Latvijai saistošo, politikas dokumentu kontekstā.

Pētījums parāda, ka PII tīkla attīstībai, kas nodrošinātu visiem pirmsskolas vecuma bērniem vienlīdzīgu piekļuvi un pieejamību pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem, ir nepieciešami grozījumi un papildinājumi vairākos normatīvā regulējuma dokumentos. Šo grozījumu un papildinājumu mērķis būtu novērst vairākus nozīmīgus šķēršļus, tādējādi radot risinājumus pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu piekļuvei un pieejamībai īsā un vidējā termiņā. Pētījuma rezultātu sadaļās 1.1., 1.2. un 1.3. ir veikta problēmu analīze tiesiskā regulējuma kontekstā. To novēršanai izvirzītie priekšlikumi ir apkopoti 1.4. sadaļā „Priekšlikumi PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanai”. Pētījuma ietvaros nav analizētas tās nepilnības, kas kavē kvalitatīvas pirmsskolas izglītības (no satura viedokļa) nodrošināšanu.

Lai sekmētu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamību, iespējami un nepieciešami pilnveidojumi dažādos aspektos.

Pētījums atklāj, ka viens no galvenajiem priekšnoteikumiem, kas sekmētu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamību ir principa nodrošināšanu, lai pakalpojuma finansējums seko pakalpojuma saņēmējam („nauda seko bērnam”). Saskaņā ar pašreizējo spēkā esošo normatīvo regulējumu pašvaldībai nav tiesiska pamata atbalstīt privātās PII ar jebkādu līdzfinansējumu, pat ja tās īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas. Taču šāda principa ievērošana ievērojami sekmētu privāto PII pakalpojumu pieejamību. Lai nodrošinātu principu „nauda seko bērnam” attiecībā uz visiem potenciālajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma saņēmējiem, ir jāizstrādā arī kārtība, kādā šo finansējumu saņem tie vecāki, kuri izmanto alternatīvus bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Finansējuma novirzīšana pakalpojumu sniedzējam sekmētu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju legalizāciju. Vienlaikus ir nepieciešams ieviest jaunus, normatīviem aktiem atbilstošus bērnu, īpaši agrīnā vecuma bērnu, pieskatīšanas pakalpojumus un institūcijas, piemēram, reģistrētie bērnu pieskatītāji ģimenēs.

Principa īstenošanu „nauda seko bērnam” apgrūtinā arī fakts, ka pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana ir neskaidra, jo ar 2009. gada 1. janvāri spēkā stājas jaunā šo MK noteikumu redakcija¹, kurā vairs nav noteiktas maksimālās izmaksas par vienu izglītojamo, kas ir piemērojamas pašvaldību savstarpējos norēķinos. Tajos ir paredzēts veikt šos norēķinus „pēc fakta”, proti, balstoties uz konkrētā pakalpojuma sniedzēja aprēķinātās pakalpojuma tāmes. Šajos MK noteikumos nav skaidri formulēts, kas ir iekļauts „pakalpojuma samaksā”, tāpēc paver plašas

¹ 19.07.1999. MK noteikumi nr.250 (redakcija uz 01.01.2009.) „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.

interpretācijas iespējas un padara neskaidru izmaksu novērtējumu. Neskaidri ir arī „Fonda naudas” jeb vecāku līdzfinansējuma veidošana un uzlietošana, kas ļauj secināt, ka nav nodrošināts PII finansēšanas caurspīdīgums, kas rada risku neracionālam esošo finanšu resursu izlietojumam. Šo nepilnību novēršanai nepieciešams ievērot esošos normatīvos aktus un kontrolēt to izpildi.

Līdzās vietu trūķumam PII, otra vienlīdz nozīmīga problēma ir pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe un izglītību nodrošinošo pedagogu trūķums PII, kam ir vairāki cēloņi – pirmsskolas pedagogu kvalifikācijas prasības, slodzes, tām atbilstošās likmes un darba samaksas apmērs. Šobrīd spēkā esošā likumdošana paredz, ka pirmsskolas izglītības pedagogam ir jābūt profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai, pirmsskolas skolotāja vai 1.– 4.klases skolotāja kvalifikācijai (pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība). Kvalitatīvu agrīnā vecuma posma (līdz 3 gadiem, proti, viena un divus gadus vecu bērnu) bērnu aprūpi un pieskatīšanu varētu veikt arī pedagogi, kuri ir saņēmuši tikai pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību, kas ir pielīdzināma koledžas līmeņa izglītībai, bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības, kā to prasa MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”.

Pētījums parāda, ka pedagogu trūķumu PII varētu risināt arī izlīdzinot pirmsskolas un sākumskolas pedagogu darba likmes (slodzes) un algas likmes, tiktu celts pirmsskolas pedagogu prestiķs, novērst pirmsskolas pedagogu nevienlīdzīgums attiecībā pret sākumskolas pedagogiem un sekmēta arī pedagogu motivācija strādāt pirmsskolās. Atbilstoši 2008. gada darba un algas likmēm pirmsskolas pedagoga stundas likme sastāda Ls 9,5, bet sākumskolas pedagoga stundas likme ir Ls 16,4. Finansējuma problēma risināma arī attiecībā ar PII, kuras īsteno piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanas pamatizglītības apguvei programmas, finansējumu, jo pašreiz veidojas nevienlīdzīga situācija starp pašvaldību PII un privātajām PII, jo kā vieni, tā otri nodrošina valsts noteikto obligāto pirmsskolas izglītību, bet finansiālu atbalstu tās īstenošanai atbilstoši pastāvošajai likumdošanai saņem tikai pašvaldību PII. Lai novērstu šo situāciju, ir normatīvi jānosaka, ka valsts un pašvaldības piedalās ar līdzfinansējumu tajās privātajās pirmsskolas izglītības iestādēs, kas īsteno obligātās pirmsskolas izglītības programmas piecgadīgajiem un sešgadīgajiem bērniem.

Šādas izmaiņa jau ir paredzētas 2008. gada 24. aprīļa Izglītības likuma grozījumu likumprojektā ir paredzētas izmaiņas 60. panta 3. daļā, nosakot, ka „privāto pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksa tiek nodrošināta no valsts budķeta līdzekļiem un valsts budķeta mērķdotācijām”.² Pieņemot minētos grozījumus, analizētā nepilnība būs novērsta.

Pētījums atklāj, ka jautājumā par higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem rada virkni problēmu, piemēram, alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji nav ieinteresēti licencēt pirmsskolas izglītības programmas un tādējādi padarīt sev saistošas gan šīs prasības, gan nepieciešamību piesaistīt pedagogus ar augstāko pedagoģisko izglītību. Lai sekmētu jaunu privāto PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas iestāžu izveidi, palielinātu vietu skaitu PII, kā arī atvieglotu esošo PII darbību, būtu nepieciešams rūpīgi izskatīt un izvērtēt MK noteikumos Nr.596 noteiktās higiēnas prasības, ņemot vērā bērnu skaitu, vecumu, telpu tipu, iestādes darbību, nodrošināmo pakalpojumu centralizācijas iespējas u.c. rādītājus, padarot šīs prasības elastīgākas atbilstoši pakalpojumu sniedzēju resursiem un vienlaikus nodrošinot pakalpojumu saņēmējiem drošu un izglītības kvalitātei nodrošinošu vidi. Līdzīgi arī attiecībā par higiēnas prasībām pielāgotās telpās izvietotām PII būtu ieteicams noteikt elastīgākas prasības izglītības iestādēm, kas izvietotas PII darbībai pielāgotās telpās.

2. Pirmsskolas izglītības iestādes un alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumi Latvijā

Tas, ka pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe un izglītība Latvijā ir saistītas, nodrošina efektīvu bērnu aprūpes un izglītības jautājumu risināšanu, jo atbilstoši mūsdienu teorētiskajam pamatojumam agrīnā bērnībā uzkrātā emocionālā pieredze kalpo kā priekšnoteikums cilvēka veselīgai attīstībai, kas veido

² Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

viņa turpmāko apkārtējās pasaules uztveres modeli un attiecību veidošanu. Pētījums parāda, ka pašreizējā situācijā, kad trūkst vietu PII, bet tai pašā laikā svarīgi ir kvalitatīvas pirmsskolas izglītības iestāžu mācību vides veidošana, iespējami dažādi risinājumi, kas palielinātu gan bērnu skaitu, gan saglabātu pakalpojuma kvalitāti. Pirmkārt, lai tā būtu strukturēta atpūtas un darba zonās. Esošajā situācijā, kad PII trūkst vietu, būtu pieļaujama arī daļēji strukturēta vide, kas nozīmē, ka atpūtas telpā gultas izvietojamas tā, lai pārējā laikā šo telpu varētu izmantot rotaļām un rotaļu nodarbībām. Otrkārt, lai tā būtu bērnam izzināšanas interesi rosinoša - iekārtota, ņemot vērā bērnu vecuma iezīmes - , kurā bērns var sevi apliecināt un paust aktīvā darbībā un lai mācību vide nodrošinātu estētiskās audzināšanas, intelektuālās attīstības un jaunrades veicināšanas funkcijas. Treškārt, jārada atbilstoši apstākļi bērna motivētai, mērķtiecīgai darbībai - izvēles brīvība, laiks, fiziskā un psiholoģiskā drošība, klusums, iespēja pabūt vienatnē, pozitīva emocionālā gaisotne, pozitīvas mijattiecības ar pedagogiem, citiem pieaugušajiem un bērniem.

Pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un izglītību Latvijā pamatā nodrošina **546** (ieskaitot speciālās PII) **pašvaldību PII un 91 privātā PII** (IZM, līdz 22.08.2008. Izglītības iestāžu reģistrā reģistrētās PII). Pašvaldības PII, privātajās PII, speciālās PII un pirmsskolas vecuma bērnu grupās pie skolām pirmsskolas izglītības apguve 2008./2009. mācību gadā ir nodrošināta **79 971 bērnam**³. Pašvaldību un privātās PII apmeklē 64 485 bērnu (šis skaits ir lielāks, jo par atsevišķām privātajām PII nav pieejami dati par bērnu skaitu tajās), speciālās PII – 5698 bērnu un pirmsskolas izglītības grupas pie skolām – 9 788 bērnu. Vēl viens pašvaldību finansēts un nodrošināts pirmsskolas izglītības ieguves veids ir **pirmsskolas izglītības grupas vispārizglītojošās skolās**, konkrētāk 5-6 gadīgo bērnu sagatavošanas skolai grupas, kas atrodas vienās telpās ar skolu. Paralēli IZM licencētajām pirmsskolām, Latvijā darbojas arī daudzveidīgi privāti dibināti centri, kas balstīti uz interešu izglītības programmām un tos licencē pašvaldība.

Privāto PII galvenā priekšrocība, salīdzinot ar pašvaldību PII ir pirmsskolas izglītības sekmīgai īstenošanai mazāks bērnu skaits grupās, kā arī elastīgāks darba laiks. Bez tam privātās PII Latvijā piedāvā plašākas un daudzveidīgākas iespējas bērnu interešu izglītības nodrošināšanā - bērni var dziedāt, dejot, piedalīties sporta nodarbībās, mācīties angļu valodu un citas aktivitātes.

Pētījums parāda, ka efektīgs veids, kā palīdzēt ģimenēm ar bērniem, kas gaida rindā uz vietu PII, ir pašvaldību un privāto uzņēmēju piedāvātie alternatīvie pakalpojumi. Šādus pakalpojumus sniedz bērnu attīstības centri, dienas centri, bērnu rotaļu un attīstības centri, bērnu pieskatīšanas centri, pieskatīšanas istabas, aukļu pakalpojumi, rotaļu grupas, īslaicīgas pieskatīšanas centri, bērnu pēcpusdienas centri, bēbīšu skolas, aukļu dienests u.c. Minētie pakalpojumi sniedzēji nodrošina galvenokārt bērnu pieskatīšanas un aprūpes funkcijas uz dažām stundām vai visu dienu, nenodrošinot pirmsskolas izglītības programmu apguvi. Kā liecina pašvaldību sniegtā un BĢSILM apkopotā informācija par 2006., 2007. un 2008. gadu, vislielākais bērnu skaits, kas izmanto alternatīvu bērnu pieskatīšanā ir Liepājas rajonā, Rīgas rajonā, Ogres rajonā un Preiļu rajonā.

Kopš 2005. gada ar BĢSILM atbalstu tiek veidoti bērnu rotaļu un attīstības centri, kas dod iespēju vecākiem, kuriem nav izdevies iegūt vietu PII. Līdz 2008.gada decembrim jau izveidoti 48 šādi centri dažādos Latvijas reģionos. Papildus BĢSILM atbalstītajiem bērnu rotaļu un attīstības centriem Liepājas pilsētas dome izveidojusi piecas rotaļu grupas, kas darbojas pēc līdzīgiem principiem. Rotaļu grupu izveides un uzturēšanas izdevumus sedz pašvaldība, līdz ar to vecākiem šis pakalpojums ir bez maksas. Tāpat kā BĢSILM atbalstītie bērnu rotaļu un attīstības centri rotaļu grupas nodrošina bērnu uzraudzību uz laiku līdz četrām stundām dienā.

Pētījums liecina, ka rotaļu grupu izveide ir liels atbalsts vecākiem, šis pakalpojums ir īpaši izdevīgs vecākiem, kas strādā maiņu darbu, kā arī tiem, kas nevar atļauties algot auklīti uz visu dienu. Daudzi vecāki šo pakalpojumu izmanto, lai sagatavotu bērnu PII, radinot viņu pie saskarsmes ar citiem vienaudžiem un pieaugušajiem.

³ Datu avots: IZM, 2008. gada decembris. Kopējā bērnu skaitā nav iekļauti privāto PII bērni un Rēzeknes rajona pašvaldības (t.sk. speciālo) PII un grupu pie skolām apmeklējošo bērnu skaits.

Tā kā esošie pašvaldību sniegtie pakalpojumi (pašvaldības PII un rotaļu centri) ne visiem vecākiem ir pieejami, daudzi meklē vietas privātās PII vai aukles, kas attiecīgi jāapmaksā no ģimenes budžeta, vidēji mēnesī tam atvēlot Ls 200,00. Pētījums parāda, ka nepieciešams aukļu pakalpojumus padarīt pārskatāmākus un līdz šim nelegāli strādājošās aukles iekļaut legālā darba tirgū, tam varētu kalpot „Aukļu dienesta izveidošana”. Valsts līmenī vienots aukļu dienests līdz šim nav izveidots, bet ar BĢSILM atbalstu tas atvērts Liepājā un pašvaldības pašas spēkiem Jēkabpilī. Labas prakses piemērs attiecībā par „Aukļu dienesta izveidošanu” ir novērojams Liepājā, kur 2007. gada 27. jūnijā līdz 2007. gada 31. oktobrim Liepājas pilsētas dome īstenoja pilotprojektu „Aukļu dienesta izveidošana Liepājā”, kura laikā tika izveidota štata vienība aukļu dienesta koordinēšanai, apmācītas 60 aukles, izveidota aukļu datu bāze, kas publiski pieejama.

BĢSILM ir izvērtējusi pilotprojekta efektivitāti un 2008. gada beigās sākusi metodisko ieteikumu izstrādi pašvaldībām par aukļu pakalpojumu ieviešanu. BĢSILM 2009. gada sākumā ir izstrādājusi metodiskus ieteikumus pašvaldībām par aukļu pakalpojumu ieviešanu.

Reaģējot uz problēmām, ko vecākiem rada vietu trūkums PII, daudzas privātpersonas ir izveidojušas privātus bērnu pieskatīšanas centrus. Daudzi privātie bērnu pieskatīšanas centri, kas piedāvā dažādas nodarbības, ēdināšanas pakalpojumus, atbilst visām bērnu drošības prasībām un līdz ar to daļēji jau pilda PII funkcijas, taču, kā norāda šādu pakalpojumu sniedzēji, pirmsskolas izglītības programmu tie nevēlas licencēt pārspīlēto prasību dēļ, piemēram, attiecībā uz telpu aprīkojumu.

Vecāku motivāciju izmantot PII nosaka gan motivācija atgriezties darba tirgū, gan arī PII piedāvāto pakalpojumu kvalitāte. Vecāki uzskata, ka bērni PII iemācās sadzīvot un kontaktēties ar citiem bērniem, bez tam pedagogi profesionāli var sagatavot bērnu skolai. Bērns, kurš paliek mājās, pēc vecāku domām ir zaudētājs, jo auklītes, kuras spēj īstenot arī bērnu izglītošanas funkciju, ir retums. Esošā bērnu kopšanas pabalstu sistēma vecāku skatījumā kalpo kā instruments, ar kuru valdība cenšas veicināt dzimstību nevis nodarbinātības pieaugumu. Vienlaicīgi vislielāko neapmierinātību izraisa pabalsta krasais samazinājums, tiklīdz bērns sasniedz viena gada vecumu. Vērtējot to no pirmsskolas aprūpes pakalpojumu pieejamības viedokļa, parādās būtiska plaša, jo bērna vecāki saņem tikai Ls 30 bērna kopšanas pabalstu plus ģimenes pabalstu (Ls 8 par pirmo bērnu), risinājums būtu iesaistīšanās darba tirgū, bet pirmsskolas iestādēs tik mazu bērnu iekārtot praktiski nav iespējams un ne visi vecāki to vēlas, izvērtējot arī bērna attīstību un individuālas aprūpes nepieciešamību. Tas palielina risku, ka ģimenēm ar bērniem posmā no viena līdz vismaz diviem gadiem vai arī ilgāk, ja netiek rasta iespēja nodrošināt bērna aprūpi pirmsskolas iestādēs vai alternatīvā veidā, būtiski samazinās ienākumi, kas var ietekmēt bērna aprūpes kvalitāti.

3. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas pieeju raksturojums

ES politikas ietvaru nosaka 2002. gadā Barselonā Eiropas Savienības dalībvalstu vienošanās par kvantitatīvajiem bērnu izglītības un aprūpes politikas mērķiem, kas paredz vismaz 33% bērnu vecumā no 0 līdz 3 gadiem, un vismaz 90% bērnu vecumā no 3 līdz 6 gadiem līdz 2010. gadam nodrošināt pirmsskolas izglītības pakalpojumus.

Bērnu izglītības un aprūpes pieejamības jautājums Eiropā tiek risināts sabiedrības novecošanās un mainīgo ekonomisko apstākļu kontekstā. Lai uzturētu labklājības pieaugumu sabiedrībai novecojoties un pieaugot sociālo izdevumu slogam, Eiropas Nodarbinātības stratēģija paredz līdz 2010. gadam paaugstināt kopējo nodarbinātību Eiropā līdz 70%, bet nodarbinātību sieviešu vidū līdz vismaz 60% no darbaspējas vecuma sieviešu skaita.

Pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politika pasaulē tiek īstenota atšķirīgi. Par kritērijiem izmantojot valsts garantētā bērna kopšanas atvaļinājuma garumu un apmaksas apjomu, kā arī bērniem līdz trīs gadu vecumam nodrošinātos pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus, var klasificēt četras šīs politikas pieejas:

A pieeja – spēcīgs valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam, bet vājš atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem. Piemēram, Austrijā, Čehijā, Vācijā (izņemot bijušo Austrumvāciju) un Ungārijā.

B pieeja – vājš valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam un viduvējs atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem. ASV, Kanādā, Lielbritānijā, Īrijā un Austrālijā pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumi galvenokārt tiek nodrošināti tām ģimenēm, kurām ir zems ienākumu līmenis.

C pieeja – viduvējs valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam un viduvējs atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem (atbalsts galvenokārt tiem, kuru ģimenēs ir zems ienākumu līmenis). Itālijā, Portugālē, Beļģijā, Nīderlandē un Francijā.

D pieeja – spēcīgs valsts atbalsts vecākiem un labi attīstīts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu klāsts bērniem jaunākiem par trīs gadiem vairāk izplatīta Skandināvijas valstīs.

Ārzemju pieredzes izpēte parāda, ka sekmīga pirmsskolas bērnu aprūpe un izglītošana iespējama palielinot dažādību šo pakalpojuma sniegšanā. Apskatīto valstu pieredze liecina, ka bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu jomā piedāvājums ir ļoti plašs. Vecākiem ārpus tradicionālā dārziņa un pirmsskolas klasēm ir iespēja izmantot arī tādus pakalpojumus kā reģistrēta bērnu aprūpētāja, rotaļu grupa, atvērtais dārziņš, ārpusskolas bērnu aprūpe, dienas aprūpes centri u.c. Atsevišķās ES valstīs pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidība ir stratēģisks risinājums cilvēkresursu piesaistei darba tirgū, kā arī sociālekonomisko problēmu risināšanai. Arī Latvijas situācijā pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu dažādošana ir viens no veidiem, kā risināt vietu trūkuma problēmu PII un agrīnā vecuma bērnu pieskatīšanu, kas ir īpaši nopietna problēma, ņemot vērā vecākiem pieejamā pabalsta apmērus par bērna kopšanu pēc viena gada vecuma. Pakalpojumu, īpaši alternatīvo pakalpojumu, daudzveidība sniedz iespēju vecākiem kombinēt tos, tādējādi apmierinot dažāda lieluma pašvaldību un dažādu iedzīvotāju grupu vajadzības. Turklāt, atsevišķu pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu ieviešanai ir nepieciešama tikai kvalificētu cilvēkresursu piesaiste bez papildus investīcijām infrastruktūrā (piemēram, reģistrēta bērnu aprūpētāja) vai arī nelielām investīcijām infrastruktūrā (piemēram, atvērtais dārziņš).

No ārzemju labās prakses piemēriem var minēt Zviedrijā, Somijā, Anglijā un Nīderlandē ir plaši izmantotiem bērnu aprūpes pakalpojumu - **reģistrēta bērnu aprūpētāja**, kuras izglītība vai speciāla sagatavošana atbilst attiecīgās valsts prasībām. Kā pozitīvu šī pakalpojuma aspektu var vērtēt to, ka tas neprasa jaunas infrastruktūras izveidi, jo reģistrēta bērnu aprūpētāja pakalpojumu sniedz savā dzīvesvietā. Vienlaikus reģistrētas bērnu aprūpētājas pakalpojuma kvalitāte un saturs ir līdzvērtīgs tradicionālajā PII sniegtā pakalpojuma kvalitātei un saturam, jo to pārrauga bērnu aprūpes inspekcija vai pašvaldība. No vecāku viedokļa, īpaši pozitīvi vērtējams apstāklis, ka reģistrēta bērnu aprūpētāja var piedāvāt elastīgu darba laiku, kā arī aprūpētāja var dzīvot tuvu ģimenes dzīvesvietai. Tāpat vecāki šo pakalpojumu var izmantot kombinācijā ar jau tradicionālo PII, jo bērnu aprūpētāja var piekrist izņemt bērnus no PII un uzraudzīt tos arī vakaros.

Latvijā šāda pakalpojuma ieviešana būtu piemērota **visa lieluma pašvaldībām**, kurās ir liels vietu trūkums pašvaldību PII (galvenokārt lielo pilsētu pašvaldības) vai kurās vispār nav atsevišķas PII (iedzīvotāju skaita ziņā mazās pašvaldībās). Šobrīd nelegālie mājas bērnudārzi, kas pēc formas atbilst aplūkotajam labās prakses piemēram, ir orientēti galvenokārt uz agrīnā vecuma (līdz 3 gadiem) bērnu uzraudzību un izplatīti ir Rīgā un citās republikas lielajās pilsētās, kur ir augstāks neapmierinātais pieprasījums pēc pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem.

Kā viens no alternatīviem pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumiem Zviedrijā ir **atvērtais dārziņš**. Pakalpojumu pamatā izmanto vecāki, kas nestrādā, kā arī reģistrētas bērnu aprūpētājas. Atvērtais dārziņš Zviedrijā ir bezmaksas pakalpojums. Bērni, kas apmeklē atvērto dārziņu, netiek piereģistrēti, jo vecāki paši var izlemt, cik bieži un kādos laikos pakalpojumu izmantot. Atvērta dārziņa darba laiki katrā pašvaldībā var atšķirties, un visbiežāk darba laiku nosaka

pieprasījums. Latvijā jau šobrīd ir šāda pakalpojuma iedīgli – pirmkārt, pirmsskolas attīstības centri un konsultatīvie centri, kuri diemžēl funkcionē neefektīvi un vecāki tos izmanto ļoti reti, otrkārt, BĢSILM vai pašvaldību finansētie bērnu attīstības un rotaļu centri, kuros bērni var uzturēties līdz četrām stundām dienā un pēc kuriem ir arvien pieaugošs pieprasījums. Ņemot vērā Latvijas līdzšinējo pieredzi un pašvaldību atsaucību veidot šādus centrus vai atvērtos dārziņus, nepieciešams šo pakalpojuma veidu arī turpmāk attīstīt, izveidojot atbilstošu tiesiskā regulējuma ietvaru par prasībām darbiniekiem, telpām, bērnu vecumu un skaitu un piešķirot tiem pašvaldības finansējumu ilgtermiņā. Šāda veida pakalpojumi ir īpaši piemēroti **reģionālajiem centriem, republikas nozīmes pilsētām** un pilsētām, kurās ir nepieciešams nodrošināt pēc iespējas daudzveidīgākus bērnu aprūpes un izglītošanas pakalpojumus.

Nīderlandē pastāvošā prakse bērnu aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas iniciatīvu ir uzņemties arī uzņēmumiem jeb darba devējiem, dibinot dārziņus vai **dienas aprūpes centrus darbinieku bērniem**. Šāda politika nereti palīdz uzņēmējiem ne vien noturēt jau esošos darbiniekus, bet arī piesaistīt jaunus darbiniekus. Vienlaikus uzņēmumu iniciatīva risināt pirmsskolas aprūpes un izglītības jautājumus ir saistīta ar Nīderlandes labklājības režīmu, kas paredz, ka sociālā politika ir valsts un tās iedzīvotāju kopēja atbildība.

Latvijā pēdējos gados šāds pakalpojuma veids arī ir sācis attīstīties. Piemēram, SIA „Maxima Latvija” savu darbinieku bērniem izveidoja dārziņu Rīgā. Tā kā lielākie uzņēmumi ir koncentrējušies **Rīgā, nacionālās un reģionālās attīstības centros**, attiecīgi uzņēmumu dibināti bērnu pieskatīšanas centri ir piemēroti šāda lieluma un nozīmes pašvaldībām. No vecāku viedokļa, pozitīvais uzņēmumu dibinātajos bērnu pieskatīšanas centros (dārziņos) ir tas, ka nav lielas rindas uz vietu kā pašvaldību PII, šie centri parasti ir ļoti tuvu vecāku darba vietai, tā darba laiks var būt pilnībā pieskaņots vecāku darba laikam. No valsts un pašvaldību viedokļa, šādu darba devēju iniciatīvu atbalstīšana samazina pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu nodrošināšanas slogu pašvaldībām.

Ārvalstu pieredzes izpēte liecina, ka arī pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansējumā iespējami dažādi risinājumi. Vairākās Eiropas valstīs pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumi tiek piedāvāti valstij veidojot partnerību ar privāto sektoru (publiskā un privātā partnerība), kas nozīmē, ka valsts (pašvaldība) slēdz līgumu ar privāto institūciju par pakalpojuma nodrošināšanu jeb pērk pakalpojumu no privātas institūcijas.

Kā labās prakses piemēri **publiskajai un privātajai partnerībai** bērnu aprūpes pakalpojumu jomā ir minamas Somija un Zviedrija. Somijā katra pašvaldība var izlemt, kādā veidā tā nodrošinās pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus. Tā var dibināt savas pirmsskolas aprūpes un izglītības iestādes vai arī pirkt pakalpojumu no privātām institūcijām. Arī Zviedrijā katra pašvaldība var deleģēt privāto institūciju nodrošināt pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus. Pašvaldības finansējums privātajām pirmsskolas aprūpes un izglītības iestādēm par katru bērnu, kas to apmeklē, tiek piešķirts pēc tādiem pašiem kritērijiem kā pašvaldības dibinātajām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. Neskatoties uz to, vai pakalpojumu sniedz pašvaldības dibināta institūcija vai privāta institūcija, Zviedrijā bērna vecāki maksā 11%, bet Somijā 15% no kopējām pakalpojuma izmaksām. Tomēr, katras pašvaldības ziņā ir definēt vecāku maksājuma apmēru par pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem.

Sociālā prakse ārvalstīs un Latvijā liecina, ka ģimenēm jāpiedāvā un jānodrošina pēc iespējas **daudzveidīgāki pirmsskolas izglītības veidi**, lai ģimenes, balstoties uz savām finansiālajām iespējām un citiem sev būtiskiem nosacījumiem, varētu izvēlēties sava bērna vajadzībām un spējām piemērotāko pirmsskolas izglītības veidu. Pakalpojumu, īpaši alternatīvo pakalpojumu, daudzveidība sniedz iespēju vecākiem kombinēt tos, tādējādi apmierinot dažāda lieluma pašvaldību un dažādu iedzīvotāju grupu vajadzības. Priekšroku nevajadzētu dot kādam noteiktam pirmsskolas izglītības veidam, bet gan lai šī iestāde būtu licencēta un tā nepildītu tikai bērnu pieskatīšanas funkcijas. No kopveseluma viedokļa pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības iestādei būtu

jānodrošina bērna intelektuālās, estētiskās, ētiskās jeb tikumiskās, ekoloģiskās, fiziskās un darbaudzināšanas, izglītošanas un attīstības jomas.

4. Pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma un pieprasījuma novērtējums

Pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma un pieprasījuma novērtējumu raksturo kopsavilkuma 1. tabula, kurā ir attēlota šī brīža situācija (esošo vietu skaits, A kolona), jaunradīto vietu skaits saskaņā ar politikas plānošanas dokumentos un VRAA aptaujā apkopotajiem pašvaldību plāniem (B kolona), sagaidāmo pieprasījumu – prognozējamo bērnu skaitu pēc aptuveni četriem un astoņiem gadiem (C un E kolonas) un pieprasījuma novērtējumu attiecīgi pēc četriem un astoņiem gadiem (D un F kolonas).

4. sadaļā veiktā situācijas izpēte rāda, ka vairumā Latvijas teritoriju šobrīd pastāv neapmierināts pieprasījums ('rinda' uz vietu PII), taču vienlaikus teritorijās, kurās tas ir visaugstākais, šobrīd tiek un tuvākajos gados tiks attīstīti jaunu PII būvniecības un esošu PII rekonstrukcijas projekti. Daļa plānoto infrastruktūras uzlabojumu ir plānoti ES fondu programmu ietvaros, taču daļa pašvaldību (īpaši Rīgas reģionā) aktīvi plāno ieguldīt arī savus līdzekļus pašvaldību PII infrastruktūras uzlabošanai. Tā rezultātā daļā pašvaldību neapmierinātais pieprasījums tiks būtiski samazināts jau pēc četriem gadiem (Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Latgales reģionos), savukārt pēc astoņiem gadiem, saskaņā ar demogrāfisko prognozi, jaunradītās vietas pašvaldību PII spēs apmierināt sagaidāmo pieprasījumu praktiski visā Latvijas teritorijā.

Prognoze rāda, ka pretēji šī brīža situācijai pēc četriem gadiem vairākos Latvijas rajonos veidosies brīvas vietas. Taču tas nenozīmē, ka būtu jāpārtrauc vai jāatceļ kādas no uzsāktajām aktivitātēm jaunu vietu radīšanai PII, jo, pirmkārt, pēc četriem un, jo īpaši, pēc astoņiem gadiem paredzamais vietu skaits PII ļaus veidot skaitliski mazākas bērnu grupas (līdz 16 bērniem), kas, savukārt, ievērojami sekmētu pirmsskolas izglītības kvalitāti, otrkārt, tuvākajos gados ievērojami pieaugs sākumskolas vecuma bērnu skaits. Tāpēc, ņemot vērā arī skolu optimizācijas procesu Latvijā, jau šobrīd jauncelāmo PII projektos būtu jāparedz iespējas **PII ēkas vidējā termiņā piemērot sākumskolu vajadzībām**.

Lai gan ilgtermiņā jaunu PII būvniecība Latvijas reģionos būtu plānojama piesardzīgi, izņemot tos gadījumus, kad esošās PII ēkas būtu aizvietošanas ar jaunām. Atšķirīga situācija ir **Rīgā, kur tuvākajos gados pieprasījums pēc vietām saglabāsies tik augsts, ka šobrīd būtu nepieciešama jaunu PII būvniecība**. Tomēr arī Rīgā aptuveni pēc astoņiem gadiem pieprasījums kritīsies, tāpēc situācijas risināšanai galvaspilsētā būtu ieteicama **publiskās un privātās partnerības projektu attīstīšana**.

Vienlaikus tuvākajos gados, kamēr tiks uzbūvētas ieplānotās jaunās PII, saglabāsies augsts vietu PII neapmierinātais pieprasījums. Pētījums parāda, ka prioritāra nozīme piešķirama vietu trūkuma PII risinājumiem **īsā un vidējā termiņā** (skatīt 6.3. sadaļu), kas ir vērsti, pirmkārt, uz **papildus vietu esošajās PII radīšanu** bez nozīmīgu finanšu resursu ieguldījumiem (piemēram, esošo PII telpu optimizācija) un, otrkārt, **alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšanu** (auklīšu dienesti, bērnu rotaļu un attīstības centri u.c.) **un esošo pakalpojumu sakārtošanu**, īpaši agrīnā vecuma bērniem (piemēram, izstrādāt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtību, higiēnas prasību noteikšana alternatīvajiem pakalpojumu sniedzējiem u.c.).

Kopsavilkums_Tabula 1.

Teritorija		Esošo vietu skaits 2008. gads	Jaunradīto vietu skaits līdz 2013. gadam	Prognozējamais bērnu skaits uz 2012. gadu ⁴	Pieprasījuma novērtējums uz 2012. gadu (vietu skaits) ⁵	Prognozējamais bērnu skaits uz 2016. gadu	Pieprasījuma novērtējums uz 2016. gadu (vietu skaits)
		A	B	C	D = (A+B)-C	E	F = (A+B) - E
Rīgas reģions	Jūrmala	2000	56	2150	- 94	1818	238
	Limbažu rajons	1250	90	1449	- 109	1276	64
	Ogres rajons	2717	369	2805	281	2408	678
	Rīgas pilsēta	23 988	792	27 517	- 2737	23 359	1421
	Rīgas rajons	6432	1200	7820	- 188	6704	928
	Tukuma rajons	2000	252	2364	- 112	2018	234
	KOPĀ	38 387	2759	44 105	- 2959	37 583	3563
Vidzemes reģions	Alūksnes rajons	866	72	875	63	740	198
	Cēsu rajons	2085	304	2152	237	1829	560
	Gulbenes rajons	1020	30	933	117	766	284
	Madonas rajons	1686	30	1481	235	1253	463
	Valkas rajons	1129	54	1174	9	1016	167
	Valmieras rajons	2250	253	2326	177	2016	487
	KOPĀ	9036	743	8941	838	7620	2159
Kurzemes reģions	Kuldīgas rajons	1137	174	1537	- 226	1312	- 1
	Liepājas pilsēta	3529	824	3597	756	2936	1417
	Liepājas rajons	1278	129	1785	- 378	1562	- 155
	Saldus rajons	1427	88	1555	- 40	1326	189
	Talsu rajons	1854	88	1858	84	1610	332
	Ventspils pilsēta	1646	170	1652	164	1367	449
	Ventspils rajons	362	26	587	- 199	523	- 135
KOPĀ		11 233	1499	12 571	161	10 636	2096

⁴ VRAA sagatavotā demogrāfiskā prognoze rāda Latvijas iedzīvotāju skaitu rajonu griezumā sadalījumā 15 vecuma grupās, katrā no tām aptverot piecus gadus (piemēram, 0-4 gadus veci, 5-9 gadus veci utt.). Šāda prognozes struktūra ir veidota atbilstoši pieejamajiem CSP datiem, taču šī agregācijas pakāpe apgrūtina sagaidāmā bērnu skaita noteikšanu. Tā kā PII mērķauditorija visbiežāk ir bērni 2(3) – 6(7) gadu vecumā, tad tā daļēji atrodas prognozes vienā un daļēji – otrā vecuma intervālā. Ņemot vērā šo apstākli, aplēsēs ir pieņemts, ka PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu mērķa auditorija ir aptuveni puse no vienas vecuma grupas un puse – no otras vecuma grupas.

⁵ Ja ir pozitīvs skaitlis (piemēram, 94), tas nozīmē, ka ir paredzamas 94 brīvas vietas; ja ir negatīvs skaitlis (piemēram, -23), tas nozīmē, ka trūks 23 vietas.

Teritorija		Esošo vietu skaits 2008. gads	Jaunradīto vietu skaits līdz 2013. gadam	Prognozējamais bērnu skaits uz 2012. gadu ⁶	Pieprasījuma novērtējums uz 2012. gadu (vietu skaits) ⁷	Prognozējamais bērnu skaits uz 2016. gadu	Pieprasījuma novērtējums uz 2016. gadu (vietu skaits)
Zemgales reģions	Aizkraukles rajons	1537	46	1474	109	1249	334
	Bauskas rajons	1704	256	2176	- 216	1901	59
	Dobele rajons	1484	274	1560	198	1346	412
	Jēkabpils rajons	1578	415	2030	- 37	1708	285
	Jelgavas pilsēta	2894	492	2821	565	2331	1055
	Jelgavas rajons	1172	45	1599	- 382	1391	- 174
	KOPĀ	10 369	1528	11 660	237	9926	1971
Latgales reģions	Balvu rajons	906	14	921	- 1	764	156
	Daugavpils pils.	4301	158	3573	886	2921	1538
	Daugavpils rajons	763	24	1343	- 556	1109	- 322
	Krāslavas rajons	933	0	1073	- 140	868	65
	Ludzas rajons	936	15	1015	- 64	850	101
	Preiļu rajons	1071	211	1298	- 16	1104	178
	Rēzeknes pilsēta	1651	150	1437	364	1186	615
	Rēzeknes rajons	1258	0	1443	- 185	1208	50
	KOPĀ	11 819	572	12 103	288	10 010	2381

⁶ VRAA sagatavotā demogrāfiskā prognoze rāda Latvijas iedzīvotāju skaitu rajonu griezumā sadalījumā 15 vecuma grupās, katrā no tām aptverot piecus gadus (piemēram, 0-4 gadus veci, 5-9 gadus veci utt.). Šāda prognozes struktūra ir veidota atbilstoši pieejamajiem CSP datiem, taču šī agregācijas pakāpe apgrūtina sagaidāmā bērnu skaita noteikšanu. Tā kā PII mērķauditorija visbiežāk ir bērni 2(3) – 6(7) gadu vecumā, tad tā daļēji atrodas prognozes vienā un daļēji – otrā vecuma intervālā. Ņemot vērā šo apstākli, aplēsēs ir pieņemts, ka PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu mērķa auditorija ir aptuveni puse no vienas vecuma grupas un puse – no otras vecuma grupas.

⁷ Ja ir pozitīvs skaitlis (piemēram, 94), tas nozīmē, ka ir paredzamas 94 brīvas vietas; ja ir negatīvs skaitlis (piemēram, -23), tas nozīmē, ka trūks 23 vietas.

5. Priekšlikumi valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai

Ņemot vērā, ka galvenā problēma pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu jomā ir **neapmierinātais pieprasījums pēc vietām pašvaldību PII** jeb vietu trūkums un attiecīgi arī rindas, šai problēmai ir pakārtoti pārējie šķēršļi, kas liedz pirmsskolas vecuma posma bērniem nodrošināt viņu interesēm un vajadzībām atbilstošus pakalpojumus. Tāpēc problēmu apkopojumā vietu trūkums kā atsevišķa problēma nav izvirzīta, jo tā ir pamatā visām problēmu grupām. Savukārt lielākā daļa priekšlikumu problēmu risināšanai ir vērsti uz vienu rezultātu – rindu samazinājumu uz vietām pašvaldību PII, ko iespējams panākt ne vien ar jaunu vietu radīšanu pašvaldību PII, bet arī padarot pieejamākus privātos pakalpojumus.

Kaut arī „rindu” problēma pamatā ir lielo pilsētu problēma, galvenokārt neapmierinošā infrastruktūras stāvokļa dēļ, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un pakalpojumu pieejamība tikpat lielā mērā ir arī mazo (vietējo) pašvaldību dienas kārtības jautājums. Mazajās pašvaldībās PII visbiežāk nav izveidotas nepietiekamā bērnu skaita (neapmierinātā pieprasījuma iemeslu raksturojumu un izplatību skatīt 4.2. sadaļā). Taču tas nenozīmē, ka šajās pašvaldībās pirmsskolas izglītības pakalpojumu pieejamības problēma līdz ar to nepastāv, tai ir cits raksturs un cēloņi, bet bērnu intereses un vajadzības nav apmierinātas. Tāpēc arī šajos gadījumos ir nepieciešami alternatīvi problēmas risinājumi.

Priekšlikumu variantu valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai izstrādē ir izmantoti visu pētījuma ietvaros veikto pētniecisko aktivitāšu rezultāti:

- Latvijas pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma apkopojums un novērtējums;
- ārvalstu pieredzes izpēte pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanā;
- pirmsskolas izglītības pakalpojumu normatīvā regulējuma analīze;
- publiskās un privātās partnerības piemēru izpēte;
- PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu situācijas statistiskā analīze;
- prognoze par bērnu skaitu vecumā no 0 līdz 6 gadiem tuvākajiem 25 gadiem;
- iepriekš veiktie pētījumi un padziļinātās ekspertu intervijas ar PII pakalpojumu sniedzējiem, privātā un pašvaldību sektora pārstāvjiem, pirmsskolas vecuma bērnu vecākiem.

Pētījuma rezultātu sadaļa par priekšlikumiem valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai veido trīs virzienus:

- PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas problēmu kopsavilkums (6.1. sadaļa),
- problēmu risināšanai piedāvāto atbalsta politiku alternatīvu raksturojums un izvērtējums (6.2. sadaļa),
- piedāvāto alternatīvu sabiedrisko ieguvumu un zaudējumu (izmaksu) salīdzinājums, kā arī piemērotība dažādām pašvaldību grupām un īstenošanas iespējas īsā, vidējā termiņā un ilgtermiņā (6.3. sadaļa).

PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas problēmu analīzei un to risināšanai piedāvāto atbalsta politiku alternatīvu raksturojumam kalpo piecas problēmu grupas: 1) neapmierināts pieprasījums pašvaldību PII – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu infrastruktūra, 2) pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana, 3) agrīnā vecuma bērnu aprūpe un pieskatīšana, 4) alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšana, 5) pirmsskolas pedagogu trūkums lielajās pilsētās. Atbilstoši minētajām piecām problēmu grupām ir izstrādāti priekšlikumi valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai (skatīt Kopsavilkuma 2. tabulu).

Kopsavilkums_Tabula 2.

A. Pirmā problēmu grupa	
Neapmierināts pieprasījums pašvaldību PII – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu infrastruktūra. Problēmas risinājumi ir vērsti uz jaunu vai papildus vietu radīšanu pašvaldību PII, izvirzot priekšlikumus ilgtermiņa, īsa un vidēja termiņa atbalsta instrumentiem	A1. Jaunu pašvaldības PII ēku būvniecība un esošo pašvaldību PII ēku renovācija A2. Pašvaldību PII paplašināšana – piebūvju būvniecība jaunu vietu radīšanai A3. Esošo PII telpu izmantošanas optimizācija A4. PII projekti ar racionālu telpu izvietojumu A5. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi (piemēram, moduļu sistēmu izmantošana vai PII izveide dzīvojamo māju pirmajos stāvos) A6. Izmaiņu veikšana PII telpu higiēnas prasībās
B. Otrā problēmu grupa	
Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana. Problēmas risinājumi ir vērsti uz pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanas sistēmas pilnveidošanu, privāto un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieejamības sekmēšanu, pakalpojuma nodrošināšanā un saņemšanā iesaistīto pušu līdzatbildības ieviešanu pakalpojumu finansēšanā (līdzfinansēšanā)	B1. Principa „nauda seko bērnam” ieviešana B2. PPP attīstīšana pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanas jomā B3. Valsts finansējums piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksai privātajās PII B4. PII pakalpojumu izmaksu kritēriju precizēšana B5. PII pakalpojumu izmaksu apmēru regulāra pārskatīšana atbilstoši inflācijai un pakalpojumu tarifiem B6. Pašvaldību PII finansēšanas sistēmas caurspīdīguma nodrošināšana un finansu resursu izlietojuma kontrole B7. Vecāku līdzfinansējuma noteikšana par pašvaldību PII pakalpojumiem
C. Trešā problēmu grupa	
Agrīnā vecuma bērnu aprūpe un pieskatīšana. Problēmas risinājumi ir vērsti uz agrīnā vecuma posma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanas un pieejamības sekmēšanu	C1. Valsts un pašvaldību atbildības par agrīnā vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu institucionalizācija C2. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasību pārskatīšana C3. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu legalizēšana un attīstīšana C4. PPP attīstīšana pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanas jomā C5. Vecāku pabalsta termiņa pagarināšana
D. Ceturtā problēmu grupa	
Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšana. Problēmas risinājumi ir vērsti uz alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas sakārtošanu un attīstīšanu, tādējādi attīstot pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidības	D1. Aukļu dienestu darbības attīstīšana D2. Reģistrēta bērnu aprūpētāja (ģimenes bērnudārzs) pakalpojuma ieviešana D3. Pašvaldību rotaļu un attīstības centru darbības attīstīšana D4. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtības izstrāde un ieviešana D5. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju izglītības un kvalifikācijas prasību noteikšana D6. Higiēnas un drošības prasību noteikšana alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem

attīstību, atslogojot pašvaldību PII (samazinot rindas) un veicinot agrīnā vecuma posma bērnu pieskatīšanas nodrošinājumu	
E. Piektā problēmu grupa	
Pirmsskolas pedagogu trūkums lielajās pilsētās, Problēmas risinājumi ir vērsti uz pirmsskolas pedagogu darba optimizāciju un atalgojuma sabalansēšanu ar slodzi un izglītības un kvalifikācijas prasībām	E1. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasību pārskatīšana. E2. Pirmsskolas pedagogu sastāva modeļa „1 + 2” ieviešana E3. Pirmsskolas pedagogu slodzes un atalgojuma pārskatīšana

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma analīze

Pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvais regulējums ir jāskata gan vairāku valstī īstenoto politiku kontekstā – izglītības politikas, sociālās aizsardzības un labklājības politikas, nodarbinātības politikas, gan starptautisko, īpaši Latvijai saistošo, politikas dokumentu kontekstā.

Vispārējs ietvars politikas plānošanā citu politiku kontekstā ir Nacionālais attīstības plāns (NAP) 2007.-2013. gadam, kas ir vidēja termiņa plānošanas dokuments visai valsts attīstībai. Šajā plānā izglītībai, tai skaitā pirmsskolas, ir ierādīta prioritāra loma visas valsts attīstības kontekstā, uzsverot nepieciešamību radīt līdzvērtīgas un visiem nodrošinātas iespējas piekļuvei pirmsskolas izglītībai, veicinot arī alternatīvu bērnu aprūpes pakalpojumu attīstīšanu, infrastruktūras attīstību pirmsskolu tīkla paplašināšanai⁸. Saskaņā ar Ministru prezidenta rīkojumu Nr.395 (01.08.2007.) „Par darba grupu pirmsskolas izglītības iestāžu tīkla attīstības veicināšanai” ir izstrādāts „Pasākumu plāns valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības tīkla attīstībai 2008.-2010. gadam”.⁹ Nepieciešamību nodrošināt bērniem piemērotus pakalpojumus kopš mazotnes, veidojot bērna attīstībai pēc iespējas labvēlīgāku vidi, paredz arī politikas pamatnostādnes “Bērniem piemērota Latvija”.¹⁰ Tādos dokumentos kā „Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam”¹¹, „ES Nodarbinātības integrētās pamatnostādnes 2005.-2008. gadam”¹² un „Programmas dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007.-2010.gadam”¹³ pirmsskolas pieejamības nodrošināšana bērniem ir atzīta kā būtisks elements nodarbinātības un dzimumu līdztiesības veicināšanas kontekstā.

Dažādas ministrijas atbild par pirmsskolas politikas aspektiem atšķirīgo sektoru politiku kontekstā. Par „Pasākumu plāna valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības tīkla attīstībai 2008.-2010. gadam” atbildīgā institūcija ir Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (RAPLM). Par nodarbinātības politiku, kas saistīta ar vecāku pēc bērna kopšanas atvaļinājuma iekļaušanos darba tirgū un attiecīgi bērnu aprūpes iespējām daļēji atbild Labklājības ministrija (LM), daļēji – Bērnu un ģimenes lietu ministrija (BĢSILM). Par veselības, drošības un higiēnas prasībām pirmsskolas iestādēs atbild Veselības ministrija (VM). Par vienotas valsts politikas un attīstības stratēģiju tieši pirmsskolas izglītībā un tās īstenošanu Latvijā ir atbildīga Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), kā to paredz „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam”.¹⁴

⁸ NAP 2007.-2013. Nacionālais attīstības plāns: 14.-17.; 41.-43. Avots pieejams: <http://www.nap.lv/lat/> (skatīts 17.12.2008.)

⁹ MK rīkojums nr. 520 (2008. gada 26. augustā) „Par pasākumu plānu valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības tīkla attīstībai 2008.-2010. gadam”

¹⁰ Pamatnostādnes “Bērniem piemērota Latvija”

Dokuments pieejams: http://www.bm.gov.lv/lat/normativie_akti/politikas_dokumenti/?doc=1556 (skatīts 15.12.2008.)

¹¹ Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam.

Dokuments pieejams: http://www.em.gov.lv/em/images/modules/items/item_file_11629_1.doc (skatīts 15.12.2008.)

¹² ES Nodarbinātības integrētās pamatnostādnes 2005.-2008. gadam.

Dokuments pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/l_20520050806lv00210027.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹³ Programmas dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007.-2010.gadam Dokuments pieejams:

http://www.lm.gov.lv/upload/dzimumu_lidztiesiba/dokumenti_un_tiesibu_akti/programmadzl2007-10.doc (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013 Apstiprinātas ar MK rīkojumu Nr. 742, 27.09.2006 un to Rīcības plāns (2007). Dokuments

pieejams:http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-2013.doc (skatīts 15.12.2008.)

Jautājums par pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes obligātumu Latvijā noteikta vecuma posma bērniem ir diskutējams, raugoties no dažādu normatīvo aktu traktējuma.

Likuma „Par pašvaldībām” 15. pants paredz, ka pašvaldību viena no autonomajām funkcijām ir nodrošināt pirmsskolas vecuma bērnus ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, nenosakot konkrētus bērnu vecuma ierobežojumus. „Izglītības likuma” 17. pants nosaka, ka „katrai pašvaldībai ir pienākums savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem nodrošināt iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatizglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā mācību iestādē”, arī neparedzot nekādus vecuma ierobežojumus. Arī likuma 1.pantā sniegtais terminu skaidrojums – „pirmsskolas izglītība - izglītības pakāpe, kurā notiek bērna personības daudzpusīga veidošanās, veselības stiprināšana, sagatavošanās pamatizglītības ieguvei”, nenosaka vecuma ierobežojumus. Tāpēc arguments par to, ka pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu nodrošināšana līdz četru gadu vecumam (ieskaitot) ir uzlūkojama kā pašvaldību labā griba un atbilstība labas pārvaldības principiem, ir diskutējams no minēto likumu interpretācijas iespējām.

Vispārējās izglītības likuma 21.pants, kurš paredzēja pirmsskolas izglītības obligātumu ir izslēgts ar 1999.gada 5.augusta grozījumiem, kā vietā ar 2002.gada 31.oktobra grozījumiem ir stājies spēkā likuma 21.¹ pants par pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanas obligātumu¹⁵. Minētā panta 1. daļā norādīts, ka „piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei ir obligāta”. Šī panta 2. daļā norādīts, ka „vietējās pašvaldības savā administratīvajā teritorijā nodrošina piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu pamatizglītības ieguvei”. Šis likuma panta abas daļas iespējams interpretēt tādējādi, ka piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanas pamatizglītībai obligātums attiecas uz vecāku, nevis uz pašvaldības pienākumu.

Lai sekmētu PII tīkla attīstību, nodrošinot visiem pirmsskolas vecuma bērniem vienlīdzīgu piekļuvi un pieejamību pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem, ir nepieciešami grozījumi un papildinājumi vairākos normatīvā regulējuma dokumentos. Šo grozījumu un papildinājumu mērķis būtu novērst vairākus nozīmīgus šķēršļus, tādējādi radot risinājumus pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu piekļuvei un pieejamībai īsā un vidējā termiņā. Pētījuma rezultātu sadaļās 1.1., 1.2. un 1.3. ir veikta problēmu analīze tiesiskā regulējuma kontekstā. To novēršanai izvirzītie priekšlikumi ir apkopoti 1.4. sadaļā „Priekšlikumi PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanai”. Pētījuma ietvaros nav analizētas tās nepilnības, kas kavē kvalitatīvas pirmsskolas izglītības (no satura viedokļa) nodrošināšanu.

1.1. Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana

1.1.1. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas finansēšana

Likums¹⁶ nosaka, ka pašvaldību PII finansē no pašvaldību līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām, savukārt privātās PII finansē to dibinātāji. Vienlaikus valsts un pašvaldība tām piešķir finansējumu pēc MK noteikumiem par izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo, ja tās īsteno „akreditētas pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmas”. Likums neparedz valstij un pašvaldībai finansiāli atbalstīt privātās PII, kuras īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas, neraugoties uz to, ka tās nodrošina pašvaldības kompetencē esošos pirmsskolas izglītības pakalpojumus, kurus pašvaldība nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem.

*Nepieciešams papildināt „Izglītības likuma” 59. panta 2. daļu, nosakot, ka valsts un pašvaldība piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā, kas īsteno **licencētas pirmsskolas, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmas.** (IZM kompetence)*

¹⁵ Vispārējās Izglītības likums (5. nodaļas 20. un 21.pants)

¹⁶ Izglītības likums (59. panta 1. un 2. daļas).

Lai varētu veikt šo papildinājumu ir nepieciešams novērst pirmsskolas izglītības programmu akreditācijas īstenošanas šķēršļus. Kā konstatēts VK Revīzijas ziņojumā¹⁷, šobrīd pretēji noteiktajam¹⁸, ka IZM, precīzāk, tās pakļautībā esošā Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra (VIKNVA) veic pirmsskolas izglītības programmu akreditāciju, nav noteikta kārtība, kādā tā ir veicama un tādēļ šī funkcija, tāpat kā šī posma izglītības kvalitātes izvērtēšana vismaz līdz 2008. gadam netika veikta. Pašreizējā skolu darbības kvalitātes metodika, atbilstoši kurai notiek vispārīzglītojošo skolu akreditācija, nav piemērojama PII un pirmsskolas izglītības programmām, kas liedz VIKNVA veikt pirmsskolas izglītības kvalitātes vērtēšanu.

*Nepieciešams izstrādāt normatīvos aktus, kuros ir **noteikta kārtība, kādā ir akreditējamās pirmsskolas izglītības programmas un iestādes**, lai VIKNVA varētu pildīt savas likumā noteiktās funkcijas – īstenot pirmsskolas izglītības programmu un iestāžu akreditāciju. (IZM kompetence)*

Šobrīd ir izstrādāts Izglītības likuma grozījumu likumprojekts (24.04.2008.), kurā ir paredzēti grozījumi 59. panta 2. daļā. Tie paredz, ka „Valsts un pašvaldības piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem par izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo, ja šajās izglītības iestādēs tiek īstenotas pirmsskolas izglītības, akreditētas pamatzglītības un vispārējās vidējās izglītības programmas, kā arī licencētās profesionālās ievirzes izglītības programmas.”¹⁹

1.1.2. Principa „nauda seko bērnam” ievērošanas iespējas un risinājumi

Lai sekmētu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamību, viens no galvenajiem priekšnoteikumiem ir nodrošināt principu, lai pakalpojuma finansējums seko pakalpojuma saņēmējam („nauda seko bērnam”). Šobrīd atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam šis princips darbojas galvenokārt pašvaldību savstarpējo norēķinu formā par pirmsskolas izglītības pakalpojumiem, proti, gadījumos, kad A pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojošs bērns apmeklē B pašvaldības PII, tad A pašvaldība sedz B pašvaldībai ar šī bērna uzturēšanos un izglītošanu konkrētā PII saistītos izdevumus. Pašvaldību aptaujas rezultāti apstiprina šo praksi. Taču pirmsskolas izglītību nodrošina arī citi šī pakalpojuma sniedzēji – privātās PII un alternatīvie pakalpojumu sniedzēji, kam viens no galvenajiem iemesliem ir vietu trūkums pašvaldību PII.

Princips „nauda seko bērnam” paredz, ka pašvaldības kā galvenā pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēja izmaksas par vienu izglītojamo izglītojamais saņem neatkarīgi no izvēlētajā pakalpojuma sniedzēja juridiskā statusa, pakalpojuma veida un tā sniegšanas vietas. Proti, ja pakalpojuma saņēmējs saņem pirmsskolas izglītības pakalpojumu pašvaldības PII, tad noteiktā izmaksu summa tiek novirzīta pašvaldības PII, ja pakalpojuma saņēmējs šo pakalpojumu saņem privātajā PII, tad attiecīgi finansējums tādā pašā apjomā tiek novirzīts privātajai PII, kas attiecīgā apmērā samazina pakalpojuma saņēmēja kopējās izmaksas, savukārt, ja vecāku iespējām un vajadzībām atbilst alternatīvs bērnu aprūpes un izglītības pakalpojuma sniedzējs, tad šie finansu līdzekļi tiek novirzīti vecākiem šī pakalpojuma izmaksu segšanai.

Saskaņā ar patreizējo spēkā esošo normatīvo regulējumu pašvaldībai nav nekāda tiesiska pamata atbalstīt privātās PII ar jebkādu līdzfinansējumu, pat ja tās īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas. Taču šāda principa ievērošana ievērojami sekmētu privāto PII pakalpojumu pieejamību, vienlaikus samazinot rindā uz vietu pašvaldības PII esošo bērnu skaitu.

¹⁷ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008.: 14.-15.lpp.

¹⁸ MK noteikumi Nr. 603 „Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūras nolikums” 16.08.2005, 3.1. apakšpunkts

¹⁹ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

Lai sistēmas līmenī (centralizēti visā valstī) ieviestu pašvaldības līdzfinansējumu privātajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, ir nepieciešams noteikt privāto pakalpojumu kopējo izmaksu daļu (procentuāli), ko segtu valsts vai pašvaldība, tādējādi atbalstot privāto pakalpojumu saņēmējus un padarot tos pieejamākus, vienlaikus risinot rindu problēmu. Šobrīd šāda prakse tiek īstenota atsevišķās pašvaldībās – piemēram, Tukuma pilsēta privāto PII audzēkņiem sedz līdz „70% no vidējiem viena audzēkņa uzturēšanas izdevumiem pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē attiecīgajā gadā”.²⁰ Līdzīga prakse ir arī Liepājā, kur pašvaldība privātajām PII mēnesī novirza Ls100 par katru audzēkni. Arī Rīgā jau ilgstoši notiek diskusijas starp privāto PII pārstāvjiem un Rīgas domi par iespēju nodrošināt pašvaldības līdzfinansējumu privātajām PII, kas vienlaikus izlīdzinātu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu saņēmēju (nodokļu maksātāju) nevienlīdzīgo situāciju, kad daļa saņem bezmaksas pirmsskolas izglītību, bet daļa ir spiesta to saņemt par salīdzinoši ļoti augstu samaksu. Privāto uzņēmēju piedāvātais modelis paredz, ka pašvaldība visiem bērniem, kuri apmeklē licencētas PII, piešķir vienādu finansējumu, bet starpību sedz vecāki. Savukārt, Rīgas domes Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta rīcības plānā rindu samazināšanai pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs (2007. - 2010.) ir iekļauts uzdevums palīdzēt attīstīt privāto pirmsskolas izglītības iestāžu tīklu, nodrošinot pašvaldības līdzfinansējumu 75% apmērā no summas, kas paredzēta pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē audzēkņa uzturēšanai.

*Nepieciešams noteikt, ka pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem vietas PII, noteiktā apmērā (atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo pašvaldības PII) jāveic **privāto pakalpojumu līdzfinansējums**. (RAPLM kompetence)*

*Nepieciešams noteikt minimālo un maksimālo **izmaksu daļu (procentuāli)**, kuru pašvaldība sedz no kopējām privāto PII pakalpojumu izmaksām atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo. (RAPLM kompetence)*

*Nepieciešams noteikt pašvaldībām **piešķirt kompensācijas vecākiem**, kuru bērni netiek nodrošināti ar vietu pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs. (RAPLM kompetence)*

Ieteiktie priekšlikumi par pašvaldību pienākumu iesaistīties privāto pirmsskolas izglītības pakalpojumu līdzfinansēšanā un kompensāciju piešķiršanā vecākiem, kuru bērniem netiek nodrošinātas vietas pašvaldību PII, būtu jānosaka nacionālā tiesiskā regulējuma līmenī, nosakot pašvaldībām pienākumu izstrādāt noteikumus par līdzfinansējuma apjomu, piešķiršanas kārtību un kontrolēt to racionālu izmantošanu. Tā kā likuma „Par pašvaldībām” 5. pants nosaka, ka pašvaldību darbību pārrauga RAPLM, minēto ieteikumu izvirzīšana nacionālā līmenī ir RAPLM kompetence.

Diskutējams ir jautājums par to, vai to bērnu izglītošanai, kuri neapmeklē pašvaldību PII, paredzēto naudu būtu jānovirza privātajai PII (ja bērns to apmeklē) vai tieši vecākiem. Novirzot ik mēneša finansējumu, kas paredzēts privāto PII audzēkņu pirmsskolas aprūpei un izglītībai, uz privātajām PII, tiktu veicinātas privātās iniciatīvas pirmsskolas izglītības nodrošināšanā un sekmēta privāto PII infrastruktūru attīstība ilgtermiņā. Samazinoties vecāku maksājumiem par privāto PII pakalpojumiem, tos varētu atļauties lielāka daļa Latvijas vecāku, tādējādi kopumā samazinot rindas uz vietām PII. Savukārt, novirzot šo naudu vecākiem ar mērķi to ieguldīt bērnu aprūpē un pirmsskolas izglītībā, pirmkārt, tas ir īstermiņa risinājums, ņemot vērā ekonomikas attīstības tendences un inflāciju, otrkārt, pastāv risks, ka ne visi vecāki šos līdzekļus patiesi izmantos bērnu aprūpei un izglītošanai. Rūpīga pieļaujamo naudas sadales mehānismu izvērtēšana ir nepieciešama, lai vienlaikus ar atbalstu privātajām iniciatīvām un ģimenēm, netiktu sekmēta nelegālo uzņēmumu

²⁰ 2007. gada 20. decembra Tukuma pilsētas Domes Noteikumi Nr.15 „Par pašvaldības atbalstu Tukuma privāto pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņiem”. Pieejami: http://www2.tukums.lv/?f=skat_rx&id=476&mn=1 (skatīts: 30.12.2008.)

veidošanās, kas nodarbojas ar bērnu uzraudzību, bet nenodrošina nedz atbilstošu vidi, nedz īsteno pirmsskolas izglītības programmas.²¹

Lai nodrošinātu principu „nauda seko bērnam” attiecībā uz visiem potenciālajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma saņēmējiem, ir jāizstrādā arī kārtība, kādā šo finansējumu saņem tie vecāki, kuri izmanto alternatīvus bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Finansējuma novirzīšana pakalpojumu sniedzējam sekmētu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju legalizāciju. Vienlaikus ir nepieciešams ieviest jaunus, normatīviem aktiem atbilstošus bērnu, īpaši agrīnā vecuma bērnu, pieskatīšanas pakalpojumus un institūcijas, piemēram, reģistrētie bērnu pieskatītāji ģimenēs.

*Nepieciešams noteikt **alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtību** un prasības šo pakalpojumu sniedzējiem, kā arī nodrošināt bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrāciju. (BĢSILM kompetence)*

1.1.3. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana

Šobrīd ieviest 1.1.2. punktā norādītos nosacījumus kavē neskaidri noteiktie izmaksu aprēķini par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanu uz vienu izglītojamo PII gadā. Lai nodrošinātu vienotu pieeju izmaksu aprēķinā uz vienu izglītojamo un attiecīgi vienotu pieeju pašvaldību savstarpējos norēķinos, kā arī privāto PII līdzfinansēšanā, šos trūkumus ir nepieciešams novērst.

Kā norādīts VK ziņojumā, pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums no 25.03.2003. nav pārskatīts, neskatoties uz inflācijas pieaugumu un pedagogu minimālās darba samaksas pieaugumu (20.12.2005., 04.07.2006. un 07.08.2007.).²² MK noteikumos 23.08.2001. Nr.381 „Noteikumi par vispārējās pirmsskolas izglītības un speciālās pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo (gadā)” norādīts, ka „vispārējās pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas minimums pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām gadā uz vienu izglītojamo ir 340 latu” (3.pants). Savukārt, kopējais „pirmsskolas izglītības programmu uzturēšanas minimums ir 75 procenti no Ministru kabineta noteikumos 19.07.1999. Nr.250 “Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālo aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem” noteiktajām izmaksām budžeta gadā par vienu izglītojamo vispārējās izglītības iestādē” (4.pants).²³ Šobrīd šos MK noteikumus apgrūtina ievērot neprecīzi noteiktie pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu rādītāji un attiecīgi izmaksu minimuma apmērs.

Līdz 2008. gada 31. decembrim spēkā esošo MK noteikumu²⁴ 20.3. punkts paredzēja, ka maksimālās izmaksas budžeta gadā par vienu audzēkni pirmsskolas izglītības iestādē sastāda Ls 400,00. Uz šī normatīvā regulējuma pamata, piemēram, Rīgas Dome privātajām PII par katru audzēkni mēnesī piešķir finansējumu Ls 33,33 apmērā. Ar 2009. gada 1. janvāri spēkā stājas jaunā šo MK noteikumu redakcija²⁵, kurā vairs nav noteiktas maksimālās izmaksas par vienu izglītojamo, kas ir piemērojamas pašvaldību savstarpējos norēķinos. Tajos ir paredzēts veikt šos norēķinus „pēc fakta”, proti, balstoties uz konkrētā pakalpojuma sniedzēja aprēķinātās pakalpojuma tāmes, kurā tiek iekļautas sekojošas izmaksas:

- atalgojumi,

²¹ 2007. gada 20. decembra Tukuma pilsētas Domes Noteikumi Nr.15 „Par pašvaldības atbalstu Tukuma privāto pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņiem”. Pieejami: http://www2.tukums.lv/?f=skat_rx&id=476&mn=1 (skatīts: 30.12.2008.)

²² VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:178.punkts.

²³ Turpat.

²⁴ 19.07.1999. MK noteikumi nr.250 (redakcija uz 06.03.2008.) „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.

²⁵ 19.07.1999. MK noteikumi nr.250 (redakcija uz 01.01.2009.) „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.

- valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas,
- komandējumi un dienesta braucieni,
- pakalpojumu samaksa,
- materiālu, energoresursu, ūdens un inventāru izmaksas (vērtībā līdz Ls 150 par vienu vienību),
- grāmatu un žurnālu iegāde,
- ar kārtējo remontu saistītie izdevumi²⁶.

Šajos MK noteikumos nav skaidri formulēts, kas ir iekļauts „pakalpojuma samaksā”, tāpēc paver plašas interpretācijas iespējas, kas nav pieļaujami. Tāpat ir jāprecizē, kāda veida izmaksas var tikt iekļautas kategorijās „ar remontu saistītie izdevumi”, kā arī jāizvērtē „grāmatu un žurnālu iegādes” iekļaušanas lietderīgums. Šobrīd, kā konstatējusi VK, kopējās pirmsskolas izglītības iestādes programmu īstenošanas izmaksas gadā uz vienu izglītojamo pārbaudītajās izglītības iestādēs ir robežās no Ls 393,61 līdz Ls 1320,73.²⁷

Nepieciešams precizēt izmaksu minimumā ietveramos rādītājus un to maksimālās robežas, kas sastāda pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas uz vienu izglītojamo licencētā pirmsskolas izglītības iestādē. (IZM sadarbībā ar RAPLM)

Nepieciešams noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo. (IZM kompetence)

1.1.4. „Fonda nauda” jeb vecāku līdzfinansējums

Nosakot PII izmaksas uz vienu izglītojamo, tiktu risināts arī jautājums par t.s. „fonda naudu” legalizāciju. Šobrīd ziedojumu formā vecāki PII maksā noteiktas naudas summas, lai segtu tos izdevumus, kurus PII no valsts un pašvaldības piešķirtā budžeta nevar segt. Kā liecina vecāku viedokļi, šie līdzekļi ir nepieciešami gan higiēnas preču (ziepēm, tualetes papīram u.c.), gan mācību materiālu iegādei, gan remonta darbu veikšanai. Vienlaikus, kā augstāk minēts, nosakot pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas, rādītāju vidū ir gan materiālu iegāde (nav gan precizēts, kādu tieši), gan remontdarbu veikšana. Pašvaldību PII vadītāju sniegtā informācija rāda, ka visvairāk finansu līdzekļu trūkst PII ēku un iekštelpu remontiem, lielās sadzīves tehniskas iegādei, rotaļu laukumu labiekārtošanai un renovācijai, kā arī jaunu rotaļlietu iegādei. Esošie līdzekļi galvenokārt tiek tērēti mācību līdzekļiem un jaunām mēbelēm (drēbju skapīšu, gultiņu, galdu un krēslu).²⁸

Nepieciešams noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu vecāku līdzfinansējuma daļu un tā izlietojuma uzskaites kārtību, tādējādi legalizējot „fonda naudas” iemaksu veikšanu.

Šajā kontekstā problēma ir arī neskaidrā PII budžeta plānošana. VK²⁹ konstatējusi, ka, pretēji Izglītības likumā³⁰ noteiktajam, ka pašvaldība nosaka kārtību, kādā tās pārziņā esošās izglītības iestādes finansējamas no pašvaldības budžeta un kontrolē to racionālu izmantošanu, pārbaudītajās pašvaldībās šī kārtība nav izstrādāta. Tas, savukārt, padara neiespējamu pārliecināties par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu apjomu konkrētai pirmsskolas izglītības programmai, un atbilstoši konstatēt trūkstošo finansējumu, kuru varētu nodrošināt vecāku līdzfinansējums. Secināms, ka nav nodrošināts PII finansēšanas caurspīdīgums, kas rada risku

²⁶ Turpat, 20.² pants.

²⁷ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:175. punkts.

²⁸ Evija Kļave, „Pirmsskolas izglītības īstenošanas prakses piemēru analīze”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

²⁹ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:135. un 136. punkti.

³⁰ Izglītības likuma 17. panta ceturtās daļas 4. punkts.

neracionālam esošo finansu resursu izlietojumam. Šo nepilnību novēršanai nepieciešams ievērot esošos normatīvos aktus un kontrolēt to izpildi.

1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu pedagogu kvalifikācija, slodze un atalgojums

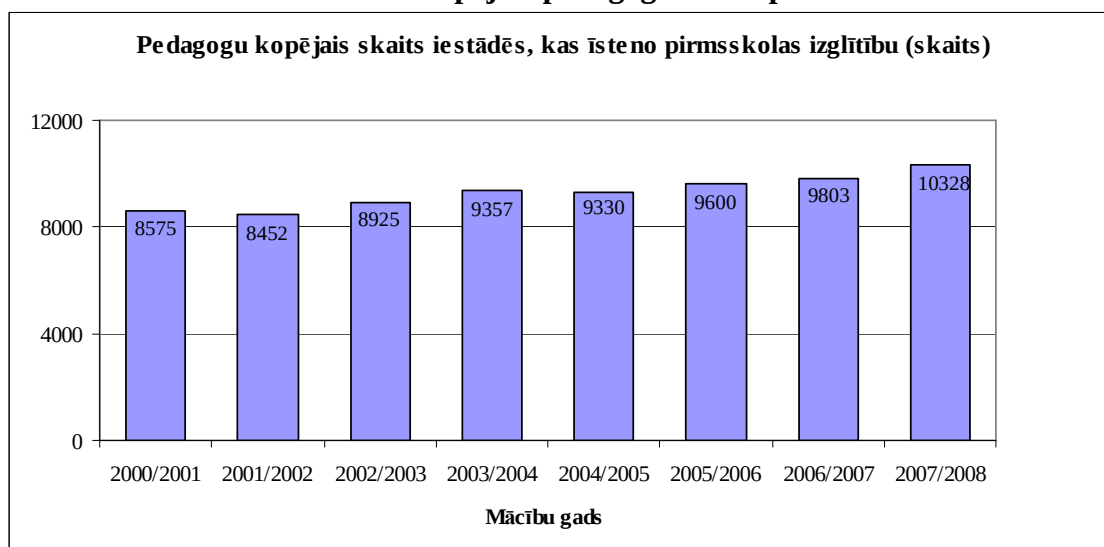
Līdzās vietu trūkumam PII, otra vienlīdz nozīmīga problēma ir pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe un izglītību nodrošinājošu pedagogu trūkums PII, kam ir vairāki cēloņi – pirmsskolas pedagogu kvalifikācijas prasības, slodzes, tām atbilstošās likmes un darba samaksas apmērs.

1.2.1. Pirmsskolas izglītības pedagogu kvalifikācija

2007. gada septembrī kopējais pedagogu skaits izglītības iestādēs, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas, salīdzinot ar 2006.gadu palielinājās par 525 pedagogiem un bija 10328 pedagogi, uzsākot 2007./2008. mācību gadu (skat. 1. attēlu). Pedagogu skaita palielināšanās pirmsskolās, ņemot vērā grupu un izglītojamo skaita pieaugumu ir vērtējama pozitīvi, tomēr nesedz deficītu, jo, piemēram, Rīgas pilsētā pēc RD datiem, uz 2008.gada jūliju trūka 340 pedagogu pašvaldību bērnudārzos (Rīgas dome, vadības līmenis).³¹

Nedz Vispārējās izglītības likumā, nedz Izglītības likumā nav noteikti precīzi regulējumi, cik pedagogiem jābūt vienā grupā. Savukārt ir noteikts izglītojamo skaits grupās³² un mācību slodze pirmsskolas vecumā, ko nosaka Vispārējās izglītības likuma 28. pants. Saskaņā ar šajā pantā minēto pedagoģiskā procesa ilgumu visa pirmsskolas izglītība var norisināties rīta pusē. Lai to īstenotu, pirmsskolas grupā nav nepieciešami divi pedagogi ar augstāko izglītību, kas attiecīgi arī palielina pirmsskolas izglītības īstenošanas izmaksas.

1. attēls. Kopējais pedagogu skaits pirmsskolās

Avots: IZM Vispārējās izglītības departamenta (VID) Institucionālās attīstības nodaļa (IAN). Dati uz 20.09.2007.

Viens no piedāvātajiem risinājumiem ir līdzšinējo divu pedagogu ar augstāko izglītību un attiecīgu samaksu vietā likt vienu pedagogu un vienu pedagoga asistentu rīta pusē un vienu pedagoga asistentu pēcpusdienā, īstenojot gan izglītības, gan aprūpes funkcijas. Tādējādi vienas pirmsskolas bērnu grupiņas aprūpi un izglītību nodrošinātu viens pilnas slodzes pedagogs ar 8 stundu dienā darba slodzi (7.30 vai 8.00 – 15.30 vai 16.00) un viens pilnas slodzes pedagoga asistents (10.00 – 18.00) vai divi pusslodzes pedagoga asistenti (8.00 – 12.00 un 15.00 – 19.00), tādējādi pagarinot PII

³¹ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

³² MK noteikumi 27.09.2005 Nr. 735 „Noteikumi par minimālo un maksimālo izglītojamo skaitu valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs, pirmsskolas izglītības iestādēs grupās, speciālās izglītības iestādēs un sociālās un pedagoģiskās korekcijas klasēs”.

darba laiku vakara stundās. Šāda modeļa („1+2”, proti, viens pirmsskolas skolotājs + divi pirmsskolas skolotāja palīgi) pilotprojekta izstrādāšana un ieviešana jau ir iekļauta arī Rīgas domes Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta rīcības plānā rindu samazināšanai pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs (2007. - 2010.).

Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām³³, pirmsskolas pedagogiem ir jābūt augstākajai pedagoģiskajai izglītībai. Agrīnā vecuma bērnu grupās (līdz 3 gadiem) mācību nodarbību ilgums dienā nedrīkst pārsniegt 25 minūtes (Vispārējās izglītības likuma 28. pants), tāpēc ir lietderīgi izvērtēt pedagogu kvalifikācijas prasības tiem pedagogiem, kas strādā ar agrīnā vecuma bērniem. Šobrīd spēkā esošā likumdošana paredz, ka pirmsskolas izglītības pedagogam ir jābūt **profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai, pirmsskolas skolotāja vai 1.–4.klases skolotāja kvalifikācijai** (pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība). Kvalitatīvu **agrīnā vecuma** posma (līdz 3 gadiem, proti, viena un divus gadus vecu bērnu) bērnu **aprūpi** un pieskatīšanu iespējams veikt arī pedagogiem, kuri ir saņēmuši **tikai** pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību, kas ir pielīdzināma koledžas līmeņa izglītībai, **bez** profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības, kā to nosaka MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”.

*Izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot, ka **agrīnā vecuma bērnu** (līdz 3 gadiem) aprūpes un pieskatīšanas darbu pirmsskolas izglītības iestādēs var veikt pedagogs ar 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas līmenis) **bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības**. (IZM kompetence)*

*Vēlams noteikt **minimālās izglītības un/vai kvalifikācijas prasības** pirmsskolas vecuma bērnu alternatīvajiem pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. (IZM kompetence)*

Šādas normas ieviešanas rezultātā tiktu samazināti šķēršļi pirmsskolas pedagogu rekrutācijai agrīnā vecuma grupām, mazinot kopējo pedagogu trūkumu PII, samazinātos agrīnā vecuma posma bērnu pedagogu sagatavošanas izmaksas, jo pirmā līmeņa profesionālās augstākās studiju programmas ilgst 2-3 gadus, savukārt, ja pirmsskolas pedagogam ir nepieciešama arī profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība (atbilst bakalaura studiju programmai), tās ieguves ilgums ir 4 gadi. Vienlaikus saskaņā ar pirmsskolas pedagoģijas speciālistu atzinumu ļoti svarīgi ir **saglabāt pirmsskolu izglītojošo funkciju bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadu** vecumam, ko var nodrošināt pedagogi ar atbilstošu izglītību un kvalifikāciju – profesionālo augstāko pedagoģisko izglītību un pirmsskolas skolotāja kvalifikāciju.

IZM un tās pakļautībā esošo iestāžu regulējošajos normatīvajos aktos nav noteikta pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas funkcija, tādēļ Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2007.-2013.gadam³⁴ ir paredzēts izveidot pedagogu darba kvalitātes novērtēšanas sistēmu, kuras ietvaros arī paredzēta diferenciacija kvalifikācijā. VIKNVA ir izstrādājusi kvalitātes vērtēšanas modeli, kuru paredzēts ieviest 2009/2010. mācību gadā, ieviešot piecpakāpju pedagogu kvalifikācijas vērtēšanu. Tas arī ļautu padziļināti izzināt patieso stāvokli PII strādājošo profesionālajā kvalifikācijā.³⁵

Pētījuma veikšanas laikā IZM ir sagatavojusi grozījumus MK noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”, tādējādi mazinot birokrātiskos ierobežojumus skolotāju konkurētspējai Tie paver iespēju pirmsskolā strādāt

³³ MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

³⁴ Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2007.-2013: 25. Apstiprinātas ar MK rīkojumu Nr. 742, 27.09.2006 un to Rīcības plāns (2007). Dokuments pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normative_akti/izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-2013.doc (skatīts 29.12.2008.)

³⁵ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

pedagogiem, kas profesionālajā vidējā izglītībā ieguvuši pirmsskolas skolotāja profesionālo kvalifikāciju un pēc tam ieguvuši augstāko pedagoģisko izglītību.³⁶

1.2.2. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums

Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums ir nozīmīgs sekmīgas pirmsskolas izglītības īstenošanas elements, jo tas ir saistīts gan ar pirmsskolas izglītības īstenošanai nepieciešamajiem finanšu, gan cilvēku resursiem. Izvērtējot pirmsskolas pedagogu slodzes un tām atbilstošās darba algas likmes atbilstoši pedagogu nepieciešamajai izglītībai un kvalifikācijai, ir iespējams rast finanšu resursu ietaupījumus, novirzot tos, piemēram, PII ēku un telpu optimizācijai vai uzturēšanai. Savukārt, izvērtējot slodzes un atalgojuma atbilstību, iespējams sekmēt pedagogu piesaisti darbam PII, kas tuvākajos gados kļūs īpaši aktuāli, ieaugot PII skaitam.

Pirmsskolas pedagogu darba samaksu, kuru pašvaldību pirmsskolās maksā no pašvaldību budžeta, regulē MK noteikumi³⁷, kuros norādīts, ka „pašvaldību izglītības pārvaldes nosaka pedagogu algu fondu katrai tās teritorijā esošajai iestādei, ņemot vērā izglītojamo skaitu un izglītības pakāpes koeficientu.” Taču, tā kā nav normatīvie akti, kas noteiktu, kā tas ir aprēķināms, darba samaksu nosaka pēc tarififikācijas rezultātiem. Pēc stundu algu likmes viena pirmsskolas pedagoga slodze ir 36 stundas³⁸, taču prakses gadījumu izpēte liecina, ka pirmsskolas pedagogi reti strādā vienu slodzi, meklējot risinājumus daļai pedagogu pusotras slodzes nodrošināšanai, bet citiem, īpaši tiem, kas vēl turpina mācības – mazākai slodzei. Rezultātā, lai arī slodzes formāli ir sakārtotas, lai nesanāktu pārmērīgs virsstundu darbs daļai pedagogu, realitātē tas tomēr izpaužas darba pārslodzē.³⁹

Šobrīd PII plaši izplatītais modelis – vienam pedagogam pusotra slodze un otram pusslodze, vienam no pedagogiem rada pārsلودzi, bet otram nedod iespēju pietiekami nopelnīt. Pedagogi, kurš strādā pusotru slodzi, agrāk vai vēlāk maina savas profesionālās darbības nozari, un ne vienmēr šī izvēle ir par labu lielākam atalgojumam. Savukārt, pedagogi, kurš strādā pussلودzi, meklē paralēli darbu citā PII, un atkal veidojas pārsلودze, ko rada nepieciešamība doties no vienas darba vietas uz otru, pārslēgties no vienas bērnu grupiņas uz citu, iespējams, pat mainot vecuma posmu, kā rezultātā zūd pedagoga darba kvalitāte un cieš bērni.⁴⁰

„Pedagogu darba samaksas paaugstināšanas programma 2007. – 2014.gadam”⁴¹ paredz, ka 2009. gadā no valsts budžeta finansēto pedagogu darba samaksa sasniedz vispārējās, profesionālās, pirmsskolas un interešu izglītības iestādēs Ls 414, bet 2010. gadā – Ls 494 par vienu pedagoga darba likmi. Vienlaikus ar MK 29.08.2005. rīkojumu Nr.579 apstiprinātajā „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam” nav iekļauti visi pirmsskolas pedagogi, tādējādi nostādot šo pedagogu daļu nevienlīdzīgā stāvoklī ar pārējiem pedagogiem.

Nepieciešams iekļaut pirmsskolas pedagogus ar MK 29.08.2005. rīkojumu Nr.579 apstiprinātajā „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam”. (IZM kompetence)

³⁶ „Izglītības un zinātnes ministres Tatjanas Koķes atklātā vēstule – atbilde uz Latvijas izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības 2009.gada 23.janvāra vēstuli par situāciju izglītībā un zinātnē”.

³⁷ MK noteikumi Nr. 746, 24.08.2004 „Pedagogu darba samaksas noteikumi”, 32.2. apakšpunkts.

³⁸ MK noteikumi Nr.746, 24.08.2004 „Pedagogu darba samaksas noteikumi”, 2. pielikums, 5.punkts.

³⁹ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

⁴⁰ Evija Kļave, „Pirmsskolas izglītības īstenošanas prakses piemēru analīze”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

⁴¹ Avots pieejams: http://www.valmrajs.lv/upl_files/izm_programma_2007_gala_variants.doc (skatīts: 03.01.2009.)

Salīdzinājumam sākumskolas pedagoga darba likme ir 21 stunda nedēļā, bet pieļaujamā slodze nedrīkst pārsniegt 40 stundas nedēļā, kā to nosaka Darba likums. Sākumskolas pedagogu slodzē tiek iekļautas arī klases audzināšanas stundas, kas tiek tarifcētas kā mācību stundas, noteiktos mācību priekšmetos ir tarifcēta arī rakstu darbu labošana. Pirmsskolas pedagogiem par gatavošanos nodarbībām tiek paredzēta apmaksa par 3 stundām nedēļā par likmi. Praksē veidojas situācija, ka pirmsskolas pedagogiem ir lielāka darba likme - 36 stundas nedēļā, kamēr pirmsskolas izglītības mūzikas skolotāja un pirmsskolas izglītības fiziskās attīstības skolotāja darba likme ir 30 stundas nedēļā. Taču algas likme atkarībā no stāža visām šīm pedagogu grupām ir vienāda, lai gan atšķirība kvalifikācijas prasībās nav tik nozīmīga (kā pirmsskolas, tā sākumskolas pedagogiem nepieciešama profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība⁴²). Atbilstoši 2008. gada darba un algas likmēm pirmsskolas pedagoga stundas likme sastāda Ls9,5, bet sākumskolas pedagoga stundas likme ir Ls16,4. Izlīdzinot pirmsskolas un sākumskolas pedagogu darba likmes (slodzes) un algas likmes, tiktu celts pirmsskolas pedagogu prestižs, novērst pirmsskolas pedagogu nevienlīdzīgums attiecībā pret sākumskolas pedagogiem un sekmēta arī pedagogu motivācija strādāt pirmsskolās.

*Pārskatīt **pirmsskolas pedagogu darba likmi** un tai atbilstošo **tarifikāciju**, piemēram, nosakot darba likmi 40 stundas nedēļā un pielīdzinot stundas likmi sākumskolas pedagogu stundu likmei, izlīdzinot **pirmsskolas pedagogu slodzi un atalgojumu** attiecībā pret **sākumskolu pedagogiem**. (IZM kompetence)*

Lai šādu slodzes un atalgojuma sistēmu varētu īstenot bez papildus finansu resursiem pirmsskolas pedagogu algām, nepieciešams izvērtēt arī pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību skaitu pirmsskolas vecuma bērnu grupās un ņemt vērā 1.2.1. sadaļas ieteikumus par pedagogu kvalifikācijas prasībām agrīnā vecuma bērnu grupās PII.

*Izskatīt iespēju nodrošināt pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības grupās **vienam pedagogam** ar profesionālo augstāko pedagoģisko izglītību un aprūpes funkcijas nodrošināt **vienam vai diviem pedagoga asistentiem**. (IZM kompetence)*

Skaidra un pārskatāma darba likmju un atalgojuma sistēmas sakārtošana, ņemot vērā specifiskos apstākļus: darba laiku, pedagogu darbu pāros vai mainoties vienam ar otru, rosinot atklātu profesionāļu diskusiju par šo tēmu, ļautu veidot labāku politikas ietvaru pirmsskolas pedagogu atalgošanai un viņu darbu novērtējumam.

1.2.3. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa

Piecu un sešu gadīgo bērnu apmācībā iesaistītajiem pedagogiem, kas strādā pašvaldību iestādēs, saskaņā ar Izglītības likumu algas jāmaksā no valsts budžeta: „Pedagogu darba samaksa valsts vai pašvaldību izglītības iestādēs, tajā skaitā piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībai, tiek nodrošināta no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām”⁴³. VK⁴⁴ revīzijā konstatējusi, ka PII pedagogiem algas maksā no diviem avotiem, veidojot divas tarifikācijas ap 70-80% maksājot no valsts mērķdotācijām, bet pārējo – no pašvaldības. IZM apstiprinātajos programmu paraugos 5-6gadīgo bērnu apmācībai⁴⁵ norādīts, ka par 0,8 likmi maksā no valsts budžeta, pārējo sedzot no izglītības iestādes dibinātāja. VK konstatējusi, ka programmu īstenošanai uz 10 izglītojamajiem bērniem ir nepieciešamas 1,191 pedagogu amata vienības, kurš, savukārt ir atkarīgs no izglītojamo skaita grupā: 8-12 bērni = 0,8 likmes, 13-17=1 likme, 18-24=1,4 likmes⁴⁶. Tarifikācijas aprēķināšanu ar minēto vēstuli pamato arī pašvaldību izglītības pārvaldes, jo nav cita normatīvā

⁴² MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

⁴³ Izglītības likums, 60.pants, 3. punkts.

⁴⁴ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:149-150.punkti.

⁴⁵ IZM rīkojums Nr.290 “Par izglītības programmu paraugu apstiprināšanu”.

⁴⁶ VK Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008, atsaucoties uz IZM vēstuli Nr. 1-14/280. 13.08.2003.)

regulējuma, kas regulētu valsts budžeta naudas pieprasījumu obligātajā apmācībā iesaistīto pedagogu darba samaksai.

Mērķdotācijas tiek veiktas pašvaldībām, kurām tās tālāk ir jāieskaita iestādēm. VK⁴⁷ kā vienu no būtiskākajiem trūkumiem ir konstatējusi, ka IZM līdz šim nav nodrošinājusi valsts budžeta mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi, kā rezultātā pastāv risks, ka pedagogu samaksas paaugstināšana var tikt aprēķināta atšķirīgi dažādu pašvaldību iestādēs. VK⁴⁸ arī konstatējusi, ka vairākās izglītības iestādēs (no revīzijā iekļautajām) grāmatvedība tiek kārtota centralizēti pašvaldībā, kas nenodrošina PII patstāvību un neļauj to vadītājiem izsekot finanšu līdzekļu plūsmai, tai skaitā, mērķdotāciju izlietojumam.

Strīdīga situācija ir izveidojusies ar PII, kuras īsteno piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanas pamatizglītības apguvei programmas, finansējumu. Izglītības likuma 59. panta 2. daļā noteikts, ka privātās izglītības iestādes finansē to dibinātāji. Vienlaikus, kā liecina prakse, privātās PII, kuras īsteno obligāto piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu skolai un tādējādi sniedz atbalstu valsts izglītības politikas īstenošanā, reģistrē bērnus šajās programmās un iesniedz šo informāciju atbildīgajai pašvaldības institūcijai – izglītības pārvaldei. Pēc privāto PII domām, veidojas nevienlīdzīga situācija starp pašvaldību PII un privātajām PII, jo kā vieni, tā otri nodrošina valsts noteikto obligāto pirmsskolas izglītību, bet finansiālu atbalstu tās īstenošanai atbilstoši pastāvošajai likumdošanai saņem tikai pašvaldību PII. Tomēr atsevišķās pašvaldībās, kā konstatējusi VK revīzija⁴⁹, izglītības pārvaldes, veicot piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā nodarbināto pedagogu tarifāciju, iekļauj arī privāto izglītības iestāžu pedagogus, kuri nodarbojas ar piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācību, kas gan ir pretrunā ar esošo normatīvo regulējumu.

Lai novērstu šo situāciju, ir normatīvi jānosaka, ka valsts un pašvaldības piedalās ar līdzfinansējumu tajās privātajās pirmsskolas izglītības iestādēs, kas īsteno obligātās pirmsskolas izglītības programmas piecgadīgajiem un sešgadīgajiem bērniem.

*Nepieciešams izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, kas paredz **valsts un pašvaldību finansējumu pedagogu darba samaksai**, kas nodrošina **obligāto** piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu pamatizglītības apguvi, **privātās** izglītības iestādēs. (IZM kompetence)*

2008. gada 24. aprīļa Izglītības likuma grozījumu likumprojektā ir paredzētas izmaiņas 60. panta 3. daļā, nosakot, ka „privāto pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksa tiek nodrošināta no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām”.⁵⁰ Pieņemot minētos grozījumus, analizētā nepilnība būs novērsta.

1.3. Higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem

PII sanitārās, higiēnas un drošības prasības regulē MK noteikumi Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”. No vienas puses, šīs prasības tiek kritizētas to atbilstības un elastīguma trūkuma dēļ, taču no otras – prasību ievērošana, vecākiem sniedz zināmas garantijas par izglītības un aprūpes kvalitāti, bet visai sabiedrībai kopumā – drošību, ka normatīvie akti, pirmsskolas politikas plānošana un īstenošana sniedz iespējami labāko bērnu attīstībai. Šo prasību ievērošanu kontrolē vairākas valsts institūcijas – Veselības inspekcija, Pārtikas un veterinārais dienests. Lai šo prasību ievērošana patiesi sekmētu bērnu aprūpes un izglītības īstenošanas atbilstību noteiktām kvalitātes normām, ir nepieciešami vairāki papildinājumi vai grozījumi.

⁴⁷ Turpat, 142. un 143. punkti.

⁴⁸ Turpat, 144. punkts

⁴⁹ Turpat, 170. punkts.

⁵⁰ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

1.3.1. Higiēnas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem

Šo noteikumu nosaukums jau paredz, ka šie noteikumi ir saistoši tikai tām iestādēm, kuras īsteno pirmsskolas izglītības programmas, bet, kā zināms, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumus sniedz ne tikai PII, bet arī dažādi alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji. Vienīgie saistošie normatīvie noteikumi pārējiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes nodrošinātājiem ir Bērnu tiesību aizsardzības likums, kas paredz minimālās drošības prasības, veicot bērnu uzraudzības pakalpojumus, un normatīvie akti, kas ir saistoši jebkuram publisko pakalpojumu sniedzējam. Kā atzīst šo pakalpojumu sniedzēji (piemēram, privātie bērnu pieskatīšanas centri, skat. 2.3.3. sadaļu), viņi nav ieinteresēti licencēt pirmsskolas izglītības programmas un tādējādi padarīt sev saistošas gan šīs prasības, gan nepieciešamību piesaistīt pedagogus ar augstāko pedagoģisko izglītību, saskaņojot viņu atalgojumu ar likumā noteiktajām likmēm. Tāpēc licencētu privāto PII skaits pieaug ļoti lēni. Šie alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji rada konkurenci privātajām PII, jo var piedāvāt lētākus pakalpojumus.

Vienlaikus šī situācija rada nopietnus riskus bērnu veselībai un drošībai. Kaut arī daļa privāto bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju funkcionē līdzīgi nelielām privātajām PII, nodrošinot atbilstošu personālu, ēdināšanu un aprūpes apstākļus, taču daļa apdraud bērnu drošību un dzīvību. Tāpēc nepieciešams izstrādāt atsevišķas higiēnas un drošības prasības alternatīvajiem pakalpojumu sniedzējiem, kas piedāvā un nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu.

*Izstrādāt **atsevišķus noteikumus** par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas neīsteno pirmsskolas izglītības programmas, bet nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu. (VM kompetence)*

1.3.2. Higiēnas prasības pielāgotās telpās izvietotām PII

MK noteikumi Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” attiecas arī uz PII, kuras izvietotas tās darbībai projektētā vai pielāgotā telpā, taču prakse rāda, ka šīs prasības ir ļoti grūti (nereti neiespējami) izpildīt pielāgotās telpās. Rezultātā PII dibinātāji tās ievēro iespēju robežās, meklē alternatīvus risinājumus un kopīgi ar kontrolējošām institūcijām vienojas par noteiktu prasību ievērošanas teorētiskajām un praktiskajām iespējām. Tādējādi pēc būtības minētie MK noteikumi atsevišķos gadījumos, kas saistīti ar PII izvietojumu pielāgotās telpās, jau šobrīd tiek ievēroti formāli.

Piemēram, viens no risinājumiem vietu trūkumam PII būtu šo iestāžu izvietojšana daudzdzīvokļu māju pirmajos stāvos, taču to kavē īstenot vairāki šo noteikumu panti – 17. pants par atsevišķu ieeju telpās, kurās uzturas bērni vecumā līdz 1,5 gadiem; 17.¹ par telpu ratiņu novietnei (šādas telpas ierīkošanu varētu noteikt pēc vecāku pieprasījuma); 18.2.1. pants par ģērbtuvju apvienošanas iespējām tikai viena vecuma bērniem (lai gan Latvijā darbojas vairākas PII, kuras apmeklē jaukta vecuma bērni, kuriem ir kopīga ģērbtuve). Ir ieteicams noteikt elastīgākas prasības izglītības iestādēm, kas izvietotas PII darbībai pielāgotās telpās, piemēram, nosakot, ka par noteiktu prasību ievērošanu PII vienojas ar vecākiem (piemēram, par ratiņu novietnes nepieciešamību) atbilstoši vecāku pieprasījumam.

Lai sekmētu jaunu PII izveidošanu pielāgotās telpās un radītu papildus vietas, izmantojot esošo infrastruktūru, nepieciešams izvērtēt šajos noteikumos noteiktās prasības, to piemērošanas lietderīgumu un iespējas un papildināt tos ar atsevišķu sadaļu vai punktiem par higiēnas prasībām PII, kuras izvietotas tās darbībai pielāgotās telpās vai citai darbībai projektētās ēkās. Nenosakot elastīgākas higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības nodrošināšanai **pielāgotās telpās**, nav novērsti būtiski šķēršļi jaunu PII un attiecīgi jaunu vietu radīšanai un rindu uz vietām PII samazināšanai. Šādu grozījumu nepieciešamību, papildinot MK noteikumus Nr. 596 ar punktu par higiēnas prasībām PII, kuras izvietotas **citai darbībai projektētās ēkās** jau paredz „Pasākumu plāns valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības iestāžu tīkla attīstībai 2008.-2010.gadam”.

*Veikt grozījumus MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”, paredzot **atsevišķu sadaļu vai punktus** par higiēnas prasībām un to ievērošanu izglītības iestādēm, kas izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās ēkās. (VM kompetence)*

1.3.3. PII telpu optimizācijas risinājumi

Viens no vietu trūkuma PII risinājumiem īsā un vidējā termiņā ir PII telpu optimizācija, palielinot vietu skaitu esošajās PII. Lai to īstenotu, pašvaldībām būtu vēlams, pirmkārt, izvērtēt esošo infrastruktūru - izglītības iestāžu un interešu izglītības telpas, pēc iespējas izveidojot pagaidu grupiņas. Otrkārt, vienkāršot nodrošināmos pakalpojumus, piemēram, ēdināšanas pakalpojumus pašvaldības iestādēm sniedz vienots pakalpojumu piegādātājs, tāpat – veļas mazgāšanas un citus pakalpojumus, kuru sniegšanā centralizēta sistēma būtiski samazinātu izmaksas, ļaujot tās izlietot jaunu grupu vai iestāžu atvēršanai. Latvijā jau šobrīd ir atrodami šādas prakses piemēri. Liepājā pašvaldību ēdināšanas un veļas mazgāšanas pakalpojumu centralizācijas un attiecīgi PII telpu optimizācijas rezultātā ir izveidotas pašvaldību rotaļu grupas (sīkāku šo grupu darbības raksturojumu skatīt 2.3.2. sadaļā).

Piemēram, izvērtējams ir šo noteikumu 21. pants, kas paredz „iestādē ierīkot vismaz vienu telpu, kas ir pielāgota bērnu kultūras pasākumu, mūzikas un sporta nodarbību rīkošanai, katram bērnam paredzot optimālo platību – 2m²”. Taču nav minēts nedz minimālais vai maksimālais bērnu skaits, kas jāņem vērā šīs telpas kvadrātūras noteikšanai, nedz arī minimālā un maksimālā šī telpas kvadrātūra, kas būtu ļoti svarīgi, domājot par racionālu telpu izmantošanu PII. Praksē šajās telpās pasākumi un sporta nodarbības vienlaicīgi notiek tikai vienai grupai (maksimālais bērnu skaits tajā ir 26 bērni). Tātad šādas telpas kvadrātūrai bērnu vajadzībām nebūtu nepieciešams būt lielākam kā 52 m². Tomēr tā kā šajās telpās tiek rīkoti pasākumi arī kopā ar bērnu vecākiem, šī telpa varētu būt līdz 100 m² liela, sadalot to ar bīdāmo sienu, tādējādi iegūstot ikdienas nodarbībām divas telpas – mūzikas un sporta nodarbībām, bet svētkos radot iespēju to pārvērst vienā plašākā telpā.

Pirmsskolas pedagogijas speciālisti norāda, ka ideālos apstākļos PII būtu veidojama strukturēta vide, nodalot darba, atpūtas un ēšanas zonas. Tomēr situācijā, kad ir akūts vietu trūkums PII, ir pieļaujama arī daļēji strukturētā vide, kas nozīmē, ka atpūtas telpā gultas izvietojamas tā, lai pārējā laikā šo telpu varētu izmantot rotaļām un rotaļu nodarbībām. Esošie MK noteikumi Nr.596 to neaizliedz telpām, kurās uzturas bērni, kas ir vecāki par 3 gadiem (18.2.3. pants atļauj izveidot guļamtelpai pielāgojamu grupas telpu).

Lai sekmētu jaunu privāto PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas iestāžu izveidi, palielinātu vietu skaitu PII, kā arī atvieglotu esošo PII darbību, būtu nepieciešams rūpīgi izskatīt un izvērtēt MK noteikumos Nr.596 noteiktās higiēnas prasības, ņemot vērā bērnu skaitu, vecumu, telpu tipu, iestādes darbību, nodrošināmo pakalpojumu centralizācijas iespējas u.c. rādītājus, padarot šīs prasības elastīgākas atbilstoši pakalpojumu sniedzēju resursiem un vienlaikus nodrošinot pakalpojumu saņēmējiem drošu un izglītības kvalitātei nodrošinošu vidi.

Nepieciešams izstrādāt **rādītājus un to vērtēšanas kritērijus**, kas ļautu novērtēt telpu atbilstību higiēnas un drošības prasībām, kurās atrodas pirmsskolas vecuma bērni un kurās tiek īstenota šo bērnu pieskatīšana, aprūpe un izglītošana. Attiecīgi papildināt MK noteikumus Nr.596. (VM kompetence)

1.4. Priekšlikumi PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanai

1.4.1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma problēmu novērtējums

Tabula 1.

Identificētās problēmas	Problēmas mērogs – pašvaldību skaits % no kopējā; arī ballēs (1 - 5)	Problēmas radītās iespējamās sekas, kvalitatīvs apraksts; arī ballēs (1-5)	Ilgtermiņa, vidēja, īstermiņa raksturs, kvalitatīvs raksturojums, ballēs (1 – 4)	Nozīmīguma novērtējums ballēs (1 – 100)	Iespējamās politiku alternatīvas, kas risina problēmu, - priekšlikumi izmaiņām normatīvajā regulējumā
	A	B	C	D = A x B x C	
Problēmu grupa A – Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana					
A.1. Privāto PII un alternatīvu pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniedzēju, kas īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas, finansēšana	Nav precīzu datu, aptuvenā aplēse: 40-60% pašvaldību 4 balles, jo šī problēma attiecas uz visām lielo pilsētu pašvaldībām, kuru kopējais iedzīvotāju skaits sasniedz vairāk kā 60% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita	Nenosakot, ka valsts un pašvaldība finansē visus pirmsskolas izglītības pakalpojumus sniedzējus neatkarīgi no to juridiskā statusa (gan pašvaldību, gan privātās), kas īsteno <u>licencētas pirmsskolas izglītības programmas</u>, tiek samazināts pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju īpatsvars, kas var nodrošināt kvalitatīvu pirmsskolas izglītību, attiecīgi samazinās to bērnu skaits, kuriem ir pieejami šie pakalpojumi. Īpaši nopietnas šīs sekas ir situācijā, kad pašvaldības, galvenokārt lielo pilsētu un rajonu pašvaldības, nevar nodrošināt visus pirmsskolas vecuma bērnus ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs. Vienlaikus pieaug vecāku līdzfinansējums pirmsskolas izglītības pakalpojuma nodrošinājumam, kas samazina privāto pirmsskolas izglītības pakalpojumu saņēmēju skaitu viņu finansu resursu nepietiekamības dēļ. Rezultātā samazinās kopējais pirmsskolas izglītības saņēmēju – bērnu – skaits valstī. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām. 5 balles	Ilgtermiņa problēma, jo līdz šim izglītības politikas normatīvajā regulējumā nav bijusi iekļauta norma par privātu PII līdzfinansēšanu no valsts un pašvaldību budžeta līdzekļiem, ja tās īsteno akreditētas <u>pirmsskolas izglītības programmas</u>. 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 80 balles	Papildināt „Izglītības likuma” 59. panta 2. daļu, nosakot, ka valsts un pašvaldība piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā, kas īsteno (akreditētas un licencētas) pirmsskolas izglītības programmas. (IZM kompetence) Nepieciešamie grozījumi ir iekļauti Izglītības likuma grozījumu likumprojektā (24.04.2008.).

A.2. Pirmsskolas izglītības programmu akreditācija un tās ietekme uz pirmsskolas izglītības kvalitāti	Visās pašvaldībās (100%) 5 balles	Neveicot pirmsskolas izglītības programmu akreditāciju, pastāv risks, ka pirmsskolas vecuma bērni nesaņem viņu fiziskās un intelektuālās attīstības interesēm un vajadzībām atbilstošu pirmsskolas izglītību. Vidēji augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām. 4 balles	Ilgtermiņa problēma, jo nav noteikta pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditācijas kārtība, esošā vispārējo izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika nav piemērota PII un to īstenojamajām programmām. 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 80 balles	Izstrādāt normatīvos aktus, kuros ir noteikta kārtība, kādā ir akreditējamās pirmsskolas izglītības programmas un iestādes, lai VIKNVA varētu pildīt savas likumā noteiktās funkcijas – īstenot pirmsskolas izglītības programmu un iestāžu akreditāciju. (IZM kompetence)
A.3. Principa „nauda seko bērnam” neievērošana attiecībā uz privātajiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem	Nav precīzu datu, aptuvenā aplēse: 40-60% pašvaldību 4 balles, jo šī problēma attiecas uz visām lielo pilsētu pašvaldībām, kuru kopējais iedzīvotāju skaits sasniedz vairāk kā 60% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita	Principa „nauda seko bērnam” neievērošana attiecībā uz privātajiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem negatīvi ietekmē šo pakalpojumu pieejamību un attiecīgi rindu apmēru arī pašvaldību PII. Netiek ievērots vienlīdzības princips pret pašvaldības nodokļu maksātājiem, jo daļa šī pakalpojuma saņēmēju to var saņemt bez maksas (pašvaldību PII), daļa par augstu samaksu (privātie PII), daļa nevar saņemt šo pakalpojumu. Pašvaldības nevar pilnā apmērā pildīt likumā „Par pašvaldībām” noteiktās funkcijas - nodrošināt visus pirmsskolas vecuma bērnus ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs. Palielinās nelegālo pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju skaits. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām 5 balles	Saskaņā ar esošo normatīvo regulējumu pašvaldībai nav nekāda tiesiska pamata atbalstīt privātās PII ar jebkādu līdzfinansējumu, pat ja tās īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas. Ilgtermiņa problēma 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 80 balles	Noteikt, ka pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem vietas PII, noteiktā apmērā (atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo pašvaldības PII) jāveic privāto pakalpojumu līdzfinansējums. (RAPLM kompetence) Noteikt minimālo un maksimālo izmaksu daļu (procentuāli), kuru pašvaldība sedz no kopējām privāto PII pakalpojumu izmaksām atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo. (IZM sadarbībā ar RAPLM) Nepieciešams noteikt pašvaldībām piešķirt kompensācijas vecākiem, kuru bērni netiek nodrošināti ar vietu pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs. (RAPLM kompetence) Noteikt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtību un prasības šo pakalpojumu sniedzējiem, kā arī nodrošināt bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrāciju. (BĢSILM kompetence)

A.4. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana	Visās pašvaldībās (100%) 5 balles	Neprecīzu pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana ir ļoti būtisks šķērslis principa „nauda seko bērnam” ievērošanai attiecībā uz visiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem. Rezultātā samazinās šo pakalpojumu saņēmēju skaits (maksātspējas dēļ), negatīva ietekme uz šo pakalpojumu pieejamību, pieaug nelegālo/ neregistrēto pakalpojumu sniedzēju skaits. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām. 5 balles	Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums ir noteikts 2001. gadā un no 25.03.2003. nav pārskatīts, neskatoties uz inflācijas pieaugumu un pedagogu minimālās darba samaksas pieaugumu (20.12.2005., 04.07.2006. un 07.08.2007.). ⁵¹ Vidēja termiņa problēma. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 75 balles	Precizēt izmaksu minimumā ietveramos rādītājus un to maksimālās robežas , kas sastāda pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas uz vienu izglītojamo licencētā pirmsskolas izglītības iestādē. (IZM sadarbībā ar RAPLM) Noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo . (IZM kompetence)
A.5. „Fonda nauda” jeb vecāku līdzfinansējums	Nav precīzu datu (60 – 80% pašvaldību) 4 balles	PII darbības finansēšanas situācijas izpēte rāda, ka pašvaldību PII trūkst finansu līdzekļu savas darbības īstenošanai. Viens no risinājumiem ir vecāku līdzfinansējums trūkstošo līdzekļu segšanai, tomēr šobrīd tas nav legalizēts un paredz PII vadītājiem un darbiniekiem kriminālatbildības iestāšanos. Vienlaikus ne visās PII tiek veikta vecāku ziedojumu uzskaitē, šo līdzekļu apguves kontrole, kas rada risku, ka šie līdzekļi netiek izmantoti PII vajadzībām. Esošais normatīvais regulējums neparedz PII tiesības saņemt/ iekasēt vecāku līdzfinansējumu (ziedojumus). Vidēja riska problēma ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	IZM nav nodrošinājusi valsts budžeta likumā noteiktās mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi un pašvaldībām piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli. ⁵² Nav iespējams noteikt trūkstošā finansējuma daļu, kas būtu sedzama no vecāku līdzfinansējuma. Ilgttermiņa problēma 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 48 balles	Noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu vecāku līdzfinansējuma daļu un tā izlietojuma uzskaites kārtību, tādējādi legalizējot „fonda naudas” iemaksu veikšanu.

⁵¹ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:178.punkts.

⁵² Turpat:142.punkts.

Problēmu grupa B - Pirmsskolas izglītības pedagogu slodze un atalgojums un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju kvalifikācija,

B.1. Pirmsskolas izglītības pedagogu nepieciešamās izglītības un kvalifikācijas prasības agrīnā vecuma bērnu aprūpei un izglītošanai	Nav precīzu datu, aptuvenā aplēse: 40-60% pašvaldību 4 balles, jo šī problēma attiecas uz visām lielo pilsētu pašvaldībām, kuru kopējais iedzīvotāju skaits sasniedz vairāk kā 60% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita	Šobrīd pirmsskolas pedagogam nepieciešama profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība, pirmsskolas skolotāja vai 1.- 4.klases skolotāja kvalifikācija un atbilstoša tālākizglītība.⁵³ Lielajās pilsētās, kur vienlaikus ir vislielākais vietu trūkums PII, jau šobrīd ir arī pirmsskolas pedagogu trūkums. Ņemot vērā nepieciešamību radīt jaunas vietas PII tieši lielajās pilsētās, šis rādītājs pieaugs. Pirmsskolas pedagogu trūkums liedz atvērt jaunas bērnu grupas PII, īpaši agrīnā vecuma posma bērniem. Tieši agrīnā vecuma – vienu un divus gadus vecu – bērnu aprūpes nodrošināšana ir akūta problēma, ņemot vērā nodarbinātības un sociālās aizsardzības politikas. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu trūkums var radīt būtiskus šķēršļus pirmsskolas aprūpes un izglītības nodrošinājumam arī pie pietiekama vietu skaita PII. Esošais pirmsskolas pedagogu atalgojums ir neatbilstošs augstajām pirmsskolas izglītības pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasībām neatkarīgi no bērnu vecuma posma un slodžu likmēm. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā augsts ar ļoti daudzpusīgām sekām. 5 balles	Spēkā esošie MK noteikumi nr. 347 (10.03.2000.) nosaka, ka pirmsskolas pedagogiem jābūt profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai, neatkarīgi no vecuma grupas, kurā pedagogs strādā. Vidēja termiņa problēma 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 60 balles	Izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot, ka agrīnā vecuma bērnu (līdz 3 gadiem) aprūpes un pieskatīšanas darbu pirmsskolas izglītības iestādēs var veikt pedagogs tikai ar 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas līmenis) bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības. (IZM kompetence) Piezīme: Pētījuma veikšanas laikā IZM ir sagatavojusi grozījumus MK noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”, tādējādi mazinot birokrātiskos ierobežojumus skolotāju konkurētspējai Tie paver iespēju pirmsskolā strādāt pedagogiem, kas profesionālajā vidējā izglītībā ieguvuši pirmsskolas skolotāja profesionālo kvalifikāciju un <u>pēc tam</u> ieguvuši augstāko pedagoģisko izglītību.⁵⁴
---	--	--	---	--	---

⁵³ MK noteikumu Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”, Pielikums, 1.1. punkts.

⁵⁴ „Izglītības un zinātnes ministres Tatjanas Koķes atklātā vēstule – atbilde uz Latvijas izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības 2009.gada 23.janvāra vēstuli par situāciju izglītībā un zinātnē”.

B.2. Alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju profesionālā kvalifikācija	Aptuvenā aplēse: 40-60% pašvaldību 4 balles, jo šī problēma attiecas uz visām lielajām pilsētām, kuru kopējais iedzīvotāju skaits ir vairāk kā 60% iedzīvotāju	Līdz ar vietu trūkumu pašvaldību PII, kā arī ņemot vērā privāto PII sniegto pakalpojumu augstās izmaksas, ir pieaudzis alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju, īpaši agrīnā vecuma posma bērniem, skaits. Tā kā nav ieviesta šo pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtība, nav iespējams kontrolēt nedz šo pakalpojumu sniedzēju piedāvātās telpas, nedz viņu profesionālo kvalifikāciju, kas rada risku saņemt nekvalitatīvu, bērnu fiziskās un kognitīvās attīstības interesēm un vajadzībām neatbilstošu pakalpojumu. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā vidējs ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	Nepastāv normatīvais regulējums, kas noteiktu alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrāciju un noteiktu izglītības vai kvalifikācijas prasības personām, kas nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi, pieskatīšanu vai izglītošanu. Vidēja termiņa problēma, 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 36 balles	Noteikt minimālās izglītības un/vai kvalifikācijas prasības pirmsskolas vecuma bērnu alternatīvajiem pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. (IZM sadarbībā ar BĢSLIM kompetence)
---	--	---	--	---	---

B.3. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums	Vairāk kā 80% pašvaldību 5 balles	Pirmsskolas pedagogu slodžu un atalgojumu nesamērojamība ir viens no galvenajiem pedagogu profesionālo motivāciju kavējošajiem faktoriem un cēlonis pirmsskolas pedagogu trūkumam PII. Nepieciešamība strādāt pusotru slodzi vai meklēt papildus darbu rada pārslodzi pirmsskolas pedagogiem, kas ir būtisks darba pārtraukšanas PII iemesls. Rezultātā pieaug pirmsskolas pedagogu trūkums. Palielinoties PII skaitam un attiecīgi pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu saņēmēju skaitam, pieaug pirmsskolas pedagogu pieprasījums, kas pie esošā pedagogu trūkuma ir vērtējams kā augsts risks šo pakalpojumu nodrošinājumam lielajās pilsētās. Problēmas kopējais riska līmenis ir vērtējams kā vidēji augsts ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	Pirmsskolas pedagogi nav iekļauti „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. — 2010.gadam”. Ilgtermiņa problēma 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 60 balles	Iekļaut pirmsskolas pedagogus ar MK 29.08.2005. rīkojumu Nr.579 apstiprinātajā „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. — 2010.gadam” Pārskatīt pirmsskolas pedagogu darba likmi un tai atbilstošo tarifikāciju, piemēram, nosakot darba likmi 40 stundas nedēļā un pielīdzinot stundas likmi sākumskolas pedagogu stundu likmei, izlīdzinot pirmsskolas pedagogu slodzi un atalgojumu attiecībā pret sākumskolu pedagogiem. (IZM kompetence) Izskatīt iespēju nodrošināt pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības grupās vienam pedagogam ar profesionālo augstāko pedagoģisko izglītību un aprūpes funkcijas nodrošināt vienam vai diviem pedagoga asistentiem. (IZM kompetence)
--	--	---	--	---	---

B.4. Privāto PII piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa, kas īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas	Lielajās pilsētu pašvaldībās (līdz 20% pašvaldību no kopējā pašvaldību skaita; 60% valsts iedzīvotāju) 3 balles (ņemot vērā iedzīvotāju skaitu šajās pašvaldībās)	Privātās PII, kas īsteno piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu pamatizglītības apguvei pēc licencētām pirmsskolas izglītības programmām, nesaņem valsts un pašvaldību dotācijas šo pedagogu algām, kas rada privāto PII pakalpojuma izmaksu paaugstināšanos un attiecīgi pakalpojumu saņēmēju atteikšanos no šāda pakalpojuma. Tas, savukārt, pie esošā vietu trūkuma pašvaldību PII rada papildus slogu pašvaldībām, kurām ir obligāti jānodrošina piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana skolai. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā augsts ar ļoti daudzpusīgām sekām. 5 balles	Šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums neparedz iespēju finansēt privāto PII pedagogu, kas nodrošina piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācību, darba samaksu. Vidēja termiņa problēma 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 45 balles	Izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, kas paredz valsts un pašvaldību finansējumu pedagogu darba samaksai, kas nodrošina obligāto piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu pamatizglītības apguvei neatkarīgi no izglītības iestādes juridiskā statusa. (IZM kompetence) 2008. gada 24. aprīļa Izglītības likuma grozījumu likumprojektā ir paredzētas izmaiņas 60. panta 3. daļā, nosakot, ka „privāto pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksa tiek nodrošināta no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām”.⁵⁵
--	---	--	--	--	---

⁵⁵ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

Problēmu grupa C - Higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem

C.1. Higiēnas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem	Aptuvenā aplēse: 40-60% pašvaldību 4 balles, jo šī problēma attiecas uz visām lielajām pilsētām, kuru kopējais iedzīvotāju skaits ir vairāk kā 60% iedzīvotāju	Esošie MK noteikumi Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” attiecas tikai uz iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas. Alternatīvajiem pakalpojumu sniedzējiem, kas nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanu, aprūpi un izglītību, šādas prasības nav izstrādātas, tāpēc pastāv nopietns risks bērnu veselībai, drošībai un dzīvībai. Nevienlīdzīgā normatīvā vide kavē konkurences veidošanos, licencētu privāto PII iestāžu skaita pieaugumu. Alternatīva paredz atsevišķus noteikumus par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas neīsteno pirmsskolas izglītības programmas. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā vidējs ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	Vidēja termiņa problēma, ņemot vērā vietu trūkuma PII pieauguma dinamiku laikā no 2003. gada, kas noteica alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju pieaugumu. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 36 balles	Izstrādāt atsevišķus noteikumus par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas neīsteno pirmsskolas izglītības programmas, bet nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu. (VM kompetence)
--	--	---	---	---	--

C.2. Higiēnas prasības pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās telpās izvietotām PII	60 – 80% pašvaldībās 4 balles	MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” noteiktās prasības nav diferencētas izglītības iestādēm, kuras atrodas PII darbības mērķiem projektētās telpās un kuras savu darbību īsteno pielāgotās vai citai darbībai projektētās telpās. Lai sekmētu PII veidošanu pielāgotās telpās un radītu papildus vietas, izmantojot esošo infrastruktūru, nepieciešams izvērtēt šajos noteikumos noteiktās prasības, to piemērošanas lietderīgumu un iespējas. Alternatīva paredz noteikt elastīgākas prasības izglītības iestādēm, kas izvietotas PII darbībai pielāgotās telpās, piemēram, nosakot, ka par noteiktu prasību ievērošanu PII vienojas ar vecākiem (piemēram, par ratiņu novietnes nepieciešamību) atbilstoši vecāku pieprasījumam. Nenosakot elastīgākas higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības nodrošināšanai pielāgotās telpās, nav novērsti būtiski šķēršļi jaunu PII un attiecīgi jaunu vietu radīšanai un rindu uz vietām PII samazināšanai. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā augsts ar ļoti daudzpusīgām sekām. 5 balles	Vidēji īsa termiņa problēma, ņemot vērā vietu trūkuma PII pieauguma dinamiku laikā no 2003. gada, kas noteica jaunu bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu formu rašanos, t.sk. bērnu aprūpi un izglītošanu īsteno šādam nolūkam pielāgotās telpās. 2 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 40 balles	Veikt grozījumus MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”, paredzot atsevišķu sadaļu par higiēnas prasībām un to ievērošanu izglītības iestādēm, kas izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās ēkās. (VM kompetence) Piezīme: šādu grozījumu nepieciešamību, papildinot MK noteikumos Nr. 596 ar punktu par higiēnas prasībām PII, kuras izvietotas citai darbībai projektētās ēkās jau paredz „Pasākumu plāns valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības iestāžu tīkla attīstībai 2008.-2010.gadam”.
--	--------------------------------------	---	---	---	---

C.3. PII telpu optimizācijas resursu (ne)izmantošana vietu trūkuma novēršanai	60 – 80% pašvaldībās 4 balles	PII telpu optimizācijas mērķis ir radīt papildus vietas ar minimāliem finansu ieguldījumiem. Šīs alternatīvas neizmantošanas gadījumā netiks sekmēta rindu uz vietām PII samazināšanās, nepalielināsies PII pakalpojumu saņēmēju īpatsvars, samazinās pozitīvās ietekmes apmērs uz rindu problēmas risināšanu, netiks efektīvi izmantotie esošie pašvaldību infrastruktūras un finansu resursi. Problēmas riska līmenis ir vērtējams kā vidējs ar ļoti daudzpusīgām sekām. 4 balles	Vidēja termiņa problēma, ņemot vērā vietu trūkuma pašvaldību PII pieauguma dinamiku laikā no 2003. gada. tas nosaka nepieciešamību meklēt papildus risinājumus jaunu vietu radīšanai īsā termiņā. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 48 balles	Izstrādāt rādītājus un to vērtēšanas kritērijus , kas ļautu novērtēt telpu atbilstību higiēnas un drošības prasībām, kurās atrodas pirmsskolas vecuma bērni un kurās tiek īstenota šo bērnu pieskatīšana, aprūpe un izglītošana. Attiecīgi papildināt MK noteikumus Nr.596. (VM kompetence)
---	----------------------------------	---	---	---	--

1.4.2. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma problēmu risināšanai piedāvātie risinājumi – politikas alternatīvas

Tabula 2.

Iespējamās politiku alternatīvas (atbalsta instrumenti) (Grupējums pēc problēmu rakstura, izpausmes formas)	Potenciālie sasniegtie rezultāti, kvalitatīvs raksturojums, indikatori rezultātu kvantitatīvai novērtēšanai	Alternatīvas ietekmes pamatojums un raksturojums (mērķtiecīgums, elastība, partnerības mehānismi, sinerģijas u.c.); īpaši norādot vai alternatīva samazina problēmas mērogu, sociāli ekonomisko risku līmeni un daudzpusību, problēmas pastāvēšanas ilgumu.	Pasākumu efektivitāte (funkcionālā un ekonomiskā) – kvalitatīvs novērtējums dažos vārdos	Ieviešanas risku apraksts (riskā cēlonis, izpausmes, sekas) un kvalitatīvs novērtējums
Problēmu grupa A – Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana				
A.1. Privāto PII un alternatīvu pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniedzēju, kas īsteno akreditētas pirmsskolas izglītības programmas, finansēšana. Problēmas nozīmības vērtējums 80 balles				
A.1.1. Valsts un pašvaldība piedalās privāto PII finansēšanā, kas īsteno (akreditētas) pirmsskolas izglītības programmas	Palielinās pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniedzēju un attiecīgi arī saņēmēju skaits, samazinās privāto pirmsskolas izglītību pakalpojumu izmaksas, pieaug to vecāku skaits, kas var atļauties izmantot privāto PII pakalpojumus, attiecīgi samazinās rindas uz vietām pašvaldību PII.	Šobrīd Izglītības likums paredz, ka valsts un pašvaldības piedalās to privāto izglītības iestāžu finansēšanā, kas īsteno akreditētas pamatizglītības un vispārējās izglītības programmas, bet neparedz līdzfinansējumu tām iestādēm, kas īsteno akreditētas pirmsskolas izglītības programmas, neraugoties uz to, ka valstī ir noteikta obligāta piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pirmsskolas izglītība. Ieviešot šo normu, tiek risināta gan pirmsskolas izglītības pieejamības problēma, gan samazināts rindu apmērs uz vietām pašvaldību PII, gan attīstīta publiskā un privātā partnerība pakalpojumu sniegšanas jomā, kas līdz šim Latvijā netiek īstenota.	Pieaug pirmsskolas izglītības pakalpojuma saņēmēju skaits gan agrīnā, gan pirmsskolas vecuma bērnu grupā, sekmēta privāto PII attīstība, samazinās rindas pašvaldību PII, efektīvāks pašvaldību finansu līdzekļu izlietojums rindu problēmas risināšanai, jo izmaksas tiek novirzītas tikai uz pakalpojuma izmaksām, nevis arī uz infrastruktūras un apkalpojošā personāla izmaksām, kas veidojas jaunu PII būvniecības gadījumā.	Nav noteikta pirmsskolas izglītības programmu akreditācijas kārtība un to darbības kvalitātes vērtēšanas kritēriji. VIKNVA, kas ir atbildīga par pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditāciju nevar īstenot šo funkciju. Pašvaldību nevēlēšanās atbalstīt privātās PII, kā arī pašvaldību finansu resursu trūkums šādas alternatīvas īstenošanai, ņemot vērā pašvaldību budžeta samazinājumu 2009. gadā valsts ekonomiskās krīzes apstākļos.
A.2. Pirmsskolas izglītības programmu akreditācija un tās ietekme uz pirmsskolas izglītības kvalitāti. Problēmas nozīmības vērtējums 80 balles				
A.2.1. Noteikt pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditācijas kārtību, noteikti to vērtēšanas kritēriji, radīti priekšnosacījumi kvalitatīvas pirmsskolas izglītības	Izveidota pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditācijas kārtība, noteikti to vērtēšanas kritēriji, radīti priekšnosacījumi kvalitatīvas pirmsskolas izglītības	Neizstrādājot pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditācijas kārtību un darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku, nav radīti nepieciešamie priekšnosacījumi pirmsskolas izglītības programmu izstrādei un kvalitatīvas pirmsskolas izglītības	Nodrošināti priekšnosacījumi pirmsskolas izglītības programmu izstrādei, ko īsteno katra PII, nodrošināta kvalitatīva, bērnu fiziskās un kognitīvās attīstības interesēm atbilstoša pirmsskolas	Nepietiekama institucionālā un finansiālā kapacitāte pirmsskolas izglītības programmu un PII akreditācijas kārtības, PII darbības kvalitātes vērtēšanas metodikas izstrādei, aprobācijai un

kārtību	īstenošanai, kas ir pamats visām tālākajām izglītības pakāpēm.	īstenošanai un saņemšanai.	izglītība.	īstenošanai, ko ietekmē arī valsts pārvaldes iestāžu optimizācija un IZM budžets 2009. gadā un sekojošajos gados.
A.3. Principa „nauda seko bērnam” neievērošana attiecībā uz privātajiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem.				
Problēmas nozīmības vērtējums 80 balles				
A.3.1. Noteikt pašvaldībām līdzfinansēt privātos pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus	Šāda principa ievērošana ievērojami sekmētu privāto PII pakalpojumu pieejamību, vienlaikus samazinot rindā uz vietu pašvaldības PII esošo bērnu skaitu. Šāda alternatīvā risinājuma ieviešana sekmētu arī vienlīdzību starp pirmsskolas izglītības pakalpojuma saņēmējiem – nodokļu maksātājiem. Izglītības likuma grozījumu likumprojekts (24.04.2008.) paredz izmaiņas 59. panta 2. daļā, nosakot, ka valsts un pašvaldības piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tās īsteno pirmsskolas programmas. ⁵⁶	Princips „nauda seko bērnam” paredz, ka pašvaldības kā galvenā pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēja izmaksas par vienu izglītojamo izglītojamais saņem neatkarīgi no izvēlēta pakalpojuma sniedzēja juridiskā statusa, pakalpojuma veida un tā sniegšanas vietas. Šobrīd šis princips tiek ievērots pašvaldību savstarpējos norēķinos. Problēmas alternatīvas risinājums paredz, ja pakalpojuma saņēmējs saņem pirmsskolas izglītības pakalpojumu pašvaldības PII, tad noteiktā izmaksu summa tiek novirzīta pašvaldības PII, ja pakalpojuma saņēmējs šo pakalpojumu saņem privātajā PII, tad attiecīgi finansējums tādā pašā apmērā tiek novirzīts privātajai PII, kas attiecīgā apmērā samazina pakalpojuma saņēmēja kopējās izmaksas.	Ievērojot principu „nauda seko bērnam” arī attiecībā uz privāto PII nodrošināto pirmsskolas izglītību, pieaug pirmsskolas izglītības saņēmēju skaits, samazinās rindas pašvaldību PII un ir efektīvāks pašvaldību finanšu līdzekļu izlietojums rindu problēmas risināšanai, jo izmaksas tiek novirzītas tikai uz pakalpojuma izmaksām, nevis arī uz infrastruktūras un apkalpojošā personāla izmaksām, kas veidojas jaunu PII būvniecības gadījumā.	Šādas alternatīvas ieviešana paredz, ka pirmsskolas izglītības pakalpojumu izmaksas tiek novirzītas šī pakalpojuma saņēmējam, kurš, gadījumā, ja pašvaldība nevar šo pakalpojumu nodrošināt, izvēlas sev pieejamāko alternatīvo pakalpojumu sniedzēju – privāto PII vai citu bērnu aprūpes un izglītības iestādi. Tas nozīmē, ka ir ļoti svarīgi izveidot atbilstošu finanšu novirzīšanas mehānismu, lai tas tiktu izlietots pirmsskolas izglītības iegūšanai, nevis citiem mērķiem (skat. A.3.3.). Papildus riski - pašvaldību nevēlēšanās atbalstīt privātās PII, kā arī pašvaldību finanšu resursu trūkums šādas alternatīvas īstenošanai, ņemot vērā pašvaldību budžeta samazinājumu 2009. gadā valsts ekonomiskās krīzes apstākļos.
A.3.2. Noteikt minimālo un maksimālo izmaksu daļu, kuru pašvaldības sedz no kopējām	Skaidri definētas pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksu pozīcijas, izstrādāts princips pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksu aprēķinam uz vienu	Lai sistēmas līmenī (centralizēti visā valstī) ieviestu pašvaldības līdzfinansējumu privātajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, ir nepieciešams noteikt privāto pakalpojumu kopējo izmaksu daļu (procentuāli), ko segtu valsts	Atsevišķas Latvijas pašvaldības, kuras nevar nodrošināt pirmsskolas izglītību visiem savā teritorijā dzīvojošajiem bērniem, jau šobrīd līdzfinansē privātās PII, tādējādi risinot rindu	Šādas alternatīvas ieviešanu apdraud pašvaldību budžeta samazinājumi valsts ekonomiskās krīzes apstākļos un valsts noteiktā nepieciešamība uzņemties papildus funkcijas, piemēram,

⁵⁶ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

privāto PII pakalpojumu izmaksām	izglītojamo. Sekmēta privāto PII pakalpojumu pieejamība, pašvaldību funkcijas – nodrošināt pirmsskolas izglītību savā teritorijā dzīvojošajiem bērniem – izpildes sekmēšana. Nodrošināts publiskās un privātās partnerības attiecībā uz pakalpojumu nodrošinājumu caurspīdīgums. Izlīdzināta pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu saņēmēju (nodokļu maksātāju) nevienlīdzīgā situācija, kad daļa saņem bezmaksas pirmsskolas izglītību, bet daļa ir spiesta to saņemt par salīdzinoši ļoti augstu samaksu.	vai pašvaldība, tādejādi atbalstot privāto pakalpojumu saņēmējus un padarot tos pieejamākus, vienlaikus risinot rindu problēmu. Privāto PII līdzfinansējuma daļas noteikšana absolūtajos skaitļos nav vēlama, tā kā pašvaldību vajadzības un finansu resursi (budžets) ir atšķirīgi, ko apstiprina arī pašreizējie rādītāji – PII programmu īstenošanas izmaksas pašvaldību PII gadā uz vienu izglītojamo ir robežās no 393,61ls līdz 1320,73ls. Lai ievērotu vienotu pieeju privāto PII pakalpojumu līdzfinansējumā un izslēgtu interešu konflikta iespējamību, kā arī nodrošinātu publiskās un privātās partnerības attiecībā uz pakalpojuma nodrošinājumu caurspīdīgumu, privāto PII pakalpojumu līdzfinansējuma apmērs jānosaka, pirmkārt, procentuāli no kopējām privāto PII pirmsskolas izglītības pakalpojumu izmaksām, otrkārt, jānosaka minimālās un maksimālās robežas absolūtajos skaitļos.	problēmu un sekmējot pirmsskolas izglītības pieejamību saviem iedzīvotājiem.	pilnībā segt pirmsskolas pedagogu darba samaksu. Šādā situācijā pašvaldībām ir grūtības segt pašvaldību PII pakalpojumu izmaksas pilnā apmērā, tāpēc iesaistīties privāto PII līdzfinansēšanā, tādejādi padarot šos pakalpojumus lētākus to saņēmējiem – pašvaldības iedzīvotājiem – ir ļoti ierobežotas.
A.3.3. Noteikt pašvaldībām piešķirt kompensācijas vecākiem, kuru bērni netiek nodrošināti ar vietu pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs.	Iespēja kontrolēt vecākiem, kuru bērniem nav pieejami pašvaldību vai privāto PII pakalpojumi, piešķirto finansu līdzekļu racionālu un mērķorientētu – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamības nodrošinājums – izlietojumu.	Lai nodrošinātu principu „nauda seko bērnam” attiecībā uz visiem potenciālajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma saņēmējiem, ir jāizstrādā arī kārtība, kādā šo finansējumu saņem tie vecāki, kuri izmanto alternatīvus bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Finansējuma novirzīšana pakalpojumu sniedzējam sekmētu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju legalizāciju. Vienlaikus ir nepieciešams ieviest jaunus, normatīviem aktiem atbilstošus bērnu, īpaši agrīnā vecuma bērnu, pieskatīšanas pakalpojumus un institūcijas, piemēram, reģistrētie bērnu pieskatītāji ģimenēs.	Pašvaldības finansu resursu racionāls izlietojums tās funkciju – nodrošināt pirmsskolas izglītību tās teritorijā dzīvojošajiem bērniem – izpildei.	Alternatīvas ieviešanas riski ir saistīti ar principa „nauda seko bērnam” ievērošanu un nepietiekamiem pašvaldību finansu resursiem.

A.3.4. Noteikt un nodrošināt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtību	Samazinās nelegālo pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības alternatīvo pakalpojumu sniedzēju skaits, iespēja kontrolēt šo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību bērnu attīstības interesēm, veselībai un drošībai, papildus ienākumi pašvaldības budžetā, atbalsts pašvaldībai pirmsskolas izglītības pakalpojumu nodrošināšanā, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidības sekmēšana. Rindu samazinājums uz vietām PII, jo lielākā daļa nelegālo pakalpojumu saņēmēju ir reģistrēti rindās pašvaldību PII.	Pieaugot vietu trūķumam pašvaldību PII, Latvijā ir attīstīties privāto pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju tirgus. Tā kā šo pakalpojumu izmaksas ir ļoti augstas un ievērojami samazina to pieejamību potenciālajiem pakalpojuma saņēmējiem, ir izveidojies nelegālo pakalpojumu sniedzēju tīkls, kuru sniegtie pakalpojumi ir lētāki. Šīs problēmas viens no risinājumiem ir principa „nauda seko bērnam” ieviešana, taču šī līdzfinansējuma saņemšana būtu iespējama tikai reģistrētajiem bērnu aprūpes, pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumu sniedzējiem. Lai to īstenotu, nepieciešams izstrādāt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu reģistrācijas kārtību.	Nodrošināta iespēja iegūt pilnīgu informāciju par visiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem, kontrolēt to darbību un veikt uzskaiti par pakalpojumu saņēmēšajiem bērniem, kā arī noteikt precīzāk patieso vietu trūķumu pašvaldību PII.	Galvenie riski ir saistīti ar principa „nauda seko bērnam” ieviešanas riskiem, jo iespējamā līdzfinansējuma saņemšana ir nozīmīgs nelegālo/ neregistrēto pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas motivācijas pamats. Vēl viena risku grupa ir saistīta ar potenciāli izvīrītajām prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem (skat. problēmu grupu B), tāpēc šīs alternatīvas risinājums efektīvi var īstenoties, saskaņojot to ar B.2.1. alternatīvo risinājumu par profesionālās kvalifikācijas prasību noteikšanu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem.
A.4. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana. Problēmas nozīmības vērtējums 75 balles				
A.4.1. Precizēt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimuma rādītājus un to maksimālās robežas	Nosakot precīzus pirmsskolas izglītības īstenošanas izmaksu minimuma rādītājus un to maksimālās robežas, tiks radīti nepieciešamie priekšnoteikumi pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu aprēķinam uz vienu izglītojamo gadā. Tiks nodrošināta vienota pieeja izmaksu aprēķinā uz vienu izglītojamo un attiecīgi	Ar 2009. gada 1. janvāri spēkā stājas MK noteikumu nr. 250 redakcija⁵⁷, kurā vairs nav noteiktas maksimālās izmaksas par vienu izglītojamo. Tajos ir paredzēts veikt šo norēķinus „pēc fakta”, proti, balstoties uz konkrētā pakalpojuma sniedzēja aprēķinātās pakalpojuma tāmes, kurā tiek iekļautas sekojošas izmaksas: - atalgojumi, - valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, - komandējumi un dienesta braucieni, - pakalpojumu samaksa, - materiālu, energoresursu, ūdens un	Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimuma rādītāju noteikšana sekmēs valsts un pašvaldību finansu līdzekļu izlietojuma pirmsskolas izglītības nodrošināšanai caurspīdīgumu, efektīvāku kontroli un racionālāku izlietojumu.	Alternatīvā risinājuma ieviešanas riski ir saistīti ar iespējam elastīgi reaģēt uz izmaiņām pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas gaitā, ņemot vērā arī pašvaldību atšķirīgos finansu resursus. Lai šo risku mazinātu alternatīvas risinājums paredz noteikt izmaksu minimumu un tā maksimālās robežas intervālā, nodrošinot t.s. izmaksu koridori.

⁵⁷ 19.07.1999. MK noteikumi nr.250 (redakcija uz 01.01.2009.) „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.

	vienota pieeja pašvaldību savstarpējos norēķinos, kā arī privāto PII līdzfinansēšanā. Iespēja noteikt izmaksu pozīcijas, kurām trūkst finansējuma, kā arī trūkstošā finansējuma apmēru.	inventāru izmaksas, - grāmatu un žurnālu iegāde, - ar kārtējo remontu saistītie izdevumi ⁵⁸ . Šajos MK noteikumos nav skaidri formulēts, kas ir iekļauts „pakalpojuma samaksā”, kas paver plašas interpretācijas iespējas, kas nav pieļaujami.		
A.4.2. Noteikt pirmsskolas izglītības īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo	Tiks noteikts pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums atbilstoši inflācijas rādītājiem, pedagogu minimālās darba algas samaksas pieaugumam, kā arī citiem izmaksas ietekmējošiem aktuālajiem rādītājiem. Tiks nodrošināti nepieciešamie priekšnoteikumi principa „nauda seko bērnam” ieviešanai neatkarīgi no pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēja juridiskā statusa un tipa.	Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums no 25.03.2003. nav pārskatīts, neskatoties uz inflācijas pieaugumu un pedagogu minimālās darba samaksas pieaugumu (20.12.2005., 04.07.2006. un 07.08.2007.). ⁵⁹	Pārskatot pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimumu uz vienu izglītojamo, tiks noteiktas reālās pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksas, kas ļaus racionāli plānot un organizēt pirmsskolas izglītībai paredzētos valsts un pašvaldību budžeta līdzekļus.	A.4.2. alternatīvā risinājuma īstenošana ir lielā mērā atkarīga no alternatīvā risinājuma A.4.1. īstenošanas. Alternatīvas ieviešanas risks ir saistīts arī ar izmaiņām pirmsskolas izglītības programmu finansēšanā, nosakot pirmsskolas pedagogu atalgojuma izmaksu segšanu pilnībā no pašvaldību budžeta un atceļot valsts mērķdotācijas.
A.5. „Fonda nauda” jeb vecāku līdzfinansējums. Problēmas nozīmības vērtējums 48 balles				
A.5.1. Noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu vecāku līdzfinansējuma daļu un tā veikšanas kārtību	Alternatīvā risinājuma potenciālais rezultāts ir vecāku maksājumu pašvaldību PII legalizācija, uzskaitē un izlietojuma kontrole. Pašvaldību PII budžeta plānošanas un izlietojuma caurspīdīguma nodrošinājums.	Esošās pašvaldību PII finansēšanas situācijas izpēte rāda, ka tām trūkst finansu līdzekļu savas darbības nodrošināšanai pilnā apmērā, tāpēc trūkstošie līdzekļi tiek iegūti no vecākiem ziedojumu formā. Šādu finansu līdzekļu iegūšana un izlietojums nav kontrolējami. Nosakot vecāku līdzfinansējuma daļu un izstrādājot normatīvo aktu, kas paredz šādu	Alternatīvas efektivitāti nodrošina nepieciešamība pārskatīt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas, IZM nodrošināt valsts budžeta likumā noteiktās mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi un pašvaldībām piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma	VK ⁶¹ konstatējusi, ka pašvaldībās nav noteikta kārtība, kādā tās pārziņā esošās izglītības iestādes finansējamas no pašvaldības budžeta un kontrolē to racionālu izmantošanu. Nav iespējams pārliecināties par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu apjomu konkrētai

⁵⁸ Turpat, 20.² pants.

⁵⁹ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:178.punkts.

		līdzfinansējumu veikšanas, uzskaites un kontroles kārtību, tiek legalizēti vecāku maksājumi un noņemti kriminālatbildības riski no PII darbiniekiem.	kontroli, kas līdz šim nav nodrošināta ⁶⁰ .	pirmsskolas izglītības programmai, un konstatēt trūkstošo finansējumu, kuru varētu segt vecāku līdzfinansējums. Otra risku grupa ir saistīta ar to, ka obligātā vispārējā izglītība, kuras pirmā pakāpe ir pirmsskolas izglītība, ir bez maksas. Taču pirmsskola izglītība ir obligāta sākot no 5 gadu vecuma, līdz ar to šī norma nav šķērslis bērnu vecumā līdz 5 gadiem aprūpes un izglītības pakalpojumu vecāku līdzfinansējuma legalizēšanai.
--	--	--	--	--

Problēmu grupa B – Pirmsskolas vecuma bērnu pedagogu kvalifikācija, slodze un atalgojums

B.1. Pirmsskolas izglītības pedagogu kvalifikācijas prasības agrīnā vecuma bērnu aprūpei un izglītošanai. Problēmas nozīmības vērtējums 60 balles

B.1.1. Noteikt, ka agrīnā vecuma bērnu pedagogu darbu PII var veikt persona ar atbilstošu kvalifikāciju (piemēram, tikai ar 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību) bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības	Tiktu samazināti šķēršļi pirmsskolas pedagogu rekrutācijai agrīnā vecuma posma grupām (silītes grupām), mazinot kopējo pedagogu trūkumu PII; samazinātos agrīnā vecuma posma bērnu pedagogu sagatavošanas izmaksas, jo pirmā līmeņa profesionālās augstākās studiju programmas ilgst 2-3 gadus atšķirībā no bakalaura studiju programmu (profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība) ilguma, kas ir vidēji 4 gadi.	Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ⁶² , pirmsskolas pedagogiem ir jābūt profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai. Agrīnā vecuma bērnu grupās (līdz 3 gadiem) mācību nodarbību ilgums dienā nedrīkst pārsniegt 25 minūtes, tāpēc ir lietderīgi izvērtēt pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasības tiem pedagogiem, kas strādā ar agrīnā vecuma bērniem. Kvalitatīvu agrīnā vecuma posma (līdz 3 gadiem, proti, viena un divus gadus vecu bērnu) bērnu aprūpi un izglītošanu iespējams veikt arī pedagogiem, kuri ir saņēmuši tikai 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību, kas ir pielīdzināma koledžas līmeņa izglītībai, bez profesionālās	Efektīvi izmantoti esošie pirmsskolas pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību resursi, risinot pedagogu trūkuma problēmu pirmsskolas vecuma bērnu grupās no 3 gadu vecuma. Iespēja piesaistīt darbam PII agrīnā vecuma bērnu grupās speciālistus bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības, kā arī samazināti birokrātiskos ierobežojumus skolotāju konkurētspējai. Racionālāks finanšu resursu izlietojums agrīnā vecuma bērnu aprūpes nodrošinājumam.	Alternatīvas risinājuma ieviešanu kavējošs faktors ir tas, ka IZM un tās pakļautībā esošo iestāžu regulējošajos normatīvajos aktos nav noteikta pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas funkcija. Taču, izvērtējot alternatīvo risinājumu, jāņem vērā, ka VIKNVA jau ir izstrādājusi pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas modeli, kuru paredzēts ieviest 2009/2010. mācību gadā, ieviešot piecpakāpju pedagogu kvalifikācijas vērtēšanu, kas . ļautu padziļināti izzināt patieso
--	---	---	--	---

⁶⁰ Turpat2008:142.punkts

⁶¹ Turpat ... 2008:135. un 136. punkti.

⁶² MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

		augstākās pedagoģiskās izglītības. Alternatīvas ieviešana risinātu esošo pedagogu trūkuma problēmu, īpaši agrīnā vecuma bērnu grupās. Tomēr saskaņā ar pirmsskolas pedagoģijas speciālistu atzinumu ļoti svarīgi ir saglabāt pirmsskolu izglītojošo funkciju bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadu vecumam.		stāvokli PII strādājošo profesionālajā kvalifikācijā. Atsevišķs risks ir saistīts ar to, ka pirmsskolas var zaudēt savu izglītojošo funkciju, paturot tikai pieskatīšanas un aprūpes funkciju, kas nav pieļaujami. Tāpēc, nosakot pedagogu izglītību un kvalifikāciju ļoti svarīgi ņemt vērā bērnu vecuma posma. Alternatīva ir orientēta uz agrīnā vecuma bērnu pedagogu kvalifikācijas prasībām.
B.2. Alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju profesionālā kvalifikācija. Problēmas nozīmības vērtējums 36 balles				
B.2.1. Noteikt minimālās izglītības prasības pirmsskolas vecuma bērnu alternatīvajiem pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem	Alternatīvas iesviešanas rezultātā tiks nodrošināta alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu kvalitāte, to atbilstība bērna fiziskās, garīgās un intelektuālās attīstības interesēm un vajadzībām.	Šobrīd nav noteiktas profesionālās kvalifikācijas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, tāpēc nav iespējams kontrolēt pakalpojumu sniedzēju profesionālo kvalifikāciju un tās ietekmi uz bērnu attīstību, veselību un drošību.	Alternatīvas efektivitāti nodrošinās gan noteikto prasību kvalitatīvie rādītāji, gan citu alternatīvu – „nauda seko bērnam”, pakalpojumu sniedzēju reģistrācija, higiēnas un drošības prasības – ieviešanas saskaņotība, kas nodrošina alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību kopumā.	Profesionālās kvalifikācijas prasību noteikšanā pastāv risks, ka tās tiks noteiktas pārāk augstas un būs izpildāmas ļoti nelielam pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju skaitam.
B.3. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums. Problēmas nozīmības vērtējums 60 balles				
B.3.1. Iekļaut pirmsskolas pedagogus „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam” novērsīs nevienlīdzību pirmsskolas pedagogu vidū	Pirmsskolas pedagogu iekļaušana „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam” novērsīs nevienlīdzību pirmsskolas pedagogu vidū	Pirmsskolas pedagogu motivāciju strādāt šajā profesijā ietekmē gan zemais profesijas prestižs, gan darba slodzes un atalgojuma neatbilstība. Visu pirmsskolas pedagogu neiekļaušana kopējā darba samaksas paaugstināšanas programmā daļu pirmsskolas pedagogu nostāda nevienlīdzīgā stāvoklī ar pārējiem pedagogiem, tādējādi vēl vairāk mazinot viņu motivāciju strādāt pirmsskolās. Tas savukārt padziļina pedagogu, īpaši agrīnā	Nodrošināts darba samaksas pieaugums visiem pirmsskolas pedagogiem neatkarīgi no bērnu vecuma posma, ar kuriem pedagogs strādā.	Alternatīvas ieviešanu var kavēt spēkā esošā norma, kas nosaka, ka pirmsskolas izglītības ir obligāta piecgadīgajiem un sešgadīgajiem bērniem.

sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam”	attiecībā uz darba samaksas paaugstināšanas dinamiku.	vecuma bērnu pedagogu, trūkumu PII.		
B.3.2. Pārskatīt pirmsskolas pedagogu darba likmi un tarifikāciju un izlīdzināt pirmsskolas pedagogu slodzi un atalgojumu attiecībā pret sākumskolas pedagogiem	Alternatīvas rezultātā tiks celts pirmsskolas pedagoga profesijas prestižs, nodrošināta slodzes un atalgojuma atbilstība, novērsts pirmsskolas pedagogu nevienlīdzīgums attiecībā pret sākumskolas pedagogiem, celta pedagogu motivācija strādāt pirmsskolās. Izvērtējot slodzes un atalgojuma atbilstību, iespējams sekmēt pedagogu piesaisti darbam PII, kas tuvākajos gados kļūs īpaši aktuāli, ieaugot PII skaitam. Skaidra un pārskatāma darba likmju un atalgojuma sistēmas sakārtošana, ņemot vērā specifiskos apstākļus: darba laiku, pedagogu darbu pāros vai mainoties vienam ar otru, ļautu veidot labāku politikas ietvaru pirmsskolas pedagogu atalgošanai un viņu darbu novērtējumam.	Pirmsskolas pedagogu darba samaksa pašvaldību pirmsskolās tiek finansēta no pašvaldību budžeta. Taču, tā kā nav normatīvie akti, kas noteiktu, kā tā ir aprēķināma, darba samaksu nosaka pēc tarifikācijas rezultātiem. Pēc stundu algu likmes viena pirmsskolas pedagoga slodze ir 36 stundas ⁶³ , taču situācijas izpēte PII liecina, ka pirmsskolas pedagogi reti strādā vienu slodzi, meklējot risinājumus daļai pedagogu pusotras slodzes nodrošināšanai, bet citiem, īpaši tiem, kas vēl turpina mācības – mazākai slodzei. Sākumskolas pedagoga darba likme ir 21 stunda nedēļā, bet pieļaujamā slodze nedrīkst pārsniegt 40 stundas nedēļā. Pirmsskolas pedagogiem ir lielāka darba likme - 36 stundas nedēļā. Taču algas likme atkarībā no stāža abām šīm pedagogu grupām ir vienāda, lai gan atšķirība kvalifikācijas prasībās nav tik nozīmīga (kā pirmsskolas, tā sākumskolas pedagogiem nepieciešama profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība ⁶⁴).	Apvienojot šīs alternatīvas ieviešanu ar viena pedagoga un viena vai divu pedagogu asistentu modeli vienā grupiņā, tiks efektīvi izmantoti esošie valsts budžeta līdzekļi pirmsskolas pedagogu algām un rasta iespēja nodrošināt konkurētspējīgu atalgojumu pirmsskolas pedagogiem. Veicināta kvalificētu kadru piesaiste darbam PII.	Pirmsskolas pedagogu darba likmes un tai atbilstošās tarifikācijas pārskatīšana, nosakot darba likumu 40 stundas nedēļā un pielīdzinot stundas likmi sākumskolas pedagogu stundu likmei, rada slogu valsts budžetam – nepieciešamību rast papildus līdzekļus. Lai šādu slodzes un atalgojuma sistēmu varētu īstenot bez papildus finansu resursiem pirmsskolas pedagogu algām, nepieciešams izvērtēt pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību skaitu pirmsskolas vecuma bērnu grupās un ieviest viena pedagoga un viena vai divu pedagogu asistentu modeli vienā grupiņā. Papildus sloga valsts budžetam novēršanai nepieciešams šīs alternatīvas ieviešanu saskaņot ar alternatīvām B.1.1. par agrīnā vecuma bērnu pedagogu kvalifikāciju un B.3.3. par pedagogu un pedagogu asistentu sadarbības modeli.

⁶³ MK noteikumi Nr.746, 24.08.2004 „Pedagogu darba samaksas noteikumi”, 2. pielikums, 5.punkts.

⁶⁴ MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

B.3.3. Nodrošināt pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības grupās vienam pedagogam ar profesionālo augstāko pedagoģisko izglītību un aprūpes funkcijas nodrošināt vienam vai diviem pedagoga asistentiem.	Pieaugot PII skaitam un papildus vietas radīšanu esošajās PII telpu optimizācijas rezultātā, palielinās pirmsskolas pedagogu pieprasījumu. Šādas alternatīvas ieviešanas rezultātā iespējams novērst esošo un potenciālo pirmsskolas pedagogu trūkumu, vienlaikus nodrošinot konkurētspējīgu atalgojumu pirmsskolas pedagogiem ar augstāko izglītību, kas strādā pilnas slodzes darbu (40 stundas nedēļā).	Nosakot, ka agrīnā vecuma bērnu pedagogu darbu PII var veikt persona tikai ar koledžas līmeņa izglītību, tiek radīti priekšnosacījumi, lai līdzšinējo divu pedagogu ar augstāko izglītību un attiecīgu samaksu vietā strādātu viens pilnas slodzes pedagogs un viens pilnas slodzes vai divi pusslodzes pedagoga asistenti.	Vienas pirmsskolas bērnu grupas aprūpi un izglītību var nodrošināt viens pilnas slodzes pedagogs ar 8 stundu dienā darba slodzi un viens pilnas slodzes pedagoga asistents vai divi pusslodzes pedagoga asistenti, tādējādi pagarinot PII darba laiku vakara stundās. Šāda alternatīvas ieviešanai nav nepieciešami papildus finanšu resursi, jo šobrīd vienā grupiņā strādā divi pedagogi ar augstāko izglītību un viens pedagoga asistents. Finanšu resursu, kas nepieciešami pedagogu un pedagogu asistentu darba samaksai, kopējais apjoms nemainās.	Lai novērstu risku, ka modeļa ieviešanas sākuma posmā, daļa pirmsskolas pedagogu tiek atbrīvoti no darba, nepieciešams veikt aprēķinus, cik liela pirmsskolas pedagogu daļa ar augstāko izglītību, ieviešot šādu modeli, var tikt nodrošināta ar darba vietām un kādas ir pedagogu profesionālās mobilitātes iespējas (pāriet strādāt uz PII, kurās trūkst pirmsskolas pedagogu).
B.4. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa. Problēmas nozīmības vērtējums 45 balles				
B.4.1. Paredzēt privāto PII piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā nodarbinātajiem pirmsskolas pedagogiem darba samaksu no valsts budžeta līdzekļiem	Samazinās piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksas privātajās PII, kuras sedz vecāki. Tiek ievērots vienlīdzības princips pret nodokļu maksātājiem, ņemot vērā likumā noteikto normu, ka piecgadīgo un sešgadīgo bērnu izglītība ir obligāta un bez maksas.	Izglītības likuma 59. panta 2. daļā noteikts, ka privātās izglītības iestādes finansē to dibinātāji. Vienlaikus privātās PII, kuras īsteno obligāto piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu skolai, tādējādi sniedz atbalstu valsts izglītības politikas īstenošanai. Ir izstrādāti nepieciešamie grozījumi Izglītības likumā, kas paredz privāto izglītības iestāžu, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas, finansēšanu.	Nodrošināta piecgadīgo un sešgadīgo bērnu obligātā sagatavošana pamatizglītības apguvei pilnā apmērā (100%) atbilstoši likumā noteiktajiem nosacījumiem.	Alternatīvas risks ir saistīts ar Izglītības likuma grozījumu likumprojekta (24.04.2008.), kas paredz arī 59. panta 2.daļas grozījumus atbilstoši piedāvātajai alternatīvai, pieņemšanu.

Problēmu grupa C – Higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem

C.1. Higiēnas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. Problēmas nozīmības vērtējums 36 balles

C.1.1. Izstrādāt atsevišķas higiēnas un drošības prasības alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem.	Higiēnas un drošības normu prasību ievērošana sniedz garantijas par izglītības un aprūpes kvalitāti, kas tiks nodrošināta visās iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanu, aprūpi un izglītību, ne tikai iestādēs, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas. Tādējādi šie noteikumi būs saistoši arī alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem.	MK noteikumu Nr.596 (2002.12.27.) nosaukums paredz, ka šie noteikumi ir saistoši tikai tām iestādēm, kuras īsteno pirmsskolas izglītības programmas, neraugoties uz to, ka pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumus sniedz arī dažādi alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji. Vienīgie saistošie normatīvie noteikumi pārējiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes nodrošinātājiem ir Bērnu tiesību aizsardzības likums, kas paredz minimālās drošības prasības, veicot bērnu uzraudzības pakalpojumus, un normatīvie akti, kas ir saistoši jebkuram publisko pakalpojumu sniedzējam. Kaut arī daļa privāto bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju funkcionē līdzīgi nelielām privātajām PII, nodrošinot atbilstošu personālu, ēdināšanu un aprūpes apstākļus, taču daļa apdraud bērnu drošību un dzīvību.	Izstrādājot atsevišķus higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas un izglītības pakalpojumu sniedzējiem tiek risināts bērnu veselības un drošības jautājums, kā arī sekmēta atklāta un godīga konkurence privāto pakalpojumu sniedzēju starpā.	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami būtiski riski.
---	---	---	--	---

C.2. Higiēnas prasības pielāgotās telpās izvietotām PII. Problēmas nozīmības vērtējums 40 balles

C.2.1. Veikt grozījumus MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”, paredzot atsevišķu	Elastīgāku prasību noteikšana PII, kas ir izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās telpās sekmētu jaunu PII izveidi pielāgotās telpās (piemēram, daudzdzīvokļu māju pirmajos stāvos). Līdz ar to būtu radīti priekšnoteikumi jaunu vietu radīšanai un rindu uz vietām PII samazināšanai, izmantojot	Esošie MK noteikumi nr. 596 „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” paredz vienādas higiēnas prasības visām izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības iestādes. Taču praksē pielāgotās telpās izvietotām PII tās ir ļoti grūti vai pat neiespējami izpildīt. Rezultātā PII dibinātāji tās ievēro iespēju robežās, meklē alternatīvus risinājumus un kopīgi ar kontrolējošām institūcijām vienojas par	Alternatīvas ieviešana sekmē pašvaldību teritorijā neizmantotu infrastruktūras objektu pielāgošanu PII pakalpojumu sniegšanai un rada priekšnoteikumus esošo telpu racionālākai izmantošanai, neieguldot nozīmīgus papildus resursus jaunu vietu radīšanai.	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami būtiski riski. Piezīme: šādu grozījumu nepieciešamību, papildinot MK noteikumus Nr. 596 ar punktu par higiēnas prasībām PII, kuras izvietotas citai darbībai projektētās ēkās jau paredz „Pasākumu plāns valsts iedzīvotāju interesēm atbilstošu pirmsskolas izglītības iestāžu tīkla attīstībai 2008.-
---	---	--	---	---

sadaļu par higiēnas prasībām izglītības iestādēm, kas izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās ēkās.	esošos infrastruktūras resursus.	noteiktu prasību ievērošanas teorētiskajām un praktiskajām iespējām. Tādējādi pēc būtības minētie MK noteikumi atsevišķos gadījumos, kas saistīti ar PII izvietojumu pielāgotās telpās, jau šobrīd tiek ievēroti formāli.		2010.gadam”.
C.3. PII telpu optimizācijas resursi vietu trūkuma novēršanai. Problēmas nozīmības vērtējums 48 balles				
C.3.1. Izstrādāt rādītājus un to vērtēšanas kritērijus telpu atbilstības higiēnas un drošības prasībām, kurās atrodas un izglītojas pirmsskolas vecuma bērni, novērtējumam.	Radīti priekšnoteikumi esošo PII telpu optimizēšanai, tādējādi palielinot vietu skaitu esošajās PII. Jaunu PII projektu izstrādē iespēja ievērot efektīvu telpu izvietojuma un lieluma plānojumu, kas ļauj sasniegt maksimālu efektu – maksimālu vietu skaitu – ar attiecīgajam projektam atvēlētajiem finansu līdzekļiem. Izstrādātie rādītāji, ieviešot C.1.1. alternatīvu, kļūst saistoši arī reģistrētajiem alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, tādējādi novēršot risku, ka šie pakalpojumi tiek sniegti bērnu veselībai, drošībai un attīstībai nepiemērotā vidē un apstākļos.	Higiēnas un drošības prasību noteikšanā jāņem vērā bērnu skaits, vecums, telpu tips, iestādes darbība, nodrošināmo pakalpojumu centralizācijas iespējas u.c. rādītāji, padarot šīs prasības elastīgākas atbilstoši pakalpojumu sniedzēju resursiem un vienlaikus nodrošinot pakalpojumu saņēmējiem drošu un izglītības kvalitāti nodrošinošu vidi.	Racionāla esošo PII telpu izmantošana ļauj ar esošajiem resursiem nodrošināt vietas PII lielākam bērnu skaitam. Projektējot jaunas PII racionāls telpu izvietojums, kas nodrošina vietas pēc iespējas lielākam bērnu skaitam, ir ievērojams ieguldījums rindu problēmas risināšanā un pirmsskolas aprūpes un izglītības pieejamības nodrošinājumā.	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami būtiski riski. Iespējamie riski ir saistīti ar pirmsskolas pedagogu un PII vadītāju iebildumiem par strukturētas vides nepieciešamību, kas kavētu telpu optimizāciju. Riska novēršanu paredz telpu optimizācijas sabiedrisko ieguvumu un zaudējumu aprēķins un pamatojums.

1.4.3. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma pilnveidošanas priekšlikumu kopsavilkums

3. tabulā ir apkopotas identificētās problēmas un priekšlikumi to risinājumam PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma kontekstā. Problēmu novērtējuma nozīmīguma pakāpi – augsta, vidēja vai zema – lielā mērā ietekmē pašvaldību skaits, uz ko konkrētā problēma attiecas. Tāpēc, izvērtējot priekšlikumu ieviešanas prioritāti, jāņem vērā, ka atsevišķu problēmu gadījumā nav pieejami precīzi dati par situāciju pašvaldībās, tāpēc pašvaldību skaits (procentuālā izteiksmē) ir noteikts pēc aptuvenām aplēsēm, izmantojot attiecinājuma principu (proti, ja ir zināms par kādas problēmas esamību noteikta lieluma pašvaldībās, tad aprēķinā ir veikts šīs problēmas attiecinājums uz visām šāda lieluma pašvaldībām).

Tabula 3.

Augstākā nozīmīguma novērtējuma problēmu grupa (80 balles)	
Identificētā problēma	Priekšlikumi problēmas risinājumam
A1. Privāto PII un alternatīvu pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniedzēju, kas īsteno akreditētas pirmsskolas izglītības programmas, finansēšana 80 balles	Papildināt „Izglītības likuma” 59. panta 2. daļu, nosakot, ka valsts un pašvaldība piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā, kas īsteno (akreditētas) pirmsskolas izglītības programmas. (IZM kompetence) Nepieciešamie grozījumi ir iekļauti Izglītības likuma likumprojektā (24.04.2008.).
A2. Pirmsskolas izglītības programmu akreditācija un tās ietekme uz pirmsskolas izglītības kvalitāti 80 balles	Izstrādāt normatīvos aktus, kuros ir noteikta kārtība, kādā ir akreditējamās pirmsskolas izglītības programmas un iestādes, lai VIKNVA varētu pildīt savas likumā noteiktās funkcijas – īstenot pirmsskolas izglītības programmu un iestāžu akreditāciju. (IZM kompetence)
A3. Principa „nauda seko bērnam” neievērošana attiecībā uz privātajiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem 80 balles	Noteikt, ka pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem vietas PII, noteiktā apmērā (atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo pašvaldības PII) jāveic privāto pakalpojumu līdzfinansējums. (RAPLM kompetence) Noteikt minimālo un maksimālo izmaksu daļu (procentuāli), kuru pašvaldība sedz no kopējām privāto PII pakalpojumu izmaksām atbilstoši pašvaldības izmaksām uz vienu izglītojamo. (RAPLM kompetence) Nepieciešams noteikt pašvaldībām piešķirt kompensācijas vecākiem, kuru bērni netiek nodrošināti ar vietu pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs. (RAPLM kompetence) Noteikt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtību un prasības šo pakalpojumu sniedzējiem, kā arī nodrošināt bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrāciju. (BĢSILM kompetence)
Vidējā nozīmīguma novērtējuma problēmu grupa (75 – 60 balles)	
Identificētā problēma	Priekšlikumi problēmas risinājumam
A4. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu noteikšana 75 balles	Precizēt izmaksu minimumā ietveramos rādītājus un to maksimālās robežas, kas sastāda pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas uz vienu izglītojamo licencētā pirmsskolas izglītības iestādē. (IZM sadarbībā ar RAPLM)

	Nepieciešams noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo. (IZM kompetence)
B1. Pirmsskolas izglītības pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasības agrīnā vecuma bērnu aprūpei un izglītošanai 60 balles	Izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot, ka agrīnā vecuma bērnu (līdz 3 gadiem) aprūpes un pieskatīšanas darbu pirmsskolas izglītības iestādēs var veikt pedagogs ar 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas līmenis) bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības. (IZM kompetence) Noteikt minimālās izglītības un/vai kvalifikācijas prasības pirmsskolas vecuma bērnu alternatīvajiem pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. (IZM kompetence)
B3. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums 60 balles	Iekļaut pirmsskolas pedagogus ar MK 29.08.2005. rīkojumu Nr.579 apstiprinātajā „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. – 2010.gadam” Pārskatīt pirmsskolas pedagogu darba likmi un tai atbilstošo tarifikāciju, piemēram, nosakot darba likmi 40 stundas nedēļā un pielīdzinot stundas likmi sākumskolas pedagogu stundu likmei, izlīdzinot pirmsskolas pedagogu slodzi un atalgojumu attiecībā pret sākumskolu pedagogiem. (IZM kompetence) Izskatīt iespēju nodrošināt pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības grupās vienam pedagogam ar profesionālo augstāko pedagoģisko izglītību un aprūpes funkcijas nodrošināt vienam vai diviem pedagoga asistentiem. (IZM kompetence)
Zemākā nozīmīguma novērtējuma problēmu grupa (48 – 36 balles)	
Identificētā problēma	Priekšlikumi problēmas risinājumam
A5. „Fonda nauda” jeb vecāku līdzfinansējums 48 balles	Noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu vecāku līdzfinansējuma daļu un tā izlietojuma uzskaites kārtību, tādējādi legalizējot „fonda naudas” iemaksu veikšanu. (IZM sadarbībā ar RAPLM)
C3. PII telpu optimizācijas resursi vietu trūkuma novēršanai 48 balles	Izstrādāt rādītājus un to vērtēšanas kritērijus, kas ļautu novērtēt telpu atbilstību higiēnas un drošības prasībām, kurās atrodas pirmsskolas vecuma bērni un kurās tiek īstenota šo bērnu pieskatīšana, aprūpe un izglītošana. Attiecīgi papildināt MK noteikumus Nr.596. (VM kompetence)
B4. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa 45 balles	Izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, kas paredz valsts un pašvaldību finansējumu pedagogu darba samaksai, kas nodrošina obligāto piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu pamatzglītības apguvei neatkarīgi no izglītības iestādes juridiskā statusa. (IZM kompetence) 2008. gada 24. aprīļa Izglītības likuma grozījumu likumprojektā ir paredzētas izmaiņas 60. panta 3. daļā, nosakot, ka „privāto pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksa tiek nodrošināta no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām”.
C2. Higiēnas prasības pielāgojamās telpās izvietotām PII 40 balles	Veikt grozījumus MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”, paredzot atsevišķu sadaļu par higiēnas

	prasībām un to ievērošanu izglītības iestādēm, kas izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās ēkās. (VM kompetence)
B2. Alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju profesionālā kvalifikācija 36 balles	Noteikt minimālās izglītības un/vai kvalifikācijas prasības pirmsskolas vecuma bērnu alternatīvajiem pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. (IZM sadarbībā ar BĢSLIM kompetence)
C1. Higiēnas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem 36 balles	Izstrādāt atsevišķus noteikumus par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas neīsteno pirmsskolas izglītības programmas, bet nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu. (VM kompetence)

Nosakot izvirzīto priekšlikumu ieviešanas prioritāti, nepieciešams ņemt vērā:

- pirmkārt, PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomā kopumā identificēto problēmu nozīmīgumu (sk. 6.1. sadaļu), kas nozīmē, ka prioritāti veicamie tie grozījumi, kas ir nepieciešami to problēmu risināšanai, kuras ir ieguvušas augstākos nozīmīguma novērtējumus - pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana, agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu nodrošināšana un neapmierinātā pieprasījuma samazināšana;
- otrkārt, priekšlikumu varianti valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai (sk. 6.2. un 6.3. sadaļu), kas nozīmē, ka vispirms ir ieviešami tie papildinājumi vai grozījumi tiesiskajā regulējumā, kas ir nepieciešami īsā termiņa atbalsta politiku alternatīvu ieviešanai.

2. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu daudzveidība Latvijā

Raugoties no izglītības politikas perspektīvas, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe un izglītība Latvijā ir saistītas, jo IZM apstiprinātā pirmsskolas izglītība programma⁶⁵ ir paredzēta bērniem no 0 līdz 6 gadu vecuma, tādējādi paredzot arī agrīnā vecuma posma bērnu pirmsskolas izglītības īstenošanu, kas ir atstāta PII (pašvaldības un privāto) vai vecāku kompetencē. Eiropas valstu prakse rāda, ka efektīvāk bērnu aprūpes un izglītības jautājumi ir risināti tajās valstīs, kurās politikas līmenī ir integrēti bērnu aprūpes un izglītības jautājumi. Nodalot pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi no izglītības, veidojas divplūsmu politika. Viena no plūsmām ir vērsta uz agrīnā vecuma posma bērnu aprūpi, un otra plūsma uz pirmsskolas izglītību, kas var mazināt pakalpojumu kvalitāti bērniem un ģimenēm.⁶⁶ Turpinājumā ir raksturoti Latvijā dominējošie agrīnā un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumi, kas ir analizēti gan no bērnu attīstības interešu, gan vecāku vajadzību un iespēju perspektīvas.

2.1. Pirmsskolas izglītības nozīme un iespējas bērnu personības veidošanā

Visnozīmīgākais periods cilvēka attīstībā ir bērnība, jo kā atzīst mūsdienu pedagogi un psihologi, bērns no dzimšanas līdz skolas vecumam gan garīgi, gan fiziski attīstās visintensīvāk. 5-6 gados viņam ir izveidojies noteikts dzīves stila ideāltips, kas neapzinātu mērķu veidā nosaka cilvēka vērtīborientāciju un kļūst par viņa dzīves stila pamatu. Tātad pirmsskolas izglītība bērna attīstībā ir fundamenta, un šī vispusīgā sagatavotība nosaka bērna turpmāko virzību skolā un dzīvē. Šādi bērnības nozīmību visai turpmākajai cilvēka dzīvei ir pamatojis arī Dž.Boulbijs⁶⁷ ar savu piekēršanās teoriju. Tā akcentē agrīnā bērnībā uzkrāto emocionālo pieredzi kā priekšnoteikumu cilvēka veselīgai attīstībai, kas veido viņa turpmāko apkārtējās pasaules uztveres modeli un attiecību veidošanu. Tātad agrīnās bērnības pieredze ir pieauguša cilvēka iekšējā pasaule, viņa personība.

Kā zināms, mācību un audzināšanas mērķus un tiem atbilstošos darbības principus vienmēr ir noteikusi vēsturisko, ekonomisko un politisko apstākļu un izmaiņu mijiedarbība, kam savukārt pakārtotas sabiedrības attīstības tendences, ideāli un mērķi. Mūsdienu pedagoģija izglītību galvenokārt akcentē kā procesu, kas „ietver personības veidošanas un veidošanās darbību, mācību un audzināšanas darbību vienotību”⁶⁸. Lai valsts un sabiedrība spētu tālāk attīstīties un demokrātija kļūtu par praktisku darbību, ir jāatzīst, ka personība ir cilvēks „kas stājas noteiktās sociālajās attiecībās, apzinās šīs attiecības un kā aktīvas darbības subjekts spēj pārveidot pasauli un atbildēt par pārveidošanās rezultātiem”⁶⁹.

Personības veidošanās tiek saistīta arī ar bērnu veselību un fizisko attīstību. Tā jānodrošina ar regularitāti un racionalitāti uzturā, atpūtas, aktīvas darbošanās un augstas kustību aktivitātes maiņā atbilstoši bērna individualitātei un veselības stāvoklim. Bērna personības veidošanās procesā par galveno virzošo principu tiek izvirzīta aktīva darbība, kuras rezultātā bērns nonāk līdz secinājumam un atrisinājumam, tāpēc gan pedagogiem, gan vecākiem ir jānācās saprast, ka nav vienas pareizas atbildes, kas jāiegūst vai jāpanāk no bērna. Atbilde arvien būs saistīta ar bērna individuālo pieredzi, kas būs atšķirīga. Šis princips pamatā balstās uz rotaļu kā nodarbību, kas ir bērnības neatņemama sastāvdaļa, kas rada visus tos nepieciešamos nosacījumus personības veidošanās procesā – emocionālu komfortu, līdzsvaru, apmierinājumu, prieka, brīvības un drošuma sajūtu. R.Boša un V.Cīrule⁷⁰ šo „Pirmsskolas izglītības programmas” prasību pamato ar to, ka „rotaļa ļauj bērnam realizēt sevi, apjaust savas intelektuālās un fiziskās spējas. Nevis priekšā teikšana, rādīšana, bet gan

⁶⁵ Pirmsskolas izglītības programma. Pirmsskolas izglītības iestādēm./ Mācību Apgāds NT, 1998.- 40.lpp.

⁶⁶ Rita Kaša, „Eiropas valstu politikas un prakses atspoguļojums”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

⁶⁷ Boulbijs, Dž. Drošais pamats. R: Rasa ABC, 1998.

⁶⁸ Kukule, D. Skolvadība. Pedagoģiskā procesa tiesiskie pamati. Rīga: RaKa, 2003. 73.lpp.

⁶⁹ Karpova, Ā. Personība, teorijas un to rādītāji. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.-13.lpp.

⁷⁰ Boša, R., Cīrule, V. Darba plānošana pirmsskolas iestādē. Rīga: Mācību apgāds, 1996. 11. lpp.

palīdzība ar attīstošu, nākotnē virzošu raksturu, ar bērnu izziņas interešu un motivējošās sfēras attīstīšanu. Veicinot bērna prāta, emociju un gribas attīstību, jājūt katra bērna būtība. Atbilstoši bērna attīstībai konkrētā posmā jāprognozē viņa attīstības līnija, pa kuru virzīties, skaidri apzinoties PII darba mērķi”.

Pedagoģiskajā procesā caur rotaļu tiek īstenoti mācību un audzināšanas uzdevumi, veidojot izglītotu un attīstītu personību. R. Kaņepēja⁷¹ ļoti precīzi raksturo PII pedagoģisko darbu kā procesu, kurā „notiek zināšanu un prasmju apguve un tajā pašā laikā veidojas attieksmes jeb vērtīborientācija un gribas attīstība, kas ir audzināšanas sfēra”. Pedagoģiskā darba principu ietvaros, apgalvo A. Līdaka⁷², tiek veidota demokrātiska skolas vide. Neapšaubāmi, ka pedagoģiskai videi ir liela nozīme, - vide ir neatņemams pedagoģiskā procesa dalībnieks, jo tieši no tā, kā ir iekārtota telpa, ir atkarīgas bērna iespējas dažādām aktivitātēm un darbībām. Pedagoģiskā vide ir jāorganizē tā, lai tiktu respektēta katra pašcieņa, veicināta savstarpēja sadarbība un morālā darbība, nodrošināta bērna kā pētnieka daba sevis un apkārtējās pasaules izziņā.

Būtu jāpārdomā kvalitatīvas pirmsskolas izglītības iestāžu mācību vides veidošana. Pirmkārt, lai tā būtu strukturēta atpūtas un darba zonās. Esošajā situācijā, kad PII trūkst vietu, būtu pieļaujama arī daļēji strukturēta vide, kas nozīmē, ka atpūtas telpā gultas izvietošanas tā, lai pārējā laikā šo telpu varētu izmantot rotaļām un rotaļu nodarbībām. Otrkārt, lai tā būtu bērnam izziņas interesi rosinoša - iekārtota, ņemot vērā bērnu vecuma iezīmes - , kurā bērns var sevi apliecināt un paust aktīvā darbībā un lai mācību vide nodrošinātu estētiskās audzināšanas, intelektuālās attīstības un jaunrades veicināšanas funkcijas. Treškārt, jārada atbilstoši apstākļi bērna pamotivētai, mērķtiecīgai darbībai - izvēles brīvība, laiks, fiziskā un psiholoģiskā drošība, klusums, iespēja pabūt vienatnē, pozitīva emocionālā gaisotne, pozitīvas mijattiecības ar pedagogiem, citiem pieaugušajiem un bērniem.

Svarīga loma personības veidošanās procesā ir iespējām, kas bērnam tiek piedāvātas kopveselumā. Tas ir, šodienas pedagoģijas pamatnostādnes pirmsskolas izglītībā balstās uz personības veidošanos, kas norit intelektuālās, emocionālās un gribas, tāpat kā sociālās un fiziskās attīstības līdzsvarā. Humāna, līdz ar to harmoniska un vispusīgi attīstīta personība, izvērtējot A. Šponas⁷³ skaidrojumu, ir cilvēks, kas savā attīstībā un darbībā saskaņo gan savas individuālās dzīves, gan sabiedriskās dzīves vēlmes, vajadzības, intereses un iespējas. Apzinās savas dzīves jēgu, nezaudējot vērtību orientierus. Tāds cilvēks spēj nepārtraukti mainīties līdz apkārtējās pasaules pārmaiņām, jo viņš ir brīvs un patstāvīgs gan savā apziņā, gan rīcībā. Jau no dzimšanas bērna prāta, jūtu un gribas attīstības līdzsvars ir dabisks. Ar nepareizu audzināšanas līdzekļu izvēli un lietošanu bieži šis līdzsvars tiek izjaukts⁷⁴.

PII, kā zināms, ir tas starta punkts, kurā aizsākas personības veidošanās. PII darba mērķis: „attīstīt katra bērna aktivitāti (ētiski estētisko, intelektuālo, fizisko), veidojot iekšēju vēlmi izzināt apkārtējo pasauli un apgūt pieaugušo radīto pieredzi. Bērnā jāizveido „Es” apziņa, kas balstīta uz savas rīcības, darbības, jūtu, vēlmju un interešu apzināšanu, uz savu spēju izpausmi aktīvā darbībā, ievērojot vispārcilvēciskās vērtības”. Papildu iepriekšminētajam, PII darba uzdevumi nosaka nostiprināt un aizsargāt bērna drošību un veselību; psiholoģiski sagatavot bērnu pamatzglītības apguvei un izglītēt bērna vecākus (aizbildņus)⁷⁵. PII ir arī nacionālās kultūras nesēja, tādēļ ļoti būtiski paredzēt katras tautības, kultūras un tradīciju, nacionālā lepnuma jūtu attīstību un nacionālās valodas bagātināšanu. Taču PII galvenais pamatuzdevums, ir „nodrošināt pirmsskolas izglītības kvalitāti, kas pasvīturo tieši pirmsskolas izglītības īpašo nozīmību pirmsskolas vecuma bērna attīstības nodrošināšanā”⁷⁶.

⁷¹ Kaņepēja, R. Es gribu iet skolā. Rīga: SIA Puse Pluss, 2003.25.lpp.

⁷² LR IZM VID. Normatīvie akti pirmsskolas iestāžu darbībai. Rīga: Plūsma, 1998. 13.lpp.

⁷³ Špona, A. Audzināšanas teorija un prakse. Rīga : RaKa, 2001.-43.lpp.

⁷⁴ Nacionālais bērnu darbs. Rīga, 1992.-41.lpp.

⁷⁵ Boša, R. Pirmsskolas audzināšanas darba galvenie virzieni un to īstenošana. Rīga; Izglītības attīstības institūts.,1991.-14.lpp.

⁷⁶ Projekta „Soli pa solim” 3.konference. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskā akadēmija, 2000. 47.lpp.

2.2. Pirmsskolas izglītības iestādes

Pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un izglītību Latvijā pamatā nodrošina **546** (ieskaitot speciālās PII) **pašvaldību PII un 91 privātā PII** (IZM, līdz 22.08.2008. Izglītības iestāžu reģistrā reģistrētās PII). Pašvaldības PII, privātajās PII, speciālās PII un pirmsskolas vecuma bērnu grupās pie skolām pirmsskolas izglītības apguve 2008./2009. mācību gadā ir nodrošināta **79 971 bērnam**⁷⁷ (IZM, 2008). Pašvaldību un privātās PII apmeklē 64485 bērnu (šis skaits ir lielāks, jo par atsevišķām privātajām PII nav pieejami dati par bērnu skaitu tajās), speciālās PII – 5698 bērnu un pirmsskolas izglītības grupas pie skolām – 9788 bērnu.

Tabula 4. Bērnu skaits visās PII, tai skaitā privātajās un grupās pie skolām, kas īsteno pirmsskolas programmas⁷⁸

Mācību gads	2000/0 1	2001/0 2	2002/0 3	2003/0 4	2004/0 5	2005/0 6	2006/0 7	2007/0 8	2008/09 *
Bērnu skaits	62516	61666	67822	68526	72516	76170	76588	79465	79971

Avots: IZM VID IAN, 2008.

* Par 2008./09. m.g. norādīti jaunākie IZM sniegtie dati VRAA. Piezīme: dati ir nepilnīgi, jo nav datu par atsevišķu pašvaldību privātajām PII un to apmeklējošo bērnu skaitu.

Saskaņā ar CSP datiem 2007. gada septembrī PII (gan pašvaldību, gan privātās) apmeklēja 79 253⁷⁹ bērni, kas ir 63% no visiem bērniem vecumā no 1- 6 gadiem. Savukārt, kā atsaucoties uz CSP datiem, ziņo BĢSILM, 2008. gada septembrī bērnu skaits, kuriem tika nodrošināta pirmsskolas izglītība bija 80 934 jeb par 1 681 bērnu vairāk nekā 2007. gadā.⁸⁰

Kā norādīts, BĢSILM ziņojumā, kopumā, atbilstoši Barselonas mērķu īstenošanai – nodrošināt bērnu aprūpes pakalpojumus 33% bērnu vecumā līdz 3 gadiem – Latvijā vecuma grupā no 0 – 3 gadiem ar vietu PII Latvijā ir nodrošināti 16 % no kopējā šajā vecuma grupā esošā bērnu skaita. Savukārt vecuma grupā no 3 līdz obligātajam skolas vecumam ar pirmsskolas izglītību tiek nodrošināti **85% bērnu** – attiecīgi izvirzītais Barselonas mērķis ir 90%.⁸¹ Taču jāņem vērā, ka šī rādītāja aprēķins ir veikts sekojoši: IZM dati par kopējo PII apmeklējošo bērnu skaitu vecumā no 3-7 gadiem (ieskaitot, 2001.-2004.g.dzim.) attiecībā pret CSP datiem par visu bērnu skaitu vecumā no 3 līdz 6 gadiem (ieskaitot). Tas nozīmē, ka ir izmantota nepilnīga attiecinājuma bāze, kurai vajadzētu būt visam bērnu skaitam vecumā no 3 - 7 gadiem (ieskaitot). Veicot šo aprēķinu ar atbilstošu attiecinājuma bāzi, **68% bērnu vecumā no 3 - 7 gadiem** (ieskaitot) no visa šī vecuma posma bērniem (100 588) apmeklē pirmsskolas izglītības iestādes.

Gan **pašvaldību, gan privātās PII** Latvijā darbojas pēc programmu principa, tas ir, balstoties uz IZM izstrādāto Pirmsskolas izglītības programmas parauga⁹, katra izglītības iestāde izstrādā savu pirmsskolas programmu, ko apstiprina un licencē IZM. Papildus licencētai pirmsskolas programmai, katrai pašvaldības un privātajai PII ir savs izstrādāts izglītības iestādes nolikums un iekšējās kārtības noteikumi. Šajās izglītības iestādēs bērni vecumā no 1,5 -7 gadiem kopā ar pirmsskolas pedagogiem un citiem bērniem pavadā pilnu dienu (7.00-19.00 darba dienās). Galvenais akcents tiek likts uz bērnu attīstību, audzināšanu un izglītošanu kopveselumā, kas raksturo bērna attīstības un audzināšanas iespējas, respektējot gan bērna dabas dotos raksturotājus,

⁷⁷ Datu avots: IZM, 2008. gada decembris. Kopējā bērnu skaitā nav iekļauti privāto PII bērni un Rēzeknes rajona pašvaldības (t.sk. speciālo) PII un grupu pie skolām apmeklējošo bērnu skaits.

⁷⁸ Avots: IZM Vispārējās izglītības departamenta (VID) Institucionālās attīstības nodaļa (IAN).

Dati uz 20.09.2007.// Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

⁷⁹ LR Centrālā statistikas pārvalde, <http://www.csb.gov.lv/csp/content/?cat=2300> (pēdējo reizi skatīts 19.02.2009.)

⁸⁰ Avots: Pārskats par pirmsskolas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību. Situācijas raksturojums. Bērnu skaits un nodrošinājums ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs (BĢSLM ziņojums, 18.02.2009.)

⁸¹ Turpat.

gan bērna un vides mijiedarbības nosacījumus, gan paša bērna aktivitāti, kā arī nodrošinot bērnu veselību, fizisko un psihisko labklājību.⁸² Dienas režīms PII veidots atbilstoši nodarbību plānojumam katrā vecuma grupā atšķirīgi atkarībā no bērnu vecuma, vajadzībām un interesēm. Nodarbības tiek organizētas un vadītas, balstoties uz vadošo darbības veidu pirmsskolā – rotaļu, atbilstoši nodarbību raksturam, nodrošinot bērnu audzināšanu, izglītošanu un attīstīšanu. PII parasti darbojas arī pedagogu atbalsta grupa - psihologs un logopēds. Akcentējot bērnu audzināšanas, izglītošanas un attīstības jomas gan pašvaldību, gan privātajās PII bērni tiek iepazīstināti ar tautas tradīcijām, gadskārtu svētkiem un ieražām, regulāri, atbilstoši gadskārtu ciklam, tiek organizēti dažādi svētki un pasākumi, kuru galvenais mērķis ir iepazīstināt un apzināt nacionālās kultūras vērtības un tradīcijas, tās atspoguļojot bērna aktīvā darbībā.

Atšķirībā no citiem piedāvātajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu veidiem pilna laika pašvaldību un privātajās PII bērni pavadā lielāko dienas daļu pēc bērnu sastāva salīdzinoši nemainīgā kolektīvā, kas nodrošina tiešāku bērnu savstarpējo iepazīšanu un saskarsmes un sociālo prasmju pilnveidošanos. Pašvaldības un privātajās PII bērni saņem atbilstošu ēdināšu un atpūtu (katram bērnam ir sava gulta, kur pusdienas laikā atpūsties). Paralēli nodarbībām PII telpās bērniem tiek nodrošinātas pastaigas un atpūta svaigā gaisā, kas savukārt nodrošina bērnu fiziskās attīstības un fizisko īpašību pilnveidošanu, kā arī veselības un norūdīšanas nostiprināšanu.

2.2.1. Pašvaldību PII

Likums nosaka, ka pašvaldībām ir praksē jānodrošina savā teritorijā dzīvojošajiem bērniem iespēju iegūt pirmsskolas izglītību⁸³. PII dibināšanas nosacījumus noteic Vispārējās izglītības likums⁸⁴: pašvaldība vispārējo PII var dibināt ne mazāk kā 10 attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojošiem pirmsskolas vecuma bērniem, ja to pieprasa vecāki. Pašvaldība speciālo PII var dibināt ne mazāk kā astoņiem bērniem ar speciālām vajadzībām, ja to pieprasa vecāki. Pašvaldību vispārējās PII izglītojamās uzņem izglītības iestādes dibinātāja noteiktajā kārtībā, ievērojot Izglītības likumā un citos likumos noteikto. Savukārt speciālajās PII un grupās izglītojamās uzņem (un no tām atskaita) MK noteiktajā kārtībā. Pirmsskolas izglītības programmu licencēšanu veic IZM.⁸⁵ Pirmsskolas izglītības finansēšanu reglamentē Izglītības likums, kura 60.panta trešajā daļā noteikts, ka pirmsskolas izglītības finansēšanu nodrošina pašvaldības.

Bērnu skaitu pirmsskolas grupās reglamentē MK noteikumi 27.09.2005 Nr. 735 „Noteikumi par minimālo un maksimālo izglītojamo skaitu valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādes klasēs, pirmsskolas izglītības iestādes grupās, speciālās izglītības iestādēs un sociālās un pedagogiskās korekcijas klasēs”, kuros noteikts, ka pirmsskolas izglītības programmas apguvei vienā grupā pieļaujamais izglītojamo skaits vecumā no 1 gada līdz 2 gadiem nedrīkst pārsniegt 14 bērnus, bet vecumā no 2 līdz 3 gadiem – 16 bērnus, no 3 līdz 5 - 24 bērnus, bet no 5 līdz 7 gadiem – 26 bērnus. Pirmsskolas izglītības īstenošanas prakses izpēte⁸⁶ parādīja, ka pašvaldību PII nepārkāpj normatīvajos dokumentos noteiktos nosacījumus, tomēr prakse liecina, ka šāds bērnu skaits negatīvi ietekmē ne tikai audzināšanas un mācību darba kvalitāti, bet vispār iespējas īstenot pirmsskolas izglītību atbilstoši normatīvajām prasībām un nosacījumiem pirmsskolas izglītības posmā (piemēram, pedagogu iespējas iekļauties likumā noteiktajā katram vecuma posmam paredzētajā nodarbību laikā).

Vēl viens pašvaldību finansēts un nodrošināts pirmsskolas izglītības ieguves veids ir **pirmsskolas izglītības grupas vispārīzglītojošās skolās**, konkrētāk 5-6 gadīgo bērnu sagatavošanas skolai grupas, kas atrodas vienās telpās ar skolu. Šīs pirmsskolas grupas darbojas pēc IZM izstrādātas 5-6

⁸² Lieģeniece, D. *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. R.: RaKa, 1999.-261. lpp.

⁸³ Izglītības likums, 17.panta pirmā daļa.

⁸⁴ Vispārējās izglītības likums (25. un 26. panti)

⁸⁵ MK noteikumi nr.9 (03.01.2006.) „Vispārējās un profesionālās izglītības programmu licencēšanas kārtība”, 2.1. punkts.

⁸⁶ „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

gadīgo obligātās sagatavošanas skolai programmas, kuras bērni apmeklē 2-3 reizes nedēļā nepilnu dienas daļu atbilstoši pirmsskolas vecuma izglītojamo mācību slodzei⁸⁷. Galvenais šo grupu darbības mērķis ir virzīts uz bērnu intelektuālo, fizisko, psihisko un sociālo gatavību skolai, galvenokārt bērna attīstībā pilnveidojot vispārīgās, speciālās, kā arī mācību darbības prasmes, kas nepieciešamas, uzsākot mācības skolā. Līdzīgi kā bērnu rotaļu un attīstības centros pirmsskolas grupās nav paredzēta bērnu pusdienas atpūta (gulēšana), pastaigas svaigā gaisā un ēdināšana, kā arī bērnu interešu izglītības nodrošināšana. Kā pozitīvs faktors vērtējama ne tikai bērnu, bet arī vecāku tiešāka iepazīšanās ar mācību vidi (materiālo bāzi, cilvēkresursiem un radītajiem garīgajiem apstākļiem) vispārīglītojošā skolā, tādējādi netieši veidojot saikni starp ģimeni, pirmsskolu un skolu. Arī bērniem, kas apmeklē pirmsskolas grupas vispārīglītojošās skolās, ir iespēja iepazīties ar saviem nākamajiem pedagogiem, klasesbiedriem, lietu vidi un nosacījumiem, ko nepieciešams izprast un apgūt, lai veiksmīgi iekļautos skolas vidē un varētu sevi paust aktīvā izziņas darbībā.

2.2.1. Privātās PII

Līdzās pašvaldību PII organizētu pirmsskolas izglītību nodrošina privātās PII, kuras finansē šo iestāžu dibinātāji un pakalpojumu saņēmēji – bērnu vecāki. Privātās PII pašas nosaka maksu par izglītības ieguvu un pašreiz nav noteikti nekādi normatīvi regulējoši mehānismi, kas noteiktu vecākiem pieprasāmos maksimālos vai minimālos maksājumus.

Latvijā reģistrētās privātās PII ir iedalāmas sekojoši: reģistrētas pašvaldībās kā pirmsskolas izglītības iestādes (reģistrē IZM) un reģistrētas kā komerciāli uzņēmumi (reģistrē pašvaldībā). Sīkāk šīs reģistrētās privātās PII vēl iedalāmas pēc tā, vai tās īsteno IZM licencētas pirmsskolas izglītības programmas vai nē (komerciāliem uzņēmumiem tas nav obligāti jādara). Izglītības iestāžu reģistrā līdz 2008. gada 22. augustam bija reģistrēta kopā 91 privātā PII: 27 Rīgas pilsētā, 11 Rīgas rajonā, četras Kurzemes reģionā, 9 – Zemgales reģionā, viena Latgales reģionā, Daugavpilī un divas Vidzemes reģionā⁸⁸. Reālais pirmsskolas izglītību piedāvājošo privāto iestāžu skaits Latvijā varētu būt vēl lielāks, jo daļa no tām Izglītības reģistrā netiek klasificētas kā privātās pirmsskolas iestādes, bet gan kā vispārējās izglītības iestādes vai arī bērnu un jauniešu interešu izglītības iestādes, kurās pirmsskolas izglītība tiek īstenota kā viena no piedāvātajām izglītības programmām vispārējā izglītībā. Privātajās PII izglītojamo uzņemšanas kārtību nosaka dibinātājs.

Privāto PII galvenā priekšrocība ir pirmsskolas izglītības sekmīgai īstenošanai atbilstošs bērnu skaits grupās. Ja privātajā PII bērnu skaits grupās nepārsniedz 12 bērnus jaunākā vecuma grupās un 16 bērnus vecākajās grupās, tad pašvaldības PII tie ir attiecīgi 18 un 26 bērni. Tieši bērnu skaits grupā ir viens no tiem faktoriem, kas negatīvi ietekmē ne tikai audzināšanas un mācību darba kvalitāti, bet vispār iespējas īstenot pirmsskolas izglītību atbilstoši normatīvajām prasībām un nosacījumiem pirmsskolas izglītības posmā (piemēram, pedagogu iespējas iekļauties likumā noteiktajā laikā, kas paredzēts nodarbībām katram vecuma posmam).

Vēl viena privāto PII priekšrocība ir to darba laiks. Privātās PII strādā no 7.00 līdz 19.00, reizēm pat līdz 20.00, savukārt, uz pašvaldību PII vecāki bērnus var atvest no 7.30 vai 8.00 un izņemt līdz 18.00, taču lielākajai daļai strādājošo darba diena beidzas tikai 18.00. Tomēr jautājums par PII garajām darba laika stundām nav viennozīmīgi vērtējams. Raugoties no vecāku perspektīvas, protams, tas ir ļoti ērti, viņiem nav jāpakārto savs darba laiks PII darba laikam un līdz ar to nav jāierobežo sava profesionālā dzīve un jāsaņem atsevišķi savs darba laiks ar darba devēju. Savukārt, raugoties no bērna perspektīvas, kā rāda arī pedagogu pieredze, 8-12 stundas ārpus mājām

⁸⁷ To regulē Vispārējās izglītības likums (28.pants), kas saistībā ar izglītības programmām, nosakot, ka Pirmsskolas vecuma izglītojamajiem kopējais mācību nodarbību ilgums dienā nedrīkst pārsniegt: izglītojamajiem līdz 2 gadu vecumam - 15 minūtes; no 2 līdz 3 gadu vecumam - 25 minūtes; no 3 līdz 4 gadu vecumam - 30 minūtes; no 4 līdz 5 gadu vecumam - 45 minūtes; un no 5 līdz 7 gadu vecumam - 120 minūtes.

⁸⁸ IZM sniegtie dati, balstoties uz Izglītības reģistra informāciju līdz 2008.gada 22. augustam.

Avots pieejams: <http://izm03.izm.lv/liis/org/pases.nsf/WebIzgl3?OpenView&Start=4.10&Count=30&Expand=4.1#4.1> (skatīts 22.12.2008.)

bērnam ir liela fiziskā un emocionālā slodze, īpaši jaunākā vecuma bērniem (līdz 5 gadiem), kā rezultātā no šādas pārslodzes nereti bērniem rodas veselības problēmas.

Atšķirībā no pašvaldību finansētajām PII privātās PII Latvijā piedāvā plašākas un daudzveidīgākas iespējas bērnu interešu izglītības nodrošināšanā - bērni var dziedāt, dejot, piedalīties sporta nodarbībās, mācīties angļu valodu un citas aktivitātes.⁸⁹

Paralēli IZM licencētajām pirmsskolām, Latvijā darbojas arī daudzveidīgi privāti dibināti centri, kas balstīti uz interešu izglītības programmām un tos licencē pašvaldība. Veicot uzskaiti, šos centrus bieži neklasificē kā PII, jo tie piedāvā pakalpojumus arī skolas vecuma bērniem. Šī iemesla dēļ precīza statistika par šo centru darbību nav pieejama. Pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus piedāvā arī dažādas privātas neregistrētas iestādes, kuru skaitu to nelegalizētā statusa dēļ nav iespējams aplēst.⁹⁰

Kā alternatīva PII pirmsskolas izglītības īstenošanā bērniem kopā ar vecākiem tiek piedāvāts apmeklēt **bērnu estētikas skolas** un **pirmsskolas attīstības centru**, kas pielīdzināmas privātajām PII. To sniegtos pakalpojumus finansē bērnu vecāki. Līdzīgi kā pašvaldību un privātajās PII bērnu estētikas skolas un pirmsskolas attīstības centri darbojas pēc IZM licencētām programmām, kuru, tāpat kā pašvaldību un privāto PII, galvenais mērķis ir sagatavot bērnus pamatizglītības apguvei atbilstoši bērnu vecumam un iespējām.

Bērnu estētikas skolas paredzētas bērniem vecumā no 1 vai 2 līdz 7 gadiem, savukārt pirmsskolas attīstības centri bērniem no 5 mēnešiem līdz 7 gadiem. Nodarbības tiek organizētas grupās atkarībā atbilstoši bērnu vecuma posmiem. Šī tipa PII bērni apmeklē 5 reizes nedēļā pilnu darba dienu vai arī 2 līdz 3 reizes nedēļā tikai konkrētas nodarbības (atbilstoši pirmsskolas vecuma izglītojamo mācību slodzei²⁰ un vecāku un bērnu iespējām). 5-6 gadīgie bērni, lai realizētu pirmsskolas izglītības programmā noteiktās prasības obligātai sagatavošanai pamatizglītības apguvei, rotaļu un attīstības centrus apmeklē 5 reizes nedēļā. Vecāku līdzdalība 5-6 gadnieku grupās atkarīga no pedagogu ieskatiem un ieteikumiem, kā arī no vecāku interesēm un iespējām. Tādējādi vecākiem ir iespēja tieši iekļauties bērnu nodarbību procesā un novērot bērnu spējas, panākumus, kā arī izzināt tās bērna audzināšanas un attīstības jomas, kuras vēl pilnveidojamas. Iekļaujoties nodarbībās, vecāki var vērot pedagoga darbību - metodes, formas un līdzekļus -, lai, nostiprinot nodarbībās apgūto, līdzīgi varētu darboties ar bērniem arī mājās vidē. Lai nodrošinātu atgriezenisko saikni starp ģimeni un pirmsskolu, tiek organizētas klātienes tikšanās ar vecākiem, kopīgi pasākumi bērniem, vecākiem un pedagogiem. Vecākiem ir iespēja konsultēties ar psihologu un logopēdu dažādos ar bērnu audzināšanu saistītos jautājumos.

Nodarbības bērnu estētikas skolās un pirmsskolas attīstības centros tiek organizētas kā rotaļnodarbības, ievērojot un nodrošinot kopveseluma pieeju bērnu attīstībā, kas atgriezeniski atkarīga no bērna nodarbību apmeklējuma. Nodarbības organizē un vada kvalificēti pirmsskolas pedagogi. Līdzīgi kā privātajās PII, bērnu estētikas skolās un pirmsskolas attīstības centros paredzēta bērnu interešu izglītības nodrošināšana. Atkarībā no bērnu apmeklējuma (pilnu darba dienu vai tikai dažās stundas dienā) bērniem tiek organizētas arī pastaigas un nodarbības svaigā gaisā, atsevišķos gadījumos nodrošināta ēdināšana. Šī tipa PII, būdamas privātas struktūras, nesaņem par 5-6 gadīgajiem bērniem pašvaldības finansējumu.

2.3. Alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumi

Lai palīdzētu ģimenēm ar bērniem, kas gaida rindā uz vietu PII, pašvaldības un privātie uzņēmēji piedāvā alternatīvus pakalpojumus. Šādus pakalpojumus sniedz bērnu attīstības centri, dienas centri, bērnu rotaļu un attīstības centri, bērnu pieskatīšanas centri, pieskatīšanas istabas, aukļu pakalpojumi, rotaļu grupas, īslaicīgas pieskatīšanas centri, bērnu pēcpusdienas centri, bēbīšu skolas,

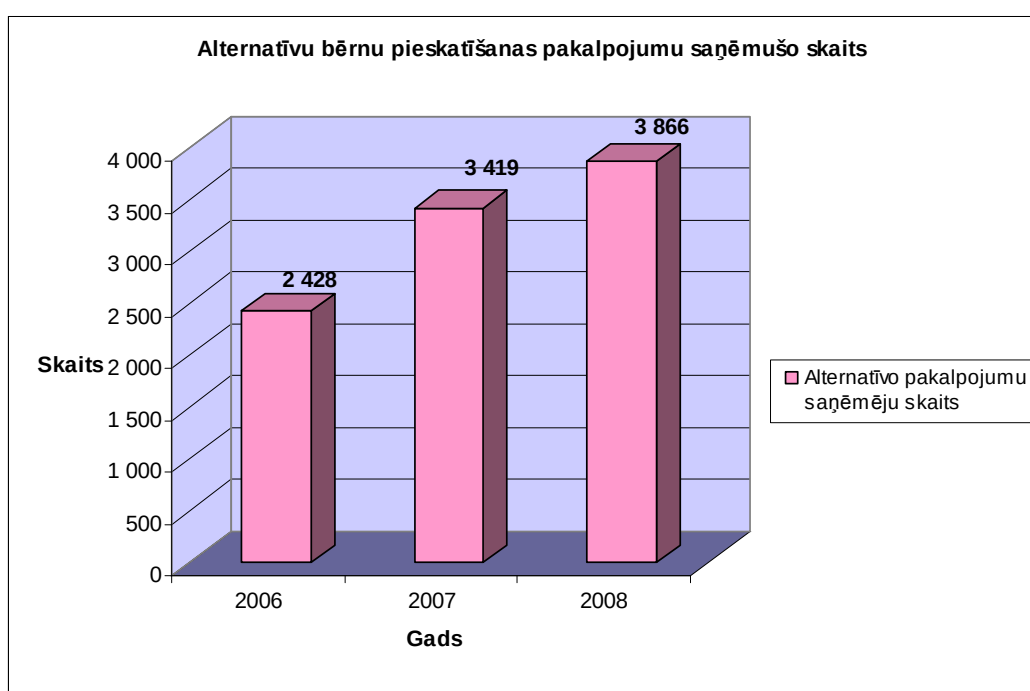
⁸⁹ <http://www.lanet.lv/links/lschools.html>

⁹⁰ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

aukļu dienests u.c.⁹¹ Minētie pakalpojumu sniedzēji nodrošina galvenokārt bērnu pieskatīšanas un aprūpes funkcijas uz dažām stundām vai visu dienu, nenodrošinot pirmsskolas izglītības programmu apguvi.

Saskaņā ar BĢSILM apkopoto informāciju visvairāk alternatīvi bērnu pieskatīšanas centri ir izveidoti Rīgas rajonā, Cēsu rajonā un Liepājas rajonā – katrā rajonā 4 centri, Ventspils rajonā, Talsu un Tukuma rajonā, Preiļu rajonā, Valmieras rajonā – katrā rajonā 3 centri. Pa 2 centriem katrā rajonā ir izveidoti Kuldīgas rajonā, Saldus rajonā, Bauskas rajonā, Jēkabpils rajonā, Daugavpils rajonā un Rēzeknes rajonā, savukārt Dobeles rajonā, Gulbenes rajonā un Limbažu rajonā ir izveidoti katrā pa vienam centram. Alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu saņēmēju skaits pieaug (skat. 2.attēlu). Kā liecina pašvaldību sniegtā un BĢSILM apkopotā informācija par 2006., 2007. un 2008. gadu, vislielākais bērnu skaits, kas izmanto alternatīvu bērnu pieskatīšanā ir Liepājas rajonā, Rīgas rajonā, Ogres rajonā un Preiļu rajonā.⁹²

2. attēls. Alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu saņēmēju skaits

Avots: Pašvaldību sniegtā informācija 2008. gada marts – augusts.⁹³

2.3.1. Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstītie bērnu rotaļu un attīstības centri

Saskaņā ar BĢSILM izstrādāto ikgadējo Valsts programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai kopš 2005.gada ar ministrijas atbalstu tiek veidoti bērnu rotaļu un attīstības centri, kuru mērķis ir nodrošināt pirmsskolas vecuma bērnu uzraudzību laikā, kad vecākiem dažādu iemeslu dēļ nav iespēju būt kopā ar bērnu. Pakalpojums īpaši domāts tiem vecākiem, kuriem nav izdevies iegūt vietu PII. Līdz 2008.gada decembrim jau izveidoti 48 šādi centri dažādos Latvijas reģionos, taču divi no tiem beiguši savu darbību un divi plāno pārtraukt sniegt pakalpojumus nākošajā gadā. Šie centri savas līgumsaistības ir izpildījuši un daži no tiem ir licencējuši pirmsskolas izglītības programmas, kļūstot par PII.

BĢSILM piešķirtais finansējums un līdz ar to atbalstāmo bērnu rotaļu un attīstības centru skaits mainās pa gadiem. 2008. gada programmā paredzēti Ls 18 936,13 divu bērnu rotaļu un attīstības

⁹¹ Pārskats par pirmsskolas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību. Situācijas raksturojums. Bērnu skaits un nodrošinājums ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs (BĢSILM ziņojums, 18.02.2009.)

⁹² Turpat.

⁹³ Turpat.

centru vai dienas centru sākumskolas vecuma bērniem izveidei un esošo centru materiāli tehniskās bāzes papildināšanai⁹⁴ (2007. gadā – Ls 55 419,55, 2006. gadā – Ls 61 719, 2005.gadā – Ls 99 909)⁹⁵. Uz BĢSILM finansējumu konkursa kārtībā var pretendēt pašvaldības, izstrādājot projektus par bērnu uzraudzības pakalpojumu izveidi vai pilnveidošanu. Projekta pieteikumā iesniedzējs norāda kopējās projekta izmaksas, no kurām daļu sedz BĢSILM, bet pārējo – pašvaldība, kurai jānodrošina centra uzturēšana vismaz piecus gadus. Pašvaldības ir pilnībā atbildīgas par bērnu rotaļu un attīstības centru darbību un atbilstību spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Šajā periodā ministrijas pārstāvji var braukt un pārbaudīt, kā centri strādā un pārkāpumu gadījumā piešķirt soda naudas par līgumsaistību neievērošanu.

Bērnu rotaļu un attīstības centri dod iespēju vecākiem atstāt bērnus uz laiku līdz četrām stundām dienā speciālistu uzraudzībā. Centros bērni var spēlēties ar rotaļlietām, galda spēlēm, skatīties televizoru, videofilmas u.c. Katra pašvaldība pati var noteikt bērnu vecuma un skaita ierobežojumus atkarībā no vecāku pieprasījuma un telpu nodrošinājuma.⁹⁶ Ja ir vairākas telpas, tad parasti tiek nošķirti bērni vecumā no gada līdz trīs gadiem un no trīs līdz pieciem, sešiem gadiem. Daži centri vēl atsevišķi izdala piecgadīgo un sešgadīgo bērnu uzraudzību. BĢSILM iesaka bērnu rotaļu un attīstības centrus neveidot PII telpās, jo prakse rāda, ka ar laiku tie iekļaujas šajās iestādēs, zaudējot savu sākotnējo mērķi.

Attiecīgajā pašvaldībā deklarētiem bērniem rotaļu un attīstības centru pakalpojumi ir bez maksas, jo tie ir veidoti kā alternatīvi pakalpojumi PII un tie nenodrošina ēdināšanas pakalpojumu, taču par citās pašvaldībās deklarētu bērnu pieskatīšanu centri var prasīt nelielu samaksu, piemēram, Ls 1,00 stundā. Katram centram ir pienākums reģistrēt bērnus un sniegt BĢSILM statistiku par centru apmeklētību. Izvērtējot vecāku pieprasījumu, BĢSILM pārstāvis norādīja, ka bērnu rotaļu un attīstības centri galvenokārt izveidoti mazās pašvaldībās un līdz ar to spēj vecāku pieprasījumu apmierināt.

2.3.2. Pašvaldību veidotas rotaļu grupas: Liepājas piemērs

Papildus BĢSILM atbalstītajiem bērnu rotaļu un attīstības centriem Liepājas pilsētas dome izveidojusi piecas rotaļu grupas, kas darbojas pēc līdzīgiem principiem. Tās izvietotas pirmsskolas izglītības un interešu izglītības iestāžu telpās. Pirmā pirmsskolas bērnu rotaļu grupa tika atvērta 2007. gada maijā pēc Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes, pilsētas domes un interešu izglītības iestāžu vadītāju iniciatīvas. Ideja par rotaļu grupām radās divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, uz vietām pirmsskolas izglītības iestādēs bija izveidojušās garas rindas un pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā iesaistītie darbinieki meklēja veidus, kā vecākiem palīdzēt atrisināt bērnu pieskatīšanas problēmas. Otrkārt, izveidojot visām pirmsskolas izglītības iestādēm un skolām vienu virtuvi un veļas mazgātavu, atbrīvojās vairākas telpas, kuras bija nepieciešams lietderīgi izmantot. Tāpat arī interešu izglītības iestāžu vadītāji meklēja papildus iespējas telpu izmantošanai rīta cēlienā, jo interešu izglītības nodarbības notiek tikai pēcpusdienā.

⁹⁴ Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2008.gadam ar grozījumiem.

No http://www.bm.gov.lv/lat/projekti/valsts_programmas/?doc=10139 (Apskatīts 16.12.2008.)

⁹⁵ Grozījumi valsts programmā bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2007.gadam.

No http://www.bm.gov.lv/lat/projekti/valsts_programmas/?doc=8750 (Apskatīts 22.12.2008.).

Grozījumi valsts programmā bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2006.gadam.

No http://www.bm.gov.lv/lat/projekti/valsts_programmas/?doc=8744 (Apskatīts 22.12.2008.).

Grozījumi valsts programmā bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2005.gadam.

No http://www.bm.gov.lv/lat/projekti/valsts_programmas/?doc=8739 (Apskatīts 22.12.2008.).

⁹⁶ Piemēram, saskaņā ar BĢSILM sniegto informāciju Priekulei pagasta bērnu rotaļu un attīstības centrs „Zīlūks” nodrošina pakalpojumus bērniem no 1-7gadiem un sākumskolas vecuma bērniem. Centrs vienlaikus var uzņemt 10 bērnus, tas strādā darba dienās no plkst. 10.00-18.00. Savukārt Rotaļu un attīstības centrs „Cāļu saime” Cēsīs nodrošina pakalpojumus bērniem vecumā no 2-4 gadiem. Vienlaikus centrs spēj uzņemt 15 bērnus, tas strādā darba dienās no plkst. 9.00-16.00.

Rotaļu grupu izveides un uzturēšanas izdevumus sedz pašvaldība (izņemot vienu rotaļu grupu, kuras izveidi finansēja Lūcijas fonds), līdz ar to vecākiem šis pakalpojums ir bez maksas. Tā kā rotaļu grupas darbojas pirmsskolas izglītības vai interešu izglītības iestāžu telpās, nav pieejami precīzi dati par šādu grupu uzturēšanas izmaksām.

Tāpat kā BĢSILM atbalstītie bērnu rotaļu un attīstības centri rotaļu grupas nodrošina bērnu uzraudzību uz laiku līdz četrām stundām dienā, kamēr vecāki apmeklē ārstu, frizieri vai kārtu citus sadzīviskus jautājumus. Šajās grupās bērniem ir iespēja kontaktēties un rotaļāties ar citiem bērniem, taču viņi nesaņem ēdināšanas pakalpojumus. Tas arī ir galvenais iemesls, kādēļ maksimālais uzturēšanās laiks rotaļu grupā ir četras stundas.

Viena rotaļu grupa vienlaicīgi var uzņemt vidēji 12-15 bērnus. Katra iestāde nosaka savu darba laiku, atkarībā no vecāku pieprasījuma un telpu noslogojuma. Rotaļu grupas, kas atrodas pirmsskolas izglītības iestāžu telpās, strādā septiņas stundas dienā, bet tās, kas izvietotas interešu izglītības telpās – tikai no rīta. Katrā rotaļu grupā ir viena pirmsskolas izglītības skolotāja un viena aukle, kuras nodrošina bērnu uzraudzību. Tā kā nav izstrādāti normatīvie akti, kas regulētu šādu rotaļu grupu darbību, tās strādā saskaņā ar pirmsskolas izglītības iestāžu tiesisko regulējumu. Katras rotaļu grupas darbība ir noteikta attiecīgās iestādes nolikumā un tās vadītājs apstiprina iekšējās kārtības noteikumus, par kuru ievērošanu vecākiem ir jāparakstās.

Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes pirmsskolas iestāžu speciāliste atzina, ka rotaļu grupu izveide ir liels atbalsts vecākiem, no kuriem saņemtas pozitīvas atsauksmes par šo pakalpojumu. Viņa norāda, ka šis pakalpojums ir īpaši izdevīgs vecākiem, kas strādā maiņu darbu, kā arī tiem, kas nevar atļauties algot auklīti uz visu dienu. Daudzi vecāki šo pakalpojumu izmanto, lai sagatavotu bērnu PII, radinot viņu pie saskarsmes ar citiem vienaudžiem un pieaugušajiem.

No pirmās grupas izveides brīža līdz 2008. gada decembrim rotaļu grupu pakalpojumus izmantojuši pavisam 150 bērni, daži no tiem regulāri, bet citi – vienu vai divas reizes. Rotaļu grupas spēj apmierināt vecāku pieprasījumu, lai gan dažkārt vietu trūkuma dēļ tās ir spiestas vecākiem atteikt. Lai rotaļu grupas aptvertu visus pilsētas mikrorajonus, 2009. gadā plānots atvērt vēl vienu rotaļu grupu, taču nav skaidrs, vai pašvaldībai būs nepieciešamie finanšu līdzekļi. Šajā kontekstā aktualizējies jautājums par vecāku maksājumiem, taču, kā apgalvo Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes pārstāve, tas nav guvis lielu atbalstu, jo tādā gadījumā zustu šī pakalpojuma sākotnējā ideja sniegt atbalstu tām ģimenēm, kurām nepietiek vietas pašvaldības PII.

2.3.3. Privātie bērnu pieskatīšanas centri

Reaģējot uz problēmām, ko vecākiem rada vietu trūkums PII, daudzas privātpersonas ir izveidojušas privātus bērnu pieskatīšanas centrus, kuru precīzu skaitu nav iespējams noskaidrot, jo privātpersonu dibinātiem uzņēmumiem nav pienākums norādīt savu darbības jomu. Izpildot nepieciešamās prasības jebkura privātpersona var reģistrēties kā pašnodarbināta persona, individuāls komersants vai dibināt komercsabiedrību un sniegt šos pakalpojumus.

Tā kā nav izveidota vienota privātu bērnu pieskatīšanas centru uzskaitē, trūkst informācijas par to darbības principiem, nodrošinātajiem pakalpojumiem, aptverto bērnu vecumu un skaitu, kā arī vecāku maksājumiem. Par piemēru var minēt portālā „Diena.lv” aprakstīto privāto bērnu pieskatīšanas centru Jūrmalā, ko izveidojusi kāda ģimene pirms diviem gadiem. Šis centrs ļauj vecākiem uz laiku atstāt bērnus no pusotra līdz trīs gadu vecumam, nodrošinot dažādas attīstošas nodarbības un ēdināšanas pakalpojumus. Šis pakalpojums vecākiem izmaksā Ls 220 mēnesī.⁹⁷

Daudzi privātie bērnu pieskatīšanas centri, kas piedāvā dažādas nodarbības, ēdināšanas pakalpojumus, atbilst visām bērnu drošības prasībām un līdz ar to daļēji jau pilda PII funkcijas, taču, kā norāda šādu pakalpojumu sniedzēji, pirmsskolas izglītības programmu tie nevēlas licencēt

⁹⁷ Kārklīņa, D. Privātie bērnudārzi arī taupības laikā cer uz ģimeņu atsaucību. 24.11.2008. Portāls „Diena.lv”. No <http://www.diena.lv/lat/business/hotnews/trade/kas-darza-kas-darza> (Apskatīts 22.12.2008.)

pārspīlēto prasību dēļ, piemēram, attiecībā uz telpu aprīkojumu.⁹⁸ Centri darbojas saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likumu, kas paredz minimālās drošības prasības, veicot bērnu uzraudzības pakalpojumus, un normatīvajiem aktiem, kas ir saistoši jebkuram publisko pakalpojumu sniedzējam. 2002. gada 27. decembra MK noteikumiem Nr.596 „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” ir tikai ieteicošs raksturs, tādējādi šādus centrus, kas nodrošina tikai pieskatīšanas un aprūpes funkcijas, ir salīdzinoši vieglāk izveidot un uzturēt.. Ja centrs vēlas licencēt pirmsskolas izglītības programmu, tam attiecīgi kļūst saistošs PII tiesiskais regulējums.

2.3.4. Aukļu dienesti

Pētījuma „Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū” autori, izvērtējot iespējas darba un ģimenes dzīves saskaņošanai pēc bērna piedzimšanas, kā vienu no politikas alternatīvām, izvirza mazu bērnu pieskatīšanas veidu piedāvājuma dažādošanu. Tā kā esošie pašvaldību sniegtie pakalpojumi (pašvaldības PII un rotaļu centri) ne visiem vecākiem ir pieejami, atliek meklēt vietas privātās PII vai aukles, kas attiecīgi jāapmaksā no ģimenes budžeta, vidēji mēnesī tam atvēlot Ls 200,00. Pētījuma autori norāda, ka vecāki saskaras ar profesionālu un apmācītu speciālistu trūkumu un atzīst, ka nepieciešams aukļu pakalpojumus padarīt pārskatāmākus un līdz šim nelegāli strādājošās aukles iekļaut legālā darba tirgū. Viens no pētnieku priekšlikumiem ir attīstīt bērnu aukļu dienestu, izveidojot vienotu aukļu reģistru, par kuru atbildīgs būtu Valsts ieņēmumu dienests un BĢSILM. Izvērtējot pētījuma gaitā iegūtos datus, viņi secina, ka šobrīd aukļu pakalpojumus izmanto vidēji 9% vecāku ar bērniem vecumā no viens līdz diviem gadiem.⁹⁹ Valsts līmenī vienots aukļu dienests līdz šim nav izveidots, bet ar Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstu tas atvērts Liepājā un pašvaldības pašas spēkiem Jēkabpilī.

Šobrīd dažas Latvijas pašvaldības, piemēram, Liepājā un Jēkabpilī (iespējams, arī citās pašvaldībās, taču šī informācija netiek sistemātiski apkopota, tāpēc precizēt to būs iespējams pēc pašvaldību aptaujas rezultātu apkopošanas), ir izveidojušas aukļu dienestu. Kā šāda dienesta piemērs tiks raksturots detalizētāk Liepājas aukļu dienests.

Lai risinātu trūkstošo vietu problēmu PII, **Liepājas pilsētas pašvaldība** pieteicās BĢSILM izsludinātajam konkursam „Pilotprojekts aukļu dienesta izveidei pašvaldībā”, kas tika rīkots saskaņā ar Valsts programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2007. gadam. Konkursa rezultātā ar BĢSILM finansiālu atbalstu (Ls 16 896,86) un pašvaldības līdzfinansējumu (Ls 4224,21) no 2007. gada 27. jūnija līdz 2007. gada 31. oktobrim Liepājas pilsētas dome īstenoja pilotprojektu „Aukļu dienesta izveidošana Liepājā”, kura laikā tika izveidota štata vienība aukļu dienesta koordinēšanai, apmācītas 60 aukles, izveidota aukļu datu bāze, kas publiski pieejama Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes mājas lapā, un iekātota dienesta koordinatora telpa. Aukļu dienesta darbība pašvaldībai jānodrošina turpmākos trīs gadus, sedzot visas uzturēšanas izmaksas (koordinatora alga, telpu izmaksas, līdzfinansējums vecākiem par aukles pakalpojumiem). Tā kā aukļu dienesta birojs atrodas vienā no pašvaldības PII, nav precīzu skaitļu, cik pašvaldībai šobrīd izmaksā aukļu dienesta uzturēšana.

Saskaņā ar Aukļu dienesta nolikumu tā darbības mērķis ir sniegt ģimenēm ar bērniem aukles pakalpojumus darba dienās no plkst. 7.00-22.00 un papildpakalpojumus pēc vienošanās (bērna uzraudzība naktī, ēdiena gatavošana, pārtikas produktu pirkšana, dzīvojamo telpu uzkopšana, svešvalodu mācīšana, mūzikas instrumentu spēle un citi iespējamie pakalpojumi pēc aukles piedāvājuma un iespējām). Tā kā pakalpojums veidots kā alternatīva PII, lielāks vecāku pieprasījums ir pēc auklēm, kas strādā pilnu dienu. Pakalpojumus var sniegt tikai tās aukles, kuras apguvušas izglītības programmu „Aukles profesionālās darbības pamatkurss”, ko izstrādāja Liepājas Universitāte, un reģistrējušās aukļu dienesta datu bāzē, kas vecākiem sniedz nepieciešamo

⁹⁸ Turpat.

⁹⁹ Factum un BISS (2007). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū. ES struktūrfondu Nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” projekts „Labklājības ministrijas pētījumi”, Rīga, 2006: 178., 181., 186., 188.lpp.

informāciju par aukli - vārdu, izglītību, pakalpojuma sniegšanas laiku, pakalpojumu aprakstu u.c. Visas aukles reģistrējas kā pašnodarbinātas personas. Lai saņemtu aukles pakalpojumus, ģimenes iesniedz aukļu dienestā iesniegumu un noslēdz trīspusēju līgumu starp Liepājas pilsētas pašvaldību, aukli un ģimeni. Ģimene ar aukli vienojas par pakalpojumiem, to sniegšanas vietu, laiku un samaksu stundā. Aukļu dienesta nolikums nosaka gan ģimenes, gan aukles tiesības un pienākumus, kuras abām pusēm jāievēro.¹⁰⁰

Aukļu dienesta nolikums paredz minimālo samaksu par aukles pakalpojumiem, kas ir Ls 0,95 stundā, taču ir gadījumi, kad aukle ar ģimeni vienojas arī par zemāku samaksu. Par aukles pakalpojumiem maksā ģimene, taču, mēneša beigās iesniedzot aukļu dienestā aukles un vecāku parakstītu aktu, ģimene var saņemt Liepājas pilsētas pašvaldības līdzfinansējumu (Ls 50,00) par aukles sniegtajiem pakalpojumiem, ja aukle ģimenē strādājusi ne mazāk kā 160 stundas mēnesī darba dienu laikā. Ar 2009. gadu plānots pašvaldības līdzfinansējumu palielināt līdz Ls 100,00, taču pagaidām šis lēmums vēl nav apstiprināts.

Aukļu dienests darbojas no 2007. gada 12. oktobra. Kopš projekta sākuma apmācītas 74 aukles. Kā jau augstāk minēts, 60 no tām par projekta līdzekļiem, bet pārējo aukļu apmācību finansēja pašvaldība. Par aukļu pakalpojumiem pavisam noslēgti 60 līgumi, taču šobrīd spēkā ir 16 līgumi par auklēm, kas strādā pilnu dienu (astoņas stundas). Attiecīgi aukļu dienestā pašreiz nodarbinātas 16 aukles, kas sniedz pakalpojumus astoņas stundas dienā, un 30 aukles, kas pakalpojumus sniedz uz dažām stundām dienā, taču šobrīd nav apkopota informācija par līgumu skaitu, kas noslēgti ar šīm auklēm.

Aukļu galvenie uzdevumi ir atbildēt par bērna drošību un veselību laikā, kad tiek sniegti pakalpojumi, rūpēties par bērna fizisko un emocionālo labklājību, organizēt dienas režīmu atbilstoši bērna vecumam, kā arī sniegt informāciju aukļu dienestam un ģimenei par starpgadījumiem pakalpojumu sniegšanas laikā¹⁰¹. Salīdzinot aukļu dienesta piedāvātos pakalpojumus ar iepriekšminētajiem organizētās pirmsskolas izglītības veidiem, jāatzīst, ka aukļu dienesti vairāk veic bērnu pieskatīšanas funkcijas un to iespējas bērnu izglītošanā un attīstīšanā lielā mērā ir atkarīgas no ģimeņu finansiālajiem līdzekļiem un prasībām - ko ģimene kā noteicošo izvirza bērnu audzināšanā, attīstībā un izglītošanā un kas ir cieši saistāms ar pašu vecāku vērtīborientāciju un vajadzību hierarhiju. Ģimene ir atbildīga par bērnu audzināšanu, attīstīšanu un izglītošanu, kas savukārt ir atkarīgs no vecāku informētības un dalības veikt iepriekšminētās funkcijas. Kaut arī aukļu dienests sniedz iespēju individuālākai pieejai bērna audzināšanā, attīstībā un izglītošanā salīdzinājumā ar iepriekšminētajiem PII veidiem izpaliek tiešākas bērnu savstarpējas saskarsmes un sociālo prasmju veidošanās ikdienas rotaļnodarbībās, kopīgu svētku svinēšanā, kas ir viens no svarīgākajiem nosacījumiem bērnu gatavībai skolai.

Vecāku pieprasījumu pēc aukļu pakalpojumiem raksturo gada laikā saņemtie 105 vecāku iesniegumi. Vienlaikus jānorāda, ka vecāku pieprasījums ir ļoti mainīgs. Piemēram, šobrīd (2008. gada beigās) pieprasījums ir ļoti mazs, kas iespējams, izskaidrojams ar vecāku vēlmi taupīt finansu līdzekļus. Aukļu dienesta līdzšinējā darbības pieredze rāda, kad vecāki piesakās uz aukles pakalpojumiem, bet, nespējot tos apmaksāt, ir spiesti pārtraukt līgumu. Lai gan kopumā vecāki ir apmierināti ar aukļu dienesta darbību, ko rāda regulāras vecāku aptaujas par pakalpojuma kvalitāti, pastāv vairākas problēmas. Kā rāda augstāk minētie dati, ne visas apmācītās aukles šobrīd sniedz pakalpojumus, kaut gan ieviests nosacījums, ka auklei pēc apmācības jānostrādā trīs gadi. Darba pamešanai ir vairāki iemesli: dzīvesvietas maiņa, kas īpaši raksturīga studentēm, slimība, bērna piedzimšana, kā arī nevēlēšanās kārtot formalitātes saistībā ar pašnodarbinātā statusu. Pēdējais īpaši raksturīgs pensionētajām auklēm. Viens no veidiem, kā motivēt aukles pēc izglītības programmas apgūšanas turpināt darbu aukļu dienestā, ir mācību maksas ieviešana, ko pašvaldība atmaksātu auklei, ja tā noteiktu laiku sniedz aukles pakalpojumus, taču pagaidām šis ierosinājums nav guvis pašvaldības atbalstu.

¹⁰⁰ Aukļu dienesta nolikums. No <http://www.liepad.lv/?lapa=nolikums> (skatīts 22.12.2008.)

¹⁰¹ Avots: <http://www.liepad.lv/?lapa=nolikums> (skatīts 22.12.2008.)

Lai atbrīvotu aukles no formalitātēm, kas jākārto pašnodarbinātajam personām, pašvaldības pārstāve ierosina centralizēti organizēt aukļu atalgojuma sistēmu. Tādā gadījumā vecāki maksātu aukļu dienestam, bet tas tālāk – auklei. Tomēr viņa arī norāda, ka, pastāvot grūtībām auklēm nodrošināt stabilu un regulāru darbu, šādu sistēmu būtu grūti realizēt. Kā jau minēts, vecāku pieprasījums pēc aukļu pakalpojumiem ir ļoti mainīgs un ir brīži, kad visas aukles nav iespējams nodarbināt. Līdz ar to šis ir vēl viens no faktoriem, kas motivē aukles meklēt citu nodarbošanos un pārtraukt darbu aukļu dienestā. Aukļu trūkums attiecīgi rada vēl vienu problēmu – tikai daļa apmācīto aukļu strādā pilnu dienu, taču, kā jau minēts, tieši pēc šādām auklēm ir lielāks vecāku pieprasījums. Ņemot vērā aukļu darba specifiku, tas īpaši piemērots pensionārēm, tādēļ nepieciešams atrast veidus, kā viņas motivēt šim darbam un palīdzēt nokārtot formalitātes, kas saistītas ar pašnodarbinātā statusu.

BĢSILM ir izvērtējusi pilotprojekta efektivitāti un 2008. gada beigās sākusī metodisko ieteikumu izstrādi pašvaldībām par aukļu pakalpojumu ieviešanu. Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija 2009. gada sākumā ir izstrādājusi metodiskus ieteikumus pašvaldībām par aukļu pakalpojumu ieviešanu.¹⁰²

No iepriekš raksturotās situācijas secināms, ka Latvijā noris dažādu alternatīvu pakalpojumu attīstība. Vienlaikus uz tiem praktiski neattiecas Izglītības likumā paredzētās prasības un ierobežojumi, kas nosaka brīvākas iespējas to darbībā, īpaši attiecībā uz pirmsskolas izglītības īstenošanu. Šobrīd nav arī likuma un ierobežojumu, kas aizliegtu fiziskai personai (ar vai bez pedagogiskās kvalifikācijas) pieskatīt bērnus savā privātajā dzīves telpā (dzīvoklī vai mājā). Agrīnā un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības kvalitāti, kādu nodrošina pilntiesīga PII (pašvaldības vai privātā), kas īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas, nevar nodrošināt neviena alternatīva iestāde.

2.4. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu analīze vecāku interešu un vajadzību perspektīvā

Pirmsskolas aprūpe aizsākas līdz ar bērna piedzimšanu, ko tāpat kā lielākajā daļā Eiropas valstu agrīnajā vecuma posmā nodrošina pamatā ģimenē. Tas ir cieši saistīts ar bērna kopšanas atvaļinājuma laiku un nodarbinātības politiku, kas nosaka garantēto laiku, kurā bērna aprūpētājam tiek saglabāta darba vieta. Dominējošā Latvijas normatīvā regulējuma interpretācija nosaka pirmsskolas izglītības obligātumu tikai piecgadīgajiem un sešgadīgajiem bērniem. Līdz ar to bērniem vecumā no 0-4 gadiem pirmsskolas apmeklējums nav obligāts un vecāki paši var izvēlēties, vai pirmsskolas pakalpojumi viņu ģimenei ir nepieciešami.

Tomēr valsts nodarbinātības politika un sociālā politika nosaka to, ka bērna aprūpētājam (visbiežāk mātei) ir jāatgriežas darba tirgū pēc bērna viena gada vecuma sasniegšanas, kad tiek pārtraukta bērna kopšanas pabalsta izmaksa 70% apmērā no personas mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, kas līdzinās līdzšinējai neto algai, un, saskaņā ar Satversmes tiesas diviem spriedumiem¹⁰³ nenosaka maksimālo ierobežojumu pabalstam, kā arī neierobežo vecāka, kurš izvēlēties saņemt bērna kopšanas pabalstu tiesības turpināt darbu un saņemt par to atalgojumu pilnā apjomā. Vēsturiski atskatoties, kopš 2004. gada 1. janvāra ir notikusi nozīmīga pabalstu reforma no minimāla vienāda atbalsta visiem – Ls 30 pabalsts par pirmo bērnu un attiecīgi nedaudz augstāki par nākamajiem - uz sistēmu ar pabalstu 70% no iepriekšējās bruto algas (bet maksimālo robežu Ls 392) un iespēju turpināt darbu, bet saņemot pusi no pabalsta. Savukārt kopš 2008. gada 1. janvāra vairs nav maksimālā ierobežojuma un vienlaikus ir iespēja strādāt un saņemt pilnu algu.¹⁰⁴

¹⁰² Pārskats par pirmsskolas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību. Situācijas raksturojums. Bērnu skaits un nodrošinājums ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs (BĢSILM ziņojums, 18.02.2009.)

¹⁰³ Satversmes tiesas lietas Nr. 2005-09-01 un Nr. 2006-10-03

¹⁰⁴ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

Sociālo pabalstu sistēma un pabalstu amplitūda ietekmē nepieciešamību pēc atbilstošajā bērna vecuma posmā nodrošinātiem valsts, pašvaldību vai privātajiem aprūpes pakalpojumiem. Latvijas gadījumā šis jautājums ir aktuāls tiem vecākiem, kas saņem minimālo pabalstu¹⁰⁵ par bērna košanu līdz viena gada vecumam, kā arī tiem vecākiem, kas izvēlas atsākt darba gaitas pēc iespējas ātrāk pēc bērna piedzimšanas. Nenodarbinātiem vecākiem bērna kopšanas pabalsts par bērnu līdz 1 gadam ir Ls50 mēnesī, un visiem vecākiem, par bērnu no 1 līdz 2 gadiem – Ls 30 mēnesī.

Vecāku pašu skatījumā spēkā esošā pabalstu sistēma vecākiem un bērna kopšanai tiek vērtēta kā instruments, ar kuru valdība cenšas veicināt dzimstību nevis nodarbinātības pieaugumu¹⁰⁶. Vienaļoti vislielāko neapmierinātību izraisa pabalsta krasais samazinājums, tiklīdz bērns sasniedz viena gada vecumu. Vērtējot to no pirmsskolas aprūpes pakalpojumu pieejamības viedokļa, parādās būtiska plaša, jo bērna vecāki saņem tikai Ls 30 bērna kopšanas pabalstu plus ģimenes pabalstu (Ls 8 par pirmo bērnu), risinājums būtu iesaistīšanās darba tirgū, bet pirmsskolas iestādēs tik mazu bērnu iekārtot praktiski nav iespējams un ne visi vecāki to vēlas, izvērtējot arī bērna attīstību un individuālas aprūpes nepieciešamību. Tādējādi pastāv risks, ka ģimenēm ar bērniem posmā no viena līdz vismaz diviem gadiem vai arī ilgāk, ja netiek rasta iespēja nodrošināt bērna aprūpi pirmsskolas iestādēs vai alternatīvā veidā, būtiski samazinās ienākumi, kas var ietekmēt bērna aprūpes kvalitāti.¹⁰⁷

„Factum” un „Baltic Institute of Social Sciences” (BISS) veiktajā pētījumā „Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū”¹⁰⁸ „Ģimeņu ar maziem bērniem kvantitatīvās aptaujas”¹⁰⁹ rezultāti parāda, ka 68,5% no aptaujātajām sievietēm un 95,2% - no vīriešiem pirms bērna piedzimšanas bija strādājuši algotu darbu. No nodarbinātajām sievietēm pilnu darba nedēļu grūtniecības laikā strādāja 70,1% sieviešu. Savukārt tad, kad tika veikta ģimeņu ar maziem bērniem aptauja (ar jaunākā bērna vidējo vecumu 10,2 mēneši un biežāk pārstāvēto – 4,4 mēneši), nodarbinātas bija 17,5 % aptaujāto sieviešu un 92% vīriešu. 50,5 % no aptaujas veikšanas brīdī strādājošajām mātēm atgriezās darbā bērna pirmajā dzīves gadā, 44,8% to darīja laika posmā, kad bērnam bija apritējuši 1-1,5 gadi¹¹⁰. Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras datiem, 2008. gada novembra beigās aģentūrā bija reģistrējusies 2921 persona (t.sk., 2896 sievietes un 25 vīrieši) pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, veidojot 4,4% no kopējā aģentūrā reģistrēto bezdarbnieku skaita.

Kā galvenie iemesli, kādēļ sievietes ar maziem bērniem sāk strādāt iespējami ātri ir norādīta nepieciešamība pēc lielākiem ienākumiem (86,7% no tām, kas jau atsākušas darbu un 78,3% no tām, kuras plāno atsākt) un to, ka bērna kopšanas pabalsts ir pārāk mazs (59,3% un 53,0%). Jau strādājošām mātēm trešais svarīgākais iemesls bija ir, kas aprūpē bērnu, un ceturtajā vietā gribējās ko vairāk, nekā nodarboties tikai ar bērnu¹¹¹. Atbilžu variantus ilgstošākai nestrādāšanai ir negatīva ietekme uz karjeru (25,7% un 18,5%) negribu zaudēt kvalifikāciju, darba iemaņas (30,1% un 30,4%).

Kvantitatīvās aptaujas un fokusgrupu diskusijas¹¹² rezultātā pētnieku grupa secināja, ka, nevienā gadījumā aptaujātie vecāki ar bērniem līdz 9 mēnešu vecumam nebija izmantojuši pirmsskolas

¹⁰⁵ Minimālais vecāku pabalsta apmērs sociāli apdrošinātām personām ir 63 LVL, ko nosaka Darba likums, Valsts sociālo pabalstu likums, likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu,” MK noteikumi Nr.644, 08.08.2006. „Noteikumi par bērna kopšanas pabalsta un piemaksas pie bērna kopšanas pabalsta par dvīņiem un vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību”.

¹⁰⁶ Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū. ES struktūrfondu Nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” projekts „Labklājības ministrijas pētījumi”, Rīga, 2006: 172.

¹⁰⁷ Aija Lulle, „Latvijas politikas un prakses apraksts”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, npublicēts materiāls.

¹⁰⁸ Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū ..., Rīga, 2006: 109.

¹⁰⁹ Piezīme: Aptauja veikta 2006.g. 3.marts-24.aprīlis. Kopējais aptvertais darbu atsākušo sieviešu ar maziem bērniem grupas lielums bija 105 sievietes, savukārt grupā, kas plāno atsākt darbu – 372 sievietes. (Factum, BISS, 2007, 43.,115.)

¹¹⁰ Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū ..., Rīga, 2006: 112.

¹¹¹ Turpat: 144.

¹¹² Fokusgrupu diskusijas veiktas 2006.g. 19.janvāris – 1.februāris, kopā 6 diskusijas, 32 vecāki ar maziem bērniem. Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū ..., Rīga, 2006: 43.

iestādes. Bērnu no gada līdz pusotra gada vecumam pēc aptaujas datiem visbiežāk pieskatīja māte – 76,1 %, taču par vēlamāku formu atzina abu vecāku iesaistīšanos, vairāk iesaistīt vecvecākus. No 1,5 līdz 2 gadiem 69,2% gadījumos bērnu aprūpēja māte, 31,8% - palīdzību sniedz vecvecāki, 18,2% tika izmantots modelis, abiem vecākiem pārmaiņus aprūpējot bērnu, 17,2% aprūpi galvenokārt veica tēvs. 5. un 6. tabulā ir apkopoti dati par faktisko vai plānoto un pēc vecāku domām vēlamāko bērnu uzraudzības veidu atkarībā no viņu vecuma (0-2 gadiem).

Tabula 5. Faktiskā vai plānotā un pēc vecāku domām labākā-vēlamākā uzraudzība bērniem dažādos vecumos (% katrā vecumā)¹¹³

Faktiskais un labākais-vēlamākais uzraudzības veids		Bērna vecums, mēnešos					
		0-3	3-6	6-9	9-12	12-18	18-24
Bērna māte	faktiski	96,6	94,8	91,4	86,2	76,1	69,2
	vēlmes- sievietes	93,5	91,2	83,6	77,5	66,0	62,2
	vēlmes - vīrieši	92,5	90,2	85,0	77,2	68,2	64,1
Bērna tēvs	faktiski	10,3	11,5	14,2	14,8	16,1	17,0
	vēlmes- sievietes	13,7	16,8	19,5	20,7	20,7	20,5
	vēlmes - vīrieši	8,9	9,6	14,2	18,5	20,4	19,7
Vecāki mainoties	faktiski	6,7	8,6	11,2	15,1	17,5	18,2
	vēlmes- sievietes	12,7	15,2	23,5	29,5	34,8	34,2
	vēlmes - vīrieši	10,9	13,4	19,9	27,7	33,4	34,5
Vecvecāki	faktiski	11,8	15,2	20,6	23,5	29,7	31,8
	vēlmes- sievietes	8,0	11,7	17,5	23,3	32,3	35,8
	vēlmes - vīrieši	5,7	7,5	11,6	19,1	26,1	29,2
Brāļi/māsas	faktiski	1,2	1,7	3,0	3,9	5,4	5,8
	vēlmes- sievietes	1,5	1,8	3,5	4,7	5,7	7,2
	vēlmes - vīrieši	0,4	0,8	1,8	3,3	4,9	6,7
Radinieki, kaimiņi, draugi	faktiski	0,3	0,5	1,5	2,4	4,4	5,1
	vēlmes- sievietes			0,7	2,3	4,3	5,8
	vēlmes - vīrieši			1,0	2,0	3,5	5,5
Apmaksāta aukle	faktiski	0,3	0,8	1,5	4,1	9,0	8,7
	vēlmes- sievietes	0,3	0,5	1,7	4,2	8,8	12,2
	vēlmes - vīrieši	0,6	1,2	1,6	4,1	8,4	10,1
Pirmsskolas bērnu iestādes	faktiski	-	-	-	0,5	5,1	15,1
	vēlmes- sievietes				0,3	6,8	20,0
	vēlmes - vīrieši				0,6	4,7	16,2
Cits	faktiski	-	-	-	-	-	0,2
	vēlmes- sievietes					0,3	1,3
	vēlmes - vīrieši	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	1,0

Piezīme: Vairākatbilžu jautājums % summa >100%

15,1% bērnu vecumā no pusotra līdz diviem gadiem pirmsskolas iestādes no aptaujāto vidus apmeklēja un algotu aukli – 8,7%¹¹⁴. Tikai piektā daļa no aptaujātajiem vecākiem (20,3%) atzina, ka ir iespēja iekārtot bērnu līdz 2 gadu vecumam pirmsskolas iestādē dzīvesvietas tuvumā¹¹⁵. Būtisks šķērslis atgriezties algotajā darbā ir ārpus ģimenes bērna aprūpes pakalpojumu dārdzība (18% no mātēm, kas vēlētos iesaistīties darba tirgū), bērnu aprūpes pakalpojumu trūkums (16%) un neuzticēšanās aukļu sistēmai (14%)¹¹⁶. Veicot papildus aprēķinus, ir redzams, ka 76,4% aptaujāto vecāku plāno izmantot PII pakalpojumus: 7% vēlētos savus bērnus sūtīt uz PII līdz 2 gadu vecumam, 37,3% - no 2 gadu vecuma un 32,1% - no 3 gadu vecuma. Šie dati raksturo vecāku pieprasījumu pēc vietām agrīnajā vecumā. Kaut arī nepastāv nozīmīgas atšķirības vecāku nolūkos izmantot vai neizmantot PII pakalpojumus pēc ienākumu līmeņa, tomēr ir vērojama tendence, ka, pieaugot ienākumu līmenim uz cilvēku ģimenē, pieaug to vecāku skaits, kas plāno sūtīt bērnus uz PII.

¹¹³ Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū ..., Rīga, 2006: 249.

¹¹⁴ Turpat: 117.

¹¹⁵ Turpat: 117.

¹¹⁶ Turpat, 147.lpp.

Tabula 6. Pirmsskolas vecuma bērnu iestāžu pakalpojumu faktiskā izmantošana dažādos bērna vecumos un sieviešu viedoklis par pirmsskolas iestādēm kā vēlamāko uzraudzības veidu (% katrā vecumgrupā)¹¹⁷

	Bērna vecums, mēnešos					
	9-12		12-18		18-24	
	fakt	vēlas	fakt	vēlas	fakt	vēlas
Videji visiem	0,5	0,3	5,1	6,8	15,1	20,0
Atkarībā no mātes nodarbinātības aptaujas brīdī:						
nodarbinātās	9,5	1,0	9,5	9,5	21,0	25,7
nestrādājošās	0,6	0,2	4,1	6,3	13,6	18,8
Pēc dzīvesvietas – reģioni:						
Rīga	1,0	1,0	5,5	7,3	10,0	16,6
Pierīga	-	-	6,7	15,6	22,1	30,0
Vidzeme	1,6	-	6,3	1,6	8,1	11,1
Kurzeme	-	-	-	1,3	17,1	22,8
Zemgale	-	-	8,1	2,6	14,9	12,8
Latgale	-	-	3,5	9,4	23,5	28,2
Bērnu skaits ģimenē:						
Viens	0,6	0,6	3,9	6,2	14,8	19,4
Divi	0,6	-	6,9	7,9	-	22,0
Trīs	-	-	6,5	15,9	-	19,0

Piezīme: Vairākatbilžu jautājums % summa >100%

Lielākā daļa vecāku vispirms cenšas iekārtot savas atvases pašvaldības PII, nereti reģistrējot savu bērnu vairākās pašvaldības PII. Vienlaikus pieaug arī privāto PII pakalpojumu pieprasījums, par ko liecina arī šajās iestādēs izveidojušās rindas. Daļa vecāku, kuri ir reģistrējuši savus bērnus rindā uz vietu privātajā PII vienlaikus gaida savu vietu arī kādā no pašvaldības PII. Daudzos gadījumos privātās PII izvēle nav brīvprātīga, bet gan apstākļu diktēta piespiedu rīcība. Tie vecāki, kuri ir izvēlējušies privāto PII, norāda, ka, pirmkārt, pašvaldību PII garo rindu dēļ ir lielas grūtības bērnus iekārtot šajās iestādēs un, otrkārt, privātajā PII salīdzinājumā ar pašvaldību PII ir vairākas priekšrocības, piemēram, mazāks bērnu skaits grupiņās, pozitīvāka pedagogu attieksme pret bērniem, iespējas nodrošināt individuālu pieeju katram bērnam atbilstoši viņa spējām, prasmēm un vajadzībām, kā arī ilgāks darba laiks.¹¹⁸

Kaut arī noteicošā motivācija, kādēļ vecāki izvēlas bērnus iekārtot PII (pašvaldības vai privātajā), nevis turpināt audzināt mājās, ir nepieciešamība atgriezties darba tirgū, taču svarīgs ir arī PII potenciālais ieguldījums bērnu attīstībā. Vecāki uzskata, ka bērni PII iemācās sadzīvot un kontaktēties ar citiem bērniem, bez tam pedagogi profesionāli var sagatavot bērnu skolai. Bērns, kurš paliek mājās, pēc vecāku domām ir zaudētājs, jo auklītes, kuras spēj īstenot arī bērnu izglītošanas funkciju, ir retums.

Sociālā prakse ārvalstīs (skat. ziņojuma 3. sadaļu) un Latvijā liecina, ka ģimenēm jāpiedāvā un jānodrošina pēc iespējas daudzveidīgāki pirmsskolas izglītības veidi, lai ģimenes, balstoties uz savām finansiālajām iespējām un citiem sev būtiskiem nosacījumiem (pēc iespējas ātrāku iekļaušanos darba tirgū, nezaudējot savu darbavietu, profesionālo karjeru un kvalifikāciju), varētu izvēlēties sava bērna vajadzībām un spējām piemērotāko pirmsskolas izglītības veidu. Priekšroku nevajadzētu dot kādam noteiktam pirmsskolas izglītības veidam, bet gan lai šī iestāde būtu licencēta un tā nepildītu tikai bērnu pieskatīšanas un uzraudzīšanas funkcijas. No kopveseluma viedokļa tai būtu jānodrošina bērna intelektuālās, estētiskās, ētiskās jeb tikumiskās, ekoloģiskās, fiziskās un darbaudzināšanas, izglītošanas un attīstības jomas.

¹¹⁷ Factum un BISS (2006). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū ..., Rīga, 2006: 249.

¹¹⁸ Evija Kļave, „Pirmsskolas izglītības īstenošanas prakses piemēru analīze”, VP SAK pētījums „Pirmsskola kā stiprs pamats sabiedrības attīstībai”, 2008. gada septembris, manuskripts, nepublicēts materiāls.

2.5. Kopsavilkums – PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu novērtējums

Tabula 7.1. Pirmsskolas izglītības iestāžu pakalpojumi Latvijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Pakalpojuma izmantojamība	Darba laiks	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi						
- pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādes	1,5-7	Bērnu skaitu grupiņā nosaka likums: - vecumā no 1-2 gadiem, ne vairāk par 14 bērni grupā; - vecumā no 2-3 gadiem, ne vairāk par 16 bērniem grupā; - vecumā no 3-5 gadiem, ne vairāk par 24 bērniem grupā; - vecumā no 5-7 gadiem, ne vairāk par 26 bērniem grupā.	Vietu nodrošinājums pašvaldību un privātajās PII pa vecuma grupām: no 0 – 3 gadiem 16%, no 1 – 3 gadiem 24,5%, no 3 – 4 gadiem 75%, no 4 – 5 gadiem 77,7%, no 5 – 6 gadiem 95,4%, no 6 – 7 gadiem 92,6%. ¹¹⁹ no 1-7 gadiem 55 % bērnu apmeklē PII. ¹²⁰ no 3-7 gadiem 68% bērnu apmeklē PII no visiem šajā vecuma grupā esošajiem bērniem (aprēķins veikts, balstoties uz IZM datiem par PII apmeklējošo bērnu	Pilna diena (7.00-18.00 darba dienās)	Pašvaldība vispārējo PII var dibināt ne mazāk kā 10 attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojošiem pirmsskolas vecuma bērniem, ja to pieprasa vecāki. Pašvaldība speciālo PII var dibināt ne mazāk kā 8 bērniem ar speciālām vajadzībām, ja to pieprasa vecāki. Vecāki maksā par ēdināšanu (~ Ls 20-25 mēnesī) un t.s. vecāku ziedojumus – summa mainīga: no Ls 3 mēnesī līdz pat Ls 50 par ikgadējiem grupiņu remontiem (tā kā tie ir ziedojumi un stingra uzskaitē netiek vesta, tad precīzi šīs summas aplēst nevar).	PII pedagogiem ir nepieciešama profesionālā augstākā pedagoģiskā izglītība, pirmsskolas skolotāja vai 1.-4.klases skolotāja kvalifikācija un tālākizglītības sertifikāts par tiesībām īstenot pirmsskolas izglītības programmu. PII darbojas pēc IZM licencētām programmām. PII, kuras īsteno pirmsskolas izglītības programmas, ir saistoši MK noteikumi par higiēnas un drošības prasībām (MK not. Nr. 596, 2002.12.27.)
- privātās pirmsskolas izglītības iestādes	1,5-7	Privātās pirmsskolas izglītības iestādēs bērnu skaits grupās nepārsniedz 12 bērnus jaunākā	grupā esošajiem bērniem (aprēķins veikts, balstoties uz IZM datiem par PII apmeklējošo bērnu	Pilna diena (7.00-19.00, reizēm līdz 20.00)	Finansē iestāžu dibinātāji un pakalpojumu saņēmēji – bērnu vecāki. Privātās PII pašas nosaka	Iestādēm, kuras ir licencējušas pirmsskolas izglītības programmu, ir saistošas visas tās pašas prasības, kas pašvaldību PII attiecībā uz pedagogu izglītību, higiēnas un

¹¹⁹ Datu avots: Pārskats par pirmsskolas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību. Situācijas raksturojums. Bērnu skaits un nodrošinājums ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs (BĢSLM ziņojums, 18.02.2009.), aprēķini balstīti uz IZM un CSP datiem.

¹²⁰ Aprēķins balstīts uz CSP datiem (LR CSP elektroniskā datu bāze) par bērnu skaitu no 1-7 gadiem uz 2008. gada 1. janvāri (145 153 bērnu) un IZM datiem par faktisko bērnu skaitu, kas 2008./09. m.g. apmeklē pašvaldību PII, privātās PII un speciālās PII vecumā no 1-7 gadiem (79 969 bērnu); vecumā līdz 1 gadam saskaņā ar IZM datiem tikai 2 bērniem tiek nodrošināts pirmsskolas izglītības pakalpojums.

		vecuma grupās un 16 bērnu vecākajās grupās.	skaitu vecumā no 3-7 gadiem, 2001.-2004.g.dzim.) un CSP datiem par kopējo bērnu skaitu šajā vecumā).		maksu par izglītības ieguvu un pašreiz nav normatīvi regulējošu mehānismu, kas noteiktu vecākiem pieprasāmos maksimālos vai minimālos maksājumus	drošības prasībām. Ja privātā PII nav reģistrēta IZM, bet reģistrēta kā komerciāls uzņēmums, tad tai netiek izvirzīta obligātā prasība īstenot pirmsskolas izglītības programmu.
- pirmsskolas izglītības grupas vispārīzglītojošās skolās	5-6	Ne vairāk par 26 bērniem grupā.	17% bērnu vecumā no 5-6 gadi ¹²¹	2-3 reizes nedēļā nepilnu dienu	Organizē un finansē pašvaldības.	Darbojas pēc IZM licencētām programmām. Nodarbības organizē un vada kvalificēti pirmsskolas pedagogi (skat. prasības pašvaldību PII).
- privātās bērnu estētikas skolas	1 vai 2-7	10 - 12 bērnu grupā.	Nav informācijas	5 reizes nedēļā pilnu darba dienu vai arī 2-3 reizes nedēļā konkrētas nodarbības	Finansē bērnu vecāki. Būdamas privātas struktūras, nesaņem pašvaldības finansējumu par 5-6 gadīgajiem bērniem.	Darbojas pēc IZM licencētām programmām. Nodarbības organizē un vada kvalificēti pirmsskolas pedagogi (skat. prasības pašvaldību PII).
- pirmsskolas attīstības centri	5 mēn. -7 gadi		Nav informācijas			

¹²¹ Aprēķins balstīts uz CSP datiem par bērnu skaitu no 5-7 gadiem uz 2008. gada 1. janvāri un IZM datiem par faktisko bērnu skaitu, kas 2008./09. m.g. apmeklē pirmsskolas izglītības grupas vispārīzglītojošās skolās.

Tabula 7.2. Alternatīvie bērnu pieskatīšanas pakalpojumi Latvijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Pakalpojuma izmantojamība	Darba laiks	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi - bērnu rotaļu un attīstības centri	1-6	Katra pašvaldība pati var noteikt bērnu vecuma un skaita ierobežojumus atkarībā no vecāku pieprasījuma un telpu nodrošinājuma.	Nav informācijas	Pakalpojumu var izmantot 4 stundas dienā tie, kuriem nav pieejami citi pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi	BĢSILM konkursa kārtībā piešķir finansējumu pašvaldībām bērnu uzraudzības pakalpojumu izveidei vai pilnveidošanai. Daļu finansējuma sedz pašvaldība, kuras pienākums ir uzturēt iestādi vismaz piecus gadus. Attiecīgajā pašvaldībā deklarētiem bērniem rotaļu un attīstības centru pakalpojumi ir bez maksas, jo tie ir veidoti kā alternatīvi pakalpojumi pirmsskolas izglītības iestādēm. Par citās pašvaldībās deklarētu bērnu pieskatīšanu centri var prasīt nelielu samaksu, piemēram, Ls 1,00 stundā.	BĢSILM iesaka bērnu rotaļu un attīstības centrus neveidot PII telpās, jo prakse rāda, ka ar laiku tie iekļaujas šajās iestādēs, zaudējot savu sākotnējo mērķi. Katram centram ir pienākums reģistrēt bērnus un sniegt BĢSILM statistiku par centru apmeklētību.
- rotaļu grupas (Liepājas piemērs)	0-6	Viena rotaļu grupa vienlaicīgi var uzņemt vidēji 12-15 bērnus.	2007. gada maijs – 2008. gada decembris 150 bērni	Pakalpojumu var izmantot četras stundas dienā. Darba laiks strādā septiņas stundas dienā vai tikai no rīta.	Izveidojusi un finansē pašvaldība (vienu finansē Lūcijas fonds). Vecākiem pakalpojums pieejams bez maksas.	Katra iestāde nosaka savu darba laiku, atkarībā no vecāku pieprasījuma un telpu noslogojuma. Tās strādā saskaņā ar pirmsskolas izglītības iestāžu tiesisko regulējumu. Katras rotaļu grupas darbība ir noteikta attiecīgās iestādes nolikumā.

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Pakalpojuma izmantojamība	Darba laiks	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi						
- privātie bērnu pieskatīšanas centri	1 vai 1,5 – 7 gadi (atkarībā no centra un vecāku vēlmēm)	Nav informācijas	Nav informācijas	No dažām stundām dienā līdz pilnai darba dienai. Atsevišķi centri piedāvā bērnu pieskatīšanas pakalpojumus arī brīvdienās.	Pakalpojumu nodrošina privātpersona, kas reģistrējusies kā pašnodarbināta persona, individuāls komersants vai dibinājusi komercsabiedrību. Pakalpojuma izmaksas vecākiem nosaka pakalpojuma sniedzējs.	Lielākoties pakalpojumu sniedzēji nelicencē pirmsskolas izglītības programmu, tādēļ dienas centru darbība nav pakļauta pirmsskolas izglītības iestāžu tiesiskajam regulējumam.
- aukļu dienests (Liepājas piemērs)	0-6	Viens vai vairāki vienas ģimenes bērni	Mainīga, pirmā darbības gada laikā (2008. gadā) pašvaldība saņēmusi 105 vecāku iesniegumus.	Darba dienās no plkst. 7.00-22.00 un papildpakalpojumus pēc vienošanās	Ģimene ar aukli vienojas par pakalpojumiem, to sniegšanas vietu, laiku un samaksu stundā. Aukļu dienesta nolikums paredz minimālo samaksu par aukles pakalpojumiem (Ls 0,95 stundā), taču ir gadījumi, kad aukle ar ģimeni vienojas arī par zemāku samaksu. Par aukles pakalpojumiem maksā ģimene, taču, mēneša beigās iesniedzot aukļu dienestā aukles un vecāku parakstītu aktu, ģimene var saņemt pašvaldības līdzfinansējumu (Ls 50,00) par aukles sniegtajiem pakalpojumiem, ja aukle ģimenē strādājusi ne mazāk kā 160 stundas mēnesī darba dienu laikā.	Pakalpojumu var sniegt tikai tās aukles, kuras apguvušas Liepājas Universitātes izstrādāto programmu „Aukles profesionālās darbības pamatkurss” un reģistrējušās aukļu dienesta datu bāzē. Lai saņemtu aukles pakalpojumus, ģimenes iesniedz aukļu dienestā iesniegumu un noslēdz trīspusēju līgumu starp Liepājas pilsētas pašvaldību, aukli un ģimeni. Aukļu dienesta nolikums nosaka gan ģimenes, gan aukles tiesības un pienākumus, kuras abām pusēm jāievēro.

Tabula 7.3. Pirmsskolas izglītības iestāžu pakalpojumu kvalitatīvs novērtējums

Pakalpojumi	Priekšrocības un trūkumi	Pakalpojuma piemērotība
- pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādes	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno aprūpes un izglītības funkciju; - nodrošina pusdienas atpūtu (gulēšanu), pastaigas svaigā gaisā, ēdināšanu; - ir saistošas un ievēro bērnu drošības un higiēnas prasības; - īsteno IZM licencētas pirmsskolas izglītības programmas; - īsteno 5 un 6 gadus veco bērnu sagatavošanu skolai; - pakalpojumu nodrošina atbilstošas izglītības un kvalifikācijas pedagogi; - pakalpojums ir pieejams bez maksas (vecāki sedz ēdināšanas izmaksas, kas sastāda līdz 25ls mēnesī); - bērnu aprūpe un pieskatīšana tiek nodrošināta visu dienu; - pakalpojums ir pieejams bērniem no 3 gadu vecuma (daļā pašvaldību PII bērnus pieņem jau no 1,5 gadu vecuma) <u>Trūkumi:</u> - vietu trūkuma dēļ pakalpojums nav pieejams visiem bērniem; - lielais bērnu skaits grupiņās negatīvi ietekmē audzināšanas un mācību darba kvalitāti, kā arī iespējas īstenot pirmsskolas izglītību atbilstoši normatīvajām prasībām un nosacījumiem; - darba laiks nav pietiekoši elastīgs.	<u>Bērnu vajadzības</u> Pirmsskolas vecuma bērniem, sākot no 3 gadu vecuma, atbilstošs pakalpojums, kas atbilst bērnu fiziskās attīstības, socializācijas un formālās izglītības interesēm un vajadzībām. Pakalpojuma piemērotība bērniem līdz 3 gadiem izvērtējama individuāli, ņemot vērā bērna attīstību, psiholoģisko gatavību apmeklēt PII. <u>Vecāku vajadzības</u> Vecāku interesēm, vajadzībām un materiālajām iespējām pilnībā atbilstošs pakalpojuma veids (īpaši strādājošajiem vecākiem), nodrošina iespēja savienot darba un ģimenes dzīvi, pieejams par nelielu samaksu. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots dažāda lieluma un nozīmes¹²² pašvaldībām, kurās ir vajadzīgais bērnu skaits, lai varētu dibināt un uzturēt PII. Pakalpojuma nodrošināšanai nepieciešami nozīmīgi finanšu un cilvēku resursi – telpas un vide, kas atbilst MK noteikumos nr.596 noteiktajām higiēnas prasībām, atbilstošas izglītības un kvalifikācijas pedagogi.
- privātās pirmsskolas izglītības iestādes	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno aprūpes un izglītības funkciju; - nodrošina pusdienas atpūtu (gulēšanu), pastaigas svaigā gaisā, ēdināšanu (atsevišķās PII tā tiek nodrošināta četras reizes dienā, ņemot vērā ilgo darba laiku); - īsteno IZM licencētas pirmsskolas izglītības programmas; - īsteno 5 un 6 gadus veco bērnu sagatavošanu skolai; - pakalpojumu nodrošina atbilstošas izglītības un kvalifikācijas pedagogi; - nelielais bērnu skaits grupā ļauj īstenot kvalitatīvu audzināšanu un mācību darbu, individuālu pieeju katram bērnam; - elastīgs un ilgs darba laiks (pakalpojums pieejams visu dienu);	<u>Bērnu vajadzības</u> Pirmsskolas vecuma bērniem, sākot no 3 gadu vecuma, atbilstošs pakalpojums, kas atbilst bērnu fiziskās attīstības, socializācijas un formālās izglītības interesēm un vajadzībām. Pakalpojuma piemērotība bērniem līdz 3 gadiem izvērtējama individuāli, ņemot vērā bērna attīstību, psiholoģisko gatavību apmeklēt PII. <u>Vecāku vajadzības</u> Vecāku vajadzībām savienot darba un ģimenes dzīvi pilnībā atbilstošs pakalpojuma veids (īpaši strādājošajiem vecākiem).

¹²² Gan nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centriem, gan vietējām pašvaldībām.

	- ir saistošas un ievēro bērnu drošības un higiēnas prasības; - tiek nodrošināta plaša un daudzveidīga bērnu interešu izglītība; - pakalpojums ir pieejams no agrīnā vecuma (1,5 gadiem). <u>Trūkumi:</u> - maksas pakalpojums, kas būtiski ierobežo pakalpojuma pieejamību.	Pakalpojuma nozīmīgākais trūkums – augstā maksa (vidēji 300ls mēnesī), tāpēc tas neatbilst vecāku finansu iespējām. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām, kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII un nodrošināt pirmsskolas izglītības pakalpojumu. Tā kā pakalpojuma sniedzējs ir privāta struktūra un šobrīd nav spēkā pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanas princips „nauda seko bērnam”, nav nepieciešami papildus finanšu resursi no pašvaldības puses.
- pirmsskolas izglītības grupas vispārizglītojošās skolās	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno izglītošanas funkciju; - pakalpojums nodrošina iespēju sagatavoties skolai tiem 5 un 6 gadus vecajiem bērniem, kuriem nav vietas pašvaldību PII vai kuru vecāki ir izvēlējušies bērnus audzināt mājās līdz 5 gadu (ieskaitot) vecumam; - pakalpojums ir bez maksas; - īsteno IZM licencētas pirmsskolas izglītības programmas; - pakalpojumu nodrošina atbilstošas izglītības un kvalifikācijas pedagogi; - iespēja apgūt sociālās prasmes (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) bērniem, kuriem nav pieejami PII pakalpojumi; - bērns un vecāki iepazīstas ar skolas mācību vidi un nākamajiem pedagogiem, atvieglojot bērna adaptāciju skolā un pāreju no viena izglītības posma uz nākamo; - bērns var turpināt mācības konkrētajā skolā. <u>Trūkumi:</u> - nenodrošina pusdienas atpūtu (gulēšanu), pastaigas svaigā gaisā, ēdināšanu; - bērnu izglītošana (un attiecīgi pieskatīšana) tiek īstenota tikai dažas stunda dienā, nepilnu darba dienu, kas nozīmē, ka vecākiem ir jāmeklē papildus risinājumu bērnu pieskatīšanai pārējā laikā; - netiek nodrošināta bērnu aprūpe un pieskatīšana pēc nodarbību beigām.	<u>Bērnu vajadzības</u> Pakalpojums īpaši piemērots 5-6 gadus veciem bērniem, kuri tiek audzināti mājās un neapmeklē PII. <u>Vecāku vajadzības</u> Pakalpojums piemērots tiem vecākiem, kuriem ir iespējams to kombinēt ar citiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem vai kuri nestrādā un paši var nodrošināt bērna aprūpi un pieskatīšanu ārpus nodarbībām. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII. Pakalpojuma ieviešanai nav nepieciešami nozīmīgi resursi, jo piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu atalgojums tiek segts no valsts budžeta līdzekļiem. Tāpat nav nepieciešama atsevišķa infrastruktūra, iespējams izmantot pašvaldības teritorijā esošo skolu telpas.
- privātās bērnu estētikas skolas	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno izglītošanas funkciju; - pakalpojums pieejams jau no agrīnā vecuma; - vecākiem tiek piedāvāta iespēja līdzdarboties nodarbībās, vērot pedagoga	<u>Bērnu vajadzības</u> Pakalpojums īpaši piemērots 3 -7 gadus veciem bērniem, kuri tiek audzināti mājās un neapmeklē PII. Iespēja nodrošināt bērniem individuālu pieeju izglītojošās nodarbībās.

	darbību un izzināt bērna spējas un panākumus; - īsteno IZM licencētas pirmsskolas izglītības programmas; - īsteno 5 un 6 gadus veco bērnu sagatavošanu skolai; - pakalpojumu nodrošina atbilstošas izglītības un kvalifikācijas pedagogi; - iespēja apgūt sociālās prasmes (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) bērniem, kuriem nav pieejami PII pakalpojumi; - nodrošina interešu izglītību, pastaigas un aktivitātes svaigā gaisā, atsevišķos gadījumos arī ēdināšanu; - atkarībā no iestādes vai vecāku vēlmēm un iespējām pakalpojums ir pieejams visu dienu. <u>Trūkumi:</u> - maksas pakalpojums, kas ierobežo pakalpojuma pieejamību; - nenodrošina pusdienas atpūtu (gulēšanu), pastaigas svaigā gaisā, ēdināšanu (gadījumos, kad iestāde nodrošina tikai izglītojošās nodarbtības); - ja bērnu izglītošana (un attiecīgi pieskatīšana) tiek īstenota tikai dažas stunda dienā, nepilnu darba dienu, vecākiem ir jāmeklē papildus risinājumu bērnu pieskatīšanai pārējā laikā.	<u>Vecāku vajadzības</u> Pakalpojums piemērots tiem vecākiem, kuriem ir iespējams to kombinēt ar citiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem vai kuri nestrādā un paši var nodrošināt bērna aprūpi un pieskatīšanu ārpus nodarbtībām. Tā kā pakalpojums ir maksu, tas neatbilst visu vecāku finansu iespējām. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Pakalpojums īpaši piemērots lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII, taču pakalpojums, ja vien ir pieprasījums, ir piemērots visām pašvaldībām neatkarīgi no lieluma vai stratēģiskās nozīmes. Svarīgs nosacījums ir pašvaldības iedzīvotāju (vecāku) maksātspēja par pakalpojumu. Tā kā pakalpojuma sniedzējs ir privāta struktūra un šobrīd nav spēkā pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanas princips „nauda seko bērnam”, nav nepieciešami papildus finanšu resursi no pašvaldības puses.
--	---	--

Tabula 7.4. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu kvalitatīvs novērtējums

Pakalpojumi	Priekšrocības un trūkumi	Pakalpojuma piemērotība
- pašvaldības bērnu rotaļu un attīstības centri	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno galvenokārt bērnu aprūpes un pieskatīšanas funkciju; - pakalpojums pieejams agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem; - iespēja apgūt sociālās prasmes (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) bērniem, kuriem nav pieejami PII pakalpojumi; - profesionāli darbinieki, atbilstošas izglītības un kvalifikācijas skolotāji; - pašvaldībā deklarētajiem bērniem bez maksas (citu pašvaldību bērniem par nelielu samaksu). <u>Trūkumi:</u> - pakalpojums pieejams tikai nepilnu darba dienu – četras stundas dienā; - vietu skaits ir ierobežots (pakalpojums pieejams pirmajiem 20 bērniem, kas ierodas centrā attiecīgajā dienā – nepastāvīga pieejamība); - nenodrošina ēdināšanu, gulēšanu un pastaigas svaigā gaisā.	<u>Bērnu vajadzības</u> Pakalpojums piemērots 3 -7 gadus veciem bērniem, īpaši bērniem, kuri pamatā tiek audzināti mājās, iespēja apgūt sociālās prasmes. Tikai daļēji atbilst bērnu pilnvērtīgas aprūpes un izglītošanas vajadzībām. <u>Vecāku vajadzības</u> Pakalpojums piemērots tiem vecākiem, kuriem ir iespējams to kombinēt ar citiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem vai kuri nestrādā un paši nodrošina bērnu aprūpi. Šiem vecākiem tā ir iespēja bez maksas saņemt bērnu pieskatīšanas pakalpojumu drošā vidē sadzīves un personīgo jautājumu kārtošanai. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII. Pakalpojuma ieviešanai nav nepieciešami nozīmīgi finanšu resursi, jo ir iespējams izmantot esošo infrastruktūru (piemēram, interešu izglītības iestādes), darbības uzsākšanai nepieciešamos finanšu resursus var iegūt, piesakoties BĢSILM šim mērķim izsludinātajos projektu konkursos. Pakalpojuma nodrošināšanai ilgtermiņā (pēc projektu finansējuma beigām) nepieciešami papildus finanšu resursi darbinieku atalgojumam, telpu uzturēšanai.
- pašvaldības rotaļu grupas (Liepājas piemērs)	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno galvenokārt bērnu aprūpes un pieskatīšanas funkciju; - pakalpojums pieejams agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem; - iespēja apgūt sociālās prasmes (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) bērniem, kuriem nav pieejami PII pakalpojumi; - profesionāli darbinieki, atbilstošas izglītības un kvalifikācijas skolotāji; - pakalpojums ir bez maksas.	<u>Bērnu vajadzības</u> Pakalpojums piemērots 3 -7 gadus veciem bērniem, īpaši bērniem, kuri pamatā tiek audzināti mājās, iespēja apgūt sociālās prasmes. Tikai daļēji atbilst bērnu pilnvērtīgas aprūpes un izglītošanas vajadzībām. <u>Vecāku vajadzības</u> Pakalpojums piemērots tiem vecākiem, kuriem ir iespējams to kombinēt ar citiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem vai kuri

	<u>Trūkumi:</u> - pakalpojums pieejams tikai nepilnu darba dienu – četras stundas dienā; - vietu skaits ir ierobežots (pakalpojums pieejams pirmajiem 20 bērniem, kas ierodas centrā attiecīgajā dienā – nepastāvīga pieejamība); - nenodrošina ēdināšanu, gulēšanu un pastaigas svaigā gaisā; - nav pieejams visiem bērniem, kuru vecāki vēlētos šo pakalpojumu izmantot.	nestrādā un paši nodrošina bērnu aprūpi. Šiem vecākiem tā ir iespēja bez maksas saņemt bērnu pieskatīšanas pakalpojumu drošā vidē sadzīves un personīgo jautājumu kārtošanai. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII. Piemērots pašvaldībām, kurām ir iespējams izmantot esošās infrastruktūras resursus (piemēram, interešu izglītības iestādes, kultūras namu telpas u.tml.). Papildus finanšu resursi nepieciešami darbinieku atalgojumam.
- privātie bērnu pieskatīšanas centri (reģistrēti uzņēmumi)	<u>Priekšrocības:</u> - īsteno galvenokārt bērnu aprūpes, pieskatīšanas un izglītošanas funkciju; - pakalpojums pieejams agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem; - piedāvā arī dažādas nodarbības – īsteno izglītošanas funkciju; - pakalpojums ir lētāks nekā privāto PII sniegtie pakalpojumi; - pakalpojums pieejams pilnu darba dienu; - iespēja apgūt sociālās prasmes (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) bērniem, kuriem nav pieejami PII pakalpojumi; - nodrošina ēdināšanu, gulēšanu un pastaigas svaigā gaisā. <u>Trūkumi:</u> - pakalpojums pieejams tikai par maksu, kas nosaka tā pieejamības ierobežojumus; - centri nav licencējuši pirmsskolas izglītības programmu, tādēļ dienas centru darbība nav pakļauta pirmsskolas izglītības iestāžu tiesiskajam regulējumam; - centriem nav saistošas higiēnas un drošības prasības, taču reģistrētie pakalpojumu sniedzēji ievēro Bērnu aizsardzības likumu un normatīvajiem aktiem, kas ir saistoši jebkuram publisko pakalpojumu sniedzējam; - ne vienmēr ir iespēja nodrošināt pastaigas svaigā gaisā atbilstoši aprīkotā un drošā vidē; - nav noteiktas bērnu pieskatītājiem un izglītētājiem nepieciešamās izglītības vai kvalifikācijas prasības (pakalpojuma sniedzēja profesionālo atbilstību novērtē vecāki).	<u>Bērnu vajadzības</u> Tā kā pakalpojumu sniedzējiem nav saistošs PII tiesiskais regulējums, pastāv risks, ka pakalpojums pilnībā neatbilst visām higiēnas un drošības prasībām, darbiniekiem nav atbilstošas izglītības un kvalifikācijas, lai sniegtu kvalitatīvu pirmsskolas izglītības pakalpojumu. <u>Vecāku vajadzības</u> Vecāku vajadzībām savienot darba un ģimenes dzīvi atbilstošs pakalpojuma veids (īpaši strādājošajiem vecākiem). Tā kā pakalpojums ir maksu, tas neatbilst visu vecāku finanšu iespējām, taču ir pieejamāks nekā privātās PII. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām, kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII. Tā kā pakalpojuma sniedzējs ir privāta struktūra un šobrīd nav spēkā pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanas princips „nauda seko bērnam”, nav nepieciešami papildus finanšu resursi no pašvaldības puses.

- aukļu dienests (Liepājas piemērs)	<u>Priekšrocības:</u> - paredzēts bērniem no agrīnā vecuma (īpaši piemērots bērniem līdz 3 gadu vecumam); - individuāla pieeja bērna audzināšanā un aprūpē; - nodrošina visas bērna aprūpes funkcijas (ēdināšanu, pastaigas svaigā gaisā, gulēšanu); - elastīgs darba laiks, iespēja savienot darba un ģimenes dzīvi; - pakalpojumu sniedz persona ar atbilstošu kvalifikāciju, kas sniedz arī higiēnas un drošības prasību ievērošanas garantijas vecākiem; - pašvaldība daļēji finansē pakalpojumu; - līgumā noteiktas aukļu un vecāku tiesības un pienākumi. <u>Trūkumi:</u> - pamatā īsteno bērnu pieskatīšanas funkcijas un to iespējas bērnu izglītošanā un attīstīšanā lielā mērā ir atkarīgas no ģimeņu finansiālajiem līdzekļiem un prasībām; - trūkst to aukļu, kas var strādāt pilnu dienu; - aukļu (pakalpojuma pieejamības) nepastāvība; - bērniem, kuriem nav citu iespēju kontaktēties ar saviem vienaudžiem, netiek nodrošināta pilnvērtīga sociālo prasmju (attiecību veidošanu ar vienaudžiem, iekļaušanos kolektīvā u.c.) apguve; - pakalpojums ir par maksu.	<u>Bērnu vajadzības</u> Agrīnā vecuma bērniem (līdz 3 gadiem), kuru vecāki strādā, piemērots pakalpojums. Individuāla aprūpe, kas ir piemērojama katra bērna fiziskajai un garīgajai attīstībai, psiholoģiskajām īpatnībām. <u>Vecāku vajadzības</u> Vecāku vajadzībām savienot darba un ģimenes dzīvi atbilstošs pakalpojuma veids (īpaši strādājošajiem vecākiem, kuriem ir bērni agrīnā vecumā). Tā kā pašvaldība tikai daļēji sedz pakalpojuma izmaksas, tas neatbilst visu vecāku finansu iespējām. <u>Pašvaldības lielums un resursi</u> Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras dažādu iemeslu dēļ nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII, īpaši agrīnā vecuma bērniem (līdz 3 gadiem). Pakalpojuma ieviešanai nepieciešami papildus finanšu resursi (aukļu apmācībai, aukļu dienesta koordinators atalgojumam, pašvaldības līdzfinansējumam par aukļu pakalpojumiem, kas šobrīd ir 50,00ls mēnesī vienai auklei), taču nav vajadzīgi nozīmīgi infrastruktūras (ir nepieciešamas telpas aukļu apmācībai, ko iespējams īstenot pašvaldības teritorijā esošajās izglītības iestādēs, ir nepieciešama telpa aukļu dienesta koordinators) un cilvēku resursi (aukļu apmācību īstenojoši speciālisti un aukļu dienesta koordinators).
--	--	--

3. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu izpēte

3.1. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas pieeju raksturojums

2002. gadā Barselonā Eiropas Savienības dalībvalstis vienojās par kvantitatīvajiem bērnu izglītības un aprūpes politikas mērķiem, kas paredz vismaz 33% bērnu vecumā no 0 līdz 3 gadiem, un vismaz 90% bērnu vecumā no 3 līdz 6 gadiem līdz 2010. gadam nodrošināt pirmsskolas izglītības pakalpojumus¹²³ (salīdzinājumam pakalpojuma nodrošinājums šobrīd – skat. 8. tabulu).

Tabula 8. Pirmsskolas pakalpojumu pieejamība Eiropā, salīdzinot ar Barselonas mērķiem¹²⁴

Valsts	Pirmsskolas pakalpojumu veidi	Pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes faktiskā pieejamība pēc vecuma grupas salīdzinot ar Barselonas mērķiem	
		Vecuma grupa (gadi)	Pakalpojuma pieejamība*
Austrija	Dažāda veida valsts un licencētas privāti nodrošinātas pirmsskolas formas, ieskaitot bērnudārzus, pirmsskolas aprūpi un izglītību sākumskolas ietvaros.	0-3	9%
		3-6	82%
Dānija	Pašvaldības nodrošinātas un privāti organizētas ar pašvaldības atbalstu silītes, bērnudārzi, aukļu pakalpojumi, pirmsskola, ārpusskolas nodarbības u.c.	0-3	56%
		3-7	93%
		7-12	75%
Ungārija	Bērnu aprūpes centri, bērnudārzi, pirmsskola	0-3	6%
		3-6	86%
Itālija	Silītes, rotaļu grupas, pirmsskola	0-3	6%
		3-6	93%
Slovākija	Bērnu aprūpes centri, bērnudārzi, pirmsskola kā daļa sākumskolas	0-3	Datu nav
		3-6	70%
		6-12	95%
Spānija	Pirmsskola bērniem līdz 3 gadu vecumam un pirmsskola bērniem vecākiem par 3 gadiem, ārpusskolas nodarbības	0-3	10%
		3-6	98%
Čehija	Bērnu aprūpes centri, bērnudārzi, pirmsskola	0-3	8%
		3-6	85%
Igaunija	Valsts finansēti bērnu aprūpes centri, bērnudārzi, privāti nodrošināti bērnu aprūpes pakalpojumi rotaļu grupās, aukles u.c.	0-3	22%
		3-7	79%
		7-12	97%
Īrija	Bērnu aprūpes centri, rotaļu grupas, aukles, pirmsskola u.c.	0-3	40%
		3-6	66%
Nīderlande	Bērnu aprūpes centri, rotaļu grupas, ārpusskolas laika pavadīšanas centri	0-3	35%
		3-4	100%
		5-12	95%
Zviedrija	Pirmsskola, ģimenes aprūpes centri, atvērtā pirmsskola, brīvā laika pavadīšanas centri, sagatavošanas klases	0-3	41%
		3-7	90%

* Pakalpojuma pieejamība attiecīgās vecuma grupas bērniem, salīdzinot ar Barselonas mērķiem, ir aprēķināta, balstoties uz pieejamo informāciju par dažādu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes iestāžu darba laiku, to apmeklējošo bērnu skaitu u.tml. Tiek norādīts, ka daži aprēķini var būt neprecīzi nepilnīgās statistikas dēļ.¹²⁵

Bērnu izglītības un aprūpes pieejamības jautājums Eiropā tiek risināts sabiedrības novecošanās un mainīgo ekonomisko apstākļu kontekstā. Ar mērķi uzturēt labklājības pieaugumu sabiedrībai

¹²³ Children in Europe (2008) *Young children and their services: Developing a European approach*.

Pieejams: http://www.childrenineurope.org/docs/PolicyDocument_000.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹²⁴ Tabula izveidota, izmantojot 2004. gadā notikušās konferences „Bērnu aprūpe mainīgā pasaulē” (*Childcare in a Changing World*) materiālus, kas pieejami kā dažādu valstu gadījumu izpēte konferences interneta mājas lapā http://www.childcareinachangingworld.nl/position_paper.html (skatīts 15.12.2008.)

¹²⁵ The CMK Foundation of Childcare (2004) *Childcare in Changing World: Country files*.

Pieejams: http://www.childcareinachangingworld.nl/downloads/country_files_index_and_introduction.pdf (skatīts 15.12.2008.)

novecojoties un pieaugot sociālo izdevumu slogam, Eiropas Nodarbinātības stratēģija paredz līdz 2010. gadam paaugstināt kopējo nodarbinātību Eiropā līdz 70%, bet nodarbinātību sieviešu vidū līdz vismaz 60% no darbības vecuma sieviešu skaita.¹²⁶ Tas izskaidro to, ka Eiropas Savienības līmenī īpaša uzmanība tiek veltīta bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamībai strādājošajiem vecākiem. Tiek uzsvērtā atbildība pret bērnu un ģimeni, radot tādus apstākļus valsts politikas līmenī, kas ir labvēlīgi bērna attīstībai, radot pamatu mūžizglītības prasmēm un nostiprinot demokrātiskas vērtības sabiedrībā.

Eiropas līmeņa politikas dokuments *Children in Europe* (2008) definē nozīmīgākos principus pirmsskolas aprūpes un politikas uzlabošanai, veidojot kontekstu kvalitatīvas pirmsskolas sistēmas veidošanā:¹²⁷

- **Saskaņotība politikas ietvaram un labāka institucionālā pārvaldība**, kurā nozīmīga ir politikas koordinācija centrālā līmenī, vadošās ministrijas izraudzīšana, koordinācija starp centrālo un decentralizētajiem līmeņiem. Savukārt, tiklīdz programmatiskie standarti pirmsskolas iestādēm un pakalpojumiem ir noteikti nacionālo dokumentu ietvaros, pedagogiem un pakalpojumu sniedzējiem būtu jābūt mandātam autonomi plānot un izvēlēties mācību plānus, kurus viņi uzskata par piemērotiem bērnu aprūpei un izglītošanai.
- **Pieeja pirmsskolas izglītībai**, ar to saprotot, ka likumīgas tiesības apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādes būtu jābūt visiem bērniem.
- **Piekļuve pirmsskolas izglītībai**, kurā, ideālā uzstādījumā, par pirmsskolas izglītības iestādēm vecākiem nav jāmaksā. Taču universālā pieeja piekļuvei nenozīmē, ka visiem bērniem ir noteikti jāapmeklē pirmsskolas iestādes. Šīs pieejas īstenošana var atšķirties dažādās vecuma grupās un dažādu ģimenes apstākļu dēļ. Būtiskākais – ir jārada vienlīdzīgas iespējas, lai tās var apmeklēt visi bērni, kuru vecāki to vēlas.
- **Holistiskas un multi mērķu pedagoģiskās pieejas**, ar kurām tiek saprasta bērnu, neatkarīgi no viņu piederības etniskajām, sociālajām grupām, īpašajām vajadzībām u.c. aprūpe un izglītošana, izmantojot atbilstošākās pedagoģiskās pieejas. Visos līmeņos jātiecas veidot tādas sistēmas, kas atbalsta plašu pieeju mācīšanai, līdzdalībai un demokrātijai. Ir būtiski, lai pirmsskolas izglītība ietvertu un atspoguļotu plašākas sabiedrības intereses, tajā skaitā, bērnu tiesības, dažādību, veicinātu piekļuvi bērniem ar speciālu un papildu izglītošanās nepieciešamību. Tādējādi bērnu aprūpes un izglītošanas iestādes kļūst par vietām, kurās tiek cienītas un atzītas ikvienas personas tiesības, tiek veicināta demokrātiska iesaistīšanās.
- **Līdzdalība politikas izstrādē un pirmsskolas izglītības īstenošanā**, kurā tiek īstenota iesaistīto partneru sadarbības un līdzdarbošanās pieeja reformu izstrādē, kā arī ciešas saiknes nodrošināšana starp pakalpojumu sniedzējiem, profesionāļiem, vecākiem, kopienu un visu sabiedrību. Pirmsskolas iestādes, bērnu centri un to darbinieki ir palīgi bērnu attīstībā un izglītošanā. Bērnu izglītošanas ilgtspēja tiek būtiski uzlabota, ja vecāki un bērnu izglītošanas iestāžu darbinieki regulāri apmainās ar informāciju un īsteno konsekventas pieejas socializācijā, ikdienas rutīnās, bērnu attīstības nodrošināšanā un izglītošanā.
- **Dažādība un izvēle** attiecas gan uz iespējām izvēlēties pirmsskolas ar dažādām pedagoģiskajām pieejām, gan dažādu sociālu, etnisku u.c. grupu bērnu izglītošanu, gan dažādību pedagogu un personāla piesaistē, tai skaitā, dzimumu dažādību, etniskās izcelsmes, kultūru daudzveidību. Nepietiekams arī minoritāšu pārstāvju skaits personālā un ievērojams dzimumu disbalanss pirmsskolās ir raksturīgs praktiski visās Eiropas valstīs.

¹²⁶ European Commission (2007) *Ten years of the European Employment Strategy (EES)*.

Pieejams: http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2007/ke7807329_en.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹²⁷ *Children in Europe* (2008) *Young children and their services: Developing a European approach*.

Pieejams: http://www.childrenineurope.org/docs/PolicyDocument_001.pdf (skatīts 15.12.2008.)

- **Kvalitātes izvērtējums**, ar to izprotot demokrātisku un caurspīdīgu darba izvērtējumu, ietverot līdzdarbošanos uzlabojumu veikšanā, tai skaitā jauno programmatisku, politikas plānošanas dokumentu rosināšanā un izstrādē Piemēram, Bērnu vecumā no 0-3 gadiem aprūpes pakalpojumi bieži ir privāti un neregulēti, īpašas bažas ir par personāla sagatavotību un pedagoģiskajām programmām. Pirmsskolas izglītības sektorā arī attiecībā uz pašiem mazākajiem bērniem ir nepieciešami vienoti strukturāli standarti, kas reglamentē adekvātu telpu un vides nodrošinājumu bērniem, bērnu-personāla sadalījumu un maksimāli pieļaujamo bērnu skaitu uz vienu audzinātāju, izglītošanās ietvaru, adekvātu profesionālo izglītību personālam utt. Pat, ja šīs prasības kopumā formāli tiek ievērotas, tās tomēr atšķiras praksē, īpaši, un arī tad ja formāli ir izveidoti mehānismi vecāku iesaistes organizēšanai, bet tā notiek atšķirīgos līmeņos.
- **Pirmsskolas izglītības jomas un tajā iesaistīto novērtēšana un darba atzīšana**, atzinīgi novērtējot, ka pirmsskolas joma kopumā un pirmsskolā strādājošie ir līdzvērtīgi partneri izglītības sistēmas visās pakāpēs. Tas attiecas arī uz darba finansiālu novērtējumu darba samaksas izteiksmē, gan kvalifikācijas celšanas iespējām, apmācību darba vietās. Līdzšinējā prakse dažādās Eiropas valstīs parāda, ka tā būtiski atšķiras obligātajā izglītībā un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpē; finansējuma nepietiekamības dēļ daudzās privātajās, pašvaldību un brīvprātīgās iestādēs nevar piedāvāt regulāru apmācību darba vietā vai kontakta laiku ar pieredzējušu personālu, lai uzlabotu pedagoģiskās prakses. Savukārt bērnu aprūpē lielā daļā personāls saņem minimālo atalgojumu, kas arī ir viens no iemesliem lielai personāla mainībai.
- **Partnerība pakalpojumu sniegšanā maziem bērniem un obligātā izglītošana – pēctecības nodrošinājums**, nozīmē ciešu un vienlīdzīgu partnerību ar sekojošajām izglītības pakāpēm, kurā pirmsskola zina, ko dara sākumskola un otrādi, nevis viena no šīm pakāpēm tiek uztverta kā maznozīmīgāka, augstskolas zina, ko dara un kāda labā prakse būtu jānodrošina pēctecībā, iekļaujot to pedagogu sagatavošanas programmās utt.
- **Sadarbība un partnerība starp valstīm labo prakšu īstenošanā**. Salīdzinot valstis un mācoties no citu pieredzes, tiek pievērsta uzmanība tam, kāda tipa zināšanas ir vispiemērotākās agrīnās bērnības izglītībā, un vai šiem jautājumiem ir ierādīta pietiekoši prioritāra vieta pedagogu izglītošanas procesā.

Kā to parāda OECD apkopotie ziņojumi, pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politika pasaulē tiek īstenota atšķirīgi¹²⁸. Par kritērijiem izmantojot valsts garantētā bērna kopšanas atvaļinājuma garumu un apmaksas apjomu, kā arī bērniem līdz trīs gadu vecumam nodrošinātos pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus, iespējams definēt četras šīs politikas pieejas:

A pieeja – spēcīgs valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam, bet vājš atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem. Piemēram, Austrijā, Čehijā, Vācijā (izņemot bijušo Austrumvāciju) un Ungārijā īstenotā valsts sociālā politika fokusējas uz atbalsta sniegšanu vecākiem (galvenokārt mātēm) mājās īstenotai bērna aprūpei līdz trīs gadu vecumam, piedāvājot vien dažas publiski nodrošinātas bērnu aprūpes alternatīvas. Šajās valstīs bērnu pabalsti drīzāk mudina sievietes atgriezties darba tirgū, nevis veicina pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma klāsta pieaugumu. Turklāt, piemēram, bijušajās komunistiskā bloka valstīs bērnu aprūpes pakalpojumu klāstam ir tendence sarukt – piemēram, 2001. gadā Čehijā bija atlikušas vien 67 silītes, kurās aprūpi nodrošināja mazāk kā 1% bērnu (salīdzinājumam – 1989. gadā šis pakalpojums tika nodrošināts 20% bērnu). Šajās valstīs publiskajās diskusijās reti parādās jautājums par to, vai sievietēm, kas paliek mājās un rūpējas par bērnu, ir tiesības uz nodarbinātības iespējām.

B pieeja – vājš valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam un viduvējs atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem – izņemot Kanādu un Lielbritāniju, kur pēdējos gados pagarināts bērna kopšanas atvaļinājums un pieaugusi

¹²⁸ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.93

Pieejas: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

samaksa par to. ASV, Kanādā, Lielbritānijā, Īrijā un Austrālijā pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumi galvenokārt tiek nodrošināti tām ģimenēm, kurām ir zems ienākumu līmenis. Tajā pašā laikā valsts licencētos pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus izmanto vien neliela daļa bērnu – piemēram, Kanādā un Īrijā, kur plašā apjomā tiek īstenota neformālā bērnu aprūpe. Kopš 1998. gada pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu izmantojamība pieaugusi Lielbritānijā. Savukārt Austrālijā, neskatoties uz to, ka reģistrēto bērnu skaits bērnudārzos ir mazāks nekā ASV, vecāki saņem finansiālu valsts atbalstu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu izmantošanai.

C pieeja – viduvējs valsts atbalsts bērna kopšanas atvaļinājumam un viduvējs atbalsts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem jaunākiem par trīs gadiem (atbalsts galvenokārt tiem, kuru ģimenēs ir zems ienākumu līmenis). Itālijā, Portugālē, Beļģijā, Nīderlandē un Francijā, neraugoties uz to, valsts gādā par bērnudārziem vai reģistrētu bērnu aprūpi mājās, vēl arvien ģimenē tiek uzskatīts, ka galvenokārt ģimene ir atbildība par bērnu aprūpi vai tās nodrošināšanu. Šajās valstīs ar likumu noteiktais, valsts apmaksātais bērnu kopšanas atvaļinājums ilgst nepilnu gadu, turklāt nodrošinātie bērnu aprūpes pakalpojumi lielākoties neapmierina vecāku pieprasījumu. Bērnu aprūpes pakalpojumi galvenokārt tiek apmaksāti strādājošiem vecākiem vai bērniem no nelabvēlīgajām ģimenēm.

D pieeja – spēcīgs valsts atbalsts vecākiem un labi attīstīts pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu klāsts bērniem jaunākiem par trīs gadiem. Šai pieejai ir divi virzieni. Somijā un Norvēģijā centrālā loma ir vecāku izdarītajai izvēlei – spēcīgu valsts atbalstu saņem tie ģimenēm un bērniem paredzētie pakalpojumi, pēc kuriem ir pieprasījums. Bērnu kopšanas atvaļinājums un pabalstu sistēma ļauj vienam no vecākiem nestrādāt un rūpēties par bērnu līdz trīs gadu vecumam. Somijas tiesiskais regulējums paredz, ka ikvienam bērnam ir garantēta iespēja saņemt valsts apmaksātus pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus. Savukārt Norvēģijā trūkumu novēršana pirmsskolas izglītībā un aprūpē bērniem, kas ir jaunākiem par trīs gadiem, ir politikas prioritāte. Dānijā un Zviedrijā uzsvars tiek likts uz vecāku nodarbinātību pēc salīdzinoši labi apmaksāta bērna kopšanas atvaļinājuma – attiecīgi 11 un 18 mēneši. Vecākiem atgriežoties darba tirgū, bērniem tiek nodrošināti pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi, par kuriem daļēji maksā arī paši vecāki. Neliela daļa ģimeņu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus izmanto vēl pirms noslēdzies bērnu kopšanas atvaļinājums.

3.2. Ārvalstu gadījumu izpēte

Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu izpētei tika izvēlētas sešas Eiropas Savienības dalībvalstis, kurās tiek realizēta atšķirīga pirmsskolas izglītības un aprūpes politika. Proti, izmantojot OECD izveidoto pirmsskolas izglītības un aprūpes politikas atšķirību raksturojumu, tika izvēlētas valstis no katras politikas pieejas: A pieeja – Vācija un Ungārija; B pieeja – Lielbritānija (Anglija); C pieeja – Nīderlande; D pieeja – Somija un Zviedrija.

Analizējot pirmsskolas vecuma bērnu izglītību un aprūpi izvēlētajās valstīs, vispirms tika aplūkots to ietekmējošais politiskais ietvars. Analīze ietver arī pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu raksturojumu, kurā pakalpojumi izvērtēti pēc tādiem kritērijiem kā bērnu vecums, dibinātājs un finansējums, nosacījumi un prasības pakalpojuma sniedzējam, pakalpojuma izmantojamība, vecāku ieguvumi un zaudējumi.

Pakalpojumu izpētei galvenokārt izmantoti Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkla EURYDICE datu bāzē pieejamie Eiropas valstu ziņojumi un OECD apkopotie valstu ziņojumi par pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas ietvariem un atbilstošajiem pakalpojumiem. Pieejamie ziņojumi ne visu valstu gadījumos raksturoja šī brīža situāciju, tāpēc papildus tika meklēta informācija arī atbildīgo institūciju (ministriju, departamentu u.tml.) interneta vietnēs. Atsevišķu valstu gadījumos (piemēram, Ungārijas) šī brīža situācijas raksturošanu ierobežoja angļiski pieejamās informācijas vispārīgums un arī trūkums.

3.2.1. Vācija

Politiskais ietvars

Vācijas sistēma pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas nodrošināšanā ir sarežģīta un ļoti decentralizēta. Tajā ir iesaistīti visi trīs valdības līmeņi (federālais, zemju un pašvaldību) un daudzi pakalpojumu sniedzēji, kas darbojas pēc brīvprātības principa. Līdz ar to pastāv liela dažādība pakalpojumu nodrošināšanā gan starp dažādām Vācijas zemēm, gan starp pakalpojumu sniedzējiem.¹²⁹

Federālajā līmenī par pirmsskolas vecuma bērnu izglītību un aprūpi atbildīga ir Vācijas federālā ģimenes, senioru, sieviešu un jaunatnes lietu ministrija. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi ir daļa no bērnu un jauniešu labklājības sistēmas un iekļaujas kopējā labklājības sistēmā, ko attiecīgi regulē federālā valdība. Līdz ar to tai ir tiesības pieņemt likumus šajā jomā un pildīt sekojošas pilnvaras: (1) garantēt bērniem no trīs līdz sešiem gadiem tiesības uz vietām nepilna laika (4 stundas) bērnudārzos; (2) sniegt atbalstu rajoniem un pilsētām telpu nodrošinājumā bērniem līdz trīs gadu vecumam un skolas vecuma bērniem; (3) garantēt bērnu drošību, uzturoties aprūpes un izglītības iestādēs (piemēram, izsniedzot licences); (4) veicināt, iniciēt un finansēt pilotprojektus turpmākai bērnu izglītības un aprūpes attīstībai.¹³⁰

Zemēm ir tiesības precizēt vai papildināt federālās valdības izveidoto tiesisko regulējumu pirmsskolas bērnu izglītības un aprūpes jomā vai arī pieņemt jaunus normatīvos aktus sfērās, kuras federālais līmenis nav regulējis. Zemju līmenī par bērnu izglītību un aprūpi atbildīgas ir izglītības vai labklājības ministrijas.¹³¹

Pašvaldības ir atbildīgas par federālo un zemju normatīvo aktu ieviešanu un līdz ar to par bērnu izglītības un aprūpes plānošanu un pakalpojumu sniegšanu. Vadoties pēc subsidiaritātes principa, pakalpojumu sniegšanā prioritāte ir jādod bezpeļņas un privātajām organizācijām un attiecīgi pati pašvaldība sniedz pakalpojumus tikai gadījumos, kad šīs organizācijas tos nespēj nodrošināt pietiekamā apmērā. Līdz ar to Vācijā lielu daļu (dažos sektoros pat visus) pakalpojumu, kas veidoti bērnu un jauniešu labklājības nodrošināšanai, sniedz brīvprātīgi pakalpojumu sniedzēji, no kuriem lielākā daļa ir baznīcas (katoļu un protestantu) un labdarības iestādes.¹³²

Lai nodrošinātu saskaņotību un mazinātu atšķirības starp dažādām administratīvām teritorijām un pakalpojumu sniedzējiem, izveidoti divi būtiski mehānismi. Nacionālajā līmenī notiek zemju ministru apspriedes, kurās ministri vienojas par principiem, pēc kuriem zemes strādā, un katrā zemē ir izveidoti Valsts jaunatnes labklājības biroji, kas darbojas kā autonomas aģentūras un pilda valsts līmeņa funkcijas.¹³³

Katra zeme ir atbildīga par pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes finansēšanas principiem savā teritorijā. Kopumā pakalpojumu finansējumu veido zemju, vietējās pašvaldības, pakalpojuma sniedzēja un vecāku ieguldījumi. Gadījumos, kad pašvaldība pati sniedz pakalpojumus, tās ieguldījums palielinās. Vidēji zemes un pašvaldības līdzekļi veido 75-80% no kopējā finansējuma, vecāku līdzekļi – 14%, bet atlikušo daļu sedz citi pakalpojumu sniedzēji. Vecāku maksājumi par pakalpojumiem ir atkarīgi no ienākumu līmeņa un bērnu skaita ģimenē, kas izmanto attiecīgo pakalpojumu. Vecāki ar zemu ienākumu līmeni var tikt pilnībā atbrīvoti no maksājumiem. Lai iegūtu zemes un pašvaldības finansējumu, pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes

¹²⁹ OECD (2004) *Early Childhood Education and Care Policy in the Federal Republic of Germany. Country Note*. p. 18.

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/42/1/33978768.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹³⁰ Turpat, pp.15-17

¹³¹ Turpat, pp.16-18

¹³² Eurydice (2003) *Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Germany*. p.13. Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_DE_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹³³ Turpat, p.9

pakalpojumu sniedzējiem ir jāsaņem Jaunatnes labklājības biroja licence, ka pakalpojums atbilst noteiktajām prasībām, kā arī tas jāiekļauj attiecīgās pašvaldības pakalpojumu plānā.¹³⁴

Pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas kontekstā svarīga ir sociālā un nodarbinātības politika, kas regulē atbalstu vecākiem bērnu piedzimšanas gadījumā. Vācijā maternitātes atvaļinājuma ilgums ir sešas nedēļas pirms bērna piedzimšanas un astoņas nedēļas pēc. Gadījumos, ja ir priekšlaicīgas dzemdības vai tajās piedimuši vairāki bērni, tās ir 12 nedēļas. Šī atvaļinājuma laikā māmiņas saņem maternitātes pabalstu no publiskiem fondiem un darba devēja pabalstu, kas viņu ienākumus saglabā vidējo gada ienākumu līmenī. Pēc šī atvaļinājuma vecākiem ir iespēja izmantot bērnu kopšanas atvaļinājumu līdz bērns sasniedz trīs gadu vecumu. Bērnu kopšanas pabalstu, atkarībā no ienākumu līmeņa, var izmaksāt atvaļinājuma pirmos divus gadus. Sākot ar trešo gadu vecāki saņem papildus pabalstu līdz bērns sasniedz 18 gadu vecumu vai 27 gadu vecumu gadījumos, kad bērns turpina mācības. Pabalstu izmaksu ilgums var atšķirties zemju līmenī.¹³⁵

Vecāki bērnu kopšanas atvaļinājuma laikā var strādāt līdz 30 stundām nedēļā, bet tādā gadījumā viņiem tiek samazināts pabalsta lielums, atkarībā no saņemtās algas. Ar darba devēja piekrišanu vecākiem ir iespēja bērnu kopšanas atvaļinājuma trešo gadu „saglabāt” un izmantot pēc savas vajadzības līdz bērns sasniedzis astoņu gadu vecumu.¹³⁶

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

Tradicionāli pirmsskolas vecuma bērniem tiek nodrošināti divi bērnu aprūpes un izglītības pamatpakalpojumi – aprūpes un izglītības centri bērniem līdz trīs gadu vecumam (Krippen) un aprūpes un izglītības centri bērniem no trīs līdz sešiem gadiem (Kindergarten), kad tie uzsāk skolas gaitas (turpmāk tekstā abu veidu pakalpojumi apzīmēti kā „bērnudārzs”, nepieciešamības gadījumā norādot vecumu). Šāds dalījums bija īpaši izteikts Austrumvācijā, taču kopš abu Vācijas daļu apvienošanas tas nav vairs tik izplatīts un daudzus bērnudārzus var apmeklēt visu vecumu bērni. Dažos gadījumos bērnudārzi sniedz arī pakalpojumus skolas vecuma bērniem, jo stundas skolās beidzas pirms pusdienlaika un daudziem strādājošajiem vecākiem nepieciešamas iespējas bērnu atstāt profesionāla speciālista uzraudzībā līdz darba dienas beigām.¹³⁷

Lai gan Vācijā pirmsskolas vecuma bērniem ir izveidoti šie divi pamatpakalpojumi, to darbība un organizācija ļoti atšķiras, pirmkārt, atkarībā no tā, vai tie darbojas Austrumvācijas vai Rietumvācijas teritorijā un, otrkārt, atkarībā no zemes vai pašvaldības. Austrumvācijā pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumi bija īpaši pielāgoti strādājošajiem vecākiem – tie bija plaši izplatīti, tai skaitā bērniem līdz trīs gadu vecumam un nodrošināja bērnu aprūpi pilnu dienu. Turpretim Rietumvācijā bērnudārzi strādāja nepilnu dienu (4 stundas), nenodrošināja ēdināšanas pakalpojumus un tie galvenokārt bija veidoti bērniem vecumā no trīs līdz sešiem gadiem. Pēc apvienošanas Rietumvācijas prakse tika vairāk tuvināta Austrumvācijas pieredzei, attīstot vairāk pakalpojumus bērniem līdz trīs gadu vecumam un nodrošinot ilgāku bērnudārzu darba laiku, taču abu praksi tuvināšana nav bijusi konsekventa un rezultātā šobrīd bērnudārzu darbības principi ir ļoti atšķirīgi. Tabulā 6.1. apkopoti daži Rietumvācijas bērnudārzu piemēri un izplatītākie alternatīvie bērnu pieskatīšanas veidi. Tomēr svarīgi vēlreiz piebilst, ka pakalpojumu darbības principi var atšķirties zemju, pašvaldību un pat pakalpojumu sniedzēju līmenī.¹³⁸

¹³⁴ OECD (2004) *Early Childhood Education and Care Policy in the Federal Republic of Germany. Country Note*. p.29
Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/42/1/33978768.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹³⁵ Turpat, pp.23-24

¹³⁶ Turpat, p.24

¹³⁷ Turpat, pp. 24-25

¹³⁸ Turpat, p.25,29

Tabula 9.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Vācijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Bērnudārzi 1 (mazā pašvaldībā)	Līdz 6	Nav informācijas	Pakalpojumu nodrošina baznīca. Par finansējumu skat. sadaļu „Politiskais ietvars”.	Katra zeme nosaka pakalpojumu standartus tās teritorijā, ko uzrauga katras zemes Jaunatnes labklājības biroji. Standarti aptver vietu skaitu, darba laiku, vecāku maksājumu apmēru, celtniecības un uzturēšanas prasības, grupu lielumu, darbinieku-bērnu proporciju, telpu un pagalmu lielumu, kā arī prasības pedagogiem.
Bērnudārzs 2 (mazā pašvaldībā)	3-6		Pakalpojumu nodrošina baznīca. Par finansējumu skat. sadaļu „Politiskais ietvars”.	
Bērnudārzs 3 (lielā pilsētā)	0-6 (no 4 mēnešiem), kā arī skolas vecuma bērni		Pakalpojumu nodrošina pašvaldība. Par finansējumu skat. sadaļu „Politiskais ietvars”.	
Vecāku grupu nodrošināti pakalpojumi	1-12	50	Pakalpojumu nodrošina vecāku biedrības vai asociācijas, kas no vecāku vidus ievēl vadības komiteju. Pakalpojuma finansēšana ir atkarīga no konkrētās zemes vai pašvaldības.	
Ģimenes dienas centrs (tagesmütter)	Nav ierobežots	Nav noteikts	Pakalpojumu nodrošina privāti pakalpojuma sniedzēji – pašnodarbinātas personas (var būt arī radinieki) ar vai bez Jaunatnes labklājības biroja atbalsta. Zemju un/vai pašvaldības un/vai vecāku finansējums atkarībā no tā, vai pakalpojumu sniedz saskaņā ar Jaunatnes labklājības biroju. Ja aprūpe netiek sniegta vairāk kā 5 bērniem un centrs darbojas bez pašvaldības atbalsta, bērnu aprūpētāju ienākumi netiek aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.	Pakalpojumu var organizēt bērnu aprūpētāja vai aprūpējamā bērna mājās. Ja dienas centrā uzturas vairāk par 3 bērniem, nepieciešama aprūpes atļauja, taču citi regulējumi nav noteikti, tādēļ notiek vienošanās par bērnu aprūpes nosacījumiem starp bērnu aprūpētājiem un vecākiem. Zemju līmenī ir izstrādātas vadlīnijas, kas aptver kvalitātes, aprūpētāju kvalifikācijas, vietas izvēles, finansēšanas u.c. jautājumus.
Uzņēmumu dibināti bērnu izglītības un aprūpes centri (tekstilrūpniecības uzņēmuma piemērs Rietumvācijā)	2-6	18	Pakalpojumu nodrošina un finansē tekstilrūpniecības uzņēmums	Nav informācijas

Tabula 9.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Vācijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojuma izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Bērnudārzs 1 (mazā pašvaldībā)	Nav pieejami dati par pakalpojumu izmantošanu (cik un kas izmanto). Kopējie dati par bērnudārziem (2002): - vietas bērnudārzos bērniem līdz 3 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - iespēja savienot darba un ģimenes dzīvi <u>Zaudējumi:</u> - bērnu var atstāt tikai uz 4 stundām; - ja vēlas pakalpojumu izmantot gan no rīta, gan pēcpusdienā, bērns jāizņem no bērnudārza pusdienu pārtraukumā.	Strādā visu dienu, bet pakalpojumu var izmantot 4 stundas no rīta un/vai 4 stundas pēcpusdienā. Pusdienlaikā bērnudārzs nestrādā.
Bērnudārzs 2 (mazā pašvaldībā)	Rietumvācija – 2,7%, Austrumvācija – 36,9%, Vācija kopā – 8,5%. - vietas bērnudārzos bērniem no 3-6 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - iespēja savienot darba un ģimenes dzīvi <u>Zaudējumi:</u> - nenodrošina pakalpojumu bērniem līdz 3 gadu vecumam.	7.00-17.00
Bērnudārzs 3 (lielā pilsētā)	Rietumvācija – 88%, Austrumvācija – 105%, Vācija kopā – 89.8%.	<u>Ieguvumi:</u> - iespēja savienot darba un ģimenes dzīvi	7.30-17.00
Vecāku grupu nodrošināti pakalpojumi	2002. gadā vecāku nodrošināti pakalpojumi veidoja 3.2% no citiem pakalpojumiem.	<u>Ieguvumi:</u> - pakalpojumus var izmantot gadījumos, kad bērnu izglītības un aprūpes iestādēs nav brīvu vietu, to darbība vecākus neapmierina vai tie paši vēlas iesaistīties bērnu aprūpē. <u>Zaudējumi:</u> - vecākiem, kas vēlas izmantot šo pakalpojumu, nepieciešams veltīt laiku dažādos veidos tā nodrošināšanā.	Nav informācijas
Ģimenes dienas centrs	Apmeklē apmēram 240 000 bērni vecumā no 0-6 gadiem. Šajā jomā grūti veikt uzskaiti, jo nav skaidru datu par ģimenes dienas centru skaitu.	<u>Ieguvumi:</u> - izmanto kā alternatīvu pakalpojumu bērnudārziem vai papildus pakalpojumu, jo to darba laiks nepārklājas ar bērnudārzu darba laiku; - nodrošina individuālu aprūpi. <u>Zaudējumi:</u> - to darbība ir grūti paredzama (aprūpētājs var saslimt) un uzraugāma.	Ārpus bērnudārzu darba laika
Uzņēmumu dibināti bērnu izglītības un aprūpes centri	Pieprasījums mazāks par piedāvājumu	<u>Ieguvumi:</u> - var izmantot uzņēmuma vai brīvu vietu gadījumā blakus uzņēmuma darbinieki; - uzņēmuma darbiniekiem bez maksas <u>Zaudējumi:</u> - vecāki labprātāk izvēlas citus pakalpojumus, kas tiek nodrošināti tuvāk mājām.	Nav informācijas

3.2.2. Ungārija

Politiskais ietvars

Ungārijā bērnu aprūpe ir nošķirta no bērnu agrīnas izglītības un par katru jomu atbildīga ir cita ministrija. Tikko dzimušu līdz apmēram trīs gadus vecu bērnu politika (bērnu aprūpe) ir Veselības, sociālo un ģimenes lietu ministrijas kompetencē, bet tās īstenošana ir pašvaldību ziņā. Vietējām pašvaldībām ir ar likumu noteikti pienākumi nodrošināt bērnu aprūpi no sešu mēnešu vecuma tiem bērniem un ģimenēm, kurām tā ir nepieciešama. Atsevišķos gadījumos tās var pakalpojuma sniegšanu nodot privātiem uzņēmumiem, taču šī nav izplatīta prakse.¹³⁹

Izglītības ministrija ir atbildīga par bērnu vecumā no trīs līdz septiņiem gadiem agrīnu izglītību un aprūpi, kas atbilst valsts nodrošinātās izglītības pirmajam posmam (bērnudārzs). Izglītības ministrijas kompetencē ir arī agrīnās izglītības un aprūpes politikas un normatīvā ietvara izstrāde, bet vietējais līmenis – valsts aģentūras un pašvaldības ir atbildīgas par bērnudārzu darbību. Pašiem bērnudārziem arī ir piešķirta diezgan liela lēmumu pieņemšanas vara un iespējas izpildīt vecāku vēlmes, piemēram, izvēloties vienu no vairākām apstiprinātām mācību programmām.¹⁴⁰

Formāli arī apgabalu valdības ir iesaistītas pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu regulēšanā, jo tās izstrādā plānus izglītības iestāžu uzturēšanai, attīstībai un administrēšanai, taču reāli to ietekme ir neliela, jo katrai pašvaldībai, kas uztur izglītības iestādi, jāizstrādā savs rīcības plāns izglītības un aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai. Līdz ar to apgabalu plāniem ir tikai rekomendējošs raksturs, kaut gan dažos gadījumos apgabalu valdības var piešķirt pašvaldībām finansējumu pakalpojumu attīstībai, izvirzot prasību ņemt vērā viņu izstrādātos plānus.¹⁴¹

Ungārijā vecāku atbalstam bērna piedzimšanas gadījumā izveidoti divi dažādi pabalstu modeļi – universālais bērnu aprūpes pabalsts (GYES) sievietēm, kas nav nodarbinātas un nesaņem bezdarbnieku pabalstu, un pabalsts strādājošajām sievietēm (GYED). Papildus šiem pabalstiem noteiktos gadījumos un atkarībā no bērnu skaita un vecuma vecāki var saņemt vēl citus bērnu pabalstus.¹⁴²

Universālo bērnu aprūpes pabalstu, kas ir minimālās vecuma pensijas apmērā (104,14 EUR mēnesī), jaunās māmiņas var saņemt divarpus gadus. Savukārt strādājošās sievietes saņem grūtniecības – dzemdību pabalstu, ko izmaksā 24 nedēļas (t.sk. 4 nedēļas pirms dzemdībām) 70% apmērā no iepriekšējā gadā saņemtās vidējās algas, un bērnu kopšanas pabalstu nākamās 53 nedēļas, kas arī ir 70% apmērā no algas, bet nepārsniedzot 70% no divām oficiālajām minimālajām algām (352,97 EUR). Pēc tam jaunajām māmiņām tiek dota iespēja vēl gadu nestrādāt un saņemt universālo pabalstu.¹⁴³

Tas nozīmē, ka strādājošajām sievietēm Ungārijā ir garantēts bērnu kopšanas atvaļinājums (t.sk. maternitātes atvaļinājums) trīs gadu garumā. Tas ir ļoti svarīgi, jo, kā redzams Tabulā 2., par spīti tam, ka strādājošajiem vecākiem ir tiesības saņemt bērnu aprūpes pakalpojumus, bērnam sasniedzot sešu mēnešu vecumu, praktiski līdz trīs gadu vecumam tie ir pieejami ļoti nelielam skaitam bērnu.¹⁴⁴ Līdz ar to 2004. gadā par apmēram 62% bērnu vecumā no 0-3 gadiem rūpējās paši vecāki.

¹³⁹ OECD (2004) *Early Childhood Education and Care Policy. Country Note for Hungary*. p.12, 13, 17

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/51/20/34425201.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴⁰ Eurydice (2003) *Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Hungary*. p.14

¹⁴¹ Turpat, p.27

¹⁴² OECD (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.344

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴³ OECD (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.344

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴⁴ Turpat.

Savukārt ap 30% bērnu pieskatīja citi ģimenes locekļi, aukles vai tie izmantoja nelielo pakalpojumu klāstu, ko piedāvāja pašvaldības vai citi pakalpojumu sniedzēji.¹⁴⁵

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

Ja, sasniedzot trīs gadu vecumu, bērns nav pilnībā gatavs uzsākt gaitas bērnudārzā, viņš/viņa turpina saņemt bērnu aprūpi līdz tā gada septembrim, kad tas sasniedzis četru gadu vecumu un kad notiek bērnu uzņemšana bērnudārzos. Obligātā sākumskolas izglītība Ungārijā ir no sešu gadu vecuma, taču visiem piecgadīgajiem bērniem jāapmeklē bērnudārzs ne mazāk kā četras stundas dienā, lai izietu apmācību kursu un iegūtu bērnudārza sertifikātu, kas apliecina bērna gatavību uzsākt mācības skolā. Tā kā sešu gadu vecums jāsasniedz pirms tā gada 1. jūnija, kad bērns uzsāk skolas gaitas, daži bērni sešu gadu vecumā vēl apmeklē bērnudārzus.¹⁴⁶

Bērnu aprūpes centru un bērnudārzu finansējumu veido valsts un pašvaldības līdzekļi, kā arī vecāku maksājumi (sīkāku sadalījumu skat. 10. tabulā). Pakalpojumu nodrošinājums ir lielā mērā atkarīgs no attiecīgās pašvaldības lieluma un ekonomiskās situācijas, līdz ar to daudzām mazām pašvaldībām nav nepieciešamie finanšu līdzekļi bērnu aprūpes centru un bērnudārzu uzturēšanai. Šādas pašvaldības galvenokārt atrodas laukos un tajās dzīvo mazāk par 2000 iedzīvotājiem.¹⁴⁷

¹⁴⁵ OECD (2004) *Early Childhood Education and Care Policy. Country Note for Hungary*. p.30 Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/51/20/34425201.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

Benefits Related to Children. Pregnancy and young mother's benefit. Child-care benefit.

Pieejams: http://www.magvarorszag.hu/english/keyevents/a_alpolg/a_egeszseg/a_gyertam20060213 (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴⁶ Eurydice (2003) *Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Hungary*. p.14

¹⁴⁷ Turpat, p.28, 33

Tabula 10.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Ungārijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Bērnu aprūpes centri	0-3	~6 bērni grupiņā 2 grupiņas (10-12 bērni) vienā telpā	Pašvaldība ir gan dibinātājs, gan galvenais finansētājs (55-65% no izmaksām). Papildus pašvaldību finansējumam 25-30% izmaksu sedz valsts budžeta līdzekļi un 10-15% nodrošina vecāku maksājumi par ēdināšanu. Bērniem no ģimenēm ar zemiem ienākumiem ēdināšana ir bez maksas.	Darbību regulē pašvaldība, kas izdod licenci centra darbībai. Dažādas valsts, apgabalu un pašvaldības institūcijas regulāri uzrauga centra darbu un atbilstību noteiktajām prasībām. Par konkrētām prasībām trūkst informācijas.
Bērnudārzi	3-7	Ieteicams ne vairāk par 25 bērniem grupiņā	Vairumā gadījumu pašvaldība ir dibinātājs, taču ir daži bērnudārzi, kurus izveidojušas baznīcas, privāti fondi vai indivīdi, centrālā valdība u.c. Finansējums: valsts (50-60% no kopējām izmaksām), pašvaldības (37-38% no kopējām izmaksām) un vecāku maksas par ēdināšanu (izņemot vecākus ar zemiem ienākumiem). Papildus tam paši bērnudārzi ar dažādiem līdzekļiem var piesaistīt finansējumu. Ja bērnudārzu izveidojuši privāti fondi vai baznīcas, tām arī ir tiesības saņemt valsts finansējumu, kā arī tās var noteikt lielāku maksājumu daļu, ko sedz vecāki.	Kvalitātes un darbības standartus nosaka dažādas valsts institūcijas, bet bērnudārzu darbību un atbilstību prasībām uzrauga un regulē apgabala vai pašvaldības iestādes. Tāpat arī pašiem bērnudārziem jāraksta atskaites un savas darbības vērtējums. Par konkrētām prasībām trūkst informācijas.
Uzņēmumu dibināti bērnu aprūpes centri	0-3	Nav informācijas	Dibina uzņēmumi, bet par finansējumu nav datu.	Nav informācijas
Citu pakalpojumu sniedzēju dibināti bērnu aprūpes centri	0-3		Dibina citi pakalpojumu sniedzēji (t.sk. citas ministrijas), bet par finansējumu nav datu.	
Ģimenes dienas aprūpes centri	0-3	5 bērni vienā centrā	Gadījumos, kad šos centrus uztur pašvaldības, ir iespējas saņemt grantus no centrālās valdības.	Pašvaldība izsniedz licenci. Par konkrētām prasībām trūkst informācijas.

Tabula 10.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Ungārijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojuma izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Bērnu aprūpes centri	Pēc 2000. gada datiem Ungārijā bija 532 bērnu aprūpes centri, kas nodrošināja 24 965 vietas, no kurām reģistrētie bērni aizpildīja 104,8% vietu, bet bērni, kas reāli apmeklēja – 76,4%. Kopumā bērnu aprūpes sistēma aptver tikai 8-9% bērnu vecumā līdz 3 gadiem.	<u>Zaudējumi:</u> - mazs pakalpojumu nodrošinājums, uz vietām centros izveidojušās rindas. Bērni, kas gaida rindā vairāk par gadu (līdz 18 mēnešiem), sastāda 1/3 no uzņemtajiem bērniem. <u>Ieguvumi:</u> - pakalpojums izmaksu ziņā ir vecākiem pieejams, jo vecāki sedz tikai ēdināšanas izmaksas - tā kā pakalpojuma darba laiks ir pielāgots vecāku vajadzībām, ir viegli savienot darbu ar ģimenes dzīvi - centru darbību un atbilstību noteiktajām normām regulāri pārbauda dažādas valsts, apgabalu un pašvaldību institūcijas	8-10 stundas dienā (konkrētu darba laiku nosaka pašvaldība, bet tas parasti ir pielāgots vecāku vajadzībām)
Bērnudārzi	Pēc 2000. gada datiem Ungārijā bija 4643 bērnudārzi, kas nodrošināja 366 245 vietas 365 704 bērniem. Kopumā bērnudārzu sistēma aptver ap 90% bērnu vecumā no 3-6 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - iespēja savienot darbu uz ģimenes dzīvi, jo nereti darba laiks ir pielāgots vecāku vajadzībām - pakalpojums izmaksu ziņā ir vecākiem pieejams, jo vecāki sedz tikai ēdināšanas izmaksas - to vecāku bērniem, kuriem ir zemi ienākumi, valsts (pašvaldība) sedz arī ēdināšanas izmaksas - bērnudārzu darbību un atbilstību prasībām regulāri uzrauga un regulē apgabala vai pašvaldības iestādes	10 stundas dienā (konkrētu darba laiku nosaka pašvaldība, bet tas parasti ir pielāgots vecāku vajadzībām)

		<u>Zaudējumi:</u> Šim pakalpojumam no vecāku perspektīvas būtisku zaudējumu nav.	
Uzņēmumu dibināti bērnu aprūpes centri	Kopumā 2000. gadā darbojās 11 uzņēmumu dibināti bērnu aprūpes centri. Kopā ar citu pakalpojumu sniedzēju dibinātiem centriem tie nodrošināja vietas 800 bērniem.	<u>Zaudējumi:</u> - pakalpojumu var saņemt ļoti ierobežots skaits bērnu.	Nav informācijas
Citu pakalpojumu sniedzēju dibināti bērnu aprūpes centri	Kopumā 2000. gadā darbojās 15 šādi centri. Kopā ar citu pakalpojumu sniedzēju dibinātiem centriem tie nodrošināja vietas 800 bērniem.	Citus ieguvumus un zaudējumu nav iespējams konstatēt, jo par šo pakalpojumu, īpaši tā finansēšanas kārtību, darba laiku un uzraudzības kārtību, nav pieejama informācija.	
Ģimenes dienas aprūpes centri	2002. gadā darbojās apmēram 38 ģimenes dienas aprūpes centri, taču oficiāli šādi dati netiek vākti, tādēļ šis skaitlis precīzi neatspoguļo situāciju.		

3.2.3. Lielbritānija (Anglija)

Politiskais ietvars

Pirmsskolas bērnu izglītības un aprūpes politika Anglijā ir nacionālās un pašvaldību pārvaldes atbildība. Lai nodrošinātu labāku pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas plānošanu, kā arī pārvarētu bērnu aprūpes un izglītības nošķirumu, centralizēti par to atbildīga ir viena institūcija – „Drošā sākuma struktūrvienība” (the Sure Start Unit), kas realizē valdības programmu „Drošs sākums” (turpmāk – Programma). Programmas mērķis ir nodrošināt katram bērnam iespēju izmantot pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus, kā arī integrēt vienkopus bērnu aprūpi, izglītību, veselību un ģimenes atbalstu. Šo Programmu pārvalda gan Izglītības un prasmju departaments (the Department for Education and Skills), gan Darba un pensiju departaments (the Department of Work and Pension).¹⁴⁸ Tomēr praksē par bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu plānošanu, izveidi un sniegšanu, ievērojot Programmas principus, ir atbildīgas pašvaldības. Pašvaldību atbildība ir nodrošināt šo pakalpojumu sniegšanu tādā veidā, kas ir vispiemērotākais katras pašvaldības apstākļiem.¹⁴⁹

Šobrīd pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes politikas plānošanas pamats ir 2004. gadā izstrādātā bērnu aprūpes stratēģija „Vecāku izvēles iespēja, labākais sākums bērniem” desmit gadiem. Stratēģijas mērķis ir palielināt bērnu aprūpes pakalpojumu izmantojamību tajās ģimenēs, kurās ir zemi ienākumi, kā arī veicināt vecāku iespējas darba tirgū, tādējādi palielinot bērnu iespēju izkļūt no nabadzības.¹⁵⁰ Stratēģija paredz, ka vecākiem, izmantojot pagarinātu bērnu kopšanas atvaļinājumu un atvieglotu pieeju bērnu aprūpes pakalpojumiem (gan pakalpojuma izmaksas, gan atrašanās vietas ziņā), kas pieejami bērniem līdz pat 14 gadu vecumam, ir lielākas iespējas saskaņot darba pienākumus ar ģimenes dzīvi. Īpaša uzmanība jaunā regulējuma ietvaros tiek pievērsta arī pakalpojumu kvalitātei un pakalpojuma jomā strādājošo darbinieku profesionalitātei.¹⁵¹ Tāpat stratēģija nosaka, ka bērnu izglītības un aprūpes politika Anglijā ir cieši saistīta ar nodarbinātības politiku, tāpēc līdzās Bērnu aprūpes likumam (2006), kas stājās spēkā 2008. gadā, bērnu izglītības un aprūpes jomu valstī reglamentē arī Darba un ģimenes likums (2006).

Saskaņā ar jauno Darba un ģimenes likumu (2006) Anglijā tika pagarināts maternitātes atvaļinājums. Iepriekšējo 26 nedēļu vietā, šobrīd māmiņām tiek apmaksāts 39 nedēļu garš maternitātes atvaļinājums. Pirmās sešas nedēļas maternitātes atvaļinājums tiek apmaksāts 90% no māmiņas vidējiem ienākumiem. Nākamās 33 nedēļas māmiņa saņem fiksētu maternitātes atvaļinājuma maksājumu – £117.18 (121,09 EUR) nedēļā. Pēc maternitātes atvaļinājuma ir iespēja izmantot 26 nedēļas garu neapmaksātu bērna kopšanas atvaļinājumu.¹⁵² Arī bērna tēvam ir iespēja saņemt divu nedēļu apmaksātu paternitātes atvaļinājumu 56 dienu laikā pēc bērna piedzimšanas. Tāpat abi vecāki, kuri ir bijuši nodarbināti vismaz vienu gadu, var saņemt 13 nedēļu apmaksātu atvaļinājumu līdz bērns sasniedz piecu gadu vecumu.¹⁵³

Ģimene saņem arī bērnu pabalstu, par pirmo bērnu tas ir £18,8 (19,43 EUR) nedēļā, bet par katru nākamo £12,55 (12,95 EUR). Savukārt ģimenēm ar zemiem ienākumiem ir iespēja saņemt atbalstu bērnu aprūpes pakalpojumu apmaksai.¹⁵⁴

¹⁴⁸ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.416

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁴⁹ Childcare Act, 2006, Part 1, 9. Pieejams: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/en/ukpgaen_20060021_en_1 (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵⁰ National Centre for Social Research (2008) *Childcare and Early Years Survey 2007*.

Pieejams: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR723.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵¹ Sure Start Programme. Pieejams: <http://www.surestart.gov.uk/aboutsurestart/about/strategy/> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵² Department for Work and Pension. *Statutory Maternity Pay*.

Pieejams: http://www.dwp.gov.uk/advisers/ni17a/smp/smp_11.asp (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵³ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.417

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵⁴ Citizens Advice Bureau. *Benefits for Families and Children*.

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

Vienotai pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai ir izstrādāts īpašs politikas ietvars „Pakalpojumu bērniem agrīnā vecumā ietvars” (the Early Years Foundation Stage), kas regulē visu bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu kvalitāti un atbilstību drošības standartiem. No 2008. gada septembra visiem pakalpojumu piedāvātājiem obligāti ir jāievēro prasības, ko paredz šis ietvars.¹⁵⁵ „Pakalpojumu bērniem agrīnā vecumā ietvars ” paredz arī to, kādai ir jābūt mācību programmai (curriculum) bērniem pirmsskolas vecumā, ko pakalpojuma sniedzējs nodrošina, ņemot vērā katra bērna attīstības gaitu. Ievērojot šī ietvara prasības mācību programma tiek organizēta saskaņā ar sešām bērna attīstības un mācīšanās jomām: (1) personības, sociālā un bērna emocionālā attīstība, (2) saskarsme, valoda un lasītprasme, (3) problēmu risināšana, skaitīšanas prasme un spriešanas spējas, (4) zināšanas un pasaules izpratne, (5) bērna fiziskā attīstība un (6) radošā attīstība.

Bērniem līdz sākumskolas vecumam ir pieejami vairāki privāti un publiski bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumi – dārziņi (day nurseries), spēļu grupas, pirmsskolas (nursery schools), pirmsskolas klases skolās, reģistrēta bērnu aprūpētāja, kā arī Droša sākuma bērnu aprūpes centri. Šo pakalpojumu izmantošanai vecāki var saņemt valsts finansiālu atbalstu, kura apmērs tiek noteikts ņemot vērā vecāku ienākumus.¹⁵⁶ Katram trīs un četrus gadus vecam bērnam ir tiesības 12,5 stundas nedēļā jeb 38 nedēļas gadā par brīvu izmantot pirmsskolas vecuma bērna izglītības un aprūpes pakalpojumus. Ja pakalpojums tiek izmantots vairāk kā 12,5 stundas nedēļā, par to maksā vecāki.¹⁵⁷ Sākumskola Anglijā visiem bērniem ir obligāti jāapmeklē no piecu gadu vecuma.

Jāatzīst, ka šobrīd tikai 57% vecāki izmanto reģistrētus pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumus.¹⁵⁸

Pieejams: http://www.adviceguide.org.uk/index/life/benefits/benefits_for_families_and_children.htm

¹⁵⁵ The Early Years Foundation Stage official site. <http://www.standards.dfes.gov.uk/eyfs/> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵⁶ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*, p.417

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵⁷ Free early learning for three and four year olds.

Pieejams: http://www.direct.gov.uk/en/Parents/Preschooldevelopmentandlearning/NurseriesPlaygroupsReceptionClasses/DG_10016103 (skatīts 15.12.2008.)

¹⁵⁸ National Centre for Social Research (2006) *Childcare and Early Years Provision: A Study of Parents' Use, Views and Experiences*. Pieejams: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR723.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

Tabula 11.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Lielbritānijā (Anglijā)

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Reģistrēta bērnu aprūpētāja	0-8	Bērnu aprūpētāja vienlaikus var pieskatīt ne vairāk kā sešus bērnus vecumā līdz 8 gadiem.	Pašnodarbināta persona, kuras pakalpojums ir reģistrēts bērnu aprūpes inspekcijā Ofsted. 100% apmērā pakalpojuma izmaksas sedz vecāki, vidēji 3,10 – 6,2 EUR stundā. Reģistrētai bērnu aprūpētājai ir iespēja saņemt atbalstu no valsts bērnu aprūpes infrastruktūras nodrošināšanai un uzturēšanai, kā arī savas kvalifikācijas celšanai.	<u>Bērnu aprūpētājas kvalifikācija:</u> Lai kļūtu par bērnu aprūpētāju personai obligāti ir jāiziet pediatrijas pirmās palīdzības kurss (pirms reģistrēšanās) un ievadkurss bērnu aprūpē (sešu mēnešu laikā kopš reģistrēšanās). Aprūpētāja papildus var būt kvalificējusies bērnu aprūpē tādās profesionālajās programmās kā Bērnu aprūpe un izglītība un trešā līmeņa profesionālā kvalifikācija. <u>Drošība:</u> Lai bērnu aprūpētāja varētu reģistrēties, tiek pārbaudīta viņas atsauksmes, izglītība, kriminālā pagātne un veselība, kā arī inspekcija pārbauda vai aprūpētājas māja ir droša un atbilstoša prasībām, kas nodrošina labu vidi bērniem. Pēc reģistrēšanās bērnu aprūpes inspekcija bērnu aprūpētāju pārbauda katru pirmo līdz trešo gadu, lai pārliecinātos, ka aprūpētāja turpina nodrošināt drošu un derīgu pakalpojumu. <u>Bērnu proporcija pēc vecuma:</u> No 6 bērniem ne vairāk kā 3 var būt jaunāki par 5 gadiem. Savukārt starp tiem, kas jaunāki par 5 gadiem, ne vairāk kā viens var būt vecumā līdz 1 gadam. <u>Dārziņa telpa un bērns:</u> Katram bērnam vecumā līdz diviem gadiem ir jānodrošina 3,5 m² liela telpa, bērniem 2 gadu vecumā 2,5 m² liela telpa, savukārt bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadiem 2,3 m².

Tabula 11.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Lielbritānijā (Anglijā)

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Bērnudārzi: - Privātie (73% no visiem bērnudārziem) - Kopienas bērnudārzi (15% no visiem bērnudārziem) - Uzņēmumu dibinātie bērnudārzi - Pašvaldību bērnudārzi (12% no visiem bērnudārziem)	6 nedēļas līdz 5 gadi (ir dārziņi, kas pieskata bērnus vecumā līdz 8 gadiem)	Bērnu skaits grupā nedrīkst pārsniegt 26 bērnus.	Vidējā cena par pilnu dienu bērnu dārzā bērniem vecumā līdz 2 gadiem ir 157 EUR nedēļā (Londonas centrā 211 EUR nedēļā). Atkarībā no ģimenes ienākumiem ir valsts atbalsts par bērnu dārza izmaksām. 3-4 gadus veciem bērniem 12,5 stundas nedēļā apmaksā valsts. <u>Kopienas dārziņi</u> visbiežāk ir bezpeļņas, atrodas vietējās pašvaldības teritorijā un ir vecāku kooperatīvu veidots. Visbiežāk pašvaldību dibinātie dārziņi ir par brīvu vai arī ir jāmaksā tikai par pusdienām	<u>Bērnu grupiņā un skolotāju attiecība:</u> Bērniem vecumā līdz 3 gadiem 1 skolotājs uz 3 bērniem. Ja grupiņā ir vairāki zīdaiņi, tad prasība var būt 1 skolotājs uz 2 bērniem. Ja bērni ir divus gadus veci, tad 1 skolotājs uz 4 bērniem. Ja bērni ir vecumā no 3 līdz 7 gadiem, tad viens skolotājs uz 8 bērniem. <u>Darbinieku izglītība:</u> Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem, ir jābūt vismaz 2. profesionālās kvalifikācijas līmenim bērnu aprūpes jomā. <u>Dārziņa telpa un bērns:</u> Katram bērnam vecumā līdz diviem gadiem ir jānodrošina 3,5 m² liela telpa, bērniem 2 gadu vecumā 2,5 m² liela telpa, savukārt bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadiem 2,3 m². <u>Labierīcības:</u> Uz desmit bērniem ir nepieciešama vismaz viena izlietne un tualetes pods.
Pirmsskolas: - Valsts dibinātās - Kopienas dibinātās - Privātās	Parasti 3-5	20 -26 bērni grupā.	Dibina vietējā pašvaldība. Visas izmaksas pilnībā sedz pašvaldība. Neatkarīgi dibināta un bezpeļņas organizācija. Parasti dibinātāji ir vecāki. Izmaksas sedz bērnu vecāki (3,62 EUR stundā). Tomēr bērni var saņemt daļu dārziņā pavadīto laiku bez maksas (3 un 4 gadus veciem bērniem 12,5 stundas nedēļā apmaksā valsts) Privāti dibinātāji, izmaksas pilnībā sedz vecāki. Parasti 1033 EUR semestrī. Tomēr bērni daļu laika pirmsskolā var pavadīt bezmaksas (3-4 gadus veciem bērniem 12,5 stundas nedēļā apmaksā valsts)	Uz katru grupiņu ir viens kvalificēts skolotājs un viena auklīte vai asistente. Izglītības iestādei ir jābūt reģistrētai bērnu aprūpes inspekcijā un katru gadu tā ir pakļauta inspekcijas pārbaudēm.

Tabula 11.3. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Lielbritānijā (Anglijā)

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Valsts klases bērniem pirmskolas vecumā			Pirmskolas bērnu klase pašvaldības dibinātā sākumskolā. Bezmaksas.	
Privātās klases bērniem pirmskolas vecumā			Pirmskolas bērnu klasīte privātajā skolā, maksas pakalpojums (1033 EUR semestrī). Tomēr bērns var saņemt daļēji apmaksātu vietu klasītē (3 un 4 gadus veciem bērniem 12,5 stundas nedēļā apmaksā valsts.)	
Pirmskolas spēļu grupas	2-4 (var būt arī jaunāki)	Nevar būt vairāk par 26 bērniem.	Bezpeļņas organizācija. Visbiežāk dibina vecāku vadības komiteja. Tomēr bērni var saņemt daļu dārziņā pavadīto laiku bez maksas (3 un 4 gadus veciem bērniem 12,5 stundas nedēļā apmaksā valsts) Vidēji samaksa ir 3,62 EUR par trīs stundu sesiju.	Izglītības iestāde ir reģistrēta bērnu aprūpes inspekcijā un inspektori uz skolas pārbaudi ierodas katru gadu. <u>Darbinieku kvalifikācija:</u> 50% darbinieku ir jābūt apmācītiem aprūpētājiem un kvalificētiem skolotājiem (2. līmeņa profesionālā izglītība). <u>Bērnu grupiņā un skolotāju attiecība:</u> Ir jābūt sekojošai skolotāju bērnu attiecībai: viens skolotājs uz trim bērniem vecumā līdz 2 gadi; četri divus gadus veci bērni un viens skolotājs; astoņi bērni vecumā no trīs līdz septiņiem gadiem un viens skolotājs. <u>Dārziņa telpa un bērns:</u> Katram bērnam vecumā līdz diviem gadiem ir jānodrošina 3,5 m² liela telpa, bērniem 2 gadu vecumā 2,5 m² liela telpa, savukārt bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadiem 2,3 m²

Tabula 11.4. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Lielbritānijā (Anglijā)

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Reģistrēta bērnu aprūpētāja	Pakalpojumu izmanto 7% vecāki.	<u>Ieguvumi:</u> - elastīgs darba laiks; - aprūpētāja var dzīvo tuvu ģimenes dzīvesvietai; - var piekrist izņemt bērnu no skolas vai bērnudārza; - bērns saņems īpašu aprūpi, jo grupā ir mazs bērnu skaits; - bērns ir mājas atmosfērā; - samaksa par pakalpojumu saistīta ar pakalpojumu izmantošanas intensitāti. <u>Zaudējumi:</u> - ne vienmēr elastīgs darba laiks, jo aprūpētājas savu dienas grafiku var organizēt saskaņā ar savu dienas rutīnu; - var nepieņemt pieskatīt bērnu, ja viņš ir saslimis.	Elastīgs darba laiks
Bērnudārzi: - Privātie - Kopienas bērnudārzi - Uzņēmumu dibinātie bērnudārzi - Pašvaldību bērnudārzi	Pakalpojumu izmanto 12% vecāki.	<u>Ieguvumi:</u> - bērnudārzi ir reģistrēti un tiek regulāri inspicēti; - infrastruktūra veidota tā, lai nodrošinātu bērnu drošību, aprūpi un izglītību; - darba laiks saskaņots ar vecāku darba un studiju laiku; - bērnus aprūpē profesionālas audzinātājas; - tie realizēta bērnam pielāgota strukturēta apmācību programma; - bērnam ir iespēja rotaļāties ar sava vecuma bērniem. <u>Zaudējumi:</u> - bērns tiek reģistrēts pie konkrētas audzinātājas, taču praksē notiek pedagogu rotācija un bērnu var aprūpēt vairākas audzinātājas; - darba laiks var nebūt pietiekoši elastīgs; - bērnudārzam var būt augstas izmaksas; - atsevišķos bērnudārzos var būt garas rindas (īpaši pašvaldības bērnudārzos); - ne vienmēr tuvu dzīvesvietai; - bērnudārzs nenodrošina slimu bērnu aprūpi	Parasti atvērti no 8.00 – 19.00. Vecāki var atstāt tur savus bērnus tikai uz pusi dienas. Strādā visu gadu

Tabula 11.5. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Lielbritānijā (Anglijā)

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Pirmsskolas: - Valsts dibinātās - Kopienas dibinātās - Privātās	Pakalpojumu izmanto 6% vecāki.	<u>Ieguvumi:</u> - pirmsskolas ir reģistrēta un to regulāri pārbauda inspekcija; - bērnus apmāca kvalificēts skolotājs. - mācības notiek, ievērojot strukturētu apmācības programmu; - bērns var turpināt mācības tajā pašā izglītības iestādē, arī sākumskolā. <u>Zaudējumi:</u> - iespējams, ka rodas nepieciešamība papildus izmantot citus bērnu aprūpes pakalpojumus, jo skolas neaprūpē saslimušos bērnus; - atsevišķos gadījumos bērns var apmeklēt tikai sava mikrorajona skolu; - atsevišķi pakalpojumi var būt par maksu.	9.00 – 15.30
Valsts klases bērniem pirmsskolas vecumā	Pakalpojumu izmanto 20% vecāki.		
Privātās klases bērniem pirmsskolas vecumā			
Pirmsskolas spēļu grupas	Pakalpojumu izmanto 11% vecāki.	<u>Ieguvumi:</u> - regulāras inspekcijas pārbaudes; - profesionāli darbinieki un atbilstošas kvalifikācijas skolotāji; - pakalpojumu var izmantot tad, kad ir vēlēšanās to darīt; - bērnam ir pieejama pirmsskolas izglītība; - var nodrošināt pilnas dienas aprūpi; - iespējama vecāku līdzdalība spēļu grupā. <u>Zaudējumi:</u> - var rasties nepieciešamība papildus izmantot citus bērnu aprūpes pakalpojumus; - pirmsskolas spēļu grupas telpas var tikt izmantotas arī citiem nolūkiem.	Parasti viena apmeklējuma reize ir 2,5 – 4 stundas gara. Tomēr aizvien vairāk pakalpojuma nodrošinātāji piedāvā pilnu dienu un pusdienu.

3.2.4. Nīderlande

Politikas ietvars

Nīderlandē pirmsskolas izglītības politika ir nošķirta no bērnu aprūpes politikas. Bērniem vecumā līdz četriem gadiem nepastāv formālas izglītības prasības. Saskaņā ar Obligātās izglītības likumu (1969) sākumskolas¹⁵⁹ izglītība bērniem ir obligāta no piecu gadu vecuma, tomēr valsts nodrošina iespēju sākumskolas izglītību uzsākt jau četru gadu vecumā.¹⁶⁰ Kaut arī pirmie divi gadi sākumskolā (bērna vecums 4-5 gadi) saturiski vairāk atbilst pirmsskolas izglītības standartam, bērni gan mācību satura, gan metodikas ziņā jau tiek iepazīstināti ar sākumskolas izglītības mācību procesa organizāciju. Gan bērnu aprūpes politika, gan izglītības politika no 2007. gada ir Izglītības, Kultūras un Zinātnes ministrijas pakļautībā (līdz tam par pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes politiku bija atbildīga Veselības, Labklājības un Sporta ministrija, kā arī Sociālo lietu un Nodarbinātības ministrija).¹⁶¹

Izglītības sistēma Nīderlandē ir decentralizēta, liela autonomija tiek piešķirta skolām. Nacionālā līmenī tiek noteikts izglītības kvalitātes standarts, savukārt skolas pašas formulē mērķus, kas saistīti ar izglītības kvalitātes standartu sasniegšanu un inovācijām. Arī budžeta izlietojuma sadalījums ir skolas atbildība. Skolām ir tiesības organizēt izglītību saskaņā ar pieprasījumu (tailor-made education). Šāda sistēma darbojas saskaņā ar Līdzdalības Skolas Lēmumu pieņemšanā likumu (the Participation in School Decision Making Act), kas stājās spēkā ar 2007. gada 1. janvāri.

Savukārt bērnu aprūpes politika valstī ir visu pārvaldes līmeņu – nacionālā, provinces, pašvaldības – atbildība. Valdība ir atbildīga par tiem uzdevumiem, kas visefektīvāk ir izpildāmi nacionālā līmenī – normatīvo aktu sagatavošana, politikas ietvaru izstrāde, nacionālā standarta noteikšana, inovāciju veicināšana un valsts līmeņa monitorings un kvalitātes novērtēšana. Reģionālā un vietējā līmeņa pārvaldes institūciju atbildība ir lēmumu pieņemšana un bērnu politikas īstenošana sadarbībā ar darba devēju, vecāku un jauniešu organizācijām, arodbiedrībām un citām organizācijām, kā arī bērnu aprūpes pakalpojumu pieprasījuma tirgū izvērtēšana.¹⁶² Šobrīd aptuveni 90% pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumi tiek organizēti pašvaldību līmenī.¹⁶³

Pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes politika Nīderlandē ir cieši saistīta ar nodarbinātības politiku. Lai veicinātu sieviešu nodarbinātību darba tirgū, 2005. gadā Sociālo Lietu un Nodarbinātības ministrijas pakļautībā tika izstrādāts Bērnu aprūpes likums, kas paredzēja paplašināt un atvieglot piekļuvi bērnu aprūpes pakalpojumiem, kā arī palielināt konkurenci starp bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvātājiem tirgū, tādējādi samazinot šo pakalpojumu izmaksas. Šis likums nosaka finansēšanas kārtību un kvalitātes prasības tādiem bērnu aprūpes pakalpojumiem kā dārziņi (crèches or day nurseries), reģistrēta bērnu aprūpētāja (host parent care or childminder), ārpus skolas aprūpe (out of school care). Saskaņā ar šo likumu, pakalpojumu izmaksas integrēti sedz par valsts budžeta (nodokļu kredīta daļa), uzņēmumu un vecāku līdzekļiem.¹⁶⁴ Pastāv arī pakalpojumu veidi, kas vienlaikus darbojas arī cita tiesiskā regulējuma ietvaros. Piemēram, bērnu rotaļu grupas visbiežāk tiek dibinātas kā nevalstiskas organizācijas. Neskatoties uz to, visiem pakalpojumu sniedzējiem ir jāievēro bērnu aprūpes kvalitātes un drošības prasības.

¹⁵⁹ Kaut arī pirmie divi gadi sākumskolā saturiski vairāk atbilst pirmsskolas izglītības standartam, bērni gan mācību satura, gan metodikas ziņā jau tiek iepazīstināti ar sākumskolas izglītības mācību procesa organizāciju.

¹⁶⁰ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.386

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶¹ Eurydice (2007) *The Education System in the Netherlands*. p.29.

Pieejams: http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/NL_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶² OECD (2001) *Early Childhood Education and Care Policy in the Netherlands. Country Note*.

Pieejams: www.oecd.org/dataoecd/24/5/1956389.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶³ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.387

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶⁴ Turpat, p.386

Ņemot vērā Nīderlandes nodarbinātības politikas prasību veicināt sieviešu nodarbinātību darba tirgū, salīdzinoši vājš atbalsts tiek sniegts vecākiem bērna agrīnajā vecumā. Saskaņā ar Darba un Aprūpes likumu (2001) valsts vecākiem apmaksā 100% apmērā no algas 16 nedēļas jeb 4 mēnešus garu maternitātes atvaļinājums, savukārt pēc maternitātes atvaļinājuma vecāki var izmantot neapmaksātu daļēju bērna kopšanas atvaļinājumu. Tas ir sešus mēnešu garš un vienlaikus vecākam ir jābūt nodarbinātam vismaz 20 stundas nedēļā.¹⁶⁵ Tāpat vecākiem reizi ceturksnī ir iespējams saņemt bērnu pabalstu – bērniem vecumā līdz 6 gadiem 190,19 EUR ceturksnī, bērniem no 6 līdz 12 gadiem 230, 95 EUR ceturksnī, bērniem, kas vecāki par 12 gadiem, 270,7 EUR ceturksnī.¹⁶⁶

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

Lai stimulētu vecāku ātru atgriešanos darba tirgū, Nīderlandē ir pieejami ļoti dažādi bērnu aprūpes pakalpojumi, kurus bērni nereti var izmantot jau no pusotra mēneša vecuma: dārziņi (subsīdētie dārziņi, privātie, uzņēmumu dibinātie), rotaļu grupas, reģistrētas bērnu aprūpētājas, bērnu aprūpes centri, kuros bērni var uzturēties pēc sākumskolas apmeklēšanas.

Nacionālā līmenī nav izstrādātas vienotas vadlīnijas pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu saturam, bet šobrīd aizvien pakalpojumu sniedzēju piemēro akreditētās „bērnu attīstību veicinošas programmas” (VVE programmes or development stimulations programmes), kas ir izstrādātas saskaņā ar „Izglītības ietvaru bērniem agrīnā vecumā” (the Dutch Early Childhood Education framework). Tomēr programmas bērnu aprūpes vadlīnijas definē ļoti vispārīgi (piemēram, valodas jomā – sagatavošanās lasīšanai un rakstīšanai, izziņas jomā – lietu kārtošana un grupēšana, darbošanās ar skaitļiem un salīdzināšana), tādējādi aprūpes programmu saturs detalizēti jāizstrādā pakalpojuma sniedzējam. Šīs programmas attiecas arī uz bērniem sākumskolas pirmajās divās līdz trīs klasēs.¹⁶⁷ Šobrīd akreditētas ir aptuveni 20 šādas programmas.

Saskaņā ar Nīderlandes konstitūciju pirmsskolas izglītības iestādes ir tiesīgas pašas definēt izglītības saturu, jo izglītības sistēma neparedz nacionālā līmenī visām sākumskolām vienotu izglītības programmu. Neraugoties uz to Izglītības ministrijai ir iespēja regulēt izglītības saturu, definējot vienotus ar sākumskolas izglītību sasniedzamos mērķus. Kopā ir definēti 58 šādi mērķi un tie attiecas uz bērniem vecumā no 5 līdz 12 gadiem. Tādējādi Nīderlandē bērnu aprūpes un izglītības programmas saturiski var būt dažādas.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Eurydice (2007) *The Education System in the Netherlands*. p.388.

Pieejams: http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/NL_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

Work and Care Act. Pieejams: http://www.ilo.org/public/english/employment/gems/eeo/law/nether/l_wac.htm (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶⁶ The Sociale Verzekeringsbank (2008) *Child Benefit in the Netherlands*.

Pieejams: http://www.svb.nl/Images/9160EZ_1107_tcm47-44607.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶⁷ Broekhof K. (2006) *Preschool education in the Netherlands*. Sardes Educational Services.

Pieejams: <http://www.sardes.eu/simple/download.php?fileId=477> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁶⁸ Turpat

Tabula 12.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Nīderlandē

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Dārziņi (crèches or day nurseries): - Subsidētie bērnudārzi	0-4	Saskaņā ar Bērnu aprūpes likumu (2005): Ja bērni ir jaunāks par 12 mēnešiem, ne vairāk kā 12 bērni grupā. Ja bērni ir vecumā no 1-4 gadiem, ne vairāk kā 16 bērni grupā (no tiem ne vairāk kā 8 drīkst būt vecumā līdz 12 mēnešiem)	Privāts pakalpojuma sniedzējs ar pašvaldību līdzfinansējumu (60% sedz pašvaldība, 40% vecāki). Saskaņā ar Bērnu aprūpes likumu (2005), izvērtējot ģimenes ienākumus, vecāki apmaksā 3,5 – 100% no dārziņa pakalpojumu izmaksām. Pamatā subsidētie pakalpojumi ir paredzēti tiem vecākiem, kuriem nav iespējams sūtīt bērnu uz privāto vai uzņēmuma organizēto bērnudārzu.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstoši augstākajai profesionālajai kvalifikācijai (4 gadu profesionālās augstākās izglītības programma vai 2-3 gadu profesionālā izglītība). Katrs kvalificēts darbinieks drīkst būt atbildīgs par sekojošu bērnu skaitu: - 4 bērni jaunāki par 12 mēnešiem vai - 5 bērni vecumā no 1-2 gadiem vai - 6 bērni vecumā no 2-3 gadiem vai - 8 bērni vecumā no 3-4gadiem. Bērnu aprūpes likums (2005) nosaka:
- Uzņēmumu dibinātie bērnudārzi	0-4		Privāts pakalpojuma sniedzējs: 40% pakalpojuma izmaksas sedz vecāki, 60% pakalpojuma izmaksas sedz uzņēmums Darba devējs ievieš savus bērnu aprūpes pakalpojumus vai pērk (arī izīrē) uzņēmuma vietas citos bērnudārzos.	- pakalpojuma sniedzējam ir jāizstrādā bērnu aprūpes programma, konsultējoties ar vecākiem; - pakalpojuma sniedzējam ir jāizstrādā bērna attīstības plāns, kas skaidro, kā notiek bērnu aprūpe bērnudārzā (izmantotās metodes, kā tiek nodrošināta bērna emocionālā drošība, personības un sociālās attīstības iespējas, iekštelpu un ārtelpu aktivitātes, kādi asistenti ir pieejami profesionālajiem bērnu aprūpētājiem).
- Privātie bērnudārzi	0-4		Privāts uzņēmums. Izmaksas 100% sedz vecāki, tomēr daļa samaksas var tik kompensēta samazinot nodokļu maksājumus.	
Ārpusšķolas bērnu aprūpe	4-12	Kopējais bērnu skaits nevar pārsniegt 26 bērnus.	Lielākoties dibina brīvprātīgās organizācijas, kuru padomēs ir bērnu vecāki. Atsevišķus ārpusšķolas aprūpes centrus ir dibinājušas pašvaldības un veselības centri. Nav precīzas informācijas par finansējumu.	Veselības, drošības un standarti, kuri ir jāievēro pakalpojuma sniedzējam, ir noteikti Bērnu aprūpes likumā (2005). Var tikt noteikti papildus standarti pakalpojumu sniedzējam savstarpēji vienojoties ar vecāku organizāciju. Vecāki ir atbildīgi par veselības un drošības standartu ieviešanas uzraudzību, savukārt pašvaldība regulāri nodrošina veselības un drošības inspekcijas pārbaudes.

Tabula 12.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Nīderlandē

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Reģistrēta bērnu aprūpētāja	6 mēneši – 12	Parasti pieskata ne vairāk kā 3 – 6 bērnus.	Pakalpojumu parasti nodrošina bērnu aprūpes aģentūra – darbojas kā brokeris starp bērnu aprūpētāju un vecāku.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstošai augstākajai profesionālajai kvalifikācijai (4 gadu profesionālās augstākās izglītības programma vai 2-3 gadu profesionālā izglītība).
Rotaļu grupas	2-4	Tā kā nav pakļauts Bērnu aprūpes likumam (2005), to, cik bērni var būt spēļu grupā regulē pašvaldība. Visbiežāk 12 – 15 bērni grupā.	Privāts pakalpojuma sniedzējs, tiek dibināti kā NVO (visbiežāk dibinātājs ir bērnu aprūpes organizācija vai labklājības organizācija). 80% apmērā finansējums no vietējās pašvaldības. Samaksa par pakalpojumu ģimenei tiek noteikta, ņemot vērā vecāku ienākumus. Speciāls piedāvājums bērniem no riska grupām.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstošai augstākajai profesionālajai kvalifikācijai (4 gadu profesionālās augstākās izglītības programma vai 2-3 gadu profesionālā izglītība). Pakalpojuma mērķis ir stimulēt bērna sociālo un emocionālo attīstību.
Pirmsskolas izglītība (integrēta sākumskolas izglītībā)	4-12	Nav informācijas.	70% skolu ir privātas, tomēr finansējumu 100% apmērā saņem no valsts.	Skolotājiem ir jābūt kvalifikācijai, kas iegūt sākumskolas skolotāju apmācības koledžā. Tās apmāca skolotājus, kas var strādāt ar 4-12 gadus veciem bērniem. Tomēr ir jāizvēlas specializācija darbam ar 4-8 gadi vecuma grupu un 5-12 gadi vecuma grupu.

Tabula 12.3. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Nīderlandē

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji Pakalpojumi	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Dārziņi (crèches or day nurseries): - Subsidētie bērnudārzi	Izmanto 20% bērni vecumā no 0-4 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par bērnudārzu atkarīga no vecāku ienākumiem; - salīdzinoši elastīga apmaksas sistēma (maksā par noteiktu laiku, ko bērns pavada bērnudārzā, bet apmeklējuma dienā ne mazāk kā par piecām stundām); - iespēja savienot darbu ar ģimenes dzīvi; - pašvaldība nodrošina dārziņa kvalitātes kontroli un atbilstību standartam. <u>Zaudējumi:</u> - lielas rindas; - darba laiks var nebūt pietiekoši elastīgs; - var nebūt tuvu dzīvesvietai.	Pilna darbadiena; puse darbadienas.
- Uzņēmumu dibinātie bērnudārzi		<u>Ieguvumi:</u> - darba devēja garantēta vieta; - var būt tuvu darba vietai; - iespēja savienot darbu ar ģimenes dzīvi; - pašvaldība nodrošina dārziņa kvalitātes kontroli un atbilstību standartam.	
- Privātie bērnudārzi		<u>Ieguvumi:</u> - nav rindu uz vietu bērnudārzā; - iespēja savienot darbu ar ģimenes dzīvi; - pašvaldība nodrošina dārziņa kvalitātes kontroli un atbilstību standartam. <u>Zaudējumi:</u> - dārgs pakalpojums, jo 100% apmērā visas izmaksas sedz vecāks; - darba laiks var nebūt pietiekoši elastīgs; - ne vienmēr atrodas tuvu dzīvesvietai.	
Ārpus skolas bērnu aprūpe	Izmanto 5% bērnu vecumā no 4-12 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - bērnam tiek nodrošināta aprūpe pirms un pēc skolas apmeklējuma; - darbojas arī skolas brīvdienās; - aprūpes centra darbinieki izņem bērnu no skolas; - iespēja savienot ģimenes dzīvi ar darbu; - pašvaldība nodrošina pakalpojuma kvalitātes kontroli un atbilstību standartam; - samaksa atkarīga no vecāku ienākumiem.	Pirms un pēc skolas darba laika, kā arī skolu brīvdienās

Tabula 12.4. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Nīderlandē

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Reģistrēta bērna aprūpētāja	Izmanto 6% bērnu vecumā no 0-12 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - strādā ne tikai darbadienās, bet arī brīvdienās un vakaros; - aprūpētāja var dzīvot tuvu ģimenes dzīvesvietai; - var piekrist izņemt bērnu no skolas vai bērnudārza; - bērns saņems īpašu aprūpi, jo grupā ir mazs bērnu skaits; - bērns ir mājas atmosfērā; - samaksa atkarīga no izmantotā pakalpojuma apjoma; <u>Zaudējumi:</u> - pakalpojumu 100% apmērā sedz bērna vecāki; - var nebūt elastīgs darba laiks, jo aprūpētājas savu dienas grafiku var organizēt saskaņā ar savu dienas rutīnu; - var nepieņemt pieskatīt bērnu, ja viņš ir saslimis.	Laiks saskaņots ar bērnu vecākiem
Rotaļu grupas	Izmanto 50-70% bērnu vecumā no 2-4 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - garas rindas un vecākiem nav iespējams izvēlēties sev izdevīgu dienu; - maksa par rotaļu grupu ir atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina bērnudārza kvalitātes kontroli un atbilstību standartam. <u>Zaudējumi:</u> - var būt grūtības savienot ar darbu, jo ir nepieciešama vecāku līdzdarbošanās; - papildus var būt nepieciešams izmantot citus bērnu aprūpes pakalpojumus.	Katru dienu, bet vecāki apmeklēt 2-3 reizes nedēļā 2-3 stundas katrā reizē
Pirmsskolas izglītība (integrēta sākumskolas izglītībā)	Izmanto 98% bērni 4 gadu vecumā un 100% bērnu vecumā no 5-6 gadiem.	<u>Ieguvumi:</u> - bezmaksas pakalpojums; - pieejams visiem bērniem vecumā no četriem gadiem. <u>Zaudējumi:</u> - var būt grūtības savienot ar darbu, jo mācības notiek 4-6 stundas dienā.	4-6 stundas dienā

3.2.5. Somija

Politiskais ietvars

Somijā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir integrēta vienotā sistēmā, kuras ietvaros tiek realizēta gan bērnu dienas aprūpe, gan sagatavošana skolas gaitu uzsākšanai. Turklāt pirmsskolas izglītība un aprūpe ir daļa no valsts sociālās politikas, kas ir galvenokārt orientēta uz ģimeni. Somijā sociālās politikas būtiskākie mērķi ir (1) nodrošināt vienlīdzīgus dzīves apstākļus ģimenēm, tā garantējot, ka bērna ienākšana tajā neveicina ekonomiskās situācijas pasliktināšanos, (2) saskaņot abu vecāku darba un ģimenes pienākumus un (3) nodrošināt atbalstu ģimenēm, kas nonākušas īpaši neaizsargātā situācijā.¹⁶⁹ Vadošā valsts pārvaldes iestāde sociālās politikas nozarē ir Sociālo lietu un veselības ministrija (Ministry of Social Affairs and Health), savukārt Izglītības ministrija (Ministry of Education) pirmsskolas posmā ir atbildība tikai par sešgadīgo bērnu sagatavošanu skolai.¹⁷⁰

Somijā valsts nodrošinātais maternitātes atvaļinājums ilgst 18 nedēļas, savukārt pēc bērna piedzimšanas ir pieejams 26 nedēļu apmaksāts bērna kopšanas atvaļinājums (66% no vecāka bruto ienākumiem), ko var izmantot uzreiz vai pakāpeniski līdz bērns sasniedz trīs gadu vecumu. Kopš 1990. gada katram bērnam vecumā no viena gada līdz sešiem ir jānodrošina pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi, kas ir pašvaldības kompetence. Vecākiem tiek piedāvāta arī iespēja saņemt pabalstu mājās īstenotai aprūpei – lai algotu personu, kas šo aprūpi veiks mājās, vai lai kompensētu ienākumus kādam no vecākiem, kas paliek mājās un rūpējas par bērnu (papildus valsts pabalstam 295 EUR mēnesī apmērā atsevišķās pašvaldībās vecāki var saņemt vēl papildus piemaksas).¹⁷¹

Līdz bērns sasniedz 17 gadu vecumam valsts maksā pabalstu – 100 EUR mēnesī. Bērnu pabalsta apjomu nosaka bērnu skaits ģimenē. Ja ģimenē ir divi bērni, tad valsts par katru maksā 110 EUR mēnesī. Ja ģimenē ir trīs bērni, valsts ik mēnesi par katru maksā 131 EUR, ja ģimenē ir četri bērni, tad maksā – 151 EUR mēnesī, bet, ja ģimenē ir pieci un vairāk bērni, tad valsts par katru maksā 172 EUR mēnesī. Vecāki, kas bērnu audzina vieni paši, no valsts saņem papildus piemaksu 46 EUR apjomā par katru bērnu.¹⁷²

Pašvaldības piedāvātie pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi var atšķirties gan pēc veida, gan pēc finansējuma. Par bērnu vecumā no viena gada līdz sešiem dienas aprūpi vecāki lielākoties maksā apmēram 15% no bērnu aprūpes izmaksām (~230 EUR par katru bērnu mēnesī), tomēr izmaksas tiek variētas atkarībā no vecāku ienākumu līmeņa un ģimenes lieluma (21-230 EUR)¹⁷³. Savukārt pašvaldību nodrošinātā pirmsskolas izglītība sešgadīgajiem ir pieejama bez maksas, ieskaitot bezmaksas ēdināšanu, mācību un citus materiālus, kā arī transportu uz pirmsskolu, ja bērna dzīvesvieta atrodas tālāk par pieciem kilometriem jeb arī ceļš uz skolu ir grūts vai bīstams (transportu gādā pirmsskolas izglītības nodrošinātājs, ja attālums līdz skolai ir 5 un vairāk kilometri). Ja pašvaldība nenodrošina pirmsskolas izglītību un aprūpi, tad saskaņā ar normatīvajiem aktiem bērna vecāki vai aizbildņi var iesniegt sūdzību reģiona varas iestādēm.¹⁷⁴

¹⁶⁹ OECD (2001) *Early Childhood Education and Care Policy in Finland. Country Note*. p.11

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/40/1915175.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷⁰ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.319

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷¹ OECD (2001) *Early Childhood Education and Care Policy in Finland. Country Note*. p.11

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/40/1915175.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷² Kela (2008) *Family Allowance*.

Pieejams: <http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/231101154958EH?openDocument> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷³ Eurydice (2007) *Finland: National Summary Sheets on Education Systems in Europe and Ongoing Reforms*.

Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_FI_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷⁴ Eurydice (2008) *The Education System in Finland*.

Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/FI_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

1973. gadā pieņemtais bērnu aprūpes likums (Act on Children's Day Care) nosaka ne vien to, ka pašvaldība ir atbildīga par pirmsskolas izglītības un aprūpi savā administratīvajā teritorijā, bet arī to, ka pašvaldībai ir tiesības pašai lemt, kā nodrošināt šos pakalpojumus. Praksē pašvaldības pašas piedāvā pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus vai arī iegādājas tos no privātām institūcijām vai reliģiskām organizācijām (piemēram, daļu atpūtas centru organizē Somijas evaņģēliski luteriskās baznīcas draudzes), ievērojot nosacījumu, ka izmaksas par šiem pakalpojumiem, kas jāmaksā vecākiem vai aizbildņiem, nedrīkst atšķirties.¹⁷⁵

Pirmsskolas izglītības un aprūpes mērķis ir atbalstīt vecākus bērnu audzināšanā un nodrošināt bērnam līdzsvarotu attīstību un zināšanu apguvi. Nereti pieprasījums pēc pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem ir lielāks nekā piedāvājums – šādā situācijā priekšroka tiek dota tiem bērniem, kam pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi ir nepieciešami sociālu vai pedagoģisku iemeslu dēļ.¹⁷⁶

Kopš 2001. gada pašvaldībām ir jānodrošina vieta sagatavošanas klasē ikvienam bērnam, kas sasniedzis sešu gadu vecumu, ja vecāki vai aizbildņi ir izdarījuši šādu izvēli. Sagatavošanas klases tiek organizētas gan bērnudārzā, gan obligātās izglītības iestāžu ietvaros (lielākoties kā atsevišķas grupiņas vai klases). Sagatavošanas klašu galvenais uzdevums ir nodrošināt bērnu izaugsmei, attīstībai un zināšanu apguvei labvēlīgus apstākļus, tā garantējot vienlīdzīgas iespējas uzsākt un turpināt mācības obligātās izglītības iestādē.¹⁷⁷

Sagatavošanas klasē mācības norisinās ne ilgāk kā piecas stundas, taču katrs šī pakalpojuma nodrošinātājs var brīvi plānot nodarbību norisi, piemēram, cik dienas nedēļā notiks mācības, cikos tās sāksies un cikos beigsies.¹⁷⁸

2002. gadā tika pieņemta pirmsskolas izglītības satura programma. Programma nenosaka, kādi mācību priekšmeti būtu jāapgūst sagatavošanas klasē, bet gan definē to, ka izglītības pamatā ir integrācija. Proti, integrētā izglītība balstās uz bērnam svarīgām tēmām un uz rādītājiem, kas paplašina un analizē bērna pasaules skatījumu. Mācību pamatā ir rotaļa un iztēle.¹⁷⁹

Pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs netiek veikta bērnu zināšanu novērtēšana. Novērtējums tiek iegūts bērnu un pedagogu ikdienas mijiedarbībā, tālāk to nododot vecākiem. Somijā obligātā izglītība sākas no 7 gadu vecuma, bet bērns, nokārtojot gatavību apliecinājošo psiholoģisko testu (reizēm arī medicīnisko), mācības var uzsākt arī gadu ātrāk.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Ministry of Social Affairs and Health (2000) *Early Childhood Education and Care Policy in Finland. Background report*. pp.24-25 Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/55/2476019.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷⁶ Eurydice (2007) *Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Finland*. p.13 Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_FI_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁷⁷ Turpat, p.13

¹⁷⁸ Turpat, p.14

¹⁷⁹ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.322

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸⁰ Eurydice (2007) *Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Finland*. p.15 Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_FI_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

Tabula 13.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Somijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Bērnudārzi (day-care centres)	0-7	Bērnudārzos lielākoties ir 20-100 vietu. Bērnu skaits grupiņā nav limitēts, to nosaka pēc personāla skaita un darba laika. <u>pilna diena</u> - ja bērni jaunāki par 3 gadiem, tad 4 uz vienu audzinātāju (4:1); - ja bērni vecāki par 3 gadiem, tad 7 uz vienu audzinātāju (7:1). <u>puse dienas</u> - ja bērni jaunāki par 3 gadiem, tad 4 uz vienu audzinātāju (4:1); - ja bērni vecāki par 3 gadiem, tad 13 uz vienu audzinātāju (13:1).	Pakalpojumu var sniegt pašvaldība vai pašvaldības izvēlēts privātais pakalpojuma sniedzējs. Neatkarīgi no pakalpojuma sniedzēja vecāki sedz 15% pakalpojuma izmaksu. Ja vecāku ienākumu līmenis ir zems vai ja ģimene ir liela, tad izmaksas tiek samazinātas.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstošai augstākajai profesionālajai kvalifikācijai (bakalaura vai maģistra grāds izglītības nozarē vai 3 gadu profesionālā izglītība).
Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimenē (family day care)	0-7	Bērnu aprūpētājs pilnu dienu uzrauga maksimums 4 bērnus, kas jaunāki par 6 gadiem (ieskaitot savējos). Pusi dienas var uzraudzīt arī 1 bērnu, kas mācās sagatavošanas klasē vai pamatskolas pirmajās klasēs.		Bērnu aprūpētājiem jāiziet speciāla apmācība.
Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimeņu grupā (group family day care)	0-7	2 vai 3 bērnu aprūpētāji pilnu dienu uzrauga maksimums 8 bērnus, kas jaunāki par 6 gadiem (ieskaitot savējos). Pusi dienas var uzraudzīt arī 2 bērnus, kas mācās sagatavošanas klasē vai pamatskolas pirmajās klasēs		
Atpūtas centri (playgrounds)	3-9	Bērnu skaits nav noteikts. Atpūtas centrus visas dienas garumā var apmeklēt vecāki vai bērnu aprūpētāji ar bērniem.		Nav informācijas
Sagatavošanas klase (pre-school education)	6-7	Ja sagatavošanas klase ir bērnudārzā, tad bērnu skaits atkarīgs no personāla skaita un darba laika (pilna diena 7:1, puse dienas 13:1). Ja sagatavošanas klase ir skolā, tad grupa nedrīkst būt lielāka par 20 bērniem.	Pakalpojumus nodrošina un finansē pašvaldības.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstošai augstākajai profesionālajai kvalifikācijai (bakalaura vai maģistra grāds izglītības nozarē). Ja grupa ir lielāka par 13 bērniem, tad skolotājam ir nepieciešams palīgs.

Tabula 13.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Somijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Bērnudārzi (day-care centres)	65% bērnu vecumā no 1-6 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par pakalpojumu atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina kvalitātes kontroli un atbilstību standartam; - pedagogiem, kas strādā ar bērniem, ir augsti profesionalitātes kritēriji; - atsevišķi bērnudārzi strādā arī sestdienās un svētdienās. <u>Zaudējumi:</u> - lielākās pašvaldībās nav vietas visiem bērniem, veidojas rindas (rindu gadījumā priekšroka tiek dota tiem bērniem, kam ir nepieciešama sociāla vai pedagogiska palīdzība) - ne vienmēr pašvaldības piedāvātais pakalpojums ļauj savienot darbu ar ģimenes dzīvi (īpaši tiem vecākiem, kas strādā vakaros, nedēļas nogalēs vai maiņās)	Pilna diena (10 stundas) vai puse dienas (5 stundas). Strādā lielākoties darba dienās visu gadu, atsevišķos gadījumos arī sestdienās un svētdienās.
Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimenē (family day care) Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimeņu grupā (group family day care)	35% bērnu vecumā no 1-6 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par pakalpojumu atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina kvalitātes kontroli un atbilstību standartam; - bērnu aprūpētājas ir saņēmušas speciālu apmācību; - elastīgs darba laiks. <u>Zaudējumi:</u> - atsevišķos gadījumos aprūpētāja var organizēt darba laiku saskaņā ar savām vajadzībām. Šiem pakalpojumiem no vecāku perspektīvas citi būtiski zaudējumi nav.	Pilnu dienu (10-12 stundas) visu gadu.
Atpūtas centri (playgrounds)	60% bērnu vecumā no 4-6 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - pakalpojums pieejams arī jaunāko klašu skolēniem; - lielāko daļu pakalpojuma izmantošanas izmaksas sedz pašvaldība;	Pilnu dienu visu gadu.

		- elastīgs darba laiks, jo vecāki var šo pakalpojumu izmantot sev izdevīgā laikā. <u>Zaudējumi:</u> Šim pakalpojumam no vecāku perspektīvas nav būtiski zaudējumi.	
Sagatavošanas klase (pre-school education)	Apmeklē gandrīz visi bērni vecumā no 6-7 gadiem (70% no tiem apmeklē sagatavošanas klases bērnudārzos)	<u>Ieguvumi:</u> - pakalpojumu 100% apmērā sedz pašvaldība; - sagatavošanas klase kombinēta ar pieskatīšanu, tādējādi arī pēc mācībām bērns var uzturēties mācību iestādē; - pedagogiem, kas strādā ar bērniem, ir augsti profesionalitātes kritēriji; - pašvaldība nodrošina bērnam transportu uz pirmsskolu, ja bērna dzīvesvieta atrodas tālāk par pieciem kilometriem jeb arī ceļš uz skolu ir grūts vai bīstams. <u>Zaudējumi:</u> Šim pakalpojumam no vecāku perspektīvas nav būtiski zaudējumi.	Puse dienas (5 stundas) mācību gada laikā, pārējā laikā nodrošināta pieskatīšana.

3.2.6. Zviedrija

Politiskais ietvars

Līdzīgi kā Somijā, arī Zviedrijā sākotnēji pirmsskolas izglītība un aprūpe bija daļa no valsts sociālās politikas, kā arī būtiska daļa no valsts realizētās ģimenes politikas. Pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā uzsvars tika likts uz vecāku vēlmēm, lai būtu iespējams veiksmīgi savienot darbu ar ģimenes dzīvi. Kopš 1998. gada, kad vadošās valsts pārvaldes iestādes funkcijas pirmsskolas izglītības un aprūpes nozarē no Veselības un sociālo lietu ministrijas (Ministry of Health and Social Affairs) pārņēma Izglītības un zinātnes ministrija (Ministry of Education and Science), pirmsskolas izglītība un aprūpe tika integrēta izglītības nozares politikā.¹⁸¹

Šobrīd Zviedrijā pirmsskolas izglītība un aprūpe tiek uzlūkota kā pirmais solis mūžizglītības virzienā. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatā ir princips – indivīda labklājība ir saistīta ar izglītību, tādēļ aprūpei, audzināšanai, un zināšanu apguvei ir jānotiek integrēti. Rotaļa tiek uzsvērtā kā primārais veids zināšanu apguvē.¹⁸² Vēršot lielāku uzmanību uz pirmsskolas vecuma bērnu attīstību un mācīšanos, tiek domāts par to, kā pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi var veicināt bērnu turpmāko iekļaušanos izglītības sistēmā. Lielāka vērība tiek pievērsta tam, lai ikvienam bērnam tiktu nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas saņemt augstas kvalitātes pirmsskolas izglītību un aprūpi.¹⁸³

Tomēr, neraugoties uz reformu, Zviedrijā pirmsskolas izglītība un aprūpe nav zaudējusi ciešo saikni ar valsts sociālo politiku. Līdz ar bērna ienākšanu ģimenē katram no vecākiem ir pieejams 240 dienu garš, valsts apmaksāts atvaļinājums (390 dienas: 80% no vecāka bruto ienākumiem, 90 dienas: vienotā likme 6,58 EUR dienā). Tajā pašā laikā vienam no vecākiem ir tiesības savas atvaļinājuma dienas nodot otram, izņemot 60 dienas, kas paredzētas katram individuāli – te darbojas princips „izmanto vai zaudē”. Atvaļinājumu vecāki var izmantot uzreiz vai pakāpeniski – sākumā izmantojot pusi, trīs ceturtdaļas, vienu ceturto vai vienu astoto daļu – līdz bērns sasniedz astoņu gadu vecumu vai līdz pabeidz skolā pirmo klasi.¹⁸⁴

Zviedrijā grūtniecēm nav pieejams maternitātes atvaļinājums tā klasiskajā izpratnē, tomēr, ja sieviete vairs nevar strādāt, tad viņai ir iespēja saņemt valsts apmaksātu atvaļinājumu 60 līdz 11 dienas pirms bērna piedzimšanas (80% no ienākumiem). Savukārt, lai rūpētos par saslimušu bērnu, vecāki līdz bērns sasniedz 12 gadu vecumu (atsevišķos gadījumos 16 gadu vecumu) var saņemt īslaicīgu valsts apmaksātu atvaļinājumu – kopumā 120 dienas, saņemot 80% no atalgojuma. Proti, par katra saslimušā bērna aprūpi ik gadu vecāki var saņemt apmaksātu, vidēji septiņu dienu garu atvaļinājumu.¹⁸⁵

Līdz bērns sasniedz 16 gadu vecumu valsts maksā pabalstu – 93 EUR mēnesī. Lielāku bērnu pabalstu saņem tie vecāki, kuru ģimenēs ir divi, trīs, četri vai vairāk bērni, kas jaunāki par 16 gadiem. Ja ģimenē ir divi bērni, tad valsts par katru maksā 186 EUR mēnesī. Ja ģimenē ir trīs bērni, valsts ik mēnesi par katru maksā 279 EUR, bet, ja ģimenē ir četri un vairāk bērni, tad maksā – 372 EUR mēnesī. Ģimenes, kurās ir divi un vairāk bērnu, ik mēnesi saņem arī papildus piemaksu – par diviem bērniem 9 EUR, par trīs bērniem 40 EUR un par četriem vai vairāk bērniem 116 EUR.¹⁸⁶

Saskaņā ar Skolu likumu (School Act) par pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu atbildīgas ir pašvaldības – t.i., par bērnudārzu un brīvā laika pavadīšanas centru

¹⁸¹ OECD (1999) *Early Childhood Education and Care Policy in Sweden. Country Note*. pp.13-14

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/17/2479039.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸² Skolverket (2000) *Child Care in Sweden*. p.4

Pieejams: <http://www.skolverket.se/content/1/c4/09/44/00-531.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸³ Skolverket (2004) *Pre-School in Transition: A National Evaluation of the Swedish Pre-School*. pp.6-7

¹⁸⁴ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.410

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸⁵ Turpat, p.410

¹⁸⁶ Forsakringskassan (2008) *Child allowance and large family supplement*.

Pieejams: http://www.forsakringskassan.se/fakta/andra_sprak/barnbidrag_eng/index.php (skatīts 15.12.2008.)

izveidi (nodrošinot pietiekamu vietu skaitu tajos), par pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu kvalitāti un par pietiekamu resursu nodrošinājumu. Pašvaldībām ir jānodrošina pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību visiem bērniem vecumā no 1 līdz 5 gadiem, kuru vecāki strādā vai studē. Vispārēja bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe vismaz trīs stundas dienā jeb 15 stundas nedēļā jābūt pieejamai visiem 4 un 5 gadus veciem bērniem arī tad, ja viņu vecāki ir bezdarbnieki vai atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā. Savukārt visiem sešgadīgajiem ir jānodrošina vieta sagatavošanas klasēs (pre-school class) (parasti trīs stundas dienā). Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi jānodrošina iespējami tuvu bērna dzīvesvietai 3-4 mēnešus pēc vecāku pieteikuma saņemšanas.¹⁸⁷

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu izmaksas sedz gan bērnu vecāki, gan no pašvaldības budžeta, ko veido valdības dotācija un vietējo nodokļu ieņēmumi. Vecāki lielākoties maksā 11% no pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu izmaksām, tajā pašā laikā ģimenēm ar zemiem ienākumiem tās var būt arī zemākas.¹⁸⁸ Nosakot izmaksu apjomu, kas jāmaksā vecākiem, tiek ņemts vērā arī bērnu skaits ģimenē – ja ģimenē ir viens bērns, tad vecāki maksā vidēji 3% no saviem ienākumiem (max 135 EUR mēnesī), ja ģimenē ir divi bērni, tad – vidēji 2% no saviem ienākumiem (max 94 EUR mēnesī), bet, ja ģimenē ir trīs bērni, tad – vidēji 1% no ienākumiem (max 45 EUR mēnesī)¹⁸⁹. Savukārt pašvaldību nodrošinātā pirmsskolas izglītība sešgadīgajiem ir pieejama bez maksas, ieskaitot bezmaksas ēdināšanu, mācību un citus materiālus, kā arī transportu¹⁹⁰.

Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi

Zviedrijā vairums pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes ir pašvaldību dibinātas. Taču palielinās privāti dibināto, tā saukto, neatkarīgo pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu skaits, kas saņem pašvaldības finansējumu. Pašvaldības finansējums privātajām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm par katru bērnu, kas to apmeklē, tiek piešķirts pēc tādiem pašiem kritērijiem kā pašvaldības dibinātajām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. Gan pašvaldību, gan privātās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes atrodas pašvaldību pārraudzībā, kas ir tiesīgas izdod īpašas instrukcijas un arī anulēt tās darbības licenci.

Lai veicinātu vienotu skolas sektora attīstību, 1998. gadā tika pieņemta Nacionālā pirmsskolas izglītības satura programma. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi tiek sniegti saskaņā ar nacionālā līmeņa vadlīnijām, tomēr tas, kā tiek sadalīts laiks dažādām aktivitātēm bērnudārzos un brīvā laika centros regulēts netiek. Arī sagatavošanas klasē nodarbību plānojums netiek centralizēti regulēts, skolotāji paši izvēlas, kādus mācību materiālus izmantot. Tajā pašā laikā, saskaņā ar nacionālo redzējumu, sagatavošanas klasei jāstimulē katra bērna attīstība un zināšanu apguve, sagatavojot pamatu turpmākai izglītībai.¹⁹¹

Pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs netiek veikta bērnu zināšanu novērtēšana. Sagatavošana klasē novērtēšana izpaužas kā regulārs dialogs starp pedagogiem un vecākiem par bērna attīstību un izaugsmi.¹⁹²

¹⁸⁷ Eurydice (2008) *Structures of Education Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Sweden*. p.14
Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_SE_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸⁸ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. pp.408-410

Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁸⁹ Martin Korpi, B. (2007) *The Politics of Pre-School: Intentions and Decisions Underlying the Emergence and Growth of the Swedish Pre-School*. p.83
Pieejams: <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/09/10/62/322638cd.pdf> (skatīts 15.12.2008.)

¹⁹⁰ Eurydice (2008) *Structures of Education Vocational Training and Adult Education Systems in Europe: Sweden*. p.14
Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_SE_EN.pdf (skatīts 15.12.2008.)

¹⁹¹ Turpat, p.15

¹⁹² Turpat, p.16

Tabula 14.1. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Zviedrijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Bērna vecums (gadi)	Bērnu skaits	Dibinātājs un finansējums	Nosacījumi un prasības pakalpojumu sniedzējiem
Pakalpojumi				
Bērnudārzs (pre-school)	1-5	Nacionālais normatīvais regulējums neparedz to, cik bērnu drīkst būt grupiņā un kādai ir jābūt personāla un bērnu skaita attiecībai. Bērnu skaits grupiņās var atšķirties gan starp pašvaldībām, gan arī vienas pašvaldības ietvaros – no 10-22 bērniem jaunākajās grupiņās (1-3 gadi) un no 15-25 bērniem vecākajās grupiņās (3-5 gadi). Vidēji jaunākajās grupiņās ir 14-15 bērni, vecākajās grupiņās ir 19-20 bērni, bet jaukta vecuma grupiņās – 18-19 bērnu.	Bērnudārzus lielākoties dibina un finansē pašvaldības. Vecāki sedz 11% pakalpojuma izmaksu. Ja vecāku ienākumu līmenis ir zems vai ja ģimene ir liela, tad izmaksas tiek samazinātas. Ja bērnudārzu dibina privāta persona vai institūcija, tad pašvaldības tām piešķir finansiālu atbalstu.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstoši augstākajai profesionālajai kvalifikācijai izglītības nozarē. Katrai bērnudārza grupiņai jāpiesaista trīs darbinieki – audzinātājas un auklītes.
Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimenē (family day care)	1-12	Skaits nav noteikts (praksē vidēji 5 bērni), bet pakalpojums paredzēts bērniem, kuriem kāda iemeslu dēļ nepieciešama izglītība un aprūpe mazākās grupās, kā arī tiem, kuru dzīvesvieta atrodas tālu no pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas vietas. Atsevišķos gadījumos pakalpojums tiek sniegts arī skolas vecuma bērniem pēc mācībām.	Pakalpojumu nodrošina pašvaldības noteiktie bērnu aprūpētāji. Pakalpojums tiek sniegts aprūpētāja mājās un tā izmaksas sedz gan pašvaldība, gan vecāki (izmaksas nosaka pēc ģimenes ienākuma līmeņa un bērnu skaita, bet tās nepārsniedz 11% no pakalpojuma izmaksām).	Normatīvais regulējums neparedz, ka bērnu aprūpētājiem būtu nepieciešama specifiska izglītība, tomēr priekšroka tiek dota tiem, kuru izglītība ir saistīta ar bērna attīstību un aprūpi vai kuriem ir pieredze darbā ar bērniem
Brīvā laika centri (leisure-time centres)	6-12	Skaits nav noteikts (praksē 20-30 bērni grupā), to nosaka vadoties no bērnu vajadzībām un drošības (ņem vērā bērnu vecumu, bērnu ar īpašām vajadzībām skaitu, cittautiešu bērnu skaitu, mikrorajona sociālais raksturojums, darbinieku kompetenci, pieejamo telpu un apkārtējās vides iespējas).	Lielākoties darbojas pie pašvaldības izveidotajām obligātās izglītības iestādēm. Daļu pakalpojuma izmaksu sedz vecāki.	Darbiniekiem, kas strādā ar bērniem ir jābūt atbilstoši augstākajai profesionālajai kvalifikācijai izglītības nozarē.
Atvērtais dārziņš (open pre-school)	1-5	Skaits nav noteikts, bet pakalpojums paredzēts bērniem, kas neapmeklē bērnudārzu – vecāki vai bērnu aprūpētāji ar bērniem tiek aicināti apmeklēt pedagoģiskās grupas aktivitātes.	Pakalpojumu nodrošina un finansē pašvaldības, nereti pakalpojums tiek nodrošināts sociālajos dienestos un veselības aprūpes iestādēs.	Nav informācijas
Sagatavošanas klase (pre-school class)	6-7	Nav informācijas	Pakalpojumus nodrošina un finansē pašvaldības.	Darbiniekiem ir jābūt atbilstoši augstākajai profesionālajai kvalifikācijai izglītības nozarē.

Tabula 14.2. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi Zviedrijā

Pakalpojumu raksturojošie kritēriji	Pakalpojumu izmantojamība	Vecāku ieguvumi un zaudējumi	Darba laiks
Pakalpojumi			
Bērnudārzs (pre-school)	64% bērnu vecumā no 1-5 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par pakalpojumu atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina pakalpojuma veikšanas uzraudzību un kvalitātes kontroli.	Pilnu dienu visu gadu, bērnudārzu darba laiki var atšķirties, lai pielāgotos vecāku darba laikam
Reģistrēta bērnu pieskatīšana ģimenē (family day care)	11% bērnu vecumā no 1-5 gadiem 3% bērnu vecumā no 6-9 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par pakalpojumu atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina pakalpojuma veikšanas uzraudzību un kvalitātes kontroli; - pakalpojums vairāk tiek nodrošināts laukos un mazās pilsētās, kur cita veida pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi ir mazāk pieejami.	Elastīgs darba laiks visu gadu – atbilstoši vecāku vajadzībām dažreiz strādā arī nedēļas nogalēs, vakaros un naktīs
Brīvā laika centri (leisure-time centres)	62% bērnu vecumā no 6-9 gadiem 7% bērnu vecumā no 10-12 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - maksa par pakalpojumu atkarīga no vecāku ienākumiem; - pašvaldība nodrošina pakalpojuma veikšanas uzraudzību un kvalitātes kontroli. <u>Zaudējumi:</u> - ne vienmēr pakalpojums ir brīvi pieejams bērniem ar īpašām vajadzībām; - darbojas galvenokārt lielajās pilsētās un piepilsētu teritorijās.	Pirms un pēc skolas, brīvdienu laikā
Atvērtais dārziņš (open pre-school)	Informācija nav pieejama, jo pakalpojuma izmantotāji netiek reģistrēti.	<u>Ieguvumi:</u> - pašvaldība nodrošina pakalpojuma veikšanas uzraudzību un kvalitātes kontroli; - iespēja uz 3 stundām atstāt bērnu arī tad, ja vecāki ir bezdarbnieki vai atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā. <u>Zaudējumi:</u> - ne visās pašvaldībās tiek nodrošināts šis pakalpojums; - darba laiks nav pietiekami elastīgs.	3 stundas darba dienās
Sagatavošanas klase (pre-school class)	98% bērnu vecumā no 6-7 gadiem	<u>Ieguvumi:</u> - pakalpojumu 100% apmērā sedz pašvaldība; - ja sagatavošanas klase ir skolā, tad bērns var izmantot pie tās esošo brīvā laika centru, tādējādi tiek garantēta bērna pieskatīšana pēc mācībām. <u>Zaudējumi:</u> - ja pie skolas vai pašvaldībā nav brīvā laika pavadīšanas centra, tad vecākiem jārod cita alternatīva bērna pieskatīšanai.	Pusi dienas (vismaz 525 stundas gadā)

3.3. Ārvalstu pirmsskolas vecuma bērnu izglītības un aprūpes pakalpojumu labās prakses piemēri un to piemērotība Latvijas situācijai

Iepriekšējā sadaļā tika analizēti pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumi, to īstenošanas prakses, kā arī pirmsskolas aprūpi un izglītību regulējošais politikas ietvars tādās ES dalībvalstīs kā Vācija, Ungārija, Anglija, Nīderlande, Somija un Zviedrija. Atsevišķu apskatīto valstu pieredze var kalpot kā labās prakses piemēri arī Latvijas situācijā, tāpēc tālāk padziļinātai analīzei ir izvēlēti vairāki bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumi, to finansēšanas principi un ieviešanas kārtība, kas ļauj celt agrīnā un skolas vecuma bērnu pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumu kvalitāti un efektivitāti kopumā.

3.3.1. Reģistrēta bērnu aprūpētāja

Viens no plaši izmantotiem bērnu aprūpes pakalpojumiem Zviedrijā, Somijā, Anglijā un Nīderlandē ir reģistrēta bērnu aprūpētāja. Pakalpojums šajās valstīs tika ieviests, lai sekmētu piedāvāto pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidību un lai tas atbilstu ģimenes vajadzībām, kā arī lai nodrošinātu bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamību visiem bērniem. Zviedrijā šis pakalpojums galvenokārt ir paredzēts bērniem, kuriem kādu iemeslu dēļ nepieciešama izglītība un aprūpe mazākās grupās, un gadījumos, ja ģimenes dzīvesvieta atrodas tālu no pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas vietas.

Lai kļūtu par reģistrētu bērnu aprūpētāju, personai ir jāizpilda dažādas prasības, kas saistītas ar aprūpētājas kvalifikāciju, kā arī telpu, kurā notiks bērnu aprūpe, lielumu un drošību. Visās iepriekšminētajās valstīs reģistrētai bērnu aprūpētājai ir jābūt atbilstošai izglītībai. Piemēram, Anglijā jaunajai bērnu aprūpētājai ir jāiziet speciāla apmācība, kuru organizē bērnu aprūpes inspekcija, kas pēc sekmīgas apmācības beigšanas izsniedz licenci. Nīderlandē reģistrētai bērnu aprūpētājai ir jābūt augstākajai profesionālajai kvalifikācijai. Savukārt Zviedrijā par bērnu aprūpētāju var kļūt persona, kuras izglītība ir saistīta ar bērnu aprūpes jomu vai kurai ir pieredze darbā ar bērniem.

Attiecībā uz pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības programmu, ir zināms, ka Anglijā reģistrētām bērnu aprūpētājām obligāti ir jāievēro „Pakalpojumu bērniem agrīnā vecumā ietvars”, kas noteic mācību programmu, kas pakalpojuma sniedzējam ir jānodrošina bērniem pirmsskolas vecumā, ņemot vērā katra bērna attīstības gaitu. To, vai pakalpojuma sniedzējs ievēro ietvara prasības, regulāri pārbauda bērnu aprūpes inspekcija.¹⁹³

Šāda veida pakalpojuma ieviešanai nav nepieciešama īpašas infrastruktūras izveide. Bērnu aprūpes pakalpojumus reģistrēta bērnu aprūpētāja visbiežāk sniedz savā dzīvesvietā. Tomēr, lai nodrošinātu drošu pakalpojumu, telpas, kurās tiek piedāvāts šis pakalpojums, tiek pakļautas regulārām pārbaudēm, kuras organizē bērnu aprūpes inspekcija (Anglijas piemērs). Tāpat var pastāvēt regulējums, kas nosaka, cik liela telpa ir jānodrošina katram bērnam. Anglijā katram bērnam vecumā līdz 2 gadiem ir jānodrošina 3,5 m² liela telpa, bērniem 2 gadu vecumā 2,5 m² liela telpa, savukārt bērniem vecumā no 3 līdz 7 gadiem - 2,3 m².

Viena reģistrēta bērnu aprūpētāja vienlaikus drīkst pieskatīt ne vairāk kā 6 bērnus, kuri var būt vecumā no 0-12 gadiem. Turklāt Anglijā ir strikti noteikts, kādai ir jābūt bērnu proporcijai pēc vecuma. No 6 bērniem, kurus pieskata bērnu aprūpētāja, ne vairāk kā 3 var būt jaunāki par 5 gadiem. Savukārt starp tiem, kas jaunāki par 5 gadiem, ne vairāk kā viens var būt vecumā līdz 1 gadam.

Gan Anglijā, gan Nīderlandē reģistrētas bērnu aprūpētājas ir pašnodarbinātas personas. Nīderlandē reģistrētas bērnu aprūpētājas sadarbojas ar starpniek institūciju - bērnu aprūpes aģentūru, kas palīdz

¹⁹³The Early Years Foundation Stage Official site. Pieejams: <http://www.standards.dfes.gov.uk/eyfs/> (skatīts 29.12.2008.)

saskaņot vecāku vajadzības ar bērnu aprūpētājas piedāvātajām iespējām.¹⁹⁴ Zviedrijā savukārt reģistrētas bērnu aprūpētājas darba devējs ir pašvaldība.¹⁹⁵

Anglijā un Nīderlandē reģistrētas bērnu aprūpētājas sniegtos pakalpojumus pilnībā apmaksā vecāki (Anglijā vidēji 3,10-6,2 EUR stundā). Somijā un Zviedrijā vecāki sedz 11-15% no pakalpojuma izmaksām un pārējo daļu maksā pašvaldība. Ja vecāku ienākumi ir zemi, abās valstīs šīs izmaksas var tikt samazinātas.

Kā pozitīvu šī pakalpojuma aspektu var vērtēt to, ka tas neprasa jaunas infrastruktūras izveidi, jo reģistrēta bērnu aprūpētāja pakalpojumu sniedz savā dzīvesvietā. Vienlaikus reģistrētas bērnu aprūpētājas pakalpojuma kvalitāte un saturs ir līdzvērtīgs tradicionālajā PII sniegtā pakalpojuma kvalitātei un saturam, jo to pārtrauga bērnu aprūpes inspekcija vai pašvaldība. No vecāku viedokļa, īpaši pozitīvi vērtējams apstāklis, ka reģistrēta bērnu aprūpētāja var piedāvāt elastīgu darba laiku, kā arī aprūpētāja var dzīvot tuvu ģimenes dzīvesvietai. Tāpat vecāki šo pakalpojumu var izmantot kombinācijā ar jau tradicionālo PII, jo bērnu aprūpētāja var piekrist izņemt bērnus no PII un uzraudzīt tos arī vakaros.

Latvijā šāda pakalpojuma ieviešana būtu piemērota visa lieluma pašvaldībām, kurās ir liels vietu trūkums pašvaldību PII (galvenokārt lielo pilsētu pašvaldības) vai kurās vispār nav atsevišķas PII (iedzīvotāju skaita ziņā mazās pašvaldībās). Šobrīd nelegālie mājas bērnudārzi, kas pēc formas atbilst aplūkotajam labās prakses piemēram, ir orientēti galvenokārt uz agrīnā vecuma (līdz 3 gadiem) bērnu uzraudzību un izplatīti ir Rīgā un citās republikas lielajās pilsētās, kur ir augstāks neapmierinātais pieprasījums pēc pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem. Reģistrēts bērnu aprūpētājs ir pakalpojuma veids, kas ir īpaši piemērots agrīnā vecuma bērniem, jo ir orientēts pamatā uz aprūpes funkcijas īstenošanu, nevis izglītošanu.

Lielajām (nacionālajos un reģionālajos centros, lielajās pilsētās) pašvaldībām šāds pakalpojuma veids ir iespēja attīstīt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu tīklu un mazināt nelegālo pakalpojumu sniedzēju skaitu, līdz ar to mazinot pieprasījuma slogu pašvaldību PII un nodrošinot vecākiem iespēju saņemt kvalitatīvu agrīnā vecuma bērnu uzraudzības pakalpojumu, kas atbilst bērnu attīstības interesēm un drošības prasībām.

Mazajās pašvaldībās (īpaši pagastu pašvaldībās), kurās nav pietiekams bērnu skaits, lai dibinātu PII, vai nav pietiekamu resursu PII izveidošanai un uzturēšanai, reģistrēts bērnu aprūpētājs, kurš var nodrošināt, piemēram, līdz sešu bērnu uzraudzību, arī ir piemērots risinājums, jo neparedz atsevišķas iestādes izveidošanu, vienlaikus sniedzot iespēju vecākiem iekļauties darba tirgū.

Pakalpojuma kvalitātes garantu sniedz pakalpojuma sniedzējam saistošās prasības attiecībā uz kvalifikāciju, telpām, bērnu skaitu un vecumu. Pakalpojuma finansējums ideālā gadījumā ir dalīts: daļu izmaksu sedz pašvaldība, ievērojot principu „nauda seko bērnam” un piešķirot attiecīgos finanšu līdzekļus, kas tiktu novirzīti konkrētajam pakalpojuma saņēmējam, ja viņš būtu nodrošināts ar vietu pašvaldības PII, savukārt, otru daļu, vienojoties ar pakalpojuma sniedzēju – reģistrēto bērnu aprūpētāju – sedz vecāki. Šāds pakalpojuma finansējuma modelis nodrošinātu tā pieejamību potenciālajiem šī pakalpojuma saņēmējiem.

3.3.2. *Atvērts dārziņš*

Kā viens no alternatīviem pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumiem Zviedrijā ir atvērtais dārziņš. Pakalpojumu pamatā izmanto vecāki, kas nestrādā, kā arī reģistrētas bērnu aprūpētājas. Dārziņā bērnu vecāki un reģistrētas bērnu aprūpētājas var saņemt kvalificēta pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības darbinieka atbalstu un padomus, kā arī iesaistīt bērnus

¹⁹⁴ Mooney A., Statham J. (2002) *Family Day Care: International Perspectives on Policy, Practice and Quality*. Kingsley: Jessica Publishers, p.238

¹⁹⁵ Childcare Resource and Research Unit (Canada). *When Mom Must Work: Family Day Care as a Welfare to Work Option*. Pieejams: http://www.childcarecanada.org/CPAG_CCEF/moms_welfare/two.html (skatīts 29.12.2008.)

izglītojošās aktivitātes un rotaļās kopā ar citiem bērniem. Pakalpojumu nodrošina un finansē pašvaldības, kas arī pieņem darbā pirmsskolas izglītības darbinieku, kurš strādā atvērtajā dārziņā.

Atvērtais dārziņš Zviedrijā ir bezmaksas pakalpojums. Bērni, kas apmeklē atvērto dārziņu, netiek pierēģistrēti, jo vecāki paši var izlemt, cik bieži un kādos laikos pakalpojumu izmantot. Atvērtā dārziņa darba laiki katrā pašvaldībā var atšķirties, un visbiežāk darba laiku nosaka pieprasījums.¹⁹⁶

Šis pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojums darbojas vienlaikus kā vecāku atbalsta modelis un kā bērnu aprūpes modelis. Darbiniekiem, kas strādā atvērtajos dārziņos, ir jāpievērš uzmanība ne tikai bērnam un viņa attīstībai, bet arī jāsniedz atbalsts vecākiem par bērnu aprūpi.¹⁹⁷ Pieredze rāda, ka Zviedrijā ļoti daudz šo pakalpojumu izmanto tieši māmiņas ar zīdaiņiem, jo atvērtajā dārziņā viņām ir iespēja konsultēties gan ar zinošiem bērnu aprūpes un izglītības darbiniekiem, gan ar citām māmiņām, lai noskaidrotu sev interesējošus jautājumus un uzlabotu savas prasmes un zināšanas bērna aprūpē.¹⁹⁸

Pakalpojuma pozitīvie aspekti ir tādi, ka nestrādājošie vecāki to var izmantot kā alternatīvu pakalpojumu PII. Tā kā šiem vecākiem, salīdzinot ar strādājošiem vecākiem, ir vairāk laika audzināt un aprūpēt bērnu pašiem, šo pakalpojumu viņi var izmantot sev izdevīgā laikā un tad, kad viņiem ir vēlšanās to darīt. Atvērtajā dārziņā vecākiem un bērniem ir iespēja saņemt profesionālu darbinieku atbalstu un uzmanību, savukārt bērniem ir iespēja iesaistīties izglītojošās grupu aktivitātēs kopā ar citiem bērniem. Tāpat pozitīvi vērtējams apstāklis, ka šī pakalpojuma izveidei tiek izmantota jau esoša infrastruktūra, jo atvērtais dārziņš visbiežāk tiek dibināts jau esošos ģimenes un sociālajos centros.

Latvijā jau šobrīd ir šāda pakalpojuma iedīgļi – pirmkārt, pirmsskolas attīstības centri un konsultatīvie centri, kuri diemžēl funkcionē neefektīvi un vecāki tos izmanto ļoti reti, otrkārt, BĢSILM vai pašvaldību finansētie bērnu attīstības un rotaļu centri, kuros bērni var uzturēties līdz četrām stundām dienā un pēc kuriem ir arvien pieaugošs pieprasījums. Ņemot vērā Latvijas līdzšinējo pieredzi un pašvaldību atsaucību veidot šādus centrus vai atvērtos dārziņus, nepieciešams šo pakalpojuma veidu arī turpmāk attīstīt, izveidojot atbilstošu tiesiskā regulējuma ietvaru par prasībām darbiniekiem, telpām, bērnu vecumu un skaitu un piešķirot tiem pašvaldības finansējumu ilgtermiņā.

Šāda veida pakalpojumi ir īpaši piemēroti reģionālajiem centriem, republikas nozīmes pilsētām un pilsētām, kurās ir nepieciešams nodrošināt pēc iespējas daudzveidīgākus bērnu aprūpes un izglītošanas pakalpojumus, ņemot vērā dažādo iedzīvotāju grupu intereses un vajadzības. Būtisks arguments par šāda veida pakalpojumu attīstīšanu ir tā iespējas sniegt profesionālu atbalstu reģistrētajiem bērnu aprūpētājiem, nodrošināt, kaut arī īslaicīgu, agrīnā vecuma bērnu pieskatīšanu un radīt atbilstošu vidi sociālo prasmju apguvei agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem, kuru vecāki nestrādā un paši veic bērnu aprūpi un audzināšanu mājas apstākļos. Tā kā šis pakalpojums ir piemērots tieši nestrādājošiem vecākiem vai arī daļēji nodrošina bērnu uzraudzību strādājošiem vecākiem, kuru bērniem nav pieejama PII, atbalstāms ir modelis, ka atvērtā dārziņa (bērnu attīstības un rotaļu centra) finansējumu nodrošina pašvaldība.

3.3.3. Uzņēmumu dibinātie dārziņi

Nīderlandē bērnu aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas iniciatīvu ir uzņēmušies arī uzņēmumi jeb darba devēji, dibinot dārziņus vai dienas aprūpes centrus darbinieku bērniem, jo darba un ģimenes dzīves apvienošanas iespēju sniegšana darbiniekiem ir svarīgs uzņēmuma personāla politikas mērķis. Šāda politika nereti palīdz uzņēmējiem ne vien noturēt jau esošos darbiniekus, bet arī piesaistīt jaunus darbiniekus. Vienlaikus uzņēmumu iniciatīva risināt pirmsskolas aprūpes un

¹⁹⁶ Childcare and education in Sweden.

Pieejams: <http://www.awcgothenburg.com/childcare.htm> (skatīts 29.12.2008.)

¹⁹⁷ Clements R.L., Fiorentino L. (2004) The Child's Right to Play. A Global Approach. Praeger Publishers, pp.20-21

¹⁹⁸ Turpat.

izglītības jautājumus ir saistīti ar Nīderlandes labklājības režīmu, kas paredz, ka sociālā politika ir valsts un tās iedzīvotāju kopēja atbildība.¹⁹⁹

Saskaņā ar Nīderlandes Bērnu aprūpes likumu (2005) nosacījumi un prasības uzņēmuma kā bērnu aprūpes pakalpojumu sniedzējam ir tieši tādas pašas kā pašvaldību dibinātajos dārziņos (skatīt tabulu 12.1.). Pašvaldības arī uzrauga, vai pakalpojums atbilst minimālajiem drošības un higiēnas standartiem. Tomēr, šī pakalpojuma izmaksas Nīderlandē pilnībā sedz darba devējs un bērna vecāki. Visbiežāk attiecība ir 60% pret 40%.²⁰⁰ Atsevišķās valstīs, lai motivētu darba devējus veidot sociāli atbildīgu personāla politiku, uzņēmumi, kas dibina dārziņus savu darbinieku bērniem, tiek atbrīvoti no darba devēju vai no uzņēmuma ienākuma nodokļa vai arī darbinieki tiek atbrīvoti no iedzīvotāju ienākuma nodokļa.²⁰¹

Latvijā pēdējos gados šāds pakalpojuma veids arī ir sācis attīstīties. Piemēram, SIA „Maxima Latvija” savu darbinieku bērniem izveidoja dārziņu Rīgā. Tā darba laiks ir visas darba dienas garumā, un vecākiem par šo pakalpojumu ir jāmaksā simboliska samaksa – Ls 0,50 dienā, jo pamatā pakalpojuma izmaksas sedz darba devējs.²⁰² Uzņēmumu dibinātu dārziņu attīstību lielā mērā ietekmē darbaspēka pieprasījuma pieaugums. Līdz ar to apstākļos, kad samazinās darba spēka pieprasījums un pieaug bezdarbs, šāda veida pakalpojumi netiek attīstīti. Latvijas gadījumā šādu pakalpojumu attīstīšanas vietu nosaka uzņēmumu atrašanās vietas. Tā kā lielākie uzņēmumi ir koncentrējušies Rīgā, nacionālās un reģionālās attīstības centros, attiecīgi uzņēmumu dibināti bērnu pieskatīšanas centri ir piemēroti šāda lieluma un nozīmes pašvaldībām.

Atbalstot darba devēju iesaistīšanos pirmsskolas aprūpes un izglītības jautājumu risināšanā, Latvijas Darba devēju konfederācija paudusi nostāju, ka uzņēmējiem, kuri nodrošina pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumus, tādējādi pildot pašvaldību funkciju, ir jāsaņem kompensācija.²⁰³

Pozitīvais no vecāku viedokļa, darba devējiem īstenojot bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus, uzņēmumu dibinātajos bērnu pieskatīšanas centros (dārziņos) ir tas, ka nav lielas rindas uz vietu kā pašvaldību PII. Turklāt šis pakalpojums nereti ir pieejams ļoti tuvu vecāku darba vietai vai pat atrasties vienā ēkā ar vecāku darba vietu. Dārziņa darba laiks var būt pilnībā pieskaņots vecāku darba laikam, kā tas ir SIA „Maxima Latvija” gadījumā. No valsts un pašvaldību viedokļa, šādu darba devēju iniciatīvu atbalstīšana samazina pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu nodrošināšanas slogu pašvaldībām.

Negatīvie šāda pakalpojuma aspekti ir saistīti ar to, ka uzņēmumu dibināti dārziņi, kā rāda līdzšinējā pieredze, nodrošina pamatā tikai aprūpes un pieskatīšanas funkciju, kas ir pieļaujami agrīnā vecuma bērniem. Taču, ņemot vērā pašreizējo Latvijas izglītības sistēmu un tajā paredzēto izglītības posmu pēctecību, kā arī bērnu attīstības intereses, bērniem no 3 gadu vecuma ir nepieciešams nodrošināt ne tikai aprūpi, bet arī atbilstošu izglītošanu. Lai novērstu risku, ka uzņēmumu dibināti dārziņi bērniem vecumā no 3 gadiem nenodrošina arī izglītošanu, būtu nepieciešams izstrādāt dibinātājiem (tāpat kā citiem alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem) saistošas prasības par bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju izglītību un kvalifikāciju.

¹⁹⁹ Knijn T. (2008) Private Responsibility and some Support. Family policies in the Netherlands.

Pieejams: <http://www.springerlink.com/content/v12476q701556687/> (skatīts 29.12.2008.)

²⁰⁰ OECD (2001) *Early Childhood Education and Care Policy in the Netherlands. Country Note.*

<http://www.oecd.org/dataoecd/24/5/1956389.pdf> (skatīts 29.12.2008.)

²⁰¹ *Child Care Tax Deduction Will Help Keep Women in Mining.*

Pieejams: http://www.ausimm.com.au/Content/docs/child_care_tax_deduct1206.pdf (skatīts 29.12.2008.)

²⁰² Lauku avīze (08.10.2007) *Darbiniekus vilina ar labumiem.*

Pieejams: http://www2.la.lv/lat/latvijas_avize/jaunakaja_numura/?doc=9197 (skatīts 29.12.2008.)

²⁰³ Frut ziņas (16.05.2007) *Bērnudārzu trūkumu var novērst īstenojot kompleksus pasākumus.*

Pieejams: <http://news.frut.lv/lv/ppl/society/1972> (skatīts 29.12.2008.)

3.3.4. Labās prakses piemēri pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanā

Latvijā pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansējums pamatā veidojas no valsts un pašvaldību budžeta līdzekļiem, kā arī no vecāku maksājumiem par atsevišķiem bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumiem. Šobrīd Latvijā nepastāv prakse, ka citu nozaru finansējums tiek piesaistīts pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanai. Savukārt Nīderlandes piemērs liecina, ka tur pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumu finansēšanā piedalās valsts (pašvaldības), darba devēji (uzņēmēji) un vecāki.

Nīderlandē pirmsskolas aprūpes pakalpojumu finansēšanas kārtību noteic Bērnu aprūpes likums, kas paredz, ka uzņēmējiem ir jāsedz trešā daļa no pirmsskolas bērnu aprūpes finansējuma.²⁰⁴ Lai šādu finansēšanas kārtību īstenotu praksē, darba devējiem (uzņēmumiem) ir jāmaksā bērnu aprūpes nodoklis.²⁰⁵ Pirmkārt, šāda bērnu aprūpes pakalpojumu finansēšanas modeļa ieviešanu var saistīt ar izmaiņām Nīderlandes labklājības režīmā, kuru tagad raksturo diskurss „labklājība ir strādāt”. Jaunā labklājības režīma uzdevums ir iedrošināt nīderlandiešus sociālās politikas jomā nepaļauties tikai uz valsti, bet pieņemt, ka sociālās politikas problēmu risināšana ir kopēja valsts un tās iedzīvotāju atbildība.²⁰⁶ Otrkārt, šāds pirmsskolas bērnu aprūpes finansēšanas modelis Nīderlandē ir izveidojies, jo bērnu aprūpes politika ir cieši saistīta ar nodarbinātības politiku, kuras mērķis ir palielināt sieviešu līdzdalību darba tirgū, kas nozīmē, ka pirmsskolas aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas risināšana ir arī darba devēju atbildība. Arī Bērnu aprūpes likums tika izstrādāts saskaņā ar nodarbinātības politiku un paredz to, ka ir jāveicina bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība visām ģimenēm, tādējādi sekmējot jauno māmiņu ātrāku atgriešanos darba tirgū.

Vairākās Eiropas valstīs pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumi tiek piedāvāti valstij veidojot partnerību ar privāto sektoru (publiskā un privātā partnerība), kas nozīmē, ka valsts (pašvaldība) slēdz līgumu ar privāto institūciju par pakalpojuma nodrošināšanu jeb pērk pakalpojumu no privātas institūcijas. Vienlaikus valsts saglabā tiesības pārraudzīt šo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību valstī noteiktajiem standartiem, lai garantētu vienlīdzīgu pakalpojumu visiem bērniem. Tādējādi bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu nodrošināšanā tiek piesaistīti privātie resursi. Šāda partnerība īpaši veiksmīga ir gadījumos, ja valstij (pašvaldībām) nav nepieciešamā kapacitāte, lai nodrošinātu un uzturētu pirmsskolas aprūpes un izglītības infrastruktūru.

Kā labās prakses piemēri publiskajai un privātajai partnerībai bērnu aprūpes pakalpojumu jomā ir minamas Somija un Zviedrija. Somijā katra pašvaldība var izlemt, kādā veidā tā nodrošinās pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus. Tā var dibināt savas pirmsskolas aprūpes un izglītības iestādes vai arī pirkt pakalpojumu no privātām institūcijām.²⁰⁷ Arī Zviedrijā katra pašvaldība var deleģēt privāto institūciju nodrošināt pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumus. Pašvaldības finansējums privātajām pirmsskolas aprūpes un izglītības iestādēm par katru bērnu, kas to apmeklē, tiek piešķirts pēc tādiem pašiem kritērijiem kā pašvaldības dibinātajām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. Neskatoties uz to, vai pakalpojumu sniedz pašvaldības dibināta institūcija vai privāta institūcija, Zviedrijā bērna vecāki maksā 11%, bet Somijā 15% no kopējām pakalpojuma izmaksām. Tomēr, katras pašvaldības ziņā ir definēt vecāku maksājuma apmēru par pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem.²⁰⁸

²⁰⁴ PES Discussion paper. (2006) *Childcare provision: contributing to the achievement of social democratic goals*.

Pieejams: http://www.pes.org/downloads/Campaign_Childcare_Discussion_Paper.pdf (skatīts 29.12.2008.)

²⁰⁵ A guide to the Dutch childcare system. (2008)

Pieejams: http://www.expatica.com/nl/essentials_moving_to/essentials/A-guide-to-the-Dutch-childcare-system.html (skatīts 29.12.2008.)

²⁰⁶ Knijn T. (2008) *Private Responsibility and Some Support. Family policies in the Netherlands*.

Pieejams: <http://www.springerlink.com/content/v12476q701556687/> (skatīts 29.12.2008.)

²⁰⁷ Ministry of Social Affairs and Health (2000) *Early Childhood Education and Care Policy in Finland. Background report*. pp.24-25 Pieejams: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/55/2476019.pdf>

²⁰⁸ Skolverket (2000) *Child Care in Sweden*. p.14 Pieejams: <http://www.skolverket.se/content/1/c4/09/44/00-531.pdf> (skatīts 29.12.2008.)

Pirmsskolas izglītības pakalpojumu finansēšanas politika **Latvijā** ir jāanalizē ciešā kopsakarībā ar nodarbinātības un sociālās aizsardzības politikām. Pētījuma ietvaros izstrādātie priekšlikumi pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu finansēšanas jomā ir orientēti galvenokārt trīs virzienos – pirmkārt, tas ir principa „nauda seko bērnam” ieviešana (tā izvērtējumu un konkrētos priekšlikumus skatīt 1. daļas 1.1. sadaļā un 1.4. sadaļā), otrkārt, publiskās un privātās partnerības attīstīšana pakalpojumu sniegšanas un attiecīgi finansēšanas jomā, treškārt, vecāku līdzfinansējuma (jeb „fonda naudu” legalizācija) noteikšana arī pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem (sīkāk skatīt 1. daļas 1.1. sadaļu un 1.4. sadaļu) un vecāku finansējuma daļas samazināšana privātajiem un alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumiem, sekmējot šo pakalpojumu pieejamību un samazinot pašvaldību slogu attiecībā uz vietu nodrošinājumu pašvaldību PII. Publiskās un privātās partnerības attīstīšana pirmsskolas izglītības jomā **Latvijā** ir atsevišķi analizēta 4. sadaļā „Privātās un publiskās partnerības analīze PII jomā”.

3.3.5. Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidība

Pirmsskolas aprūpes un izglītības pieejamība ģimenēm nereti ir saistīta arī ar piedāvāto pakalpojumu daudzveidību un, kā tie atbilst ģimenes vajadzībām un kā spēj nodrošināt bērna vajadzības un labklājību. Apskatīto valstu pieredze liecina, ka bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu jomā piedāvājums ir ļoti plašs. Vecākiem ārpus tradicionālā dārziņa un pirmsskolas klasēm ir iespēja izmantot arī tādus pakalpojumus kā reģistrēta bērnu aprūpētāja, rotaļu grupa, atvērtais dārziņš, ārpusskolas bērnu aprūpe, dienas aprūpes centri u.c. Atsevišķās ES valstīs pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidība ir stratēģisks risinājums cilvēkresursu piesaistei darba tirgū, kā arī sociālekonomisko problēmu risināšanai.

Nīderlandē bērnu aprūpes pakalpojumu daudzveidība tiek veicināta jau bērnu aprūpes politikas plānošanas līmenī. Esošā pirmsskolas bērnu aprūpes politika tika veidota saskaņā ar Nīderlandes nodarbinātības politikas mērķi – veicināt ātrāku jauno māmiņu atgriešanos darba tirgū. Bērnu aprūpes pakalpojumu dažādošana tika definēts kā viens no risinājumiem šī mērķa sasniegšanai.²⁰⁹ Arī Nīderlandes prakse liecina, ka vecāki, lai varētu sekmīgi saskaņot savu darba un ģimenes dzīvi, mēdz izmantot vairākus bērnu aprūpes pakalpojumus, īpaši gadījumos, ja vecākiem ir nestandarta darba laiks. Piemēram, vecāki var vest savu bērnu uz dārziņu, kā arī izmantot reģistrētas bērnu aprūpētājas pakalpojumus, jo bērnu aprūpētājas nereti uzņemas atbildību izņemt bērnu no dārziņa, kā arī pieskatīt to vakara stundās.

Savukārt Anglijā bērnu aprūpes politika paredz, ka vecāku iespējas sekmīgi iekļauties darba tirgū palielina bērnu iespēju izklūst no nabadzības. 2004. gadā izstrādātā bērnu aprūpes stratēģija „Vecāku izvēles iespēja, labākais sākums bērniem” noteic, ka vecākiem ir lielākas iespējas saskaņot darba pienākumus ar ģimenes dzīvi, ja viņiem ir pieejami dažādi bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumi, kā arī ir pieejams valsts atbalsts šo pakalpojumu apmaksai.²¹⁰

Arī **Latvijas** situācijā pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu dažādošana ir viens no veidiem, kā risināt vietu trūkuma problēmu PII un agrīnā vecuma bērnu pieskatīšanu, kas ir īpaši nopietna problēma, ņemot vērā vecākiem pieejamā pabalsta apmērus par bērna kopšanu pēc viena gada vecuma. Pakalpojumu, īpaši alternatīvo pakalpojumu, daudzveidība sniedz iespēju vecākiem kombinēt tos, tādējādi apmierinot dažāda lieluma pašvaldību un dažādu iedzīvotāju grupu vajadzības. Turklāt, atsevišķu pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu ieviešanai ir nepieciešama tikai kvalificētu cilvēkresursu piesaiste bez papildus investīcijām infrastruktūrā (piemēram, reģistrēta bērnu aprūpētāja) vai arī nelielām investīcijām infrastruktūrā (piemēram, atvērtais dārziņš).

²⁰⁹ OECD (2006) *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. p.387.

²¹⁰ National Centre for Social Research (2008) *Childcare and Early Years Survey 2007*.

Pieejams: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR723.pdf> (skatīts 29.12.2008.)

4. Bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma kvantitatīvs raksturojums

Lai izstrādātu pamatotus ieteikumus bērnu pieskatīšanas pakalpojumu, it īpaši PII attīstībai, ir veikta esošo pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma analīze. Tā sastāv no: PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieejamības (iestāžu skaits, vietu skaits, neapmierinātais pieprasījums pēc pirmsskolas vecuma bērna aprūpes pakalpojuma) un to nodrošināšanai izlietotā pašvaldību budžeta raksturojuma.

4.1. Pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu izplatība

Bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma Latvijas pašvaldībās raksturošanai ir izmantoti divi datu avoti – IZM apkopotā informācija un VRAA 2008. gada nogalē veiktā pašvaldību aptauja. Datu analīzes ierobežojumi, kuri radušies datu avotu specifikas dēļ, ir raksturoti, aplūkojot konkrētas parādības, savukārt vispārīgs pašvaldību aptaujas īstenošanas apraksts ir pievienots ziņojuma 1. pielikumā.

Pašvaldību PII, likumsakarīgi, ir izplatītākā bērnu pieskatīšanas pakalpojuma forma (sk. turpmākos attēlus), savukārt citi Latvijā pieejamie pakalpojumi ir privātās PII, skolas ar pirmsskolas izglītības grupām visos vecumos un skolas ar pirmsskolas izglītības grupām 5-6 gadus veciem bērniem, kā arī pēdējos gados atsevišķas pašvaldības atbalsta tādu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājumu, kur bērnu tiek pieskatīti nepilnu dienu un mazākā apmērā nekā PII (piemēram, aukļu dienesti, rotaļu centri u.tml.).

Situācijas raksturošanai nepieciešamā statistiskā informācija visplašāk ir iegūstama par pašvaldību PII, kā arī par privātajām PII un skolām ar pirmsskolas izglītības grupām. Lai gan daļu pētījumā izmantotās informācijas par PII skaitu ir apkopojusi IZM, tomēr, aplūkojot šos datus laika griezumā, rodas šaubas, vai pakalpojumu uzskaitē katru gadu un visās pašvaldību teritorijās ir piemēroti vienoti klasifikācijas principi²¹¹. Savukārt VRAA veiktajā pašvaldību aptauja ir izlases veida pētījums, kurā kopumā piedalījās 150 no 526 (jeb ~29%) Latvijas 1. līmeņa pašvaldību. Tādējādi PII un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu izplatību ir iespējams noteikt tikai procentos, nevis absolūtos skaitļos. Izņēmums ir septiņas republikas nozīmes pilsētas, kuras ir aptaujātas pilnībā.

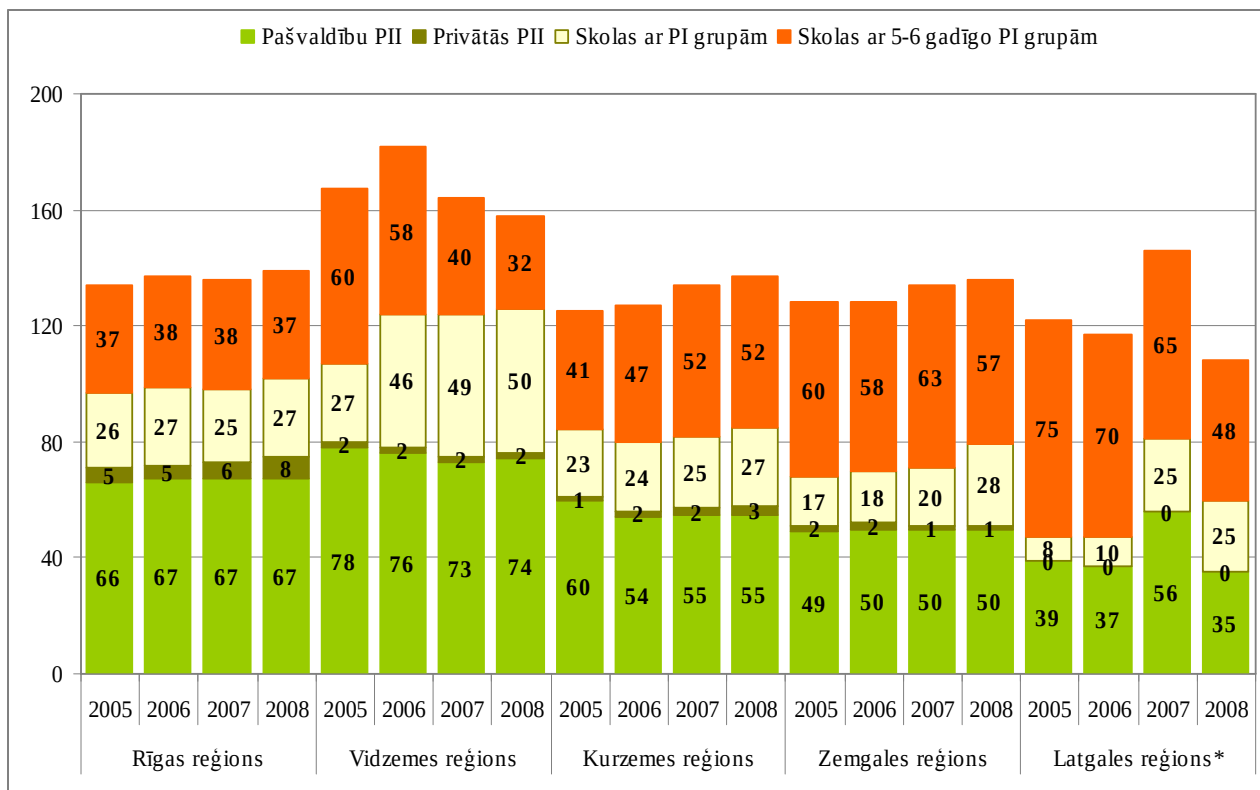
3. attēlā ir attēlota IZM apkopotā informācija par dažādu PII skaitu Latvijas reģionos (izslēdzot septiņas republikas nozīmes pilsētas), savukārt 4. attēlā – PII skaits republikas nozīmes pilsētās. Rajoni no republikas nozīmes pilsētām ir atdalīti divu iemeslu dēļ: (1) situācija lielajās pilsētās un mazāk apdzīvotajās teritorijās būtiski atšķiras un (2) demogrāfiskā prognoze, uz kuras pamata ir noteikta nepieciešamība attīstīt pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumus, ir izveidota republiku pilsētu un rajonu (izslēdzot lielpilsētas) griezumā. Dati rāda, ka visos reģionos, izslēdzot republikas nozīmes pilsētas, blakus pašvaldību PII samērā izplatīta alternatīva forma ir vispārizglītojošās izglītības iestādes ar 5-6 gadīgo bērnu pirmsskolas izglītības grupām. Šāda pakalpojuma izplatība ir likumsakarīga un saistīta ar to, ka Vispārējās izglītības likuma 21¹. pants nosaka obligātu 5-6 gadīgo pirmsskolas izglītību.

Privāto PII pieejamība ir raksturīga pašvaldībām ar lielu iedzīvotāju skaitu (vai atrašanās tuvu lielajām pilsētām), kuras vienlaikus atrodas ekonomiski labāk attīstītos reģionos. Tā, piemēram, privātās PII ir reģistrētas piecās no septiņām republikas nozīmes pilsētām (Rīgā, Jūrmalā, Jelgavā, Liepājā un Daugavpilī), Rīgas reģionā – Rīgas un Tukuma rajonos, Vidzemes reģionā no sešiem rajoniem tikai vienā (Valkas rajonā), Kurzemes reģionā – Talsu un Saldus rajonos un Zemgales reģionā – Bauskas rajonā (Latgales reģionā – ārpus republikas nozīmes pilsētām privāta PII nav).

²¹¹ Līdzīgs ir Valsts kontroles secinājums 2008. gada sākumā sagatavotajā revīzijas ziņojumā „Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām”, 108. punkts, 19.lpp.

Izsakot 3. attēlā atspoguļotos datus procentos, redzams, ka Rīgas reģionā (izslēdzot Rīgas pilsētu) pašvaldību PII 2008. gadā veidoja 48% no četrām aplūkotajām pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas formām, privātie PII – 6%, vispārizglītojošās skolas ar 5-6 gadīgo bērnu PI grupām – 27% un skolas ar visa vecuma bērnu PI grupām – 19%. Aplūkojot datus kopš 2005. gada, redzams, ka dažādu bērnu pieskatīšanas formu īpatsvars ir mazliet mainījies. Tā, piemēram, ir pieaudzis privāto PII relatīvais īpatsvars no 4% - 2005. gadā uz 6% - 2008. gadā. Mazliet pieaudzis pirmsskolas izglītības formu piedāvājums ir Rīgas rajonā, Ogres un Limbažu rajonos iestāžu skaits praktiski nav mainījies, savukārt Tukuma rajonā – samazinājies, 2005. – 2006. gadā slēdzot pirmsskolas vecuma bērnu PI vispārizglītojošās skolās.

3. attēls. Pirmsskolas izglītības iestāžu skaits Latvijas reģionos (izslēdzot republikas nozīmes pilsētas) 2005. – 2008. gadā

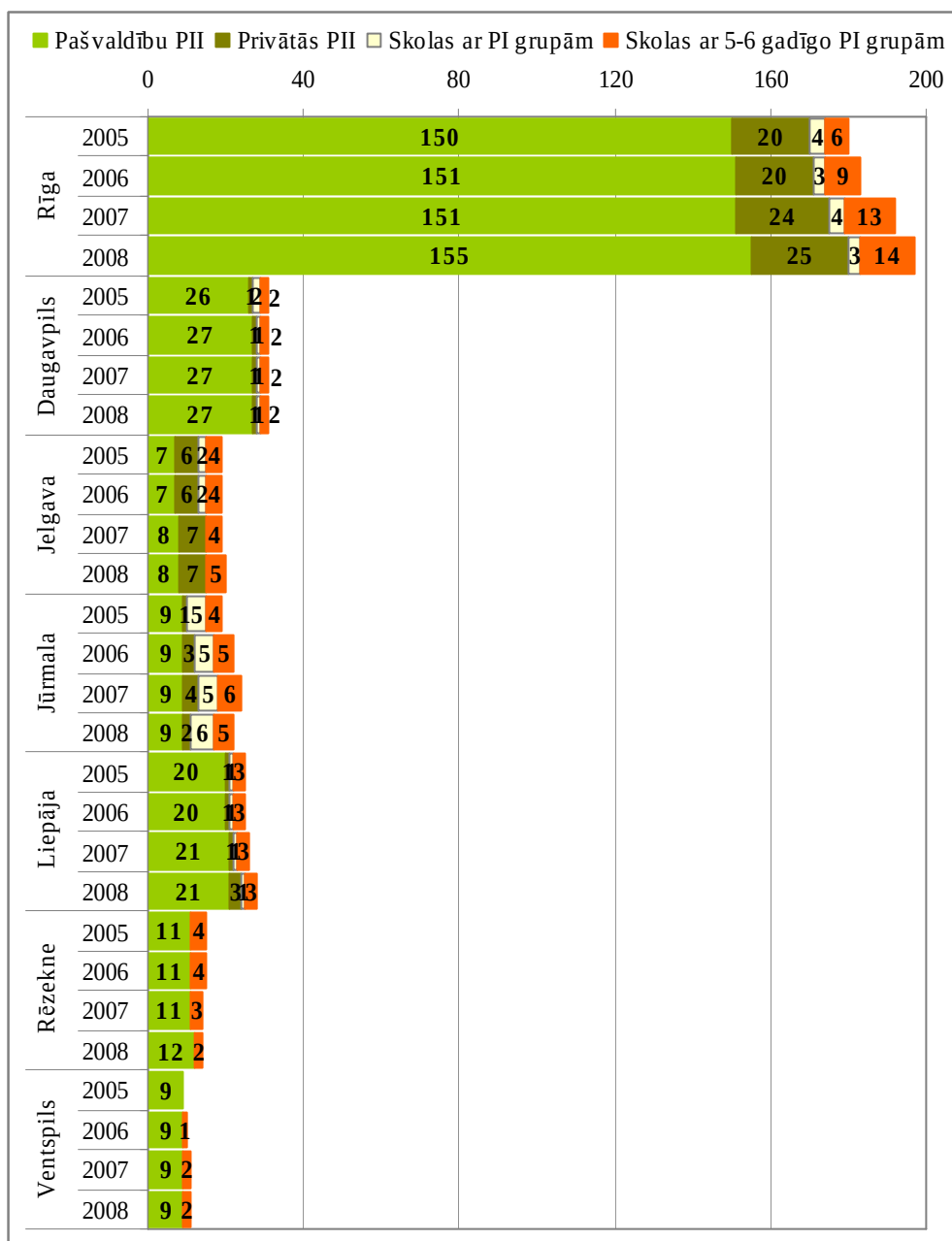

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

Piezīme: *Faktiski pirmsskolas izglītības iestāžu skaits Latgales reģionā ir nedaudz augstāks, jo IZM nav datu par pirmsskolas izglītības iestāžu skaitu Rēzeknes rajonā 2005., 2006. un 2008. gadā.

Aplūkojot pārējos Latvijas reģionus (bez republikas nozīmes pilsētām), iezīmējas vairākas tendences. Pirmkārt, vispārizglītojošo skolu īpatsvars, kurās ir pirmsskolas vecuma bērnu grupas, variē 50-68% robežās (Rīgas reģionā kopā – 46%), un, atbilstoši 2008. gada datiem, reģioni sarindojami šādā secībā: Vidzeme (52%), Kurzeme (58%), Zemgale (63%) un Latgale (68%). Jāatzīmē, ka Latgales datus būtiski ietekmē iztrūkstošā informācija par PII skaitu Rēzeknes rajonā, jo 2007. gadā, par kuru vienīgo ir pieejama pilna informācija, vispārizglītojošās skolas ar PI bērnu grupām Latgalē veidoja 62% no visām PII. Otrkārt, aplūkojot dažādu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu īpatsvara dinamiku 2005. – 2008. gadā, redzams, ka Vidzemes, Zemgales un Latgales reģionos ir novērota vairāk vai mazāk izteikta skolu ar 5-6 gadīgo bērnu PI grupu īpatsvara samazināšanās un skolu ar visu vecuma bērnu PI grupu īpatsvara pieaugums, savu summāro apmēru ‘pakalpojumu grozā’ saglabājot līdzīgu. Savukārt Kurzēmē aplūkotajā laika posmā ir pieaudzis skolu ar 5-6 gadīgo bērnu PI grupām īpatsvars, samazinoties pašvaldību PII skaitam. Analizējot datus šādā griezumā, redzams, ka par stabilām pirmsskolas izglītības pakalpojumu attīstības tendencēm var runāt tikai atsevišķu rajonu gadījumos (Dobeles, Kuldīgas un Jēkabpils rajonos).

4. attēls. Pirmsskolas izglītības iestāžu skaits lielajās Latvijas pilsētās 2005. – 2008. gadā

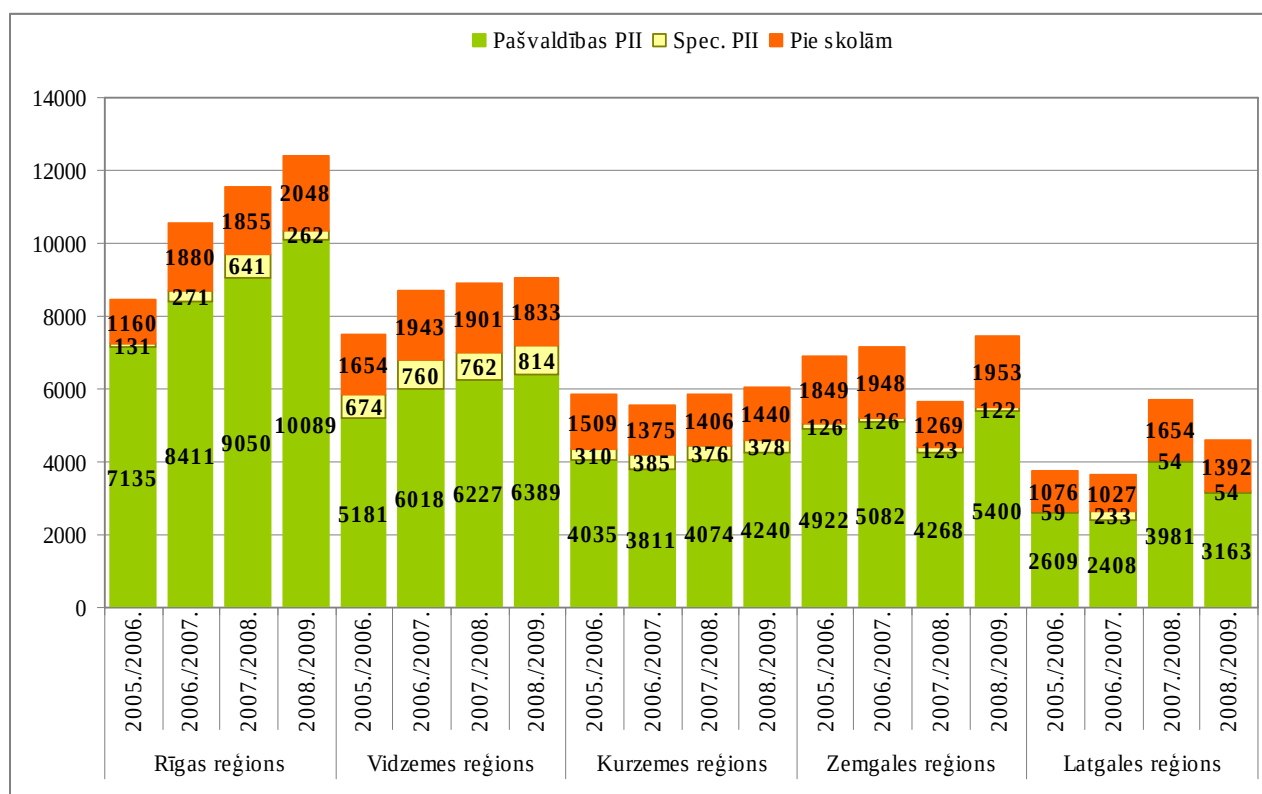
Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

Atsevišķi aplūkojot septiņas republikas nozīmes pilsētas (sk. 4. attēlu), redzams, ka pirmsskolas izglītības iestāžu skaits mainījies ir maz. Salīdzinot 2005. un 2008. gadu, Rīgā ir atvērtas piecas pašvaldību PII, piecas privātās PII, astoņas 5-6 gadīgo bērnu PI grupas vispārizglītojošās skolās. Daugavpilī, Jelgavā, Liepājā un Rēzeknē šo gadu laikā katrā ir atvērta viena pašvaldības PII. Jelgavā un Liepājā ir atvērtas ar 1-2 privātās PII, savukārt privāto PII skaits Jūrmalā aplūkotajā laika posmā ir bijis mainīgs.

4.2. Apmierinātais un neapmierinātais pirmsskolas izglītības pieprasījums

Apmierinātā un neapmierinātā pirmsskolas izglītības pieprasījuma raksturošanai ir izmantoti IZM apkopotā statistiskā informācija un Valsts reģionālās attīstības aģentūras veiktā pašvaldību aptauja. Apmierināto pirmsskolas izglītības pieprasījumu raksturo IZM dati par bērnu skaitu izglītības iestādēs, kuras īsteno pirmsskolas izglītības programmas, izņemot privātās PII (sk. 5. un 6. attēlu). Kā rāda VRAA aptaujā iegūtās informācija, parasti apmierinātais pieprasījums atbilst maksimālajam vietu skaitam attiecīgajā teritorijā esošajās pašvaldību PII, tomēr ir sastopami gadījumi, kad reģistrēto bērnu skaits nedaudz pārsniedz maksimālo vietu skaitu. Savukārt neapmierinātais pieprasījums ('rinda') ir bērnu skaits, kuri ir pieteikti pašvaldības PII, taču vietas PII šī pieprasījuma apmierināšanai nav.

5. attēls. Kopējais bērnu skaits publiskajās pirmsskolas izglītības iestādēs Latvijas reģionos (izslēdzot republikas nozīmes pilsētas) 2005. – 2008. gadā

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

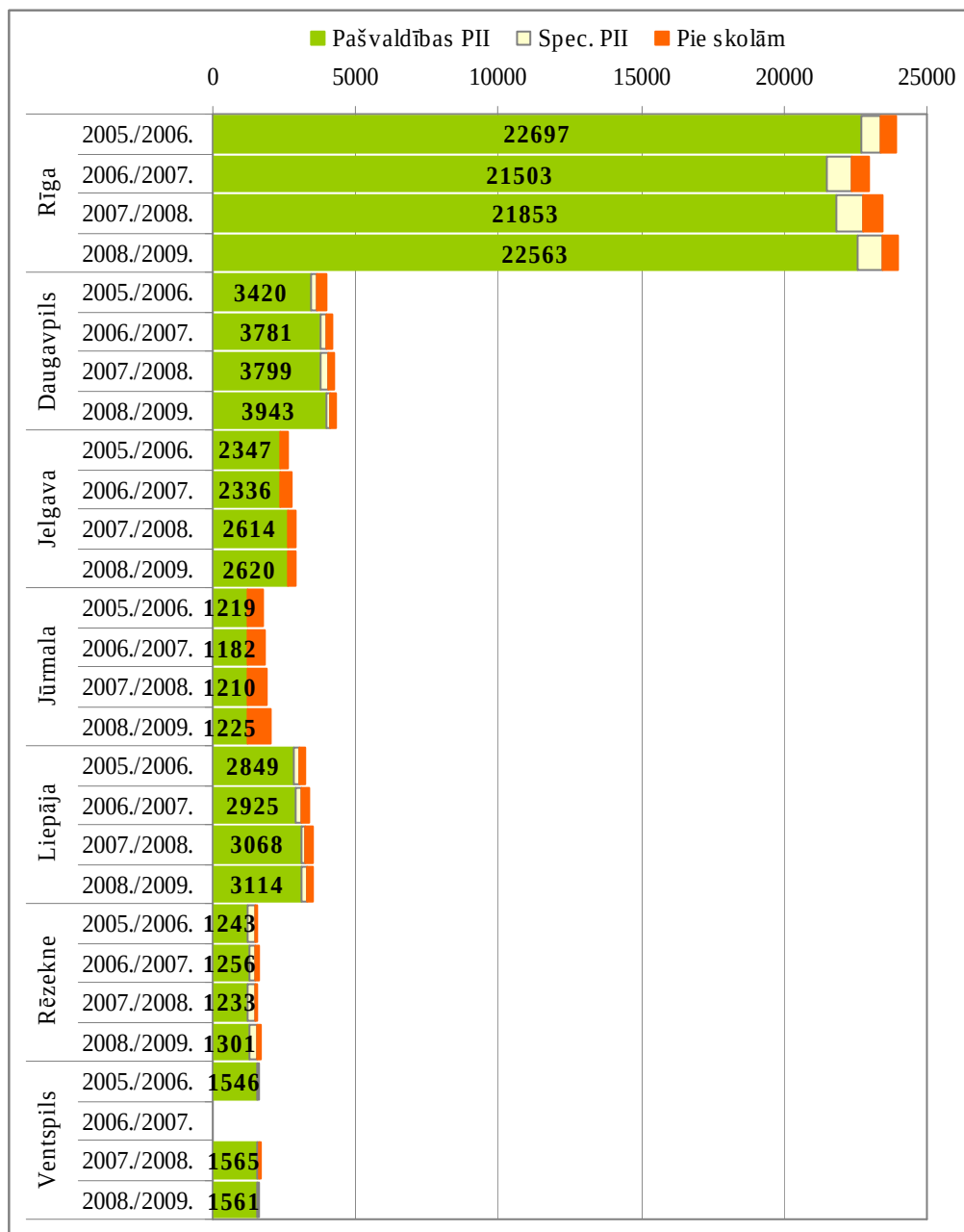
Iztrūkstošie dati: 2005./2006. gadā nav datu par Daugavpils, Rēzeknes, Tukuma un Valkas rajoniem; 2006./2007. gadā – par Preiļu, Rēzeknes un Ventspils rajoniem; 2007./2008. gadā – par Bauskas rajonu; 2008./2009. gadā – par Rēzeknes rajonu.

Salīdzinot 5. attēlā atspoguļotos datus par kopējā bērnu skaita publiskajās PII pieaugumu un 3. attēlā redzamos datus par dažādu PII skaitu atbilstošajās teritorijās (izslēdzot republikas nozīmes pilsētas), redzams, ka laika posmā no 2005. līdz 2008. gadam ir palielinājusies publisko PI ietilpība (bērnu/vietu skaits vienā PI iestādē) visos reģionos, taču it īpaši – Rīgas, Vidzemes un Latgales reģionā. Iestāžu ietilpības palielināšanās norāda uz to, ka aplūkotajā laika posmā ir paaugstinājusies esošo PII efektivitāte – radītas jaunas vietas jau eksistējošās iestādēs (sīkāk par to 4.3. nodaļā).

Izdalot bērnu skaitu, kas apmeklē pašvaldības PII (bērnu dārzus) ar šo iestāžu skaitu (t.i., izslēdzot privātās PII un skolas ar PII grupām), redzams, ka Rīgas reģionā (te un turpmāk izslēdzot reģiona lielās pilsētas) 2005. gadā bija vidēji 108 pašvaldības PII apmeklējoši bērni uz vienu pašvaldības PII, savukārt 2008. gadā – 151 pašvaldības PII apmeklējošs bērns uz vienu pašvaldības PII. Aprēķiniem izmantojot tādu pašu principu, Vidzemes reģionā 2005. gadā bija vidēji 66 pašvaldības

PII apmeklējoši bērni uz vienu iestādi, savukārt 2008. gadā – 86 bērni. Kurzemes reģionā 2005. gadā bija vidēji 67 pašvaldības PII apmeklējoši bērni uz vienu iestādi, savukārt 2008. gadā – 77 bērni. Zemgalē minētais rādītājs 2005. gadā bija 100 bērni un 2008. gadā – 108 bērni. Savukārt Latgalē 2005. gadā vienu pašvaldības PII apmeklēja vidēji 67 bērni, 2008. gadā – 90 bērni.

6. attēls. Kopējais bērnu skaits publiskajās pirmsskolas izglītības iestādēs lielajās Latvijas pilsētās 2005. – 2008. gadā

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

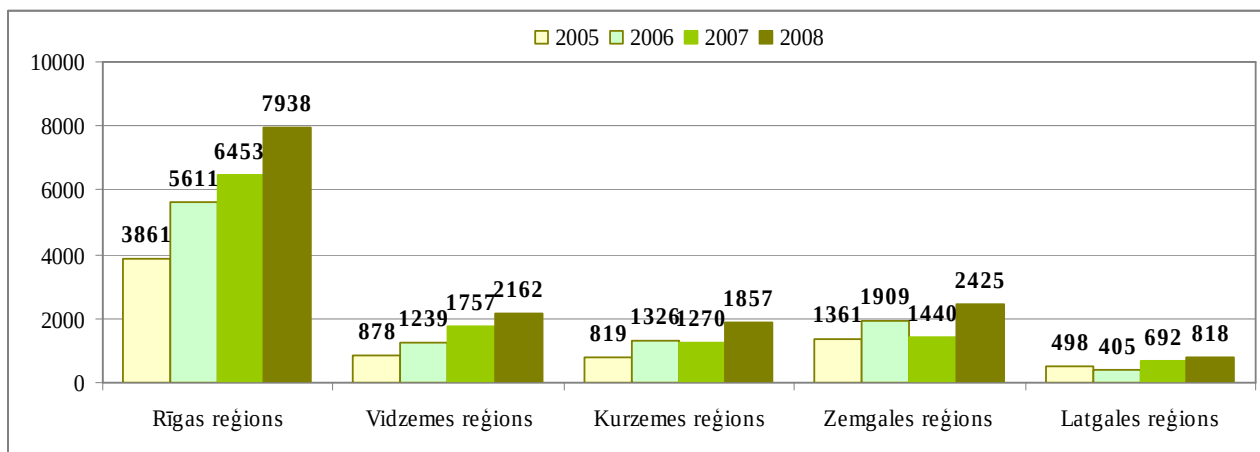
Iztrūkstošie dati: 2006./2007. gadā – par Ventspils pilsētu.

Aplūkojot pašvaldību pirmsskolas izglītības iestāžu ‘slodzi’ republikas nozīmes pilsētās, nav novērota PII ietilpības palielināšanās – tā ir palikusi nemainīga vai pat mazliet samazinājusies. Tā Rīgā 2005. gadā vienu PII (bērnudārzu) apmeklēja vidēji 151 bērns, savukārt 2008. gadā – 146 bērni. Daugavpilī 2005. gadā vienu pašvaldības PII apmeklēja 132 bērni, bet 2008. gadā – 146 bērni. Jelgavā 2005. gadā vienu pašvaldības PII apmeklēja 335 bērni, 2008. gadā – 328 bērni. Te jāatzīmē, ka Jelgava ir viena no tām republikas nozīmes pilsētām, kur ‘rinda’ uz vietu pašvaldību

PII ir salīdzinoši lielākā (sk. 8. attēlu) un kur vairāk nekā citās līdzīga lieluma pilsētās ir izplatīta tāda pirmsskolas izglītības nodrošināšanas forma kā skolas ar PI grupām un privātās PII (sk. 4. attēlu). Jūrmalā 2005. gadā vienu pašvaldības PII apmeklēja vidēji 135 un 2008. gadā – 136 bērni. Liepājā 2005. gadā vidēji vienu pašvaldības PII apmeklēja 142 bērni, 2008. gadā – 148 bērni; Rēzeknē – attiecīgi 113 un 108 bērni; Ventspilī – 172 un 173 bērni.

Neapmierinātā pieprasījuma pēc pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumiem Latvijas reģionos raksturošanai ir izmantoti IZM dati (7. attēls), tomēr jāņem vērā, ka vairākos gadījumos tie atšķiras no datiem, kurus sniegušas pašvaldības Valsts reģionālajai attīstības aģentūrai. 7. attēls rāda, ka visaugstākais neapmierinātais pieprasījums ir Rīgas reģionā (izslēdzot Rīgas un Jūrmalas pilsētas), kurš ir strauji pieaudzis kopš 2005. gada. Pieprasījuma pieaugums ir raksturīgs Rīgas, Ogres un Tukuma rajona pašvaldībām, un to pārstāvji komentē, ka pieprasījums strauji paaugstinās, gan tāpēc, ka šobrīd pieaug iedzīvotāju skaits reprodūktīvajā vecumā, gan tāpēc, ka tieši šajās apdzīvotajās vietās visstraujāk notiek jaunu dzīvojamo rajonu būvniecība, kurā apmetas jaunas ģimenes.

7. attēls. Neapmierinātais pašvaldību PII vietu pieprasījums – bērnu skaits – Latvijas reģionos (izslēdzot republikas nozīmes pilsētas) 2005. – 2008. gadā

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

Iztrūkstošie dati: Nav datu par rindu Bauskas rajonā 2007. gadā, Preiļu rajonā 2006. gadā, Rēzeknes rajonā 2005., 2006. un 2008. gadā Tukuma rajonā 2005. gadā un Valkas rajonā 2005. un 2006. gadā.

Vislielākās ‘rindas’ Rīgas rajonā ir Ādažu novadā (pēc IZM, 540 bērni 2008. gadā; pēc VRAA aptaujas datiem – 80 bērni vecumā virs trīs gadiem 2008. gadā), Babītes pagastā (pēc IZM datiem kopā pagastā – 383 bērni; VRAA aptaujā pašvaldības pārstāvji ir uzrādījuši tikai pieprasījumu pašvaldības PII „Saimīte” – 311 bērni 2008. gadā), Baldones novadā (pēc IZM datiem, 305 bērni 2008. gadā; pēc VRAA aptaujas datiem – 120 bērni), Ķekavas pagastā (pēc IZM datiem 643 bērni 2008. gadā; VRAA aptaujai pagasts datus nav sniedzis), Mārupes pagastā (pēc IZM datiem, 511 bērni 2008. gadā; VRAA aptaujā pagasts pieprasījumu nav norādījis), Salaspils novadā (pēc IZM datiem, 597 bērni 2008. gadā; pēc VRAA aptaujas datiem – 718 bērni), Siguldas novadā (pēc IZM datiem, 689 bērni 2008. gadā; pēc VRAA aptaujā sniegtās informācijas – 581 bērns (no kuriem 393 ir vecumā virs diviem gadiem) un papildu 62 bērni no citām pašvaldībām) un Stopiņu pagastā (pēc IZM datiem 279 bērni 2008. gadā). Šobrīd ir uzsākta Mārupes un Ķekavas pagastu neapmierinātā pieprasījuma risināšana, būvējot jaunas PII ar publiskās un privātās partnerības līguma palīdzību²¹². Saskaņā ar IZM datiem, Ogres rajonā ‘rinda’ pastāv galvenokārt Ogres un Ikšķiles novados. Arī Ogres novada neapmierināto pieprasījumu ir nolemts risināt, būvējot jaunu PII ar PPP modeļa

²¹² Pētījuma izstrādes laikā Iepirkumu uzraudzības birojā tika atkārtoti izsludināts vienotais iepirkums uz četru PII būvniecību, t.sk. Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastos, tādējādi var secināt, ka projekta īstenošana ir aizkavējusies jau tā sākuma stadijā.

palīdzību (apvienots vienā iepirkumā par PII būvniecību Tukuma pilsētā, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastos).

Saskaņā ar IZM datiem, Vidzemes reģionā aplūkotajā laika periodā visvairāk neapmierinātais pieprasījums ir pieaudzis Cēsu un Valmieras rajonos, it īpaši tas strauji ir pieaudzis Valmieras rajonā, kur 2007. gadā 'rinda' bija 289 bērni un 2008. gadā – jau 652 bērni. Savukārt Cēsu pilsētā, kur, pēc IZM datiem, 2008. gadā 'rindā' gaidīja 482 bērni jeb aptuveni puse no visa Cēsu rajona neapmierinātā pieprasījuma (pēc VRAA aptaujā sniegtā – 654 bērni (t.sk., 2008. gadā dzimušie un 120 – no citām pašvaldībām), 2009. gadā 'rinda' varētu samazināties, ja tiks sekmīgi pabeigta jaunās PII ar 252 vietām būvniecība.

Pārējos Vidzemes reģiona rajonos bērnu skaits, kas gaida 'rindā' uz pašvaldības PII bija praktiski nemainīgs, izņemot Madonas rajonu, kurā tas ir krities no 114 bērniem 2007. gadā uz 23 bērniem 2008. gadā. Salīdzinot IZM datus par 'rindu' Madonas rajonā 2007. un 2008. gadā un VRAA pašvaldību aptaujā saņemtos datus par Madonas rajonu, redzams, ka neapmierinātā pieprasījuma samazināšanās, ko rāda IZM dati, ir neprecīzas informācijas apkopošanas sekas. IZM dati rāda, ka 2008. gadā ir zudis neapmierinātais pieprasījums pēc pašvaldību PII Madonas pilsētā, savukārt VRAA īstenotajā aptaujā Madonas pilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka rinda 2008. gadā ir pieaugusi par 40 bērniem. Konstatējot šo neatbilstību, 7. attēlā redzami dati nav koriģēti tāpēc, ka nav zināms, cik lielā mērā līdzīgas kļūdas varētu būt sastopamas datos par citiem Latvijas rajoniem, un pētnieku rīcībā nav visa nepieciešamā informācija, lai drošticami koriģētu IZM savāktu statistiku.

Kopumā, pēc IZM datiem, 2008. gadā Alūksnes rajonā 'rindā' uz vietu PII gaidīja 289 bērni (t.sk. 120 bērni Alūksnes pilsētā), Valkas rajonā – 243 bērni (t.sk., 163 bērni Smiltenes pilsētā), Gulbenes rajonā – 141 bērns (t.sk., 120 bērni Gulbenes pilsētā) un Madonas rajonā, izslēdzot iepriekš konstatēto nepilnību ietekmi – aptuveni 150 bērni (~2/3 no tiem – Madonas pilsētā).

Aplūkojot IZM neapmierinātā pieprasījuma statistiku Kurzemes reģionā, redzams, ka 2008. gadā Kuldīgas rajonā 'rindā' gaidīja 515 bērnu (t.sk., 450 – Kuldīgas pilsētā, no kuriem puse ir vecumā līdz diviem gadiem), Liepājas rajonā (bez Liepājas pilsētas) – 288 bērni (t.sk., Grobiņas pilsētā – 74 bērni, Priekules pilsētā – 54 bērni, Nīcas pagastā – 43 bērni, Medzes pagastā – 36 bērni, no kuriem praktiski visi ir citu pašvaldību teritorijās dzīvojošie bērni), Saldus rajonā – 456 bērni (galvenokārt Saldus pilsētā), Talsu rajonā – 596 bērni (t.sk., 304 bērni – Talsu pilsētā) un Ventspils rajonā – 2 bērni. Neapmierinātais pieprasījums lēnām aug visās rajonu pašvaldībās, izņemot Ventspils rajonu, kurā 'rindas' praktiski nav.

Arī Zemgalē aplūkotajā laika posmā 'rindas' uz PII pakāpeniski pieaug. Tā 2008. gadā Aizkraukles rajonā 'rindā' gaidīja 369 bērni (t.sk., 145 bērni – Aizkraukles novadā, 46 – Aiviekstes pagastā), Bauskas rajonā – 762 bērni (t.sk., 308 bērni – Bauskas pilsētā (420 – pēc VRAA aptaujas datiem) un 164 – Iecavas novadā (79 – pēc VRAA aptaujas datiem), 48 – Gailīšu pagastā un 43 – Rundāles pagastā), Dobeles rajonā – 168 bērni (t.sk., 118 – Dobeles pilsētā), Jēkabpils rajonā – 782 bērni (t.sk., pēc VRAA datiem, 562 – Jēkabpils pilsētā) un Jelgavas rajonā – 344 bērni (t.sk., 154 – Ozolnieku pagastā, 47 – Gludas pagastā, 46 – Elejas pagastā un 45 – Kalnciema pilsētā).

Savukārt par neapmierināto pieprasījumu Latgalē, balstoties IZM statistikā, spriest ir grūtāk, jo praktiski iztrūkst datu par Rēzeknes rajonu (VRAA aptaujā neviena Rēzeknes rajona pašvaldība 'rindas' apmēru nenorādīja). Visaugstākais neapmierinātais pieprasījums pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem Latgalē (izslēdzot lielās pilsētas) 2008. gadā bija Preiļu un Ludzas rajonos (attiecīgi 390 un 264 bērni), pārējos rajonos 'rindas' apmēram nepārsniedzot 100 bērnus. Tomēr jāatzīst, ka arī Latgalē 7. attēlā redzamā 'rinda' ir novērtēta par zemu, jo, piemēram, IZM reģistrētais neapmierinātais pieprasījums Balvu un Ludzas rajonā ir būtiski zemāks nekā aplēses, kas izriet no VRAA pašvaldību aptaujas datiem (attiecīgi par aptuveni 150 un 50 bērniem).

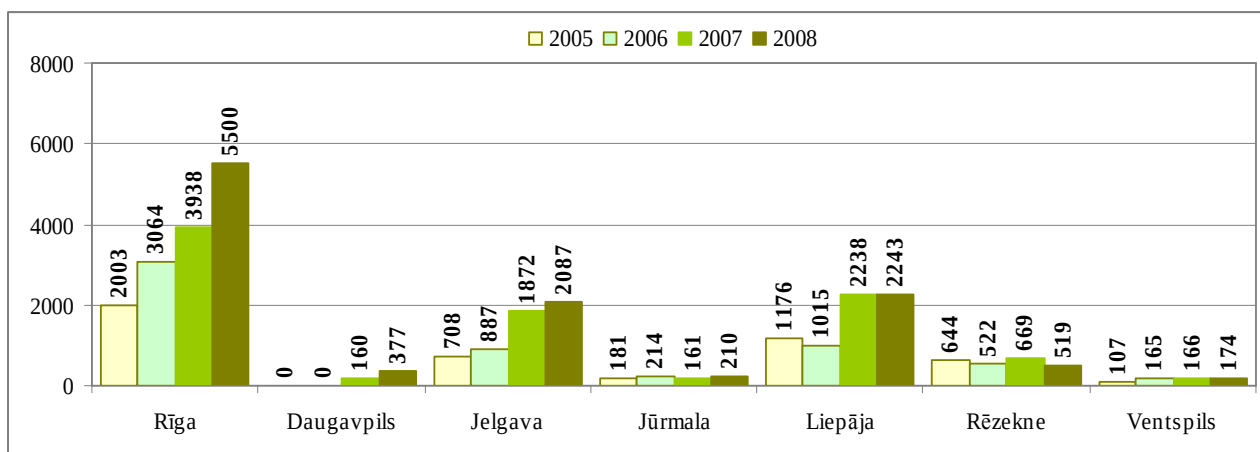
Apkopojot iepriekš minēto informāciju, redzams, ka, izņemot Rīgas reģionu, kur neapmierinātais pieprasījums pēc PII ir arī pagastu pašvaldībās, visbiežāk skaitliski lielākās 'rindas' uz PII ir rajonu

centru pilsētās, savukārt pagastos tās ir līdz dažiem desmitiem bērnu. Tomēr arī lielpilsētu vai rajonu centru tuvumā esošajos pagastos ir novērots augstāks neapmierinātais pieprasījums pēc vietas PII.

Kopumā, ņemot vērā pašvaldību pārstāvju komentārus VRAA aptaujai, ir iespējams, ka pagastu pašvaldībās pieprasījums pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem būtu lielāks, ja tiktu piedāvāts apdzīvotās vietas lielumam piemērots elastīgs risinājums. Tā, piemēram, ja pagastā daudzus gadus nav bijis pašvaldības PII un pirmsskolas vecuma bērnu skaits atbilst vidējam vienas bērnu grupiņas lielumam, tad vietējie iedzīvotāji, saprotot, ka pašvaldības PII izveidot nav iespējams, šādu pakalpojumu vispār nepieprasa.

Ņemot vērā IZM datu nepilnības, kuras tika konstatētas, analizējot neapmierinātā pieprasījuma statistiku Latvijas reģionos (7. attēls), ‘rindu’ raksturošanai lielajās Latvijas pilsētās (8. attēls) ir izmantoti VRAA pašvaldību aptaujas dati, kurā ir pieejama informācija par visām republikas nozīmes pilsētām. Papildus tam, salīdzinot IZM statistiku un pašvaldību sniegto informāciju, atklājās līdzīga aina: būtiski atšķīrās neapmierinātā pieprasījuma raksturojums par Jelgavas, Liepājas, Rēzeknes un Ventspils pilsētām. Lai gan 7. attēlā redzamie dati rāda, ka neapmierināts pieprasījums ir praktiski visās Latvijas lielajās pilsētās, visnopietnākie uzlabojumi ir nepieciešami Rīgas, Jelgavas un Liepājas pilsētām.

8. attēls. Neapmierinātais pašvaldību PII vietu pieprasījums – bērnu skaits – lielajās Latvijas pilsētās 2005. – 2008. gadā

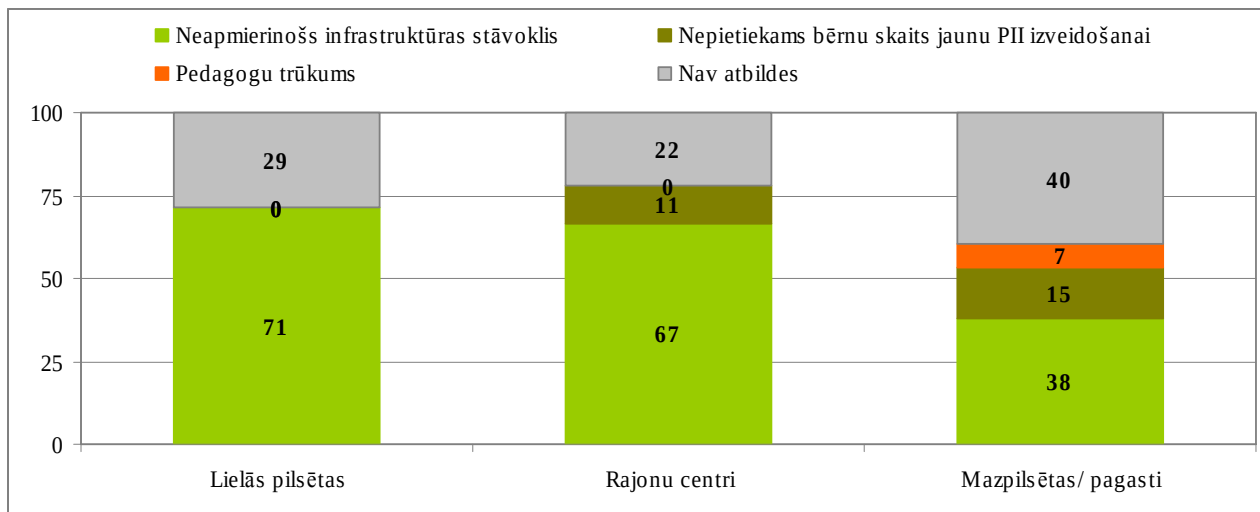
Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptaujas dati

Piezīme: Rīgai ir attēlota tikai ‘pirmās pakāpes rinda’ (neapmierinātais pieprasījums). Pavisam ir četru pakāpju rinda: 1. pakāpes rindā tiek reģistrēti Rīgā deklarētie bērni, kuri nav uzņemti nevienā iestādē, 2. pakāpes rindā – Rīgā deklarētie bērni, kuri jau uzņemti kādā iestādē, bet vecāki vēlas to mainīt, 3. pakāpes rindā – ārpus Rīgas deklarētie bērni, kuri nav uzņemti nevienā iestādē, un 4. pakāpes rindā – ārpus Rīgas deklarētie bērni, kuri jau uzņemti kādā iestādē, bet vēlas to mainīt. 2007. gadā kopumā Rīgā rindā ir 20685 bērni, 2008. gadā – 9816 bērni.

VRAA īstenotajā pašvaldību aptaujā tika noskaidrots arī pašvaldību pārstāvju viedoklis par to, kāds ir galvenais iemesls neapmierinātam pieprasījumam (‘rindām’) pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem (sk. 9. attēlu). Vērtējot datus, ir jāņem vērā, ka katras pašvaldības atbilde, neatkarīgi no administratīvi teritoriālās vienības lieluma, tika uzskatīta par vienu vienību. Lai 9. attēlā atspoguļotu katras apdzīvotās vietas tipa specifiku, dati ir attēloti griezumā pēc vietas reģionālās nozīmes, nevis reģioniem. Papildus tam jāņem vērā, ka aptaujas anketā tika lūgts nosaukt galveno neapmierinātā pieprasījuma iemeslu, kas bija grūtāk izpildāms tajos gadījumos, ja iemeslu spektrs pašvaldībā ir daudzveidīgs. Ņemot vērā, ka daļa pašvaldību neatbildēja uz uzdoto jautājumu, 9. attēlā ir parādīta arī neesošo atbilžu proporcija.

Lielpilsētu grupā (sk. 9.attēlu) konkrētu atbildi sniedza Jelgavas, Liepājas, Ventspils, Daugavpils un Rēzeknes pilsētas, iztrūkst Rīgas un Jūrmalas pilsētu vērtējuma. Līdz ar to attēlā neatspoguļojas tas apstāklis, ka Rīgā trūkst pirmsskolas izglītības pedagogu, kā rezultātā nav iespējams atvērt papildu grupiņas eksistējošās izglītības iestādēs ‘rindu’ samazināšanai.

9. attēls. Neapmierinātā pieprasījuma pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem iemesli (atbilžu sadalījums procentos)

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptauja, 2008 XII – 2009 II, n=123 pašvaldības

Tās pašvaldības, kuras sniedza konkrētu atbildi par galveno neapmierinātā pieprasījuma pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem iemeslu, visbiežāk minēja neapmierinošu infrastruktūras stāvokli, tomēr no pašvaldību sniegtajiem komentāriem izriet, ka ar šo atbildi tika apzīmētas dažādas situācijas. Piemēram, vairākas pašvaldības norāda, ka tām ir telpas PII izveidošanai, taču pietrūkst finansējuma materiāli tehniskās bāzes nodrošināšanai (mēbeļu iegādei, rotaļu laukuma izbūvei u.tml.) un PII uzturēšanai (pedagogu algām u.tml.).

Pagastu pašvaldības mēdz arī norādīt, ka neredz risinājumu viņu teritorijā esošajai situācijai – pirmsskolas vecuma bērnu skaits ir nepietiekams, lai veidotu pašvaldības PII, un vietējie iedzīvotāji izprotot situāciju. Citas, galvenokārt lielākas pašvaldības norāda, ka ‘rinda’ veidojas, vecākiem pieprasot PII pakalpojumus bērniem, kas nav sasnieguši 3 gadu vecumu, līdz ar to uzskatot šo pieprasījumu par maznozīmīgu vai arī izsakot vēlēšanos šo jautājumu risināt nākotnē.

4.3. Pašvaldību PII infrastruktūras stāvoklis un plānotie uzlabojumi

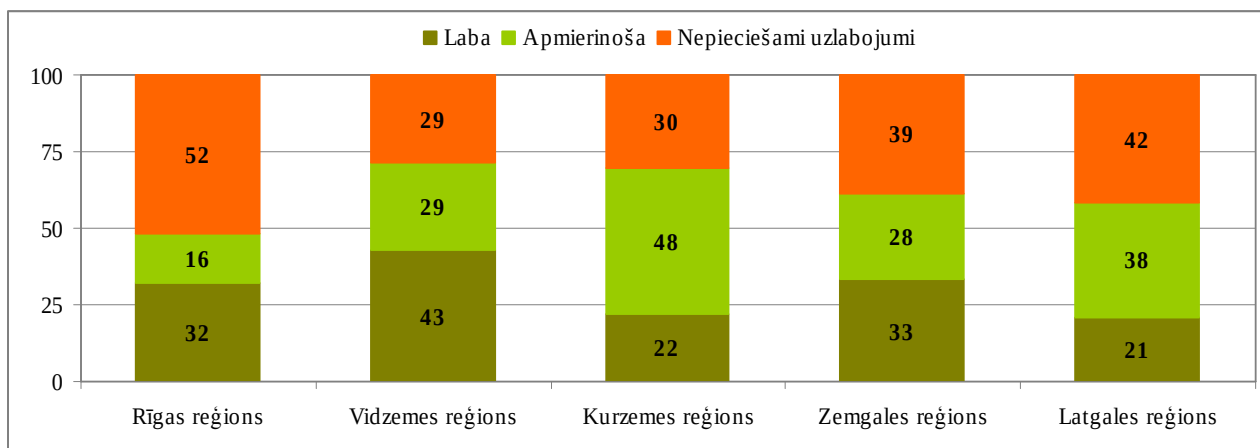
Kā viens no pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamību kavējošiem apstākļiem ir neapmierinošais infrastruktūras stāvoklis, un šī jautājuma risināšanai ir atvēlēti līdzekļi gan no pašvaldību, gan valsts budžetiem un ES finanšu instrumentiem. Līdz šim veikto pasākumu un esošās infrastruktūras stāvokļa sīkākai raksturošanai turpinājumā ir izmantoti VRAA aptaujas dati, savukārt sagaidāmo infrastruktūras uzlabojumu aprakstam papildus ir izmantoti arī nacionālie politikas plānošanas dokumenti.

4.3.1. Pašvaldību teritorijās esošās PII infrastruktūras novērtējums

Ilustratīvu ieskatu pašvaldību pārstāvju viedoklī, kā viņi vērtē esošo pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūru, sniedz VRAA veiktā aptauja (sk. 10. attēlu). Vērtējot rezultātus, jāņem vērā aptaujāto pašvaldību skaitu Latvijas reģionos, tāpēc rezultātu atšķirības ir jāvērtē piesardzīgi, skatot rezultātus kopsakarā ar iepriekšējās nodaļas atspoguļoto informāciju par dažādu

PII nepieciešamajiem infrastruktūras uzlabojumiem un vietu skaitu pašvaldību PII. Neskatoties uz pašvaldības lielumu, katra administratīvā vienība ir uzskatīta par vienu atbildi, nepiemērojot koeficientus, kas paaugstinātu lielāku apdzīvoto vietu pārstāvju viedokļa nozīmi. Aplūkojot 10. attēlu, redzams, ka Rīgas, kā arī Zemgales un Latgales reģiona pašvaldības biežāk ir norādījušas, ka ir nepieciešami PII infrastruktūras uzlabojumi, savukārt Vidzemes reģiona pašvaldības ir biežāk infrastruktūru atzinušas par labu, bet Kurzemes – norādījušas, ka infrastruktūras stāvoklis ir apmierinošs.

10. attēls. Pašvaldību PII infrastruktūras novērtējums (atbilžu sadalījums procentos)

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptauja, 2008 XII – 2009 II, pašvaldības, kuras sniedza PII infrastruktūras vērtējumu, n=111 pašvaldības

Kā labu savā teritorijā esošu PII infrastruktūras stāvokli novērtēja to pašvaldību pārstāvji, kurās nesen ir uzcelta jauna pašvaldības PII vai veikta PII renovācija. Atsevišķas pašvaldības norādīja, ka viņu teritorijās ir būves, kuras nepieciešamības gadījumā varētu izmantot PII vajadzībām. Piemēram, Madonas pagasta Mārcienas pagastā esošajā PII ēkā ir neizmantots ēkas trešais stāvs 700 m² platībā, kuru labiekārtojot īsā termiņā varētu panākt vietu skaita PII palielināšanos.

Tad, kad VRAA aptaujā pašvaldības pārstāvis atzina, ka infrastruktūru ir nepieciešams lielākā vai mazākā mērā uzlabot, tad komentāros tika minēta nepieciešamība uzbūvēt jaunu PII vai piebūvi esošai PII, kā arī veikt esošas infrastruktūras renovāciju.

Vairākas pašvaldības, kuras 2009. gadā sagaida būtisku pašvaldības PII infrastruktūras uzlabošanu, šī brīža tās stāvokļa vērtējumu nesniedza. Piemēram, Cēsu pilsētā 2009. gada vasarā plānots nodot ekspluatācijā PII ar 252 vietām, līdz ar to lielākā daļa bērnu, kuri ir pilsētā deklarēti, saņems vietu pašvaldības PII un 'rindā' paliks bērni, kuri nav sasnieguši 1,5 gadu vecumu. Līdzīgi arī Rīgas rajona Garkalnes novads norāda, ka pašvaldībai ir ieceres, kā par saviem līdzekļiem uzlabot PII pakalpojumu pieejamību, piemēram, 2009. gadā ir plānots atvērt divas grupas, kas radītu papildu vietas 40 pirmsskolas vecuma bērniem. Arī tās pagastu pašvaldības, kuru teritorijās PII nav izveidots, atbildi uz šo jautājumu nesniedza.

4.3.2. Plānotie pašvaldību PII infrastruktūras uzlabojumi

Būtisku ieguldījumu pašvaldību PII infrastruktūras uzlabošanā tuvāko četru līdz piecu gadu laikā sniegs ES struktūrfondu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitāte „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros”. Tās ietvaros 2009. gada janvārī tika apstiprināti 27 projekti četru jaunu PII būvniecībai un 37 esošo PII renovācijai, rekonstrukcijai vai paplašināšanai minētās programmas pasākuma ietvaros. No Eiropas Reģionālās attīstības fonda šim mērķim tiks novirzīti 18 738 694 Ls, savukārt nacionālā finansējuma apmērs ir 5 746 467 Ls. Īstenojot projektus, tiks izveidotas jaunas vietas PII 2 267 bērniem visā Latvijā, kā arī 4 173 bērniem tiks uzlaboti apstākļi PII.

Turpinājumā sniegts informācijas apkopojums, pirmkārt, par pašvaldību plānotajām aktivitātēm PII infrastruktūras uzlabošanai, kas izriet no VRAA īstenotās pašvaldību aptaujas, otrkārt, par jaunradīto vietu pašvaldību PII skaitu ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros. Kopējais jaunradīto vietu skaits pašvaldību grupējumā pa republikas nozīmes pilsētām un rajoniem ir apkopots tabulas formā pētījuma rezultātu „Kopsavilkumā” (Kopsavilkums_Tabula 2., aile „Vietu skaits uz 2012. gadu”). Pārskats par Latvijas pašvaldībās īstenoto projektu kvantitatīvajiem rādītājiem ir sniegts ziņojuma 4. pielikumā.

ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros **Rīgas reģionā** tiks radītas jaunas vietas šādu pašvaldību PII: PII „Riekstiņš” Ogres novadā (119 vietas) un renovēta PII Limbažu pilsētā (24 vietas), Jūrmalas pilsētā PII „Katrīna” rekonstrukcija (56 vietas).

VRAA aptaujas ietvaros ir apzināti vēl šādi projekti Rīgas reģionā:

- (1) esošo PII paplašināšana (piebūves būvniecība) un rekonstrukcija Limbažu rajona Alojas pilsētā (66 papildus vietas), Rīgas rajona Babītes pagastā (44 vietas) un Garkalnes novadā (40 vietas), Tukuma rajona Kandavas novadā (72 vietas), Ventspils pilsētā (16 vietas);
- (2) esošo PII telpu pielāgošana racionālākai izmantošanai (bez paplašināšanas) Rīgas rajona Allažu pagastā (24 vietas) un Tukuma rajona Pūres pagastā (20 vietas);
- (3) atsevišķu Rīgas reģionu pašvaldību iniciatīvu rezultātā, piemēram, no VRAA aptaujas izriet, ka Rīgas rajona Ādažu pagastā 2009. gadā tiks atvērta Kadagas PII (152 vietas), Carnikavas novads ir izsludinājis būvprojekta metu konkursu (192 vietas), Siguldas novads ir izsludinājis jaunas PII būvniecības iepirkumu (128 vietas) un Salaspils novads ir ieplānojis esošās PII infrastruktūras uzlabošanu (120 vietas), Rīgā plānots renovēt vairākas eksistējošās PII (420 jaunas vietas), kā arī pabeigt jau uzsāktu PII būvniecību Rīgā, Valdeķu ielā 58a (152 jaunas vietas);
- (4) PPP projektu ietvaros tiks uzbūvētas vairākas jaunas PII: Tukuma pilsētā (160 vietas), Ogres novadā (250 vietas), Rīgas rajona Mārupes pagastā (250 vietas) un Ķekavas pagasts (250 vietas), Rīgā Latgales priekšpilsētā (220 vietas).

ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros **Vidzemes reģionā** tiks radītas jaunas vietas šādu pašvaldību PII: Alūksnē (72 vietas), Cēsīs (12 vietas), Gulbenē (30 vietas), Madonā (30 vietas), Valkas rajona Smiltenes pilsētā (20 vietas) un Valmierā (53 vietas). VRAA aptaujā citu aktivitāšu ietvaros apzināti šādi sagaidāmie rezultāti: Cēsīs 2009. gadā tiks pabeigta jauna PII (252 vietas), Cēsu rajona Raunas pagastā (40 vietas), Valkas rajona Strenču pilsētā (34 vietas), Valmieras rajona Mazsalacas pilsētā (20 vietas) un Valmieras rajona Valmieras pagastā (180 vietas).

ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros **Kurzemes reģionā** tiks radītas jaunas vietas šādu pašvaldību PII: Liepājā (124 vietas), Ventspilī (154 vietas), Kuldīgā (48 vietas), Saldū (88 vietas), Talsos jaunas vietas radītas netiks. VRAA aptaujā apzināti vēl šādi citu projektu sagaidāmie rezultāti: Kuldīgā (120 vietas), Kuldīgas rajona Nīkrāces pagastā (6 vietas), Liepājas rajona Grobiņas pilsētā (80 vietas), Liepājā (655 vietas – jaunu PII būvniecība un esošo renovācija; 45 vietas trīs rotaļu grupas), Priekules pilsētā (40 vietas) un Vērgales pagastā (9 vietas), Talsu rajona Ģibuļu pagastā (88 vietas), Ventspilī (16 vietas), Ventspils rajona Piltenes pilsētā (līdz 26 vietām).

ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros **Zemgales reģionā** tiks radītas jaunas vietas šādu pašvaldību PII: Aizkraukles novadā (46 vietas), Bauskā (104 vietas), Jēkabpilī (370 jaunas vietas). VRAA aptaujā apzināti vēl šādi citu projektu sagaidāmie rezultāti: Bauskas rajona Iecavas novadā (40 vietas), Dobeles pilsētā (112 vietas), Dobeles rajona Auces pilsētā (220-250 vietas) un Jaunbērzes pagastā (24 vietas), Jēkabpils rajona Variešu pagastā (45 vietas), Jelgavā PII rekonstrukcija, izbūvējot piebūvi (126 jaunas vietas) un 2013. gadā tiek plānots vēl viens ES SF projekts (vēl 126 jaunas vietas). Papildus tam Jelgavā tiks īstenots arī PPP projekts (240 vietas).

ES SF darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” projektu ietvaros **Latgales reģionā** tiks radītas jaunas vietas šādu pašvaldību PII: Balvos (14 vietas), Ludzā (15 vietas), Preiļu rajona Preiļu novadā (96 vietas) un Līvānu novadā (105 vietas), Rēzeknē (150 vietas), Krāslavas novadā jaunas vietas radītas netiks. VRAA aptaujā apzināti vēl šādi citu projektu sagaidāmie rezultāti: Daugavpils rajona Naujienes pagastā (24 vietas), Preiļu rajona Pelēču pagastā (10 vietas), Daugavpilī paredzēts rekonstruēt esošo PII, piebūvējot jaunu korpusu (80 jaunas vietas), kā arī rekonstruēt ēku, kurā tiks izveidota jauna PII (78 jaunas vietas).

Papildus minētajām aktivitātēm Valsts reģionālās attīstības aģentūra (VRAA) atbilstoši Ministru kabineta 2008.gada 22.jūlija noteikumiem Nr.584 „Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3.aktivitāti „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” ir nosūtījusi septiņām pašvaldībām uzaicinājumu sagatavot un iesniegt projekta iesniegumu 2. atlases kārtas ietvaros atbilstoši MK noteikumu nosacījumiem. Projektu iesniedzēji 2.atlases kārtas ietvaros var būt Jelgavas, Rēzeknes, Aizkraukles, Siguldas, Smiltenes, Dobeles un Balvu pašvaldības dome vai tās izveidota iestāde, kas ir reģistrēta nodokļu maksātāju reģistrā, un kas nav saņēmusi Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējumu pirmās atlases kārtas ietvaros. Tā kā šo projektu iesniegšanas termiņš ir 2009. gada 4. jūnijs, iesniegto projektu indikatīvie rādītāji ziņojuma izstrādes laikā nav zināmi.

4.4. Pašvaldību izdevumi pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes nodrošināšanai

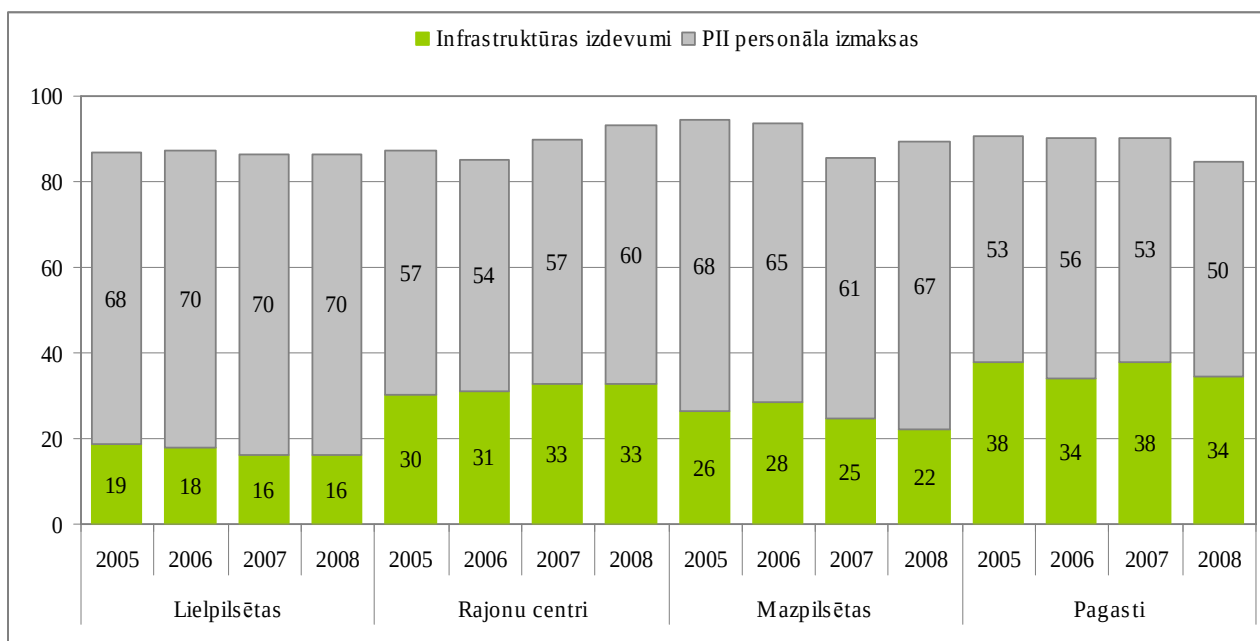
Pašvaldību budžetu izdevumi pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes nodrošināšanai tiks raksturoti ar to datu palīdzību, kuri apkopoti VRAA organizētajā aptaujā. Vērtējot izdevumu struktūru ir jāņem vērā pašvaldību atsaucības līmenis (sk. 1.pielikumu), kā arī apstākļi, ka pašvaldības iesniedza savus pārskatus atšķirīgā detalizācijas un ticamības pakāpē (piemēram, norādot tikai kopējo PII budžetu un nenorādot atsevišķi infrastruktūras uzturēšanas, personāla atalgojuma u.c. izdevumus; sniedzot datus tikai par pēdējo gadu; izmaksas atsevišķās izdevumu pozīcijās ir lielākas par pašvaldības norādītajiem kopējiem izdevumiem PII darbības nodrošināšanai u.tml.). Tādējādi aprēķinos tika izmantoti tikai tie VRAA apkopotie dati, kuros bija norādītas visas izdevumu pozīcijas un to summa sakrīta ar norādītajiem kopējiem pašvaldības PII izdevumiem. Balstoties iegūtajos datos, aprēķinātā dažāda lieluma **pašvaldību PII budžetu struktūra** ir redzama 11. attēlā.

Ar infrastruktūras izdevumiem VRAA pašvaldību aptaujā tika saprastas ēku uzturēšanas, renovācijas un pārbūves un inventāra iegādes izmaksas, savukārt PII personāla izmaksās tika ietvertas ne tikai pedagogu, bet arī tehniskā personāla algas. Tā kā 11. attēlā redzamie dati katram pašvaldību veidam neveido kopā 100%, tad pārējā izdevumu daļā ietilpst ēdināšanas izmaksas, ko pašvaldība maksā papildus valsts piešķirtajam finansējumam, un transporta izmaksas, ja pašvaldība nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu nogādāšanu uz PII iestādi.

Saskaņā ar pašvaldību sniegto informāciju, lielākā budžeta daļa tiek novirzīta pašvaldību PII personāla darba samaksai. Izdevumu struktūra variē dažāda lieluma pašvaldību starpā – lielpilsētās

personāla izmaksas veido aptuveni 70% no kopējā budžeta, rajonu centru pašvaldībās – ap 60% un pagastu pašvaldībās – 50-55% no PII kopējā budžeta.

11. attēls. Pašvaldību PII darbības nodrošināšanas izdevumu struktūra 2005. – 2008. gadā (procentos)

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptaujas dati, derīgo atbilžu skaits pa apdzīvoto vietu grupām: lielpilsētas – 6 pašvaldības (izņemot Rēzekni), rajonu centri – 16 pašvaldības, mazpilsētas – 33 pašvaldības un pagasti – 54 pašvaldības.

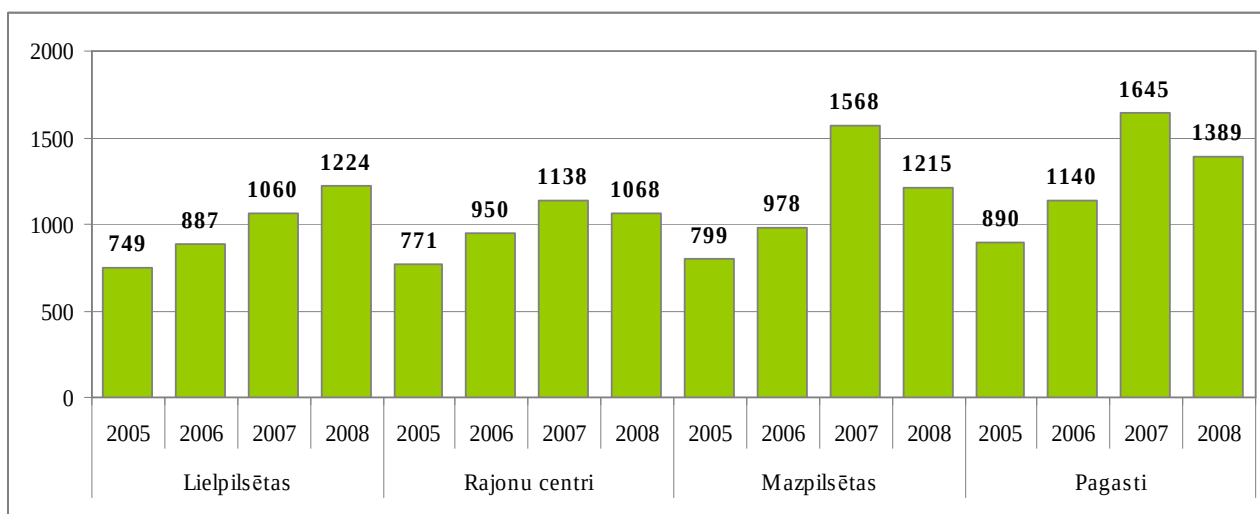
Dažāda lieluma pašvaldību PII darbības nodrošināšanas izdevumi uz vienu bērnu ir redzami 12. attēlā. Izdevumu aprēķināšanai ir izmantoti visi pašvaldību norādītie izdevumi – gan infrastruktūras uzturēšanas un renovācijas, gan PII personāla, gan citi izdevumi. Tādējādi, ja pašvaldība kādā no aplūkotojamiem gadiem par saviem līdzekļiem ir veikusi būtiskus infrastruktūras uzlabošanas pasākumus, izmaksas uz vienu bērnu šajā gadā strauji pieaug un samazinās turpmākajos gados.

Kā rāda 12. attēls, lielākās pašvaldībās (republikas nozīmes pilsētās un rajonu centros) PII darbības nodrošināšanas izdevumi uz vienu bērnu ir mazāki nekā mazākās pašvaldībās. Lielākie izdevumi mazpilsētu un pagastu grupā ir skaidrojami arī ar dažu pašvaldību pēdējo gadu vērīenīgajiem projektiem, būvējot jaunas PII (piemēram, Bauskas rajona Iecavas novadā, Rīgas rajonā un tamlīdzīgi), kas attiecīgajā brīdī paaugstina izmaksas uz vienu bērnu no divām līdz četrām reizēm. Mazākas izmaksas pagastu pašvaldībās rodas tad, ja PII atrodas vienās telpās ar vispārīzglītojošo izglītības iestādi.

Tik lielā mērā, cik datus atsevišķu apdzīvoto vietu griezumā ļauj VRAA pašvaldību aptauja, redzams, ka pašvaldību izdevumi uz vienu bērnu variē arī katras grupas iekšienē. Republikas nozīmes pilsētu vidū visaugstākie izdevumi uz vienu bērnu ir Rīgas, Jūrmalas un Jelgavas pilsētās (attiecīgi 1301 lati, 1519 lati un 1659 lati uz vienu bērnu 2008. gadā). Savukārt viszemākie izdevumi republikas nozīmes pilsētu grupā 2008. gadā ir Liepājā un Ventspilī (attiecīgi 895 un 770 lati uz vienu bērnu).

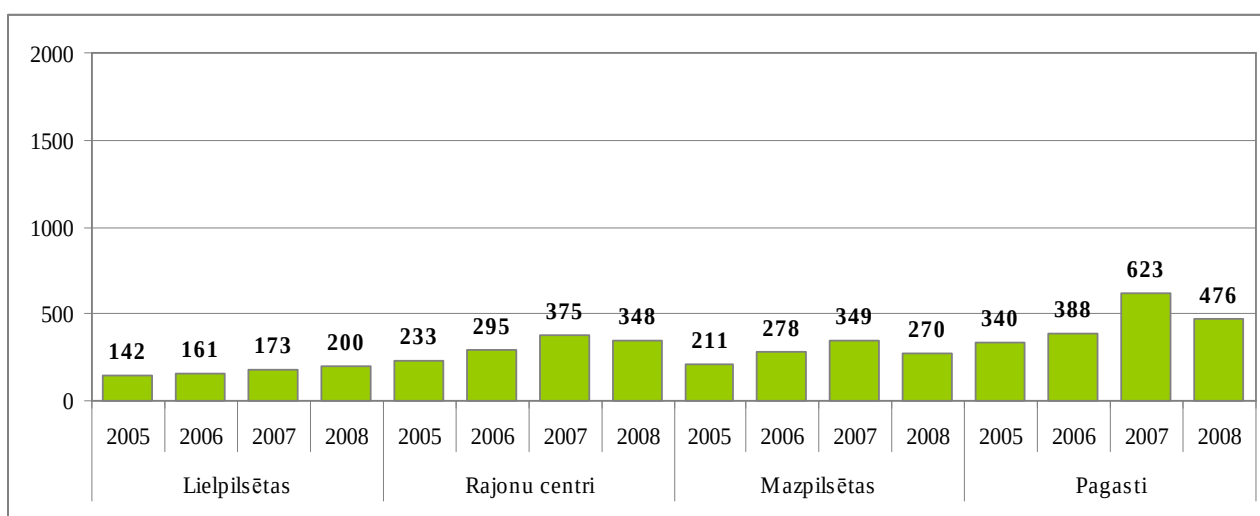
Aplūkojot pašvaldību izmaksas infrastruktūrai (ēku uzturēšanai, inventāram u.c.), redzams (sk. 13. attēlu), ka republikas nozīmes pilsētās 2008. gadā tās bija vidēji 200 lati uz vienu bērnu, 2007. gadā – 173 lati uz vienu bērnu. Šīs izmaksas ir arī zemākās dažādu pašvaldības grupu starpā. Rajonu centru pašvaldību PII infrastruktūras vidējās izmaksas 2008. gadā bija 348 lati uz vienu bērnu, mazpilsētu – 270 lati un pagastu pašvaldību – 476 lati.

12. attēls. Vidējie pašvaldību PII darbības nodrošināšanas izdevumi 2005. – 2008. gadā uz vienu bērnu (lati)

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptaujas dati, derīgo atbilžu skaits pa apdzīvoto vietu grupām: lielpilsētas – 7 pašvaldības, rajonu centri – 16 pašvaldības, mazpilsētas – 33 pašvaldības un pagasti – 54 pašvaldības.

13. attēls. Vidējie pašvaldību PII infrastruktūras izdevumi 2005. – 2008. gadā uz vienu bērnu (lati)

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptaujas dati, derīgo atbilžu skaits pa apdzīvoto vietu grupām: lielpilsētas – 6 pašvaldības, rajonu centri – 16 pašvaldības, mazpilsētas – 33 pašvaldības un pagasti – 54 pašvaldības.

Izvērtējot iespējas rast līdzekļus jaunu PII būvniecībai, ja PII pedagogu algas tiktu segtas no valsts budžeta, ir aplūkoti vairāku pašvaldību piemēri. Te jāatzīmē, ka VRAA īstenotajā aptaujā pie PII personāla izmaksām tika pieskaitītas arī tehniskā personāla izmaksas, tādējādi turpinājumā aplūkotie piemēri ir uzlūkojami kā indikatīvi.

Rīgas pilsētā uz 2008. gada 1. septembri PII personāla izmaksas sastādīja 21,8 miljonus latu. Pieņemot, ka vienas jaunas PII ar 120 vietām būvniecībai ir nepieciešami 1-1,5 miljoni latu, par Rīgas pilsētas viena gada PII personāla izmaksām ir iespējams uzbūvēt aptuveni 14 jaunas PII, radot jaunas 1680 vietas. Minētie dati rāda, ka Rīgas pilsētai PII personāla atalgojuma pārvirzīšana uz valsts budžetu būtu ievērojams atspazds infrastruktūras nodrošināšanai.

Jāatzīmē, ka pārējo republikas nozīmes pilsētu PII personāla gada izmaksas ļauj uzbūvēt aptuveni vienu jaunu PII ar 120 vietām. Jūrmalas pilsētas PII personāla izmaksas ir 1,4 miljoni 2008. gadā, Liepājas – aptuveni 2,3 miljoni, Ventspils – 0,8 miljoni, Jelgavas – 1,4 miljoni un Daugavpils – 3,6 miljoni. Datu par Rēzeknes pilsētas detalizēto budžetu VRAA aptaujā netika iegūti.

VRAA aptaujā piedalījušos rajonu centru pašvaldību vidējās PII personāla izmaksas 2008. gadā bija 0,4 miljonu latu, mazpilsētās – vidēji 0,2 miljoni latu un pagastu pašvaldībās – 0,06 miljoni jeb 56 tūkstoši latu. Saskaņā ar VRAA aptaujā apkopoto informāciju, rajonu centru pilsētu būtiskas PII rekonstrukcijas un renovācijas izmaksas svārstās robežās 0,3 – 0,5 miljoni latu, pagastu pašvaldību veiktās renovācijas – ap 50 tūkstošiem latu. Kā redzams, dažādu teritoriju 2008. gada PII personāla izmaksas atbilst aptuvenām vienas PII renovācijas izmaksām.

Republikas nozīmes pilsētās, kur šobrīd ir visaugstākais neapmierinātais pieprasījums pēc vietas pašvaldības PII, infrastruktūras izmaksas, kā rāda 11. attēls, šobrīd sastāda nepilnus 20% no kopējām izmaksām, tādējādi varētu uzskatīt, ka PII pedagogu darba samaksas finansēšana no valsts budžeta dotu ievērojumu atslodzi šo pašvaldību budžetiem un iespēju uzlabot PII infrastruktūru. Tomēr šis secinājums ir uzskatāms tikai par pieņēmumu, jo nav iespējams prognozēt, kāda būs Latvijas pašvaldību rīcība, ja pašvaldību PII pedagogu atalgojums tiks segts no valsts budžeta. Iespējams, ka brīvos līdzekļus pašvaldības novirzīs citu iedzīvotāju grupu sociālo vajadzību apmierināšanai, kurām līdz šim nav varējušas rast pietiekami daudz līdzekļu.

VRAA pašvaldību aptaujas dati ļauj iegūt aptuvenu izpratni par **kopējām alternatīvo bērnu aprūpes pakalpojumu izmaksām**. Jāatzīmē, ka, norādot dotācijas privāto PII uzturēšanai, atsevišķas pašvaldības (piemēram, Rīga) nav sniegušas datus par bērnu skaitu, kuri apmeklē šīs iestādes, tādējādi nav iespējams spriest par dotācijas lielumu uz vienu bērnu.

Rīgas reģionā dotācijas privātajām PII ir norādījušas Rīgas, Tukuma, Salacgrīvas, Olaines pilsētu, Babītes un Mārupes pagastu pašvaldības. Vidzemes reģionā Valkas pilsēta ir norādījusi privātās PII izmaksas, taču nav datu par rotaļu istabas uzturēšanas izmaksām, un Cēsu rajona Kaives pagasts ir norādījis bērnu attīstības un rotaļu centra „Stārķēns” darbības izmaksas. Kurzemes reģionā ir iegūti dati par Liepājas pilsētas aukļu dienesta, Saldus pilsētas privātās PII, Kuldīgas rajona Nīkrāces pagasta rotaļu grupas un Talsu rajona Laucienes pagasta bērnu rotaļu un attīstības centra „Mārīte” izmaksām. Zemgales reģionā Jelgavas pilsēta ir sniegusi informāciju par privāto PII izmaksām, savukārt Latgalē tās pašvaldības, kuras ir piedalījušās aptaujā, alternatīvos bērnu aprūpes pakalpojumus un to izmaksas nav norādījušas. Tādējādi aptaujā ir iegūta informācija par alternatīvo bērnu aprūpes pakalpojumu izmaksām trīspadsmit Latvijas pašvaldībās.

Balstoties septiņu pašvaldību pieredzē (Jelgavas, Olaines, Saldus, Tukuma, Valkas pilsētu un Rīgas rajona Babītes un Mārupes pagastu), vislielākās dotācijas **privātās PII darbībai** ir norādījuši Jelgavas pilsēta, kura 2008. gadā privāto PII atbalstam ir novirzījusi 667 565 latus (2007. gadā Jelgavas pilsētas novirzītais finansējums privātajām PII pārsniedz Rīgas pilsētas attiecīgo finansējumu). Salacgrīvas, Tukuma un Olaines pilsētas un Mārupes pagasts 2008. gadā ir novirzījuši šim nolūkam attiecīgi 80 423, 42 279, 31 927 un 57 756 latus. Savukārt Saldus pilsētas privātās PII dotācija 2008. gadā bija 7 800 un Valkas – 4 500 lati. Tādējādi šie piemēri rāda, ka Latvijas pašvaldību finansējums privātajām PII ir ļoti atšķirīgs, un, vērtējot pēc pašvaldības lieluma un aptuvenā finansējuma apmēra uz vienu bērnu, redzams, ka pašvaldību starpā pastāv būtiskas atšķirības. Lai radītu visiem Latvijas iedzīvotājiem vienādas iespējas piekļūt PII pakalpojumiem, ir ieteicams izveidot vienotu pašvaldību norēķinu sistēmu ar privātajiem PI pakalpojumu sniedzējiem.

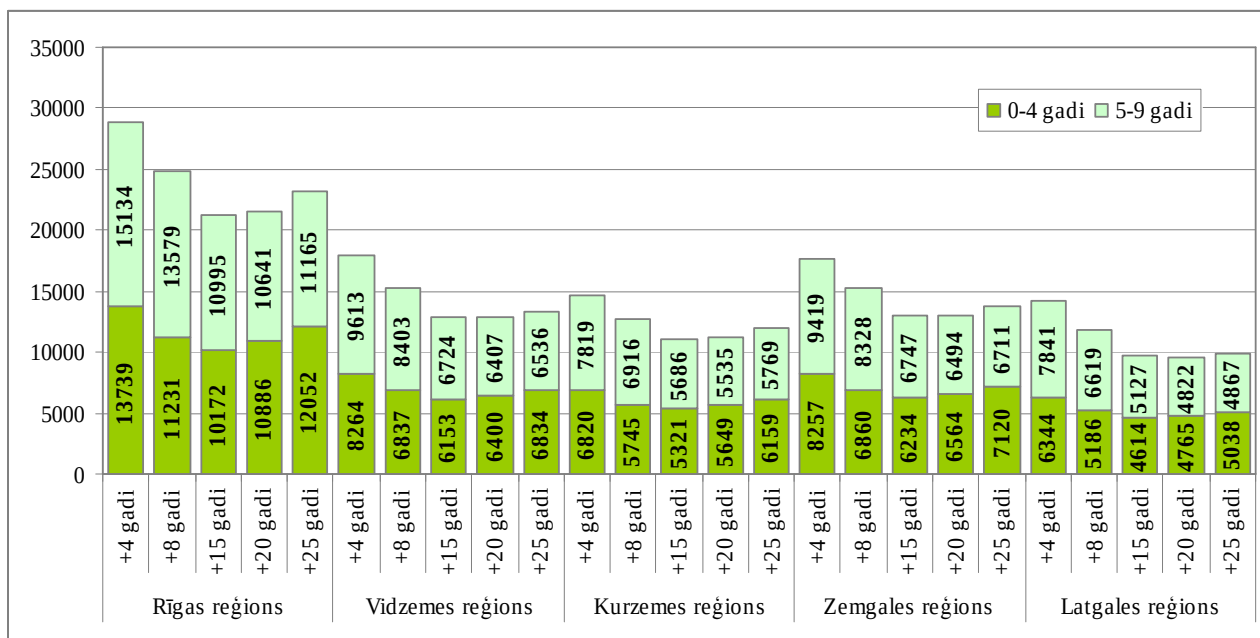
Trīs pagastu (Cēsu rajona Kaives pagasta, Kuldīgas rajona Nīkrāces pagasta un Talsu rajona Laucienes pagasta) pieredze rāda, ka **bērnu rotaļu un attīstības centra uzturēšana** 2007. gadā vidēji izmaksāja 344 latus uz vienu vietu un 2008. gadā – 302 latus uz vienu vietu, kas veido samērā plašu izmaksu amplitūdu – no trīs līdz septiņiem tūkstošiem latu gadā. Šajos pagastos rotaļu istabu kapacitāte ir 15 vai 18 vietas. Savukārt Liepājas pilsētas pašvaldības pieredze rāda, ka **aukļu dienesta pakalpojumi** 2008. gadā pašvaldībai ir izmaksājuši 16 073 latus.

4.5. Bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieprasījuma prognoze

Lai noteiktu, kādi būtu optimālākie risinājumi bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstībai un to sasniedzamie skaitliskie rādītāji (iestāžu un vietu skaits), pētījumā, balstoties Valsts reģionālās attīstības aģentūras sagatavotajā prognozē par paredzamo bērnu skaitu tuvākajiem 20 gadiem, ir veiktas pakalpojumu pieprasījuma izmaiņu novērtējums. Tajās pašvaldību teritorijās, kur ir augsta sagaidāma pakalpojumu pieprasījuma saglabāšanās ilgtermiņā, pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstībai ir nepieciešama jaunu iestāžu būvniecība. Savukārt pašvaldībās, kur pieprasījums ir zemāks vai tam būtu tendence samazināties laika gaitā, ir ieteicama elastīgāku pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvājuma attīstība. Tādējādi bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieprasījuma prognoze sastāv no: demogrāfiskās prognozes raksturojuma un šīs prognozes attiecinājuma uz dažāda lieluma pašvaldībām un tajās šobrīd esošo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu skaitliskajiem rādītājiem. Vērtējot, vai pašvaldībā būtu nepieciešama jaunas PII būvniecība, tika izskatīti šobrīd politikas plānošanas dokumentos noformulētie PII infrastruktūras uzlabošanas mērķi.

VRAA sagatavotā demogrāfiskā prognoze rāda Latvijas iedzīvotāju skaitu rajonu griezumā sadalījumā 15 vecuma grupās, katrā no tām aptverot piecus gadus (piemēram, 0-4 gadus veci, 5-9 gadus veci utt.). Šāda prognozes struktūra ir veidota atbilstoši pieejamajiem CSP datiem, taču šī agregācijas pakāpe apgrūtina sagaidāmā bērnu skaita noteikšanu. Tā kā PII mērķauditorija visbiežāk ir bērni 2(3) – 6(7) gadu vecumā, tad tā daļēji atrodas prognozes vienā un daļēji – otrā vecuma intervālā. Ņemot vērā šo apstākli, aplēsēs ir pieņemts, ka **PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu mērķa auditorija ir aptuveni puse no vienas vecuma grupas un puse – no otras vecuma grupas**. Demogrāfiskā prognoze aplūko iedzīvotāju skaitu pēc četriem (~2012. gadā), astoņiem (2016. gadā), piecpadsmit (2023. gadā), divdesmit (2028. gadā) un divdesmit pieciem (2033. gadā) gadiem.

14.attēls. Prognozētais bērnu skaits 0-9 gadu vecumā Latvijas reģionos (izslēdzot lielās pilsētas) divdesmit piecu gadu perspektīvā

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras izstrādātā prognoze

14. attēlā ir parādīts prognozētais bērnu skaits 0-9 gadu vecumā (sadalīts divās vecuma grupās) Latvijas reģionos bez republikas nozīmes pilsētām divdesmit piecu gadu perspektīvā – pēc četriem, astoņiem, piecpadsmit, divdesmit un divdesmit pieciem gadiem. Potenciālā pieprasījuma un sagaidāmo ‘rindu’ noteikšanai turpmākajā analizē ir salīdzināti šādi rādītāji: (1) bērnu skaits,

kuriem būtu nepieciešama vieta PII, (2) vietu skaits šobrīd eksistējošās PII, (3) tuvākos gados jaunradīto vietu skaits saskaņā ar politikas plānošanas dokumentos apstiprināto projektu sarakstu un VRAA pašvaldību aptaujā apzinātajiem plāniem.

Saskaņā ar 5. attēlā redzamo informāciju, **Rīgas reģionā** 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 12 399 bērnu. Ņemot vērā, ka PII pakalpojumu mērķa auditorija ir aptuveni puse no katras 14. attēlā atspoguļotās vecuma grupas, pēc četriem gadiem Rīgas reģionā pieprasījums pēc PII būtu ~14 437 bērni, pēc astoņiem gadiem – 12 405 bērni, pēc piecpadsmit gadiem – 10 584 bērni, pēc divdesmit gadiem – 10 764 bērni un pēc divdesmit pieciem gadiem – 11 609 bērni. Minētie dati rāda, ka augstāks PII pieprasījums par šobrīd esošo (aktuālo) vietu piedāvājumu pašvaldību PII saglabāsies aptuveni desmit gadus. Tomēr, vērtējot Rīgas reģiona situāciju, jāņem vērā, ka tuvāko gadu laikā tiks uzbūvētas vairākas jaunas PII, kopumā radot ~1645 jaunas vietas pašvaldību PII, papildus tam tiks renovētas vairākas eksistējošās PII, radot vēl papildu 266 vietas (sk. 4.3.2. nodaļu). Ja visi minētie projekti tiks īstenoti tādā termiņā, kādā ir plānoti, tad sagaidāms, ka pēc četriem gadiem Rīgas reģionā būs radīts pietiekams vietu skaits PII. Tādējādi var uzskatīt, ka institucionalizēto pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu pieprasījums ilgtermiņā tiks apmierināts, un šobrīd ir nepieciešams vērst uzmanību uz īstermiņa akūtā pieprasījuma apmierināšanas stratēģijām (skatīt sīkāk 3.3.nodaļu par ārvalstu prakses piemērošanu Latvijā). Tas nozīmē, ka, īstenojot ar ES fondu atbalstu un pašvaldību ieplānotos projektus, papildu PII būvniecība Rīgas reģionā nebūs nepieciešama.

Vidzemes reģionā 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 9036 bērni (sk. 5. attēlu), savukārt pēc četriem gadiem sagaidāmais pieprasījums būtu 8939 vietas (sk. 14. attēlu). Ņemot vērā apzinātos PII infrastruktūras attīstības projektus Vidzemē, redzams, ka tuvāko gadu laikā papildus tiks jaunradītas vēl ~740 vietas (sk. 4.3.2. nodaļu). Lai gan kopējais vietu skaits pēc četriem gadiem varētu pārsniegt prognozēto pieprasījumu, jaunā infrastruktūra radīs iespēju risināt citu ar pirmsskolas izglītību saistītu problēmu, proti, būs iespējams samazināt šobrīd lielo bērnu skaitu vienā grupiņā, būtiski uzlabojot pirmsskolas izglītības kvalitāti. Vienlaikus rastos iespēja plašāk piedāvāt mazo bērnu (līdz 3 gadu vecumam) aprūpes pakalpojumus pašvaldību PII, ļaujot vecākiem ātrāk atgriezties darba tirgū un samazinot ar mazu bērnu aprūpi saistītos (piemēram, aukles algošanu) izdevumus.

Kurzemes reģionā (izslēdzot lielās pilsētas) 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 6058 bērni (sk. 5. attēlu). Saskaņā ar izstrādāto prognozi, pēc četriem gadiem aptuvenais pašvaldību PII pieprasījums Kurzemē būtu 7320 vietas, pēc astoņiem – 6331 vieta, turpmākajos gados pieprasījumam samazinoties līdz aptuveni 5964 vietām pēc 25 gadiem (sk. 14. attēlu). Minētās aplēses rāda, ka esošais pašvaldību PII piedāvājums spēs apmierināt reģiona vajadzības ne ātrāk kā pēc piecpadsmit gadiem, tādējādi ir jāpievērš liela vērība šobrīd apzinātajiem infrastruktūras un pakalpojumu attīstības plāniem. Saskaņā ar apkopoto informāciju, tuvākajos gados Kurzemes reģionā tiks radītas 505 jaunas vietas PII (sk. 4.3.2. nodaļu), kā arī veikti esošo pašvaldību PII infrastruktūras uzlabošanas projekti, kuri nākotnē samazinātu ēku apsaimniekošanas izdevumus. Te jāatzīmē, ka Talsu pilsēta, kurā, salīdzinot ar citiem rajonu centriem, ir samērā liels nepamierinātā pieprasījuma pēc PII pakalpojumiem pieprasījums, VRAA aptaujā nav piedalījusies, līdz ar to nav zināms, kādi problēmas risinājumi papildus ES struktūrfondu piešķirtajam finansējumam PII infrastruktūras attīstībai ir plānoti šajā pašvaldībā. Ņemot vērā šobrīd pieejamo informāciju, Kurzemes reģionā pieprasījums pēc pašvaldību PII pakalpojumiem tiks apmierināts tikai pēc astoņiem gadiem. Plānotās jaunradītās vietas Kuldīgā un Saldū īstermiņa nespēs nodrošināt ar vietām PII visus potenciālos pakalpojuma pieprasītājus līdz ~ 2016. gadam. Arī Talsos, kur šobrīd ir ieplānots tikai esošo PII remonts un eksistējošo vietu saglabāšana, pieprasījums pēc pakalpojuma varētu tikt apmierināts tikai pēc astoņiem gadiem. Tādējādi trīs minētajos rajonu centros būtu ieteicama alternatīvu bērnu aprūpes pakalpojumu attīstība.

Zemgales reģionā 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 7475 bērni (sk. 5. attēlu), un saskaņā ar demogrāfisko prognozi šobrīd esošais vietu piedāvājums pašvaldību PII varētu apmierināt pieprasījumu pēc aptuveni astoņiem gadiem, kad vieta PII varētu būt nepieciešama 7594 bērniem (sk. 14. attēlu). Tā kā tuvāko gadu laikā Zemgalē ir plānots radīt 960-990 jaunas vietas pašvaldību PII (sk. 4.3.2. nodaļu), tad sagaidāms, ka pieprasījums pēc pakalpojuma varētu tikt pilnībā apmierināts aptuveni pēc sešiem gadiem (prognozētais pieprasījums pēc četriem gadiem – 8838 vietas, savukārt sagaidāmais pašvaldību PII piedāvājums – 8465 vietas).

Latgalē (izslēdzot republikas nozīmes pilsētas) 2007./2008. gadā²¹³ publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 5689 bērni, un ar šādu vietu skaitu būs iespējams apmierināt pieprasījumu pēc pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumiem pēc aptuveni 10-12 gadiem. Saskaņā ar 14. attēlā apkopoto informāciju, pēc četriem gadiem Latgalē pieprasījums pašvaldību PII būtu 7093 bērni, pēc astoņiem – 5903 bērni un pēc piecpadsmit – 4871 bērns. Tuvākajos gados Latgales reģionā tiktu radītas aptuveni 264 papildu vietas. Lai gan divi lielākie infrastruktūras attīstības projekti ir ieplānoti Preiļu un Līvānu novados, kur reģistrēts augstākais neapmierinātais vietu pieprasījums Latgalē, abos novados būtu ieteicams attīstīt arī alternatīvas bērnu aprūpes pakalpojumu formas, jo plānotie uzlabojumi tuvāko gadu laikā tomēr nespēs nodrošināt ar vietām PII visu potenciālo mērķa auditoriju.

Aplūkojot situāciju **republikas nozīmes pilsētās**, 6. attēlā redzams, ka Daugavpilī 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 4301 bērns, kā arī nepamierinātais pieprasījums jau šobrīd Daugavpilī ir salīdzinoši zems (8. attēls). Saskaņā ar izstrādāto prognozi, Daugavpilī pēc četriem gadiem PII pieprasījums būs 3573 vietas, pēc astoņiem gadiem – 2921 vieta, turpmākajos gados pieprasījumam samazinoties līdz aptuveni 2200 vietām (sk. arī 15.A. attēlu). Ņemot vērā apstiprinātos infrastruktūras uzlabošanas plānus, Daugavpilī tuvākajos gados tiks radītas jaunas 158 vietas pašvaldību PII. Salīdzinot esošo un sagaidāmo vietu piedāvājumu, redzams, ka esošā un renovētā infrastruktūra spēs apmierināt Daugavpils iedzīvotāju pieprasījumu pēc PII pakalpojumiem, un uzmanība būs jāpievērš galvenokārt infrastruktūras uzturēšanai un elastīgākai PII pakalpojumu piedāvājuma attīstībai.

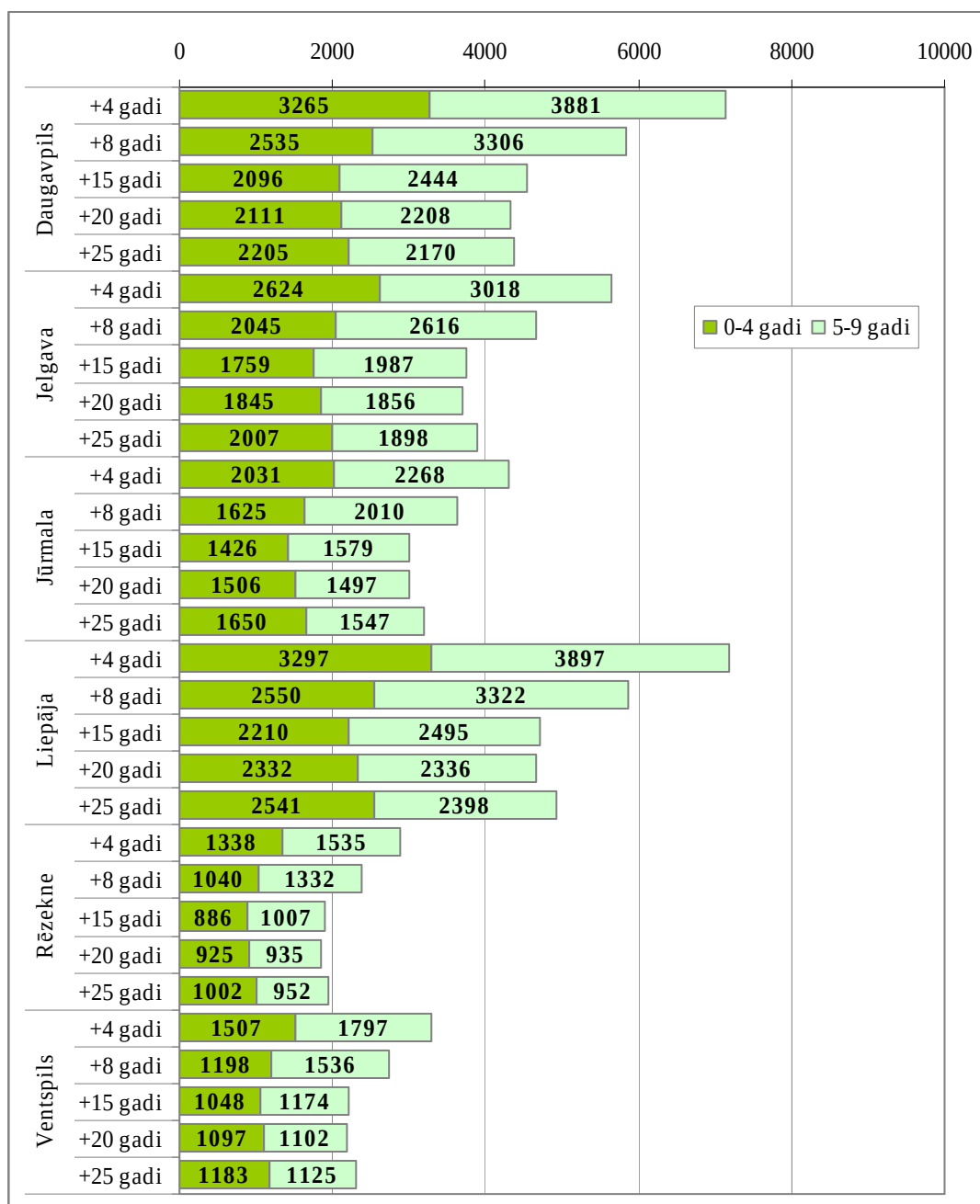
Jelgava bija viena no tām republikas nozīmes pilsētām, kurā bija augsts neapmierinātais pieprasījums pēc vietas pašvaldības PII. 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) Jelgavā apmeklēja 2894 bērni. Saskaņā ar izstrādāto prognozi, pēc četriem gadiem Jelgavā būtu nepieciešama 2821 vieta pašvaldības PII (sk. 15.A. attēlu), t.i., saskaņā ar iepriekš minēto aprēķina loģiku, pieprasījums varētu būt zemāks par sagaidāmo vietu piedāvājumu. Tomēr, ņemot vērā ‘rindu’ pēc vietas pašvaldības PII, iespējams, ka lielajās pilsētās (tai skaitā, Jelgavā) dzīvojoši vecāki pieprasa PII pakalpojumu no agrāka bērnu vecuma. Jāatzīmē, ka vienlaikus Jelgavai tuvumā esošajā Ozolnieku novadā arī šobrīd ir augsts nepamierināta pieprasījuma līmenis un šobrīd pētnieku rīcībā nav informācijas, vai tuvāko gadu laikā šī pašvaldība plāno uzlabot pakalpojuma piedāvājumu. Tādējādi var pieņemt, ka brīvu vietu esamība Jelgavā palīdzētu samazināt neapmierināto pieprasījumu pilsētai tuvējos pagastos.

Saskaņā ar pieejamo informāciju, Jūrmalā tuvākajos gados ir plānota vairāku PII renovācija, taču ir nepietiekama informācija par jaunradīto vietu skaitu. Pētījuma izstrādes laikā bija zināms, ka ES SF infrastruktūras attīstības projektu ietvaros tiks radītas 56 jaunas vietas. Novērtējot sagaidāmo pakalpojuma pieprasījumu nākotnē, redzams: ja citi projekti ar vietu skaita palielinājumu Jūrmalā tuvāko gadu laikā nav plānoti, tad ‘rinda’ (~100 bērni) pēc vietas pašvaldības PII saglabāsies arī pēc četriem gadiem. Tā kā sagaidāmais neapmierinātais pieprasījuma apmērs nav liels, ir ieteicams izveidot papildu grupiņas esošo infrastruktūras objektu ietvaros (renovējot, izveidojot piebūvi vai ekonomiskāk izmantojot esošās telpas).

²¹³ Latgales situācijas novērtēšanai ir izmantoti dati par 2007./2008. gadu, jo tas bija vienīgais laika posms, kurā ir apzināta informācija par visām Latgales pašvaldībām (sk. sīkāk 4.1. un 4.2. nodaļu).

PII pakalpojumu attīstībai Liepājā no ES SF līdzekļiem finansētos projektos ir plānots radīt 124 vietas, par Liepājas domes piešķirto finansējumu – renovēt esošās un uzbūvēt jaunu PII, tuvākajos gados radot vēl 655 vietas, kā arī 2009. gadā izveidot trīs rotaļu grupas (kopā 45 vietas). Īstenojot visus minētos projektus līdz 2012. gadam Liepājā varētu tikt radītas 824 jaunas PII vietas. Lai gan ilgtermiņā jaunradītais vietu skaits būtu pietiekams (sk. bērnu skaita prognozi 15.A. attēlā), Liepājai ir nepieciešams piedāvāt plašāku īstermiņa piedāvājamo pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumu spektru, jo tuvākajos gados (un kamēr būs jaunās PII) ‘rindas’ apjoms Liepājā saglabāsies.

15.A. attēls. Prognozētais bērnu skaits 0-9 gadu vecumā Latvijas lielajās pilsētās (izņemot Rīgu) divdesmit piecu gadu perspektīvā

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras izstrādātā prognoze

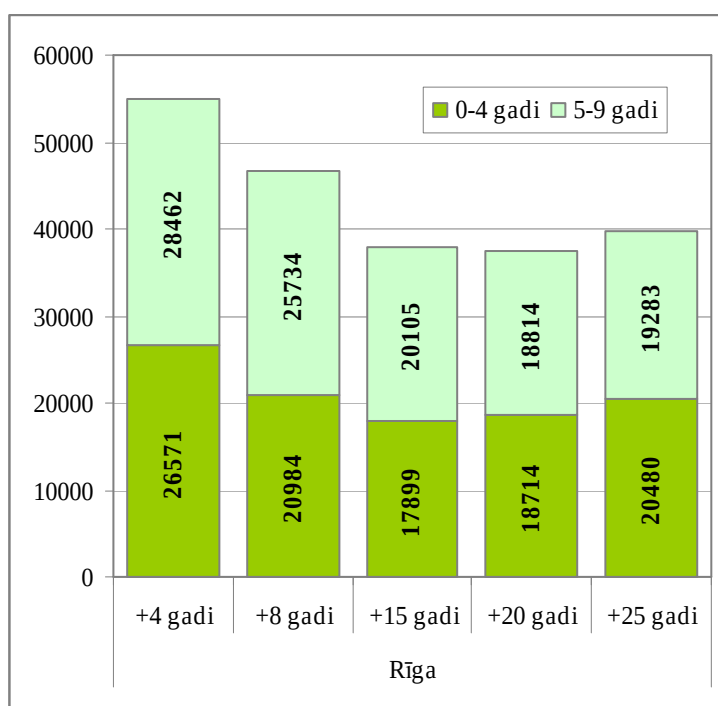
Rēzeknē PII piedāvājuma palielināšanai par ES struktūrfondu līdzekļiem tiks būvēta jauna PII, radot 150 papildu vietas, taču, ņemot vērā šobrīd esošo neapmierināto pieprasījumu, īstermiņā būtu jāattīsta alternatīvas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu formas.

Lai gan Ventspilī, salīdzinot ar citām lielajām pilsētām, neapmierinātais pieprasījums pēc PII ir viszemākais, 2009. gadā ir plānots izveidot 16 jaunas vietas par pašvaldības budžeta līdzekļiem un tuvākajos gados uzbūvēt vienu PII, radot vēl 154 jaunas vietas. Tādējādi tuvāko divu gadu laikā Ventspilī tiktu radītas 170 jaunas vietas PII, kas atbilst šobrīd neapmierinātajam pieprasījumam (sk. 8.attēlu).

Atsevišķi izvērtējot Rīgas situāciju, 6. attēlā redzams, ka galvaspilsētā 2008./2009. gadā publiskās pirmsskolas izglītības iestādes (PII, speciālās PII un skolas ar PI vietām) apmeklēja 23 988 bērni, un, ņemot vērā pirmās pakāpes 'rindu', šobrīd Rīgā ir nepieciešamas ~ 29 500 vietas (sk. bērnu skaita prognozi 15.B. attēlā un iepriekš minētos pieņēmumus aptuvenā pieprasījuma noteikšanai). Atbilstoši sagatavotajai prognozei šāds PII vietu pieprasījums varētu saglabāties tuvākos četrus gadus, pēc astoņiem gadiem samazinoties līdz ~ 25 000 vietām.

Lai radītu papildu vietas PII, tuvāko četru gadu laikā Rīgā dažādu projektu ietvaros ir plānots radīt 869 jaunas vietas, tai skaitā ir plānots uzbūvēt jaunu PII Latgales priekšpilsētā, Maskavas ielā 256 PPP projekta ietvaros (220 vietas), renovēt vairākas eksistējošas PII (420 jaunas vietas), pabeigt jau uzsāktu PII būvniecību Rīgā, Valdeķu ielā 58a (152 jaunas vietas). Minētie dati rāda, ka eksistējošais un plānotais papildu vietu skaits varētu apmierināt Rīgas pilsētas iedzīvotāju vajadzības tikai pēc astoņiem gadiem.

15.B. attēls. Prognozētais bērnu skaits 0-9 gadu vecumā Rīgā divdesmit piecu gadu perspektīvā

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras izstrādātā prognoze

Ņemot vērā iepriekš minēto, Rīgas pilsētai ir nepieciešami papildu risinājumi pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvājuma paaugstināšanai. Tā kā neapmierinātais pieprasījums ir sagaidāms vēl aptuveni tuvākos astoņus līdz desmit gadus, ir ieteicama plašāka īstermiņa risinājumu, kā arī tādu formu, kas elastīgi ļauj reaģēt uz pieprasījuma samazināšanos nākotnē, izmantošana (piemēram, PPP projektu attīstīšana).

4.6. Kopsavilkums

Nodaļā aplūkotā informācija par pašvaldību PII pieprasījumu un piedāvājumu rāda, ka vairumā Latvijas teritoriju šobrīd pastāv neapmierināts pieprasījums ('rinda' uz vietu PII). Aplūkojot

neapmierināto pieprasījumu saistībā ar pašvaldību PII infrastruktūras uzlabošanas plāniem, redzams, ka teritorijās, kurās neapmierinātais pieprasījums pēc vietas PII ir visaugstākais, šobrīd tiek un tuvākajos gados tiks attīstīti jaunu PII būvniecības un esošu PII rekonstrukcijas projekti. Tādējādi var sagaidīt, ka tuvākajos četros gados neapmierinātais pieprasījums pēc pašvaldību PII pakalpojumiem būtiski samazināsies. Saskaņā ar demogrāfisko prognozi, kura ļauj noteikt PII pakalpojumu pieprasījuma dinamiku, redzams, ka jaunradītās vietas pašvaldību PII spēs pilnībā apmierināt pēc astoņiem gadiem sagaidāmo pieprasījumu. Tādējādi, īstenojot pašvaldību ieplānotos infrastruktūras uzlabošanas projektus, nepieciešamība pēc jaunu PII būvniecības Latvijas reģionos nav konstatēta. Jaunu PII būvniecība Latvijas reģionos būtu nepieciešama tikai tajos gadījumos, kad esošās PII ēkas būtu aizvietojamas ar jaunām.

Nedaudz atšķirīga situācija šobrīd ir izveidojusies **Rīgā, kur tuvākajos gados pieprasījums pēc vietām pirmsskolas PII saglabāsies tik augsts, ka Rīgas pilsētas pašvaldības PII infrastruktūras uzlabošanas projekti šobrīd ir nepietiekami un ir nepieciešama papildu jaunu PII būvniecība.** Tomēr arī Rīgā aptuveni pēc astoņiem gadiem pieprasījums pēc pašvaldības PII kritīsies, tāpēc, lai tuvākajos gados uzbūvētās jaunās PII būtu izdevīgas, šo ēku būvniecībai un apsaimniekošanai būtu ieteicama publiskās un privātās partnerības projektu attīstīšana un izmantošana. Šāda pieeja ļautu elastīgi mainīt PII ēkas ekspluatācijas mērķi atkarībā no situācijas un noteiktu bērnu aprūpes pakalpojumu veidu pieprasījuma (piemēram, izveidojot ēkās sākumskolas, bērnu interešu izglītības centrus vai meklējot citus risinājumus).

5. Publiskās un privātās partnerības attīstības analīze PII jomā

5.1. Publiskās un privātās partnerības attīstības PII jomā konteksts

Publiskās un privātās partnerības (PPP) ieviešana 1990.-to gadu sākumā radīja valdībām jaunas iespējas risināt ar sabiedrisko pakalpojumu finansēšanu saistītus jautājumus. Pirmkārt, tas bija veids, lai uzlabotu sabiedrisko pakalpojumu ekonomisko izdevīgumu. Otrkārt, tas bija risinājums apstākļos, kad valsts pārvalde izjuta fiskālā deficīta un pieaugoša valsts parāda spiedienu. Kā alternatīvais risinājums PPP vispievilcīgākā šķita lielu infrastruktūras projektu (ceļu būvniecība, transporta pakalpojumi, ūdenssaimniecība) veidošanai²¹⁴. PPP tiek izmantota arī izglītības iestāžu būvniecībā vai renovācijā, apvienojot vairākus objektus vienā projektā.

Neskatoties jau gandrīz uz divdesmit gadu PPP pieredzi, starptautiskā mērogā joprojām trūkst vienotas PPP definīcijas, un šīs interpretācijas atspoguļojas arī Latvijas valsts pārvaldes, pašvaldību un potenciālo privāto interešu grupu paustajos uzskatos par vēlamajām publiskās un privātās partnerības formām. Pastāv arī paralēls divu jēdzienu – „valsts” un „publiskais” – lietojums, apzīmējot partnerībā iesaistītos sektorus. Šeit un turpmāk tiek lietots jēdziens „publiskā un privātā partnerība”, ņemot vērā, ka ar bieži lietoto jēdzienu „valsts” parasti apzīmē vispārējo valsts pārvaldi un sadarbību nacionālajā līmenī, taču aplūkojamās tēmas ietvaros uzmanība ir veltīta galvenokārt pašvaldību, t.i., „vietējās varas”, interesēm sadarboties ar privāto sektoru.

Izstrādājot šo ziņojumu, darba grupa vadījās pēc Latvijas dokumentos lietotās PPP definīcijas²¹⁵, un šī pētījuma kontekstā PPP ir sadarbība starp pašvaldību un privātā sektora uzņēmumu, kā ietvaros publiskais pakalpojums (pirmsskolas izglītība) vai objekts (pirmsskolas izglītības iestādes) uz līguma pamata tiek nodots privātajam partnerim uz noteiktu laiku un nosacījumiem, lai ar privātā kapitāla palīdzību nodrošinātu šī publiskā pakalpojuma sniegšanu. Tātad partnerības rezultātā pašvaldības institūcijas, no vienas puses, iegūst citādi trūkstošos resursus plašākam un kvalitatīvākam publisko pakalpojumu piedāvājumam un privātie uzņēmēji, no otras puses, iegūst lielu pakalpojuma izpildes apjomu, kas viņiem nodrošina ilgtermiņa prognozējamu naudas plūsmu un peļņu.

Neskatoties uz iespējām, ko sniedz PPP, gan Eiropas Komisija, gan OECD izstrādātajās vadlīnijās tiek uzsvērts, ka PPP nav jāpieņem kā neapšaubāmi labākais risinājums un ka publiskais ieguvums no katra potenciālā gadījuma ir jāizvērtē atsevišķi. Gan starptautiskajos, gan Latvijā adaptētajos dokumentos tiek norādīts, ka PPP ir samērā sarežģīti administrējama sadarbība, tāpēc, lai tā būtu veiksmīga, ir jāpiepildās virknei priekšnosacījumu, tostarp projektam ir jābūt salīdzinoši liels, tajā iesaistīto pakalpojumu un ar to saistītajiem aktīviem jābūt iespējamam novērtēt ilgtermiņa, ievērojot „pilna dzīves cikla” izmaksu principu, pakalpojumam ir iespējams noteikt standartu un vēlamo rezultātu, jābūt nodrošinātiem godīgas konkurences apstākļiem u.c.²¹⁶

PPP pieredzes apgūšanas nepieciešamība Latvijā ir noformulēta „Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013. gadam”²¹⁷ un pirms tam – „Valsts un privātās partnerības pamatnostādnes 2006.-2009. gadam”. Savukārt publiskās un privātās partnerības attīstība un potenciāls Latvijā saistībā ar pirmsskolas izglītības jomu ir novērtēts šādos dokumentos: „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”²¹⁸, pētījumā „Publiskās un privātās partnerības

²¹⁴ OECD (2008). *Public-Private Partnerships in Pursuit of Risk Sharing and Value for Money*. Paris: OECD, p.11.

²¹⁵ Definīcija ir noformulēta „Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādnes”, kuras apstiprinātas ar 2005. gada 23. marta Ministru kabineta rīkojumu nr.188.

²¹⁶ Sk. sīkāk, piemēram, „Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādnes”, kuras apstiprinātas ar 2005. gada 23. marta Ministru kabineta rīkojumu nr.188.

²¹⁷ Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (2006). *Latvijas nacionālais attīstības plāns (2007-2013)*. Rīga: LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, 29.lpp.

²¹⁸ Izskatīts Ministru kabinetā 15.05.2007., sēdes protokols Nr.29 42.§.

izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”²¹⁹ un divos pētījumos, kuros jau konkrēti ir veikta PPP modeļa analīze jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecībai Cēsīs (2005. gads) un Tukumā, Ogres novadā, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastos (2007.-2008.gads). Balstoties uz šiem dokumentiem, ir sniegts izvērtējums, kādās situācijās pašvaldībai ir izdevīga PPP projektu īstenošana.

„Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” kā nozīmīgu instrumentu vietu deficīta mazināšanai pirmsskolas izglītības iestādēs min PPP, nododot privātajam partnerim jaunu PII būvniecības un apsaimniekošanas funkcijas. Speciālisti, kas izstrādājuši informatīvo ziņojumu, norāda, ka piemērotākie sadarbības modeļi PII būvniecībai un apsaimniekošanai būtu BOOT (būvē-patur īpašumā-ekspluatē-nodod pašvaldībai, no angļu valodas: build-own-operate-transfer) vai BOO (būvē-patur īpašumā-ekspluatē, no angļu valodas: build-own-operate). Tāpat ziņojumā teikts, ka publiskās un privātās partnerības modelis jaunu PII būvniecības jomā būtu piemērotāks tieši lielajās pašvaldībās, kurās, neskatoties uz izvēlēto veidu (BOOT vai BOO), ir skaidri nosakāms pakalpojuma pieprasījums, izstrādāta izglītības infrastruktūras nodrošināšanas stratēģija un ir pieejami atbilstoši administratīvie un finanšu resursi. Savukārt PII attīstībai mazajās pašvaldībās ir jāizskata iespējas apvienot vairāku PII projektēšanu, būvniecību un apsaimniekošanu vienā projektā, tādējādi samazinot projekta sagatavošanas un administrēšanas izmaksas²²⁰.

Jāatzīst, ka kaut arī „Informatīvajā ziņojumā par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” kā viens no risinājumiem tika izskatīts arī esošu PII paplašināšana un jau eksistējošas infrastruktūras bāzes, piemēram, ēku paplašināšana, tas nav apskatīts saistībā ar PPP. Tomēr arī šī risinājuma ieviešanai var izmantot tādu partnerības veidu kā RFO (renovē-finansē-ekspluatē, no angļu valodas renovate-finance-operate), kad privātais partneris renovē, finansē renovāciju un pēc tam apsaimnieko PII, bet publiskais sektors veic ikmēneša (ikgadējos) nomas maksājumus.

Ņemot vērā, ka PII būvniecībai PPP modeļu ietvaros tiek ieteikta tipveida risinājumu izmantošana²²¹, 2007. gada nogalē Ekonomikas ministrija papildus 2006. gadā izstrādātajiem tipveida dokumentiem PPP īstenošanai pirmsskolas izglītības iestāžu sektorā noslēdza sadarbības līgumu ar Rīgas domi un SIA „Rīgas Pilsētbūvnieks” par Rīgā mikrorajonā „Dreiliņi 2” īstenotā PII būvprojekta atkārtotu izmantošanu. Tas veikts ar nolūku, lai visas ieinteresētās Latvijas pašvaldības iegūtu iespēju bez maksas izmantot „Dreiliņu 2” būvprojektu PII būvniecībai savā administratīvajā teritorijā, no pašvaldību budžeta finansējot tikai projekta piesaisti konkrētai teritorijai²²². Piedāvātais PII būvprojekts ir paredzēts 136 bērniem.

5.2. Publiskās un privātās partnerības īstenošanas lietderību noteicošie faktori

Neskatoties uz valdības iniciatīvām PPP stimulēšanai PII infrastruktūras attīstībā, līdz 2008. gada nogalei ir fiksēti tikai atsevišķi mēģinājumi izmantot PPP jaunu PII būvniecībai. Ir zināmi divi izvērtējumi, kas veikti, lai noteiktu ekonomiski pamatotākos risinājumus PII infrastruktūras attīstībai atsevišķās pašvaldībās. Pirmais izvērtējums ir 2005. gadā īstenotā „Publiskās un privātās partnerības modeļa analīze jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai Cēsu pilsētā” un otrais izvērtējums ir 2007. vai 2008. gadā veiktā „Publiskās un privātās partnerības modeļa analīze jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecībai un apsaimniekošanai četrās pašvaldībās”, aplūkojot jaunu PII Tukuma pilsētā, Ogres novadā, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastos būvniecības apvienošanu vienā projektā. Ņemot vērā tikai atsevišķu praktisku iniciatīvu esamību, PPP projektu ieviešanas ekonomisko pamatojums PII būvniecībai un situāciju izvērtējums, kādās pašvaldībai

²¹⁹ Kalniņš N., N.Lukša, A.Tiļļa, A.Bašena u.c. (2007). *Pētījums „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”*, Rīga: NK Konsultāciju birojs.

²²⁰ „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”, 11.lpp.

²²¹ Sk. piemēram, arī Kalniņš N., N.Lukša, A.Tiļļa, A.Bašena u.c. (2007). *Pētījums „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”*, Rīga: NK Konsultāciju birojs, 111.lpp.

²²² „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”, 11.-12.lpp.

būtu izdevīgi izmantot PPP, ir balstīts uz politikas plānošanas dokumentos un līdz šim veiktajos izvērtējumos sniegto argumentu apkopojumu.

Lai gan katrai pašvaldībai ir ieteicams veikt atsevišķu izmaksu efektivitātes novērtējumu, PPP pašvaldībai būs izdevīga, ja vienlaikus piepildās vismaz pirmie trīs no zemāk minētajiem apstākļiem:

- Augsts esošais un sagaidāmais PII pakalpojuma pieprasījums;
- Ierobežotas pašvaldības budžeta iespējas;
- Pietiekama vietējo (reģiona) uzņēmēju pieredze (kapacitāte);
- Pieprasījums pēc augsta pakalpojuma kvalitātes;
- Iespējas apvienot projektu ar citām pašvaldībām;
- Pašvaldības izpildinstitūciju konsekventa izšķiršanās īstenot projektu.

Augstu esošo un sagaidāmo PII pakalpojumu pieprasījumu raksturo ilgstošs neapmierināts pieprasījums pēc PII pakalpojuma („rindas”), PII vietu piepildījums blakus esošās pašvaldībās, esošās PII infrastruktūras augsta nolietojuma pakāpe un stabili dzimstības rādītāji, kas ļauj prognozēt sagaidāmo PII pakalpojuma pieprasījumu turpmākajiem 10-15 gadiem. Tā, piemēram, izvērtējot PPP modeļus jaunas PII būvniecībai Cēsīs, tika konstatēts gan neapmierināts pieprasījums pēc pakalpojuma, kurš saglabātos vairāku gadu garumā, gan fakts, ka daļa bērnu apmeklē PII, kas neatbilst šīm iestādēm izvirzītām higiēnas prasībām²²³. 4.5. nodaļā aplūkoti dati savukārt rāda, ka šim kritērijam Latvijā, pēc jau ieplānoto PII infrastruktūras uzlabošanas projektu īstenošanas, atbilst vairs tikai Rīgas pilsēta.

Būtisks atbalstošs arguments PPP projekta veidošanai ir pašvaldības ierobežotās iespējas finansēt jaunas PII būvniecību no pašvaldības budžeta augsta pakalpojuma pieprasījuma apstākļos. Par iemeslu šādu situācijai var kalpot gan pašvaldības ieņēmumu un izdevumu plūsma, gan citu investīciju programmu esamība un apjoms, kas vienlaikus nosaka arī pašvaldības kredīspēju. Tā, piemēram, Cēsu pilsētas gadījumā izvērtējumā ir noteiktas pašvaldības investīciju prioritātes un novērtēts pašvaldību budžets, kā rezultātā ziņojuma autori ir secinājuši, ka jaunas PII būvniecībai pastāv divi alternatīvi risinājumi, proti, aizņēmums vai kāds no PPP modeļiem. Izvērtējuma turpinājumā tā autori ir izvērtējuši Cēsu pilsētas kredīspēju. Pieņemot, ka Cēsu pilsēta jaunas PII būvniecībai varētu ņemt aizņēmumu Valsts kasē un ņemot vērā pilsētas esošo kredītsaistību analīzi, izvērtējuma autori secināja, ka Cēsu pilsētas kopējais saistību apmērs tuvākajos gados varētu pārsniegt 20% no pašu ieņēmumiem. Šis rādītājs pārsniedz to pašvaldības saistību apmēru, ko rekomendē Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome. Tādējādi ziņojuma autori secina, ka tuvāko piecu gadu laikā Cēsu domei nav iespējams finansēt jaunas PII būvniecību no pašu līdzekļiem un aizņēmumiem²²⁴, un pakalpojuma pieprasījumu tuvākā laikā ir iespējams apmierināt, veidojot PPP projektu. Līdzīgi argumenti ir minēti, izvērtējot jaunu PII būvniecības nepieciešamību Tukuma pilsētā, Ogres novadā, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastos. Saskaņā ar ziņojumu, visām iesaistītajām pašvaldībām pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecības un apsaimniekošanas projekts ir prioritārs, kur pirmsskolas izglītības iestādes nomas maksājuma segšanai pašvaldībām nebūs nepieciešams ņemt aizņēmumu, līdz ar to projekta īstenošana ietekmēs tikai pašvaldību kārtējo budžetu izdevumu sadaļu. Atbilstoši veiktajiem finanšu un ekonomiskajiem aprēķiniem pašvaldības ikgadējo pirmsskolas izglītības iestādes nomas maksu klasificē kā kārtējās izmaksas 19 gadu garumā²²⁵.

²²³ Baltkonsults (2005). *Publiskās un privātās partnerības modeļu analīze jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai Cēsu pilsētā*. Rīga: Latvijas investīciju attīstības aģentūra, 24.-29.lpp.

²²⁴ Turpat, 12-15.lpp.

²²⁵ Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (2008). *Paskaidrojuma raksts Ministru kabineta rīkojuma projektam „Par atļauju Tukuma pilsētas domei, Ogres novada domei, Mārupes pagasta padomei un Ķekavas pagasta padomei slēgt apvienoto iepirkuma līgumu par pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību un apsaimniekošanu pašvaldību teritorijās”*, Rīga: Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, 3.-4.lpp.

Lai PPP projekti īstenotos sekmīgi un atbilstu sagaidāmajai kvalitātei, ir svarīga vietējo uzņēmēju darbības pieredze gan līdzīga veida objektu būvniecībā, gan, vēlams, apsaimniekošanā. Lai gan PPP pēc savas būtības paredz objekta būvniecības un uzturēšanas riska nodošanu privātajam partnerim, tomēr pieredzējuša uzņēmēja izvēle konkursa kārtībā ir svarīga, lai pašvaldība samazinātu līguma laušanas risku un sasniegtu savus mērķus – gūtu atbilstošu infrastruktūru kvalitatīvākai PII pakalpojuma sniegšanai. Ārvalstu pieredze rāda, ka papildu pozitīvs faktors ir esošā pašvaldības labas sadarbības pieredze ar vietējiem uzņēmējiem, kas paaugstina privātā sektora uzticēšanos vietējai varai un paaugstina publiskās un privātās partnerības projekta veiksmīgas īstenošanas varbūtību. Lai izvēlētos pieredzējušu un uzticamu privāto partneri, Cēsu pilsētas projekta izvērtējuma autori ieteica rūpīgi izvērtēt tos piedāvājumus, kur privātā partnera piedāvātā līguma cena ir salīdzinoši lēta, jo tādējādi pastāv risks, ka potenciālais privātais partneris nav pietiekami izvērtējis visus sagaidāmos izdevumus.

Lai gan pieprasījums pēc augstas pakalpojuma kvalitātes šķiet likumsakarīgs jebkuru darbu izpildes gadījumā, ārvalstu pieredze rāda, ka PPP modeļu izmantošana ļauj samazināt risku, ka sabiedrisko ēku būvniecība netiek pabeigta laikā un ka laika gaitā pieaugs ar ēkas būvniecību saistītās izmaksas, salīdzinot ar sākotnēji plānotām izmaksām. Pašvaldība sāk veikt nomas maksājumus tikai pēc tam, kad ir uzsākta objekta ekspluatācija. Ja būvniecības laikā ir pieļautas kādas nepilnības, tad to novēršana ir privātā partnera pienākums. Tāpat ēkas apsaimniekošanas uzticēšana privātajam partnerim ļauj optimālāk plānot un veikt ēkas kārtējos un kapitālos remontus un uzlabot infrastruktūras apsaimniekošanas izmaksu efektivitāti.

Gan ārvalstu pieredze, gan Latvijā veiktie novērtējumi rāda, ka PII būvniecība kļūst finansiāli izdevīgāka, ja vienā PPP projektā (iepirkumā) apvieno vairākus objektus. Veicot vienotu iepirkumu, iespējams iegūt apjoma ekonomisko efektu (zemākas izmaksas pie lielāka būvniecības un pakalpojuma apjoma), kur, pieaugot projektā ietvertu PII skaitam, privātajam partnerim ir lielāki ieguvumi no iesaistīšanās projektā. Tā, piemēram, četru pašvaldību (Tukuma pilsētas, Ogres novada, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastu) apvienošanas vienā projektā aptuvenais izmaksu ietaupījums varētu veidot ap 10% no kopējām investīciju izmaksām²²⁶. Papildus tam speciālisti ir secinājuši, ka jaunu PII būvniecības PPP projektos ir plašas iespējas izmantot tipveida projektus, jo šādām būvēm tiek izvirzītas standartizētas prasības²²⁷. Šim nolūkam Ekonomikas ministrija ir noslēgusi sadarbības līgumu par PII „Dreiliņi 2” būvprojekta atkārtotu izmantošanu.

Svarīga PPP projekta īstenošanā ir arī pašvaldības vadības (izpildinstitūciju) izšķiršanās realizēt projektu, izprotot gan tā īstenošanas ieguvumus, gan pieņemot tā trūkumus un izaicinājumus (piemēram, nepieciešamību izveidot jaunas sadarbības/ saskarsmes formas ar privātajiem uzņēmējiem). Tā, piemēram, kaut gan jaunas PII būvniecības Cēsu pilsētā PPP projekts tika izvērtēts kā pašvaldībai izdevīgs, tas netika īstenots, un pilsētas vadība izvēlējās būvēt PII ar tradicionālās iepirkuma metodes palīdzību (t.i., tiek organizēts iepirkums, kurā uzņēmējs iegūt tiesības uzbūvēt ēku, turpmāko būves apsaimniekošanu un remontus veicot pašvaldības uzņēmumiem). Šobrīd var uzskatīt, ka tās Latvijas pašvaldības, kuras jau ir uzsākušas kāda PPP projekta īstenošanu jebkurā jomā, ir gatavas šādai sadarbības formai, tāpēc nepieciešamības gadījumā tās ir gatavas īstenot arī citus PPP projektus.

Ņemot vērā 4. nodaļā analizētos datus un šajā nodaļā minētos apsvērumus, **PPP projektu attīstība PII infrastruktūras uzlabošanai ir ieteicama Rīgā**. Galvaspilsētai ir raksturīgs gan augsts neapmierinātais pieprasījums, kurš samazināsies aptuveni pēc 8 gadiem (tātad, būs nepieciešama PII pārstrukturizācija, ko vienkāršāk spēs izdarīt privātais partneris), šī brīža ekonomiskajā situācijā abām pašvaldībām pašām nebūs pietiekošu resursu jaunu PII būvniecībai, izmantojot tradicionālo iepirkuma procedūru, kā arī Rīgā jau tiek attīstīti PPP projekti, kas nozīmē, ka pašvaldības vadība jau ir izšķīrusies par labu šādam risinājumam.

²²⁶ Turpat, 3.lpp.

²²⁷ Kalniņš N., N.Lukša, A.Tiļļa, A.Bašena u.c. (2007). *Pētījums „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”*, Rīga: NK Konsultāciju birojs, 111.lpp.

5.3. Ekonomiski izdevīgākie partnerības modeļi

Lai gan Ekonomikas ministrijas sagatavotajos dokumentos minēts, ka vienlīdz piemēroti PII infrastruktūras attīstībā būtu gan BOOT, gan BOO modeļi, praksē – Cēsu un Tukuma pilsētu, Ogres novada, Rīgas rajona Mārupes un Ķekavas pagastu gadījumu izvērtējumos – par piemērotāko publiskās un privātās partnerības veidu ir atzīts BOOT modelis.

BOOT projekta īstenošanas modelī pašvaldībai piederoša zeme, uz kuras būvē PII, uz PPP projekta īstenošanas laiku tiek nodota privātajam partnerim, savukārt privātais partneris nodrošina kapitālieguldījumus būvniecībā. Projektam darbojoties, privātais partneris veic PII ēkas apsaimniekošanu, savukārt pašvaldība kompensē privātajam partnerim izdevumus, kas saistīti ar kapitālieguldījumiem ēkā un ēkas apsaimniekošanu (nomas maksa). Beidzoties līgumā noteiktajam projekta darbības termiņam, PII ēka tiek nodota pašvaldības īpašumā. Izmantojot BOOT alternatīvu, privātajam partnerim ir tiesības iekļāt kredītiestādei jaubūvējamo PII un citus pamatlīdzekļus, lai atvieglotu aizņēmuma saņemšanu PII būvniecības finansēšanai. Pamatlīdzekļu īpašumtiesības BOOT piemērošanas gadījumā dod tiesības privātajam partnerim iekļaut saimnieciskās darbības izmaksās pamatlīdzekļu nolietojumu, tādējādi samazinot ar uzņēmuma ienākuma nodokli apliekamos ienākumus.

Kā BOOT modeļa priekšrocības Ekonomikas ministrijas sagatavotajā „Informatīvajā ziņojumā par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” tiek minētas šādas:

- Pašvaldība pilnībā tiek atbrīvota no sākotnējām projektēšanas, būvniecības un apsaimniekošanas izmaksām;
- Apvienojot būvniecības un objekta apsaimniekošanas funkcijas, būvniecības un pieejamības riski tiek nodoti privātajam partnerim, līdz ar to tiek sasniegts iespējamais būvprojekta dzīves cikla ieguvums;
- Projekta dzīves cikla laikā tiek nodrošināts augsts pakalpojuma standarts.

Kā BOOT modeļa trūkums tiek minēta augstāka pakalpojuma cena (pieejamības maksa) nekā pašvaldību PII, jo privātajam partnerim ir augstāki saimnieciskie izdevumi (ieskaitot PVN), kas ir ietverti pakalpojuma cenā. Tāpat ziņojumā tiek norādīti administratīvie šķēršļi, kuriem drīzumā būtu jābūt novērštiem. Pirmais šķērslis ir ilgtermiņa redzējuma trūkums saistībā ar pašvaldību administratīvi teritoriālo reformu, kas rada grūtības veikt korektu partnerības projekta „dzīves cikla” aprēķinu, savukārt otrais šķērslis ir nepieciešamība precizēt normatīvo bāzi un veikt grozījumus likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 14. panta 5. punktu.

Savukārt BOO projekta īstenošanas modelī īpašumtiesību pāreja uz projekta laiku nenotiek, jo privātais partneris attīsta PII (iegādājas zemi, projektē, būvē un apsaimnieko) atbilstoši pašvaldības noteiktajiem standartiem, un pēc līguma termiņa beigām PII ēka joprojām paliek privātā partnera īpašumā. BOO modelī pašvaldība privātajam partnerim visa līguma ietvaros par noteikta pakalpojuma standarta nodrošināšanu maksā noteiktu un iepriekš noteiktu summu.

Kā BOO modeļa priekšrocības Ekonomikas ministrijas sagatavotajā „Informatīvajā ziņojumā par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” tiek minētas šādas:

- Nepastāv juridiska rakstura šķēršļi projekta tūlītējai īstenošanai;
- Iespēja kādreizējo pašvaldību PII infrastruktūru, kas šobrīd atrodas privāto uzņēmēju īpašumā, atkārtota izmantošana PII vajadzībām, kas samazinātu izmaksas, salīdzinot ar tām, kādas rastos attīstot PII no jauna;
- Pašvaldība pilnībā tiek atbrīvota no sākotnējām projektēšanas, būvniecības un apsaimniekošanas izmaksām;
- Apvienojot būvniecības un objekta apsaimniekošanas funkcijas, būvniecības un pieejamības riski tiek nodoti privātajam partnerim, tādējādi tiek sasniegts iespējamais būvobjekta dzīves cikla ieguvums;
- Projekta dzīves cikla laikā tiek nodrošināts augsts pakalpojuma standarts.

Kā iespējamo papildu ieguvumu BOO modeļa gadījumā var minēt apstākli, ka, noslēdzoties projektam, privātais partneris var mainīt ēkas izmantošanas mērķi. VRAA sagatavotā demogrāfiskā prognoze rāda, ka aptuveni pēc astoņiem gadiem ir prognozējama bērna skaita, tātad arī PII vietu pieprasījuma, samazināšanās, tad, salīdzinot ar BOOT modeli, objekta nodošana privātajam partnerim samazina pašvaldībai tos riskus, kas saistās ar pakalpojuma pieprasījuma kritumu. Parasti privātais uzņēmējs spēj elastīgāk reaģēt uz pakalpojuma pieprasījuma samazināšanos, atrodot jaunus objekta izmantošanas risinājumus vai daļēji pielāgojot objektu arī citiem mērķiem. Lai gan līdzīgi varētu rīkoties arī pašvaldība, tomēr parasti privātā partnera pielāgošanās iespējas ir augstākas nekā publiskā sektoram.

BOO modeļa trūkumi ir salīdzinoši plašāki nekā BOOT modeļa trūkumi, kas var būt viens no iemesliem izvēlei par labu BOOT modelim. Tie ir:

- Nosacījums, ka apstākļos, ja nekustamo īpašumu cenas ir augstas, privātie PII attīstītāji var nebūt ieinteresēti nodrošināt sociāla pakalpojuma sniegšanu;
- Augstāka pakalpojuma cena nekā BOOT modelī, ja tiek veidota jauna PII infrastruktūra, jo pašvaldībai būtu jāsedz arī zemes nomas maksa;
- Administratīvie šķēršļi, kas saistīti ar pašvaldību administratīvi teritoriālo un reģionālo reformu, kas rada grūtības korekti aprēķināt projekta „dzīves ciklu”.

Līdz šim veiktajos abos PPP modeļu ekonomiskā pamatojuma izvērtējumos par piemērotāko partnerības veidu ir atzīts BOOT modelis. Tā kā pilns pētījums teksts ir pieejams tikai par jaunas PII būvniecību Cēsīs, tad redzams, ka speciālisti BOO modeli ir atzinuši par administratīvi sarežģītāku un pakalpojuma cenas – par augstākām, nekā BOOT modeļa gadījumā. Cēsu gadījumā iespējama pakalpojuma pieprasījuma samazināšanās risks netika konstatēts²²⁸.

Papildus tam pētījuma „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs” autori pauž viedokli, pēc būtības atzīstot BOO modeļa šauras izmantošanas iespējas jaunu PII būvniecībā. Autori raksta: „ir diezgan maza iespēja, ka privātais partneris būtu gatavs sev piederošu zemi un ēku iesaistīt izglītības pakalpojuma nodrošināšanai. Taču tas ir atkarīgs no konkrēta projekta un konkrētas šīs zemes atrašanās vietas (piem., lielajās pilsētās šī varbūtība ir mazāka) un tas, vai privātais partneris būtu gatavs ar savu zemi un ēku iesaistīties izglītības pakalpojuma nodrošināšanai, ir jāvērtē katrā gadījumā atsevišķi”²²⁹. Jāatzīmē, ka šis secinājums kaut kādā mērā ir pretrunā ar viedokli, ko pauž privāto PII pakalpojumu iestāžu pārstāvji, kas piedāvā apvienot vienotā publiskās un privātās partnerības projektā gan jaunas PII būvniecību, gan pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniegšanu, t.sk. izmantojot arī privātajam partnerim piederošu īpašumu (sk. sīkāk 5.4. nodaļu).

5.4. Citas publiskās un privātās partnerības iespējas

Aplūkojot 5.1. nodaļā minētos politikas dokumentus, kas nosaka PPP attīstības prioritātes Latvijā PII būvniecības jomā, redzams, ka privātā sektora kā partnera loma tiek skatīta tikai saistībā ar infrastruktūras nodrošināšanu (būvniecību un apsaimniekošanu), taču netiek izskatīta iespēja, ka privātais uzņēmējs vienlaikus arī sniedz pašu pakalpojumu, proti, pirmsskolas izglītību.

Lai gan pētījuma „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs” autori apgalvo, ka PPP projektu potenciāls izglītības nozarē ir saistāms ar šo iestāžu būvniecību, rekonstrukciju un apsaimniekošanu²³⁰, vecāku un privāto PII pārstāvju interešu grupu pārstāvji ir norādījuši, ka PII infrastruktūras būvniecības un apsaimniekošanas nodalīšana no

²²⁸ Baltkonsults (2005). *Publiskās un privātās partnerības modeļu analīze jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai Cēsu pilsētā*. Rīga: Latvijas investīciju attīstības aģentūra, 63.lpp.

²²⁹ Kalniņš N., N.Lukša, A.Tiļļa, A.Bašena u.c. (2007). *Pētījums „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”*, Rīga: NK Konsultāciju birojs, 105.lpp.

²³⁰ Kalniņš N., N.Lukša, A.Tiļļa, A.Bašena u.c. (2007). *Pētījums „Publiskās un privātās partnerības izmantošanas iespējas Latvijas tautsaimniecības nozarēs”*, Rīga: NK Konsultāciju birojs, 105.lpp.

pirmsskolas izglītības kā pakalpojuma sniegšanas kopumā varētu būt kavējošs faktors PPP attīstībai šajā jomā. Savu apgalvojumu iniciatīvas grupas pārstāvji pamato ar šādiem apsvērumiem: (1) vienam objektam ir divas „vadības”, t.i., apsaimniekotājs un PII kā iestādes vadība, kā rezultātā (2) esošie privātie pakalpojumu sniedzēji PI jomā nebūs ieinteresēti iesaistīties partnerībā.

Komentējot iepriekš minēto viedokli, jānorāda, Latvijas valdības izstrādātie plāni PPP piedāvāto iespēju izmantošanā PII infrastruktūras attīstībai saskan ar līdzīgu ārvalstu pieredzi – privātais partneris tiek piesaistīts infrastruktūras objekta būvniecībai (renovēšanai) un apsaimniekošanai. Tātad šobrīd iespējamie partnerības projekti ir orientēti uz būvniecības un nekustamo īpašumu apsaimniekošanas (NACE 2.red. F un L nozare), nevis pirmsskolas izglītības pakalpojumu (NACE 2.red. P nozare) nozari, kuras pārstāvji iesaka apvienot infrastruktūras būvniecību un pakalpojumu sniegšanu vienā piedāvājumā. Ja pašvaldība izvēlas BOOT modeli PII infrastruktūras attīstībai, tad orientēšanās uz būvniecības uzņēmumiem kā potenciālajiem partneriem ir likumsakarīga. Šajā kontekstā būvniecības nozares privāto uzņēmēju interesei iesaistīties PPP projektu īstenošanā būtu jābūt atkarīgai no administratīvajiem šķēršļiem, normatīvā regulējuma, konkrētā līguma veida, risku pārdales, konkurences apstākļiem nozarē, uzņēmēja kapacitātes, uzticēšanās potenciālajam publiskajam partnerim un tamlīdzīgiem faktoriem.

Izvērtējot PPP iespējas jaunas PII būvniecībai Cēsīs, ziņojuma autori aplūko abu pakalpojumu apvienošanu bez konkrēta modeļa izvēles, vien norādot, ka šāds risinājums nodrošinātu gan vislielāko rīcības brīvību privātajam partnerim, gan augstāku klientu apmierinātību (elastīgāku darba laiku, lielāka pakalpojumu dažādība). Tomēr ziņojuma turpinājumā tā autori norāda, ka šāda iespēja Cēsu pilsētas gadījumā ir grūti īstenojama, jo neesot liecību, ka privātie partneri būtu gatavi piedāvāt šādu kombinēto pakalpojumu. Potenciālajiem pretendentiem būtu jāveido līgumsabiedrība, kurā ietilptu gan komercsabiedrība, kura nodarbojas ar būvniecību un nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, gan komercsabiedrība, kura sniedz pirmsskolas izglītību, jo šīs ir pārāk atšķirīgas kompetences, kuras nevar īstenot viens privātais partneris²³¹. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, kā arī uz praktiskas pieredzes trūkumu PPP projektu īstenošanu Latvijā, ziņojuma autori secina, ka šāds PPP iepirkums būtu neveiksmīgs.

Komentējot šo secinājumu, jāatzīmē, ka līdzšinējie PPP izvērtējumi un arī Ekonomikas ministrijas izstrādātie standartizētie iepirkuma līgumi un citi atbalstošie instrumenti ir orientēti uz jaunu PII būvniecības atbalstu. Taču PPP princips neizslēdz iespēju nodot privātajam uzņēmējam arī pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniegšanu – pedagoģiskā procesa nodrošināšanu. Tādā gadījumā pašvaldība slēdz partnerības līgumu ar privāto, paredzot, ka uzņēmējs nodrošina arī kvalitātes prasībām atbilstošu telpu būvniecību vai nomu. Savukārt šo jautājumu privātais partneris risina pēc saviem ieskatiem ar atbilstošu apakšlīgumu palīdzību, kas nav pretrunā ar PPP būtību. Šāds risinājums būtu piemērots lielajām pašvaldībām, kur pieprasījums pēc vietām PII ir augstāks, darbojas uzņēmēji, kas varētu uzņemties šāda pakalpojuma sniegšanu, un nepieciešamība piedāvāt elastīgākus risinājumus pirmsskolas vecuma bērnu aprūpē arī ir augstāks.

Aplūkot iespēju apvienot jaunu PII būvniecību un pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniegšanu, uzskatām, ka tā vieglāk īstenojama varētu būt tad, ja PPP modeļu ekonomiskajā izvērtējumā tiktu atzīts, pašvaldībai piemērotākais ir BOO modelis. Tomēr, **tā kā jaunu PPP projektu attīstība PII infrastruktūras sakārtošanas jomā ir ieteicama tikai Rīgā, tad izdevīgākās PPP formas izvēlei būtu nepieciešams veikt atsevišķu izmaksu efektivitātes izvērtējumu, proti, vai ir izdevīgāk PPP nodot tikai jaunu PII būvniecību vai arī visu pakalpojuma „paketi” kopumā.**

²³¹ Baltkonsults (2005). *Publiskās un privātās partnerības modeļu analīze jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai Cēsu pilsētā*. Rīga: Latvijas investīciju attīstības aģentūra, 52.lpp.

6. Priekšlikumi valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai

Galvenā problēma (visu problēmu problēma) pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu jomā ir **neapmierinātais pieprasījums pēc vietām pašvaldību PII** jeb vietu trūkums un attiecīgi arī rindas. Šai problēmai ir pakārtoti pārējie šķēršļi, kas liedz pirmsskolas vecuma posma bērniem nodrošināt viņu interesēm un vajadzībām atbilstošus pakalpojumus. Tāpēc problēmu apkopojumā vietu trūkums kā atsevišķa problēma nav izvirzīta, jo tā ir pamatā visām problēmu grupām. Savukārt lielākā daļa priekšlikumu problēmu risināšanai ir vērsti uz vienu rezultātu – rindu samazinājumu uz vietām pašvaldību PII, ko iespējams panākt ne vien ar jaunu vietu radīšanu pašvaldību PII, bet arī padarot pieejamākus privātos pakalpojumus.

Kaut arī „rindu” problēma pamatā ir lielo pilsētu problēma galvenokārt neapmierinošā infrastruktūras stāvokļa dēļ, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un pakalpojumu pieejamība tikpat lielā mērā ir arī mazo (vietējo) pašvaldību dienas kārtības jautājums. Mazajās pašvaldībās PII visbiežāk nav izveidotas nepietiekamā bērnu skaita (neapmierinātā pieprasījuma iemeslu raksturojumu un izplatību skatīt 4.2. sadaļā). Taču tas nenozīmē, ka šajās pašvaldībās pirmsskolas izglītības pakalpojumu pieejamības problēma līdz ar to nepastāv, tai ir cits raksturs un cēloņi, bet bērnu intereses un vajadzības nav apmierinātas. Tāpēc arī šajos gadījumos ir nepieciešami alternatīvi problēmas risinājumi.

Priekšlikumu variantu valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai izstrādē ir izmantoti visu pētījuma ietvaros veikto pētniecisko aktivitāšu rezultāti:

- Latvijas pirmsskolas izglītības iestāžu un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma apkopojums un novērtējums;
- ārvalstu pieredzes izpēte pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanā;
- pirmsskolas izglītības pakalpojumu normatīvā regulējuma analīze;
- publiskās un privātās partnerības piemēru izpēte;
- PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu situācijas statistiskā analīze;
- prognoze par bērnu skaitu vecumā no 0 līdz 6 gadiem tuvākajiem 25 gadiem;
- iepriekš veiktie pētījumi un padziļinātās ekspertu intervijas ar PII pakalpojumu sniedzējiem, privātā un pašvaldību sektora pārstāvjiem, pirmsskolas vecuma bērnu vecākiem.

Pētījuma rezultātu sadaļa par priekšlikumiem valsts un pašvaldību atbalsta politikai PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanai ir strukturēta trīs apakšsadaļās – (a) PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas problēmu kopsavilkums, (b) problēmu risināšanai piedāvāto atbalsta politiku alternatīvu raksturojums un izvērtējums, (c) piedāvāto alternatīvu sabiedrisko ieguvumu un zaudējumu (izmaksu) salīdzinājums, kā arī piemērotība dažādām pašvaldību grupām un īstenošanas iespējas īsā, vidējā termiņā un ilgtermiņā.

PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanas problēmu novērtējumā un atbalsta politiku alternatīvu izstrādē izmantotās metodikas paskaidrojumi ir sniegti 3. pielikumā. Virkne politikas alternatīvu, kuru ieviešana varētu novērst vai mazināt pirmsskolas aprūpes un izglītības jomā pastāvošās problēma kopumā un vienlaikus ir saistītas ar nepilnībām normatīvajā regulējumā, ir padziļināti analizētas un izvērtētas pētījuma ziņojuma 1.4.2. sadaļā. Abos gadījumos – pirmsskolas izglītības pakalpojumu jomas kopumā un normatīva regulējuma problēmu un to risinājumu priekšlikumu novērtējumā – ir izmantota vienota metodika.

6.1. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma problēmu kopsavilkums

Tabula 15.

Identificētās problēmas	Problēmas mērogs – pašvaldību skaits % no kopējā; ballēs (1 - 5)	Problēmas radītās iespējamās sekas, kvalitatīvs apraksts; ballēs (1-5)	Ilgtermiņa, vidēja, īstermiņa raksturs, kvalitatīvs raksturojums, ballēs (1 – 4)	Nozīmīguma novērtējums ballēs (1 – 100)	Iespējamās politiku alternatīvas (atbalsta instrumenti), kas risina problēmu
	A	B	C	D = A x B x C	
Problēmu grupa A - Neapmierināts pieprasījums pašvaldību PII – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu infrastruktūra					
Neapmierinātais pieprasījums pašvaldību PII, kuras galvenais cēlonis ir neapmierinošais pašvaldību infrastruktūras stāvoklis.	Problēma skar 40% līdz 60% pašvaldību Visizplatītākā šī problēma ir Rīgas reģionā, kam seko Vidzemes reģions, un lielajās Latvijas pilsētās, īpaši Rīgā, Jelgavā un Liepājā. Problēmas novērtējumā jāņem vērā, ka problemātisko reģionu un pilsētu iedzīvotāju kopējais skaits sasniedz vairāk kā 60% Latvijas iedzīvotāju. 4 balles	Valstī netiek nodrošināta kvalitatīva un droša pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe un izglītība, risks nesekmīgai izglītojamo pārejai uz pamatizglītības, netiek ievērots vienlīdzības princips attiecībā pret nodokļu maksātājiem, vecākiem ir liegtas iespējas iekļauties darba tirgū, samazinās iespējamie valsts un pašvaldības ienākumi no strādājošo iedzīvotāju nodokļiem, netiek īstenota pašvaldību funkcija – nodrošināt savā teritorijā dzīvojošajiem bērniem iespēju iegūt pirmsskolas izglītību. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām 5 balles	Problēmas pastāvēšanas ilgums vērtējams kā vidēja termiņa problēma, ņemot vērā vietu trūkuma PII pieauguma dinamiku pēdējo sešu līdz deviņu gadu laikā. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 60 balles	Problēmas risinājumi ir vērsti uz jaunu vai papildus vietu radīšanu pašvaldību PII, izvirzot priekšlikumus ilgtermiņa, īsa un vidēja termiņa atbalsta instrumentiem. A1. Jaunu pašvaldības PII ēku būvniecība un esošo pašvaldību PII ēku renovācija A2. Pašvaldību PII paplašināšana – piebūvju būvniecība jaunu vietu radīšanai A3. Esošo PII telpu izmantošanas optimizācija A4. PII projekti ar racionālu telpu izvietojumu A5. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi (piemēram, moduļu sistēmu izmantošana vai PII izveide dzīvojamo māju pirmajos stāvos) A6. Izmaiņu veikšana PII telpu higiēnas prasībās

Problēmu grupa B - Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana					
Pašvaldību PII trūkst finansu līdzekļu savas darbības īstenošanai. Saskaņā ar esošo normatīvo regulējumu pašvaldībai nav nekāda tiesiska pamata atbalstīt privātās PII. IZM nav nodrošinājusi valsts budžeta likumā noteiktās mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi un pašvaldībām piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli.²³² Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums ir noteikts 2001. gadā un no 25.03.2003. nav pārskatīts.²³³ PII pakalpojumu izmaksu kritēriji ir neprecīzi. Normatīvais regulējums neparedz PII tiesības saņemt/ iekasēt vecāku līdzfinansējumu (ziedojumus).	Problēma attiecas uz visām Latvijas pašvaldībām (atbilstoši novērtējuma metodikai – virs 80% pašvaldību) 5 balles	Nenosakot valsts un pašvaldības atbildību līdzfinansēt visus pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniedzējus neatkarīgi no to juridiskā statusa (gan pašvaldību, gan privātās), tiek samazināts pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju īpatsvars, kas var nodrošināt kvalitatīvu pirmsskolas izglītību, attiecīgi samazinās to bērnu skaits, kuriem ir pieejami šie pakalpojumi. Līdzfinansējuma trūkums rada nozīmīgus šķēršļus privāto un alternatīvo pakalpojumu sniedzēju tīkla attīstībai. Palielinās nelegālo pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju skaits. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām 5 balles	Izvērtējot visus problēmas aspektus, problēmas pastāvēšanas ilgums vērtējams kā ilgtermiņa. 4 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 100 balles	Problēmas risinājumi ir vērsti uz pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanas sistēmas pilnveidošanu, privāto un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieejamības sekmēšanu, pakalpojuma nodrošināšanā un saņemšanā iesaistīto pušu līdzatbildības ieviešanu pakalpojumu finansēšanā (līdzfinansēšanā). B1. Principa „nauda seko bērnam” ieviešana B2. PPP attīstīšana pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanas jomā B3. Valsts finansējums piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksai privātajās PII B4. PII pakalpojumu izmaksu kritēriju precizēšana B5. PII pakalpojumu izmaksu apmēru regulāra pārskatīšana atbilstoši inflācijai un pakalpojumu tarifiem B6. Pašvaldību PII finansēšanas sistēmas caurspīdīguma nodrošināšana un finansu resursu izlietojuma kontrole B7. Vecāku līdzfinansējuma noteikšana par pašvaldību PII pakalpojumiem

²³² VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:142.punkts.

²³³ Turpat: 178.punkts.

Problēmu grupa C - Agrīnā vecuma bērnu aprūpe un pieskatīšana

Agrīnā vecuma posma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma neatbilstība iedzīvotāju (vecāku) vajadzībām.	Problēma attiecas uz visām Latvijas pašvaldībām (atbilstoši novērtējuma metodikai – virs 80% pašvaldību) 5 balles	Nenodrošinot agrīnā vecuma bērnu interesēm un vajadzībām atbilstošus aprūpes un izglītības pakalpojumus, ir apdraudēta bērnu pilnvērtīga attīstība. Nenodrošinot strādājošajiem iedzīvotājiem (vecākiem) agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamību, samazinās iespējamie valsts un pašvaldības ienākumi no strādājošo iedzīvotāju nodokļiem. Veicināts nelegālo (neregistrēto) bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieprasījums. Augsta riska problēma ar ļoti daudzpusīgām sekām 5 balles	Problēmas pastāvēšanas ilgums vērtējams kā vidēja termiņa problēma 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 75 balles	Problēmas risinājumi ir vērsti uz agrīnā vecuma posma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu nodrošināšanas un pieejamības sekmēšanu. C1. Valsts un pašvaldību atbildības par agrīnā vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu institucionalizācija C2. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasību pārskatīšana C3. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu legalizēšana un attīstīšana C4. PPP attīstīšana pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanas jomā C5. Vecāku pabalsta termiņa pagarināšana
--	--	--	--	---	---

Problēmu grupa D - Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšana

Iedzīvotāju vajadzībām neatbilstošs alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājums. Problēmas cēloņi - nav izstrādāta šo pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtība, nav noteiktas šo pakalpojumu sniedzēju izglītības un/vai kvalifikācijas prasības, nav izstrādātas higiēnas un drošības prasības, kas būtu saistošas bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas īsteno pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanu.	Problēma skar 40% līdz 60% pašvaldību Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu tīkla attīstība ir nepieciešama pašvaldībās, kurās ir augsts neapmierinātais pieprasījums pēc vietām PII un mazajās pašvaldībās, kurās nav PII. Nosakot problēmas apmērus, jāņem vērā, ka kopējais šo pašvaldību iedzīvotāju skaits sasniedz vairāk kā 60% Latvijas iedzīvotāju. 4 balles	Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas nesakārtošana sekmē nelegālo pakalpojumu sniedzēju izplatību. Nesekmējot alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību, ir kavēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvājuma attīstība un pieejamības sekmēšana. Samazinās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju iespējas iesaistīties darba tirgū, attiecīgi samazinās iespējamie valsts un pašvaldību ienākumi šo iedzīvotāju nodokļu izteiksmē. Vidēji augsta riska problēma ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	Problēmas pastāvēšanas ilgums vērtējams kā vidēja termiņa problēma, ņemot vērā vietu trūkuma PII pieauguma dinamiku pēdējo sešu līdz deviņu gadu laikā, kas noteica alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju pieaugumu. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 36 balles	Problēmas risinājumi ir vērsti uz alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas sakārtošanu un attīstīšanu, tādējādi attīstot pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidības attīstību, atslogojot pašvaldību PII (samazinot rindas) un veicinot agrīnā vecuma posma bērnu pieskatīšanas nodrošinājumu. D1. Aukļu dienestu darbības attīstīšana D2. Reģistrēta bērnu aprūpētāja (ģimenes bērnudārzs) pakalpojuma ieviešana D3. Pašvaldību bērnu rotaļu un attīstības centru darbības attīstīšana D4. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtības izstrāde un ieviešana D5. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju izglītības un kvalifikācijas prasību noteikšana D6. Higiēnas un drošības prasību noteikšana alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem
--	---	--	---	--	--

Problēmu grupa E - Pirmsskolas pedagogu trūkums lielajās pilsētās					
Pirmsskolas pedagogu slodžu un atalgojumu nesamērojamība ir viens no galvenajiem pedagogu profesionālo motivāciju kavējošajiem faktoriem un cēlonis pirmsskolas pedagogu trūkumam PII lielajās pilsētās, īpaši Rīgā.	Problēma skaitliski skar līdz 20% pašvaldību (Rīgu un atsevišķas lielās pilsētas), taču pirmsskolas pedagogu atalgojuma problēma attiecināma uz visiem pirmsskolas pedagogiem, attiecīgi skarot virs 80% pašvaldību. Tāpēc kopējais novērtējums pēc šī kritērija ir 5 balles.	Pirmsskolas pedagogu trūkuma nenovēršana var radīt būtiskus šķēršļus pirmsskolas aprūpes un izglītības nodrošinājumam arī pie pietiekama vietu skaita PII. Vidēji augsta riska problēma ar vidēji daudzpusīgām sekām. 3 balles	Vidēja termiņa problēma, jo pedagogu trūkums lielajās pilsētās aktualizējās līdz ar kopējo PII pakalpojumu pieprasījuma pieaugumu pēdējos sešos līdz deviņos gados. 3 balles	Kopējais problēmas novērtējums: 45 balles	Problēmas risinājumi ir vērsti uz pirmsskolas pedagogu darba optimizāciju un atalgojuma sabalansēšanu ar slodzi un izglītības un kvalifikācijas prasībām. E1. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasību pārskatīšana E2. Pirmsskolas pedagogu sastāva modeļa „1 + 2” ieviešana E3. Pirmsskolas pedagogu slodzes un atalgojuma pārskatīšana

6.2. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma problēmu risināšanai piedāvātās atbalsta politikas alternatīvas

Tabula 16.

Iespējamās politiku alternatīvas (atbalsta instrumenti)	Potenciālie sasniegtie rezultāti, kvalitatīvs raksturojums, indikatori rezultātu kvantitatīvai novērtēšanai	Alternatīvas ietekmes pamatojums un raksturojums, norādot vai alternatīva samazina problēmas mērogu, sociāli ekonomisko risku līmeni un daudzpusību, problēmas pastāvēšanas ilgumu.	Pasākumu efektivitāte (funkcionālā un ekonomiskā) – kvalitatīvs novērtējums	Ieviešanas risku apraksts (risku cēlonis, izpausmes, sekas) un kvalitatīvs novērtējums
Problēmu grupa A – Neapmierināts pieprasījums pašvaldību PII – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu infrastruktūra				
Problēmas nozīmības vērtējumu 60 balles				
A1. Jaunu PII ēku būvniecība un esošo pašvaldības PII ēku renovācija	Jaunu vietu radīšana pašvaldību PII, optimizēts PII tīkls, ģimenēm ir iespēja tuvāk dzīvesvietai iekārtot bērnu PII, racionāli izmantotas pirmsskolas izglītības funkcijai paredzētās telpas. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - jauno PII skaits; - jaunradīto vietu skaits; - renovēto PII skaits; - palielināto vietu skaits renovētajās PII.	Jaunu PII būvniecība ir ilgtermiņa risinājums vietu skaita trūkumam pašvaldību PII novēršanai. Ceļot jaunas PII jāparedz šo ēku izmantošana ilgtermiņā, ņemot vērā bērnu skaita samazinājumu (atbilstoši demogrāfiskajām prognozēm ar 2024. gadu) un nepieciešamību jau šobrīd paredzēt risinājumus šo ēku efektīvam izlietojumam (piemēram, piemērošanai sākumskolu darbības īstenošanai). Saskaņā ar CSP datiem pagājušā gadsimta 90. gados dzimstības samazinājuma rezultātā notika būtisks PII skaita samazinājums no 1 123 PII 1990. gadā līdz 550 PII 2003. gadā.²³⁴ Līdz ar dzimstības pieaugumu, kas augstāko punktu ir sasniedzis 2008. gadā (24 210 bērni), ir pieaudzis arī pieprasījums pēc PII. Šobrīd pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un izglītību Latvijā pamatā nodrošina 546 (ieskaitot speciālās PII) pašvaldību PII un 91 privātā PII. Bijušajās PII ēkās ir izvietotas citai darbībai paredzētas iestādes un institūcijas. Alternatīvas ieviešanai tiek sekmīgi izmantoti Eiropas Reģionālās attīstības fonda finanšu resursi.	Alternatīvas efektivitāti mazina tās augstās izmaksas. Prognozētās izmaksas viena PII būvniecībai ar platību 1600 - 2000 m², vienam m² vidēji ir 600-800 latu, kas ir 1 000 000-1 500 000 latu par bērnodārzu 120 bērniem.²³⁵ Praksē PII būvniecība izmaksā vēl dārgāk, piemēram PII būvniecība mikrorajonā „Dreiliņi-2” izmaksā virs 4 000 000latu (paredzamais vietu skaits tajā ir 136). Alternatīvas efektivitāti nosaka esošo pašvaldības PII ēku tehniskā sakārtošana, esošo infrastruktūras resursu izmantošana vietu trūkuma problēmas risināšanai.	Jaunu PII būvniecības riski ir saistīti gan ar nepieciešamo finanšu resursu piesaistīšanas grūtībām, gan ar jaunubūvēto ēku ilgtermiņa ekspluatācijas nepieciešamību, ņemot vērā bērnu skaita prognozes, gan apbūves gabalu pieejamību. Esošo PII ēku renovācijas īstenošanas riski ir saistīti ar nepieciešamo finanšu resursu piesaistīšanas grūtībām, vienošanos par telpu pārņemšanu no pašreizējiem ēku nomātājiem vai īpašniekiem, šajās telpās izvietoto iestāžu pārcelšanu uz citām telpām. Risku novēršanai nepieciešama ilgtermiņa infrastruktūras ekspluatācijas plānošana.
A2. Pašvaldību PII paplašināšana –	Palielināts vietu skaits pirmsskolas vecuma bērniem	Piebūvju būvniecība pie esošajām PII ir viens no risinājumiem, kas jau tiek izmantots, taču ne	Alternatīvas efektivitāti nosaka piebūvju telpu	Alternatīvs riski ir saistīti ar šim mērķim piešķirto finanšu

²³⁴ LR CSP, <http://www.csb.gov.lv/> un IZM dati.

²³⁵ „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”, 6.lpp.

piebūvju būvniecība papildus vietu radīšanai	un nepieciešamo papildus telpu izveidošana. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - palielināto/ jaunradīto vietu skaits PII.	vienmēr to piebūvju projekti un būvniecības risinājumi ir efektīvi. Piemēram, peldbaseinu un sporta zāļu izbūve, kas nodrošina kvalitatīvāku un bērnu attīstības interesēm atbilstošāku vidi, šobrīd ir vērtējama kā neefektīvs līdzekļu izlietojums, ja par šiem pašiem līdzekļiem ir iespējams radīt papildus vietas bērniem, kuri stāv rindā. Vienlaikus esošo PII vadītāji ir ieinteresēti savu iestāžu telpu kvalitātes celšanā, ierīkojot bērniem sporta zāli vai	izlietojuma mērķi. Augsta neapmierinātā pieprasījuma uz vietām pašvaldību PII gadījumā, augstāka efektivitāte ir tiem piebūvju projektiem, kuru rezultātā tiek radītas jaunas/ papildus vietas PII.	līdzekļu maksimāli efektīvāko izlietojumu – piebūvju celtniecība jaunu vietu radīšanai, nevis sporta zāļu vai peldbaseinu izbūvei, tā samazinot bērnu skaitu, kuriem varētu būt nodrošināta vieta PII.
A3. Esošo PII telpu optimizācija	Palielināts vietu skaits pirmsskolas vecuma bērniem esošajās PII, efektīvs esošās infrastruktūras izlietojums, radīti jauni bērnu aprūpes, pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumi (piemēram, bērnu rotaļu un attīstības centri). <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - palielināto/ jaunradīto vietu skaits PII; - bērnu skaits, kas saņem pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumus.	Lai radītu papildus vietas esošajās PII, ir nepieciešams izvērtēt esošo iekštelpu optimizācijas iespējas, piemēram, papildus telpas atbrīvojas, centralizējot ēdināšanas un veļas mazgāšanas pakalpojumus, veidojot daļēji pirmsskolas strukturētu vidi (atpūtas telpā gultas izvietošanas tā, lai pārējā laikā šo telpu varētu izmantot rotaļām un rotaļu nodarbībām). Ēdināšanas un veļas mazgāšanas pakalpojumu centralizācijas efektivitāti apliecina Liepājas piemērs, kur šāda pasākuma rezultātā tika iegūtas papildus telpas bērnu rotaļu un attīstības centru/ istabu izveidošanai, paplašinot bērnu pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumu klāstu.	Racionāli izmantotas pirmsskolas izglītības funkcijai paredzētās PII telpas, radītas papildus vietas vienlaikus vairākās PII ar salīdzinoši nelieliem finanšu resursiem, samazinātas PII pakalpojumu kopējās izmaksas. Ar esošajiem infrastruktūras resursiem tiek radītas jaunas/ papildus vietas PII.	Alternatīvas ieviešanai kopumā nepastāv būtiski riski. Tās ieviešanai nav nepieciešami nozīmīgi finanšu resursi. Alternatīvas ieviešanas iespējamie riski ir saistīti ar pašvaldību iespējām īstenot PII ēdināšanas un veļas mazgāšanas pakalpojumu centralizāciju.
A4. PII projekti ar racionālu telpu izvietojumu	Optimizēts PII tīkls, ģimenēm ir iespēja tuvāk dzīvesvietai iekārtot bērnu PII, racionāli un efektīvi izmantoti jaunu PII būvniecībai novirzītie finanšu resursi. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - paraugprojekti dažāda lieluma PII.	Jaunu PII projektu izstrādē iespēja ievērot efektīvu telpu izvietojuma un lieluma plānojumu, kas ļauj sasniegt maksimālu efektu – maksimālu vietu skaitu – ar attiecīgajam projektam atvēlētajiem finanšu līdzekļiem.	Paugprojekta izmantošana ievērojami samazina izmaksas PII būvniecībai, jo vidēji šāda projekta izstrādāšana maksā 50 000-70 000 latu. ²³⁶	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami nozīmīgi riski.

²³⁶ „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”, 6.lpp.

A5. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi	Jaunu pašvaldību un privāto PII izveidošana, jaunu vietu radīšana pēc iespējas tuvāk bērnu dzīves vietai, īpaši jaunajos mikrorajonos un Rīgas rajona daudzdzīvokļu ciematos. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi ir, piemēram, moduļu sistēmu izmantošana jaunu PII būvniecībā un PII izveide daudzstāvu dzīvojamu ēku pirmajos stāvos. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - jaunu PII skaits; - jaunradīto vietu skaits PII.	Moduļu sistēmas PII būvniecībai vai pagaidu PII izvietošanai tiek plaši izmantotas Skandināvijas valstīs (Zviedrijā, Dānijā u.c.), kur šobrīd tiek izmantoti apmēram 200 moduļu tipa bērnu dārzi. Šādu ēku ekspluatācijas laiks var būt līdz 25 gadiem. Jauno daudzdzīvokļu māju tuvumā ir nepieciešamas arī jaunas PII. Jaunajām ģimenēm ir tendence iegādāties dzīvokļus jauncelāmajos dzīvojamajos rajonos un ciematos, taču uzņēmumi, kas būvē dzīvojamās mājas, savos projektos neparedz PII būvniecību. Alternatīvas ieviešanu var sekmēt PPP attīstīšana. PII izvietošana daudzdzīvokļu māju pirmajos stāvos jau tiek īstenota praksē (privāto PII izveide).	Tā kā moduļu sistēmu ēku būvniecības izmaksas būtiski neatšķiras no tradicionālajiem būvniecības risinājumiem, alternatīvo būvniecības risinājumu efektivitāti nosaka tas, ka šādas ēkas iespējams uzbūvēt īsākā laikā, turklāt tās ir viegli pēc tam pārvietot citur vai izmantot citām vajadzībām. PII izvietošana dzīvojamo māju pirmajos stāvos vienlaikus radītu vairākus risinājumus: jaunu vietu radīšana, esošo PII rindu samazināšanos, iespēju nodrošināt PII pakalpojumus pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai. Risinājumu daudzpusība pamato alternatīvas efektivitāti.	Alternatīvo būvniecības risinājumu izmantošanā būtisku šķēršļu nav. Iespējamie riski saistīti ar moduļu sistēmu ēku tehnisko atbilstību esošajām PII ēku higiēnas un drošības prasībām, kā arī pieredzes trūkumu šāda būvniecības risinājuma izmantošanā PII. Savukārt, PII izvietošanu dzīvojamo māju pirmajos stāvos var sekmēt atsevišķu higiēnas prasību izstrāde PII, kas izvietotas pielāgotās telpās (skatīt 1.4.2. sadaļā alternatīvo risinājumu priekšlikumu C.2.1.), kā arī PPP attīstīšana un PPP likuma pieņemšana.
A6. Izmaiņas PII telpu higiēnas prasībās	Izstrādātas atsevišķas higiēnas un drošības prasības alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem. Veikti grozījumi MK noteikumos Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”, paredzot atsevišķu sadaļu par higiēnas prasībām izglītības iestādēm, kas izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās ēkās. Izstrādāti un iekļauti minētajos	Higiēnas un drošības normu prasību ievērošana sniedz garantijas par izglītības un aprūpes kvalitāti, kas tiks nodrošināta visās iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanu, aprūpi un izglītību. Elastīgāku prasību noteikšana PII, kas ir izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās telpās, sekmētu jaunu PII izveidi (piemēram, daudzdzīvokļu māju pirmajos stāvos). Higiēnas un drošības prasību noteikšanā jāņem vērā bērnu skaits, vecums, telpu tips, iestādes darbība, nodrošināmo pakalpojumu centralizācijas iespējas u.c. rādītāji, padarot šīs prasības elastīgākas atbilstoši pakalpojumu sniedzēju resursiem un vienlaikus nodrošinot pakalpojumu saņēmējiem drošu un izglītības kvalitāti nodrošinošu vidi.	Izstrādājot atsevišķus higiēnas un drošības prasības alternatīvajiem pakalpojumu sniedzējiem, tiek risināts bērnu veselības un drošības jautājums. Elastīgu prasību noteikšana pielāgotām telpām sekmē pašvaldību teritorijā neizmantotu infrastruktūras objektu pielāgošanu PII pakalpojumu sniegšanai un rada priekšnoteikumus esošo telpu racionālākai izmantošanai, neieguldot nozīmīgus papildus resursus jaunu vietu radīšanai.	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami būtiski riski.

	MK noteikumos rādītāji un to vērtēšanas kritēriji telpu atbilstībai higiēnas prasībām, kurās izglītojas pirmsskolas vecuma bērni, novērtējumam. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāts un pieņemts normatīvais akts par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem; - izstrādāti un pieņemti MK noteikumu Nr. 596 (2002.12.27.) „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” grozījumi.			
Problēmu grupa B – Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšana Problēmas nozīmības vērtējumu 100 balles				
B1. Principa „nauda seko bērnam” ieviešana	Šāda principa ievērošana ievērojami sekmētu privāto PII pakalpojumu pieejamību, vienlaikus samazinot rindā uz vietu pašvaldības PII esošo bērnu skaitu. Šāda alternatīvā risinājuma ieviešana sekmētu arī vienlīdzību starp pirmsskolas izglītības pakalpojuma saņēmējiem – nodokļu maksātājiem. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u>	Princips „nauda seko bērnam” paredz, ka pašvaldības kā galvenā pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēja izmaksas par vienu izglītojamo izglītojamaais saņem neatkarīgi no izvēlēta pakalpojuma sniedzēja juridiskā statusa, pakalpojuma veida un tā sniegšanas vietas. Šobrīd šis princips tiek ievērots pašvaldību savstarpējos norēķinos. Problēmas alternatīvas risinājums paredz, ja pakalpojuma saņēmējs saņem pirmsskolas izglītības pakalpojumu pašvaldības PII, tad noteiktā izmaksu summa tiek novirzīta pašvaldības PII, ja pakalpojuma saņēmējs šo pakalpojumu saņem privātajā PII, tad attiecīgi finansējums tādā pašā apjomā tiek novirzīts	Ievērojot principu „nauda seko bērnam” arī attiecībā uz privāto PII nodrošināto pirmsskolas izglītību, pieaug pirmsskolas izglītības saņēmēju skaits, samazinās rindas pašvaldību PII un ir efektīvāks pašvaldību finansu līdzekļu izlietojums rindu problēmas risināšanai, jo izmaksas tiek novirzītas tikai uz pakalpojuma izmaksām, nevis arī uz infrastruktūras un apkalpojošā personāla	Šādas alternatīvas ieviešana paredz, ka pirmsskolas izglītības pakalpojumu izmaksas tiek novirzītas šī pakalpojuma saņēmējam, kurš, gadījumā, ja pašvaldība nevar šo pakalpojumu nodrošināt, izvēlas sev pieejamāko alternatīvo pakalpojumu sniedzēju – privāto PII vai citu bērnu aprūpes un izglītības iestādi. Tas nozīmē, ka ir ļoti svarīgi izveidot atbilstošu finansu

	- privāto un alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju skaits; - rindu samazināšanās uz vietām pašvaldību PII.	privātajai PII, kas attiecīgā apmērā samazina pakalpojuma saņēmēja kopējās izmaksas. Lai nodrošinātu principu „nauda seko bērnam” attiecībā uz visiem potenciālajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma saņēmējiem, ir jāizstrādā arī kārtība, kādā šo finansējumu saņem tie vecāki, kuri izmanto alternatīvus bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Finansējuma novirzīšana pakalpojumu sniedzējam sekmētu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju legalizāciju.	izmaksām, kas veidojas jaunu PII būvniecības gadījumā. Izglītības likuma grozījumu likumprojekts (24.04.2008.) paredz izmaiņas 59. panta 2. daļā, nosakot, ka valsts un pašvaldības piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tās īsteno pirmsskolas programmas.²³⁷	novirzīšanas mehānismu, lai tas tiktu izlietots pirmsskolas izglītības iegūšanai, nevis citiem mērķiem. Papildus riski - pašvaldību nevēlēšanās atbalstīt privātās PII, kā arī pašvaldību finansu resursu trūkums šādas alternatīvas īstenošanai, ņemot vērā pašvaldību budžeta samazinājumu 2009. gadā valsts ekonomiskās krīzes apstākļos.
B2. PPP attīstīšana pakalpojumu sniegšanas jomā	Radīti labvēlīgi apstākļi privāto PII tīkla attīstībai, jaunu vietu radīšana, pašvaldību PII rindu samazināšanai, agrīnā vecuma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanās. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - jaunu PII skaits; - jaunradīto vietu skaits PII; - rindu samazināšanās uz vietām pašvaldību PII.	Līdz šim Latvijā īstenotie PPP projekti ir galvenokārt būvniecības jomā. Alternatīva paredz PPP projektu izstrādi un ieviešanu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītošanas pakalpojumu jomā, kas ievērojami motivē privātos uzņēmējus attīstīt privāto PII tīklu, padarot savus pakalpojumus pieejamākus (gan atrašanās vietas ziņā, gan pakalpojumu cenas ziņā) pakalpojumu potenciālajiem saņēmējiem. Šādu projektu būtība paredz, ka privātie partneri par saviem līdzekļiem būvē PII ēkas, savukārt pakalpojumu izmaksas (vismaz daļēji) sedz pašvaldība.	Pašvaldību ierobežoto finansu un infrastruktūras apstākļos sadarbība ar privāto sektoru var sniegt neieciešamos rezultātus – jaunu vietu radīšanu un pašvaldību PII rindu samazināšanu – īsākā laikā. Alternatīvas funkcionālo un ekonomisko efektivitāti apliecina ārvalstu labās prakses piemēri (skatīt 3.2.5., 3.2.6., 3.3.4. sadaļu)	Alternatīvas riski ir saistīti ar pieredzes trūkumu PPP projektu ieviešanu pakalpojumu jomā, pašvaldību nevēlēšanās deleģēt privātajam sektoram pedagoģiskā procesa nodrošināšanu PII, principa „nauda seko bērnam” ieviešana attiecībā uz privātajiem bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem.
B3. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pedagogu darba samaksa privātajās PII	Samazinās piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksas privātajās PII, kuras sedz vecāki. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - privātās PII apmeklējošo	Šobrīd Izglītības likuma 59. panta 2. daļā noteikts, ka privātās izglītības iestādes finansē to dibinātāji. Vienlaikus privātās PII, kuras īsteno obligāto piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanu skolai, tādējādi sniedz atbalstu valsts izglītības politikas īstenošanai.	Nodrošināta piecgadīgo un sešgadīgo bērnu obligātā sagatavošana pamatzglītības apguvei pilnā apmērā (100%) atbilstoši likumā noteiktajiem nosacījumiem.	Alternatīvas risks ir saistīts ar Izglītības likuma grozījumu likumprojekta (24.04.2008.), kas paredz arī 59. panta 2.daļas grozījumus atbilstoši piedāvātajai alternatīvai, pieņemšanu.

²³⁷ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMLik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

	bērnu skaits; - piecgadīgo un sešgadīgo bērnu skaits, kuriem ir nodrošināta obligātā sagatavošana pamatzglītības apguvei.			
B4. PII pakalpojumu izmaksu kritēriji	Nosakot precīzus pirmsskolas izglītības īstenošanas izmaksu minimuma rādītājus un to maksimālās robežas, tiks radīti nepieciešamie priekšnoteikumi pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu aprēķinam uz vienu izglītojamo gadā. Tiks nodrošināta vienota pieeja izmaksu aprēķinā uz vienu izglītojamo un attiecīgi vienota pieeja pašvaldību savstarpējos norēķinos, kā arī privāto PII līdzfinansēšanā. <u>Rezultatīvitatē indikators:</u> - izstrādāti un pieņemti grozījumi MK noteikumos Nr. 250 „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.	Ar 2009. gada 1. janvāri spēkā stājas MK noteikumu nr. 250 redakcija ²³⁸ , kurā vairs nav noteiktas maksimālās izmaksas par vienu izglītojamo. Tajos ir paredzēts veikt šo norēķinus, balstoties uz konkrētā pakalpojuma sniedzēja aprēķinātās pakalpojuma tāmes, taču atsevišķas pozīcijas nav skaidri formulētas un paver plašas interpretācijas iespējas, kas nav pieļaujami.	Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimuma rādītāju noteikšana sekmēs valsts un pašvaldību finansu līdzekļu izlietojuma pirmsskolas izglītības nodrošināšanai caurspīdīgumu, efektīvāku kontroli un racionālāku izlietojumu. Radīta iespēja noteikt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu pozīcijas, kurām trūkst finansējums, kā arī trūkstošā finansējuma apmēru.	Alternatīvā risinājuma ieviešanas riski ir saistīti ar iespējām elastīgi reaģēt uz izmaiņām pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas gaitā, ņemot vērā arī pašvaldību atšķirīgos finansu un institucionālos resursus. Lai šo risku mazinātu alternatīvas risinājums paredz noteikt izmaksu minimumu un tā maksimālās robežas intervālā, nodrošinot t.s. izmaksu koridori.
B5. PII pakalpojumu	Tiks noteikts pirmsskolas izglītības programmu	Pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums no 25.03.2003. nav pārskatīts,	Tiks noteiktas reālās pirmsskolas izglītības	Alternatīvas ieviešanas risks ir saistīts arī ar izmaiņām

²³⁸ 19.07.1999. MK noteikumi nr.250 (redakcija uz 01.01.2009.) „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”.

izmaksu pārskatīšana atbilstoši inflācijai un pakalpojumu tarifiem	Īstenošanas minimums atbilstoši inflācijas rādītājiem, pedagogu minimālās darba algas samaksas pieaugumam, kā arī citiem izmaksas ietekmējošiem aktuālajiem rādītājiem. Tiks nodrošināti nepieciešamie priekšnoteikumi principa „nauda seko bērnam” ieviešanai neatkarīgi no pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēja juridiskā statusa un tipa. <u>Rezultativitātes indikators:</u> - izstrādāti un pieņemti grozījumi MK noteikumos Nr.381 „Noteikumi par vispārējās pirmsskolas izglītības un speciālās pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo (gadā)”.	neskatoties uz inflācijas pieaugumu un pedagogu minimālās darba samaksas pieaugumu (20.12.2005., 04.07.2006. un 07.08.2007.). ²³⁹	pakalpojuma izmaksas, kas ļaus racionāli plānot un organizēt pirmsskolas izglītībai paredzētos valsts un pašvaldību budžeta līdzekļus.	pirmsskolas izglītības programmu finansēšanā, valsts ekonomiskās recesijas apstākļos nosakot pirmsskolas pedagogu atalgojuma izmaksu segšanu pilnībā no pašvaldību budžeta un atceļot valsts mērķdotācijas.
B6. Pašvaldību PII finansēšanas sistēmas caurspīdīguma nodrošināšana un finansu resursu izlietojuma kontrole	Caurspīdīgs, racionāls un pamatots valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu izlietojums PII uzturēšanas un to sniegto pakalpojumu izmaksu segšanai. Precīzi nosakāmi trūkstošie finanšu līdzekļi.	VK ²⁴⁰ konstatējusi, ka pašvaldībās nav noteikta kārtība, kādā tās pārziņā esošās izglītības iestādes finansējamas no pašvaldības budžeta un kontrolē to racionālu izmantošanu. Nav iespējams pārliecināties par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu apjomu konkrētai pirmsskolas izglītības programmai, un konstatēt trūkstošo finansējumu, kuru varētu segt vecāku līdzfinansējums.	Alternatīvas efektivitāti nodrošina nepieciešamība pārskatīt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas, IZM nodrošināt valsts budžeta likumā noteiktās mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi un	Alternatīvas sekmīgas ieviešanas priekšnoteikums ir alternatīvu B4. un B5. ieviešana.

²³⁹ VK, Revīzijas ziņojums 2008. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Nr. 5.1-2-29/2007. 07.05.2008:178.punkts.

²⁴⁰ Turpat:135. un 136. punkti.

	<u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - finanšu dati par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu apjomu pašvaldību PII. - finanšu dati par trūkstošo finansējumu (mēnesī/ gadā) pirmsskolas izglītības programmu īstenošanai pašvaldību PII.		pašvaldībām piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli, kas līdz šim nav nodrošināta ²⁴¹ . Radīti priekšnoteikumi vecāku maksājumu pašvaldību PII legalizācijai, uzskaiti un izlietojuma kontrolei.	
B7. Vecāku līdzfinansējuma noteikšana	Alternatīvā risinājuma potenciālais rezultāts ir vecāku maksājumu pašvaldību PII legalizācija, uzskaiti un izlietojuma kontrole. Pašvaldību PII budžeta plānošanas un izlietojuma caurspīdīguma nodrošinājums. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - finanšu dati par vecāku līdzfinansējuma apjomu mēnesī (gadā) pašvaldību PII par vienu bērnu.	Esošās pašvaldību PII finansēšanas situācijas izpēte rāda, ka tām trūkst finanšu līdzekļu savas darbības nodrošināšanai pilnā apmērā, tāpēc trūkstošie līdzekļi tiek iegūti no vecākiem ziedojumu formā. Šādu finanšu līdzekļu iegūšana un izlietojums nav kontrolējami. Nosakot vecāku līdzfinansējuma daļu un izstrādājot normatīvo aktu, kas paredz šādu līdzfinansējumu veikšanas, uzskaites un kontroles kārtību, tiek legalizēti vecāku maksājumi un noņemti kriminālatbildības riski no PII darbiniekiem.	Alternatīvas efektivitāti nodrošina nepieciešamība pārskatīt pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksas, IZM nodrošināt valsts budžeta likumā noteiktās mērķdotāciju izpildes kontroles sistēmas izveidi un pašvaldībām piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli, kas līdz šim nav nodrošināta ²⁴² .	Pašvaldībās nav noteikta kārtība, kādā tās pārziņā esošās izglītības iestādes finansējamās no pašvaldības budžeta un kontrolē to racionālu izmantošanu. Nav iespējams pārliecināties par pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas izmaksu apjomu konkrētai pirmsskolas izglītības programmai, un konstatēt trūkstošo finansējumu, kuru varētu segt vecāku līdzfinansējums.
<u>Problēmu grupa C – Agrīnā vecuma bērnu aprūpe un pieskatīšana</u> Problēmas nozīmības vērtējumu 75 balles				
C1. Valsts un pašvaldību atbildība par agrīnā vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu	Valsts un pašvaldība uzņemas līdzatbildību par pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu no viena gada vecuma. Saskaņota nodarbinātības, dzimstības veicināšanas un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas.	Šobrīd Latvijā nav saskaņotas nodarbinātības, sociālās aizsardzības un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas, kā rezultātā īpaši problemātisks ir jautājums par bērnu vecumā no 1-3 gadiem aprūpi un pieskatīšanu (vecāki ir spiesti atgriezties darbā, PII lielāko tiesu piedāvā vietas, sākot no 3 gadu vecuma, alternatīvo pakalpojumu tīkls nav attīstīts, privātie pakalpojumi ir pieejami tikai nelielai vecāku daļai), savukārt pašvaldībām	Nodrošinot strādājošajiem iedzīvotājiem (vecākiem) agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamību, palielinās iespējamie valsts un pašvaldības ienākumi no strādājošo iedzīvotāju nodokļiem.	Alternatīvas ieviešanas riski ir saistīti ar nepieciešamo finanšu resursu (pašvaldību budžeta līdzekļu trūkums nepieciešamo izmaksu segšanai uz vienu izglītojamo, īpaši ekonomiskās recesijas apstākļos), infrastruktūras resursu (pirmsskolas izglītības un

²⁴¹ Turpat:142.punkts

²⁴² Turpat2008:142.punkts

	Valsts atbildību par agrīnā vecuma bērnu aprūpi paredz arī 2002. gadā ES izvirzīja t.s. Barselonas mērķus, kas ir neatņemama sastāvdaļa Eiropas stratēģijā izaugsmei un nodarbinātībai, nosakot līdz 2010. gadam nodrošināt 33% bērnu vecumā līdz 3 gadiem ar bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieejamību.²⁴³ <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - 2010. gadā 33% bērnu vecumā līdz 3 gadiem nodrošināti ar bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem; - rindu samazinājums uz vietām pašvaldību PII vecuma grupā no 1-4 gadiem.	obligāti jānodrošina ir pirmsskolas izglītība no bērna 5 gadu vecuma. <u>Tādējādi atbildību par bērnu vecuma grupā no 1-4 gadiem (ieskaitot) pieskatīšanu uzņemas tikai ģimenes.</u> Sociālo pabalstu sistēma un pabalstu amplitūda ietekmē nepieciešamību pēc atbilstošajā bērna vecuma posmā nodrošinātiem valsts, pašvaldību vai privātajiem aprūpes pakalpojumiem.		aprūpes pakalpojumu nodrošinājumam nepieciešamās iestādes vai atsevišķas telpas) un cilvēku resursu (pirmsskolas pedagogu un pirmsskolas pedagogu palīgu/ asistentu) piesaisti.
C2. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasības	Noteikt, ka agrīnā vecuma bērnu pedagogu darbu var veikt persona ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības Tiktu samazināti šķēršļi pirmsskolas pedagogu rekrutācijai agrīnā vecuma posma grupām (silītes grupām), mazinot kopējo pedagogu trūkumu PII; samazinātos agrīnā vecuma	Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām²⁴⁴, pirmsskolas pedagogiem ir jābūt profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai. Kvalitatīvu agrīnā vecuma posma (līdz 3 gadiem, proti, viena un divus gadus vecu bērnu) bērnu aprūpi un izglītošanu iespējams veikt arī pedagogiem, kuri ir saņēmuši tikai 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību, kas ir pielīdzināma koledžas līmeņa izglītībai, bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības. Alternatīvas ieviešana risinātu esošo pedagogu trūkuma problēmu, īpaši agrīnā vecuma bērnu grupās.	Efektīvi izmantoti esošie pirmsskolas pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību resursi, risinot pedagogu trūkuma problēmu pirmsskolas vecuma bērnu grupās no 3 gadu vecuma. Iespēja piesaistīt darbam PII agrīnā vecuma bērnu grupās speciālistus bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības, kā arī samazināti birokrātiskos ierobežojumus skolotāju konkurētspējai.	Alternatīvas risinājuma ieviešanu kavējošs faktors ir tas, ka IZM un tās pakļautībā esošo iestāžu regulējošajos normatīvajos aktos nav noteikta pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas funkcija. Taču, izvērtējot alternatīvo risinājumu, jāņem vērā, ka VIKNVA jau ir izstrādājusi pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas modeli, kuru paredzēts ieviest

²⁴³ Children in Europe (2008) *Young children and their services: Developing a European approach*. Pieejams: http://www.childrenineurope.org/docs/PolicyDocument_000.pdf

²⁴⁴ MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

	posma bērnu pedagogu sagatavošanas izmaksas. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāti grozījumi MK noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”; - agrīnā vecuma bērnu aprūpē un izglītošanā iesaistīto pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums); - pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums).		Racionālāks finanšu resursu izlietojums agrīnā vecuma bērnu aprūpes nodrošinājumam.	2009/2010. mācību gadā, ieviešot piecpakāpju pedagogu kvalifikācijas vērtēšanu, kas ļautu padziļināti izzināt patieso stāvokli PII strādājošo profesionālajā kvalifikācijā.
C3. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu legalizēšana un attīstīšana	Sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība, atslogotas pašvaldību PII rindas. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - alternatīvo pakalpojumu sniedzēju skaits (palielinājums); - rindu samazināšanās uz vietām pašvaldību PII.	Pirmsskolas bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu dažādošana ir viens no veidiem, kā risināt vietu trūkuma problēmu PII un agrīnā vecuma bērnu pieskatīšanu, kas ir īpaši nopietna problēma, ņemot vērā vecākiem pieejamā pabalsta apmērus par bērna kopšanu pēc viena gada vecuma. Atsevišķu pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu ieviešanai ir nepieciešama tikai kvalificētu cilvēkresursu piesaiste bez papildus (vai arī nelielām) investīcijām infrastruktūrā. Daudzās pašvaldībās, ņemot vērā trūkstošo vietu skaitu un bērnu skaita prognozes nākotnē, lai apmierinātu pieprasījumu pēc PII pakalpojumiem, nav rentabli un tālredzīgi būvēt jaunas PII ēkas. Šajos gadījumos alternatīvo pakalpojumu sniedzēju tīkla attīstīšana ir viens no iespējamajiem risinājumiem, lai apmierinātu iedzīvotāju pieprasījumu un vajadzības.	Alternatīvo pakalpojumu daudzveidība sniedz iespēju vecākiem kombinēt tos, tādējādi apmierinot dažāda lieluma pašvaldību un dažādu iedzīvotāju grupu vajadzības. Nepieciešami nelieli finanšu un cilvēkresursi alternatīvas ieviešanai, jo ir iespējams izmantot Valsts programmās paredzētos līdzekļus (piemēram, ar BĢSILM izstrādāto ikgadējo Valsts programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai tiek veidoti bērnu rotaļu un attīstības centri) vai izmantot esošās infrastruktūras telpas.	Alternatīvas ieviešanas riski ir saistīti ar šīs jomas sakārtošanai (reģistrācijas kārtības ieviešana, higiēnas un kvalifikācijas prasību izstrāde pakalpojumu sniedzējiem) nepieciešamajiem laika resursiem, kā arī nelegālo pakalpojumu sniedzēju nevēlēšanos reģistrēt savu darbību. Alternatīvas ieviešanas riski ir saistīti arī ar iedzīvotāju maksātspēju par privātajiem pakalpojumiem, ko iespējams mazināt ieviešot principu „nauda seko bērnam”, tādējādi iesaistot pašvaldību pakalpojumu līdzfinansēšanā.
C4. PPP attīstīšana pakalpojumu	Radīti labvēlīgi apstākļi privāto PII tīkla attīstībai,	Līdz šim Latvijā īstenotie PPP projekti ir galvenokārt būvniecības jomā. Alternatīva paredz	Pašvaldību ierobežoto finansu un infrastruktūras apstākļos	Alternatīvas riski ir saistīti ar pieredzes trūkumu PPP

sniegšanas jomā	jaunu vietu radīšana, pašvaldību PII rindu samazināšanai, agrīnā vecuma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanās. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - jaunu PII skaits; - jaunradīto vietu skaits PII; - rindu samazināšanās uz vietām pašvaldību PII.	PPP projektu izstrādi un ieviešanu pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītošanas pakalpojumu jomā, kas ievērojami motivē privātos uzņēmējus attīstīt privāto PII tīklu, padarot savus pakalpojumus pieejamākus (gan atrašanās vietas ziņā, gan pakalpojumu cenas ziņā) pakalpojumu potenciālajiem saņēmējiem. Šādu projektu būtība paredz, ka privātie partneri par saviem līdzekļiem būvē PII ēkas, savukārt pakalpojumu izmaksas (vismaz daļēji) sedz pašvaldība.	sadarbība ar privāto sektoru var sniegt neieciešamos rezultātus – jaunu vietu radīšanu un pašvaldību PII rindu samazināšanu – īsākā laikā. Alternatīvas funkcionālo un ekonomisko efektivitāti apliecina ārvalstu labās prakses piemēri (skatīt 3.2.5., 3.2.6., 3.3.4. sadaļu)	projektu ieviešanu pakalpojumu jomā, pašvaldību nevēlēšanās deleģēt privātajam sektoram pedagoģiskā procesa nodrošināšanu PII, principa „nauda seko bērnam” ieviešana attiecībā uz privātajiem bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem.
C5. Vecāku pabalsta termiņa pagarināšana	Agrīnā vecuma bērnu vecāki ir nodrošināti ar iztikas līdzekļiem un var paši uzturēties mājās ar bērnu, neizmantojot ārpus ģimenes bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Samazināts agrīnā vecuma bērnu pieprasījums pēc vietām pašvaldību PII. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - rindu samazināšanās uz vietām pašvaldību PII agrīnā vecuma bērnu grupā.	Vecuma grupā no 1 – 2 gadiem ir visaugstākais vietu pieprasījums pašvaldību PII. Vecumā no 1–2 gadiem. 2008. gada septembrī rindā esošo bērnu skaits šajā vecuma grupā bija 10 481, jeb 38% no visiem bērniem, kas valstī reģistrēti rindā uz PII. Vecuma grupā no 2 līdz 3 gadu vecumam rindā 2008. gada septembrī atradās 8 064 bērni, jeb 29% no visiem rindā esošajiem bērniem. ²⁴⁵ Viens no risinājumiem, ko izmanto atsevišķas pašvaldības, ir kompensāciju izmaksāšana tiem vecākiem, kuru bērni netiek uzņemti PII. Vēl viens risinājums ir vecāku pabalsta izmaksas termiņa pagarināšana, tādā veidā radot iespēju vecākiem izvēlēties starp iespēju atgriezties darba tirgū un meklēt alternatīvu bērna pieskatīšanas pakalpojumu vai arī pašam uzturēties mājās līdz bērna 3 gadu sasniegšanai.	Vecāku vajadzību izpēte liecina, ka vēlamākais bērnu aprūpes un pieskatīšanas veids agrīnajā vecumā ir vecāku nodrošināta uzraudzība (skat. sīkāk 2.4. sadaļu), taču esošā sociālo pabalstu sistēma nosaka nepieciešamību vecākiem atgriezties darba tirgū un meklēt alternatīvus bērnu pieskatīšanas pakalpojumus ārpus ģimenes.	Alternatīvas ieviešanas galvenais risks ir finanšu resursu trūkums. Viens no finanšu riska novēršanas risinājumiem ir samazināt vecākiem paredzētā bērna kopšanas pabalsta apmēru, vienlaikus pagarinot tā izmaksas periodu.
Problēmu grupa D – Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšana Problēmas nozīmības vērtējumu 36 balles				
D1. Aukļu dienestu darbības attīstīšana	Palielināts alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība,	Pētījuma „Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū” autori, izvērtējot iespējas darba un ģimenes dzīves saskaņošanai pēc bērna piedzimšanas, kā vienu no politikas alternatīvām priekšlikumiem ir attīstīt bērnu aukļu dienestu, izveidojot vienotu	Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras dažādu iemeslu dēļ nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII, īpaši	Pakalpojuma ieviešanai nepieciešami papildus finanšu resursi (aukļu apmācībai, aukļu dienesta koordinatora atalgojumam, pašvaldības

²⁴⁵ Datu avots: Pārskats par pirmsskolas bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību. Situācijas raksturojums. Bērnu skaits un nodrošinājums ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs (BĢSLM ziņojums, 18.02.2009.), aprēķini balstīti uz IZM un CSP datiem.

	veidota publiskā un privātā sektora sadarbība, atslogotas pašvaldību PII rindas. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - aukļu dienestu skaits pašvaldībās; - aukļu dienesta pakalpojumu saņēmēju skaits (noslēgto līgumu skaits).	aukļu reģistru, par kuru atbildīgs būtu Valsts ieņēmumu dienests un BĢSILM (tagadējā BĢSILM). Izvērtējot pētījuma gaitā iegūtos datus, viņi secina, ka šobrīd aukļu pakalpojumus izmanto vidēji 9% vecāku ar bērniem vecumā no viens līdz diviem gadiem.²⁴⁶ Valsts līmenī vienots aukļu dienests līdz šim nav izveidots, bet ar Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstu tas atvērts Liepājā un pašvaldības pašas spēkiem Jēkabpilī. Apmācītu auklīšu pakalpojums agrīnā vecuma bērniem (līdz 3 gadiem) ir viens no piemērotākajiem uzraudzības veidiem, jo piedāvā individuālu aprūpi, kas ir piemērojama katra bērna fiziskajai un garīgajai attīstībai, psiholoģiskajām īpatnībām.	agrīnā vecuma bērniem (līdz 3 gadiem). Auklīšu apmācību iespējams veikt Nodarbinātības valsts aģentūras īstenoto neformāls izglītības programmu ietvaros (Jēkabpils pieredze). Iespēja samazināt bezdarbnieku skaitu pašvaldībās. Aukļu dienesta kā politikas alternatīvas detalizēts izvērtējums sniegts pētījumā „Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū”.²⁴⁷	līdzfinansējumam par aukļu pakalpojumiem, kas šobrīd ir 50,00ls mēnesī vienai auklei). Tā kā pašvaldība sedz tikai daļu no pakalpojumu izmaksām, pastāv pakalpojuma ierobežotas pieejamības risks. Vēl viena riska grupa ir saistīta ar nepieciešamajiem cilvēku resursiem (auklēm), jo pašreizējā pieredze rāda, ka piemērotu cilvēku resursu trūkums ir viens no pakalpojuma nodrošināšanas šķēršļiem.
D2. Reģistrēts bērnu aprūpētājs (ģimenes bērnudārzs)	Palielināts privāto alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība, atslogotas pašvaldību PII rindas. <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - reģistrēto bērnu aprūpētāju skaits.	Nelegālie mājas bērnudārzi, kas pēc formas atbilst aplūkotojam labās prakses piemēram (pakalpojuma raksturojumu skatīt sadaļā 3.3.1.), ir orientēti galvenokārt uz agrīnā vecuma (līdz 3 gadiem) bērnu uzraudzību un izplatīti ir Rīgā un citās republikas lielajās pilsētās, kur ir augstāks neapmierinātais pieprasījums pēc pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumiem. Reģistrēts bērnu aprūpētājs ir pakalpojuma veids, kas ir īpaši piemērots agrīnā vecuma bērniem, jo ir orientēts pamatā uz aprūpes funkcijas īstenošanu, nevis izglītošanu.	Pakalpojuma efektivitāti nosaka tas, ka tas ir piemērots dažāda lieluma pašvaldībām, kurās ir liels vietu trūkums pašvaldību PII (galvenokārt lielo pilsētu pašvaldības) vai kurās vispār nav atsevišķas PII (iedzīvotāju skaita ziņā mazās pašvaldībās). Nav nepieciešami papildus finansu resursi tā ieviešanai.	Alternatīvas ieviešana ir saistīta ar alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas sakārtošanu (reģistrācijas kārtības ieviešana, higiēnas un kvalifikācijas prasību izstrāde), pakalpojuma finansējuma modelis (vēlamais modelis - „nauda seko bērnam”), kas noteiks tā pieejamību vecākiem.
D3. Pašvaldību bērnu rotaļu un attīstības centru darbības attīstīšana	Palielināts pašvaldības alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība, atslogotas pašvaldību PII rindas.	Nemot vērā Latvijas līdzšinējo pieredzi un pašvaldību atsauču veidot šādus centrus, nepieciešams šo pakalpojuma veidu arī turpmāk attīstīt, izveidojot atbilstošu tiesiskā regulējuma ietvaru par prasībām darbiniekiem, telpām, bērnu vecumu un skaitu un piešķirot tiem pašvaldības finansējumu ilgtermiņā. Līdzšinējā Latvijas	Nepieciešami nelieli finanšu un cilvēkresursi alternatīvas ieviešanai, jo ir iespējams izmantot Valsts programmās paredzētos līdzekļus (piemēram, ar BĢSILM izstrādāto ikgadējo Valsts	Alternatīvas attīstīšanas riski ir saistīti ar pašvaldību finanšu resursiem, prasmi piesaistīt papildus finanšu līdzekļu centru uzturēšanai ilgtermiņā. Pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu

²⁴⁶ Factum un BISS (2007). Dzimumu līdztiesības aspekti darba tirgū. ES struktūrfondu Nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” projekts „Labklājības ministrijas pētījumi”, Rīga, 2006: 178., 181., 186., 188.lpp.

²⁴⁷ Turpat ... 178.-182.lpp. Pieejams arī: http://sf.lm.gov.lv/esf/print.php?doc_id=27 (skatīts 25.02.2009.)

	<u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - pašvaldību bērnu rotaļu un attīstības centru skaits; - vietu skaits pašvaldību bērnu rotaļu un attīstības centros.	pašvaldību pieredze rāda, ka šāda veida bērnu pieskatīšanas pakalpojums ir pieprasīts. Pašvaldībām tā ir iespēja arī racionāli izmantot savus infrastruktūras resursus, piemēram, interešu izglītības centros, kur nodarbības notiek pēcpusdienā un vakarā, rīta cēlienā iespējams telpas izmantot bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniegšanas vajadzībām.	programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai tiek veidoti bērnu rotaļu un attīstības centri) vai izmantot esošās infrastruktūras telpas.	daudzveidības kontekstā risks ir arī šo centru saplūšana ar esošajām PII.
D4. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtības noteikšana un īstenošana	Samazinās nelegālo pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības alternatīvo pakalpojumu sniedzēju skaits, iespēja kontrolēt šo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību bērnu attīstības interesēm, veselībai un drošībai, papildus ienākumi pašvaldības budžetā, atbalsts pašvaldībai pirmsskolas izglītības pakalpojumu nodrošināšanā, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidības sekmēšana. Rindu samazinājums uz vietām PII. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāts un pieņemts normatīvais akts, kas nosaka alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu veidus un to sniedzēju reģistrācijas kārtību.	Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu jomas nesakārtošana ir sekmējusi nelegālo pakalpojumu sniedzēju izplatību. Šīs problēmas viens no risinājumiem ir principa „nauda seko bērnam” ieviešana, taču pašvaldības līdzfinansējuma saņemšana noteiktā pakalpojuma nodrošināšanai būtu iespējam tikai reģistrētajiem bērnu aprūpes, pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumu sniedzējiem. Lai to īstenotu, nepieciešams izstrādāt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu reģistrācijas kārtību.	Nodrošināta iespēja iegūt pilnīgu informāciju par visiem pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzējiem, kontrolēt to darbību un veikt uzskaiti par pakalpojumu saņēmējiem bērniem, kā arī noteikt precīzāk patieso vietu trūkumu pašvaldību PII.	Galvenie riski ir saistīti ar principa „nauda seko bērnam”, ieviešanas riskiem, jo iespējamā līdzfinansējuma saņemšana ir nozīmīgs nelegālo/ neregistrēto pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas motivācijas pamats. Vēl viena risku grupa ir saistīta ar potenciāli izvirzītajām prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem (skat. problēmu grupu B), tāpēc šīs alternatīvas risinājums efektīvi var īstenoties, saskaņojot to ar profesionālās kvalifikācijas prasību noteikšanu alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem.
D5. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu	Alternatīvas iesviešanas rezultātā tiks nodrošināta alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu kvalitāte, to	Šobrīd nav noteiktas profesionālās kvalifikācijas prasības alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem, tāpēc nav iespējams kontrolēt pakalpojumu sniedzēju profesionālo	Alternatīvas efektivitāti nodrošinās gan noteikto prasību kvalitatīvie rādītāji, gan citu alternatīvu – „nauda	Profesionālās kvalifikācijas prasību noteikšanā pastāv risks, ka tās tiks noteiktas pārāk augstas un būs

sniedzēju izglītības un kvalifikācijas prasības	atbilstība bērna fiziskās, garīgās un intelektuālās attīstības interesēm un vajadzībām. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāts un pieņemts normatīvais akts, kas nosaka alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju izglītības un kvalifikācijas prasības.	kvalifikāciju un tās ietekmi uz bērnu attīstību, veselību un drošību.	seko bērnam”, pakalpojumu sniedzēju reģistrācija, higiēnas un drošības prasības – ieviešanas saskaņotība, kas nodrošina alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību kopumā.	izpildāmas ļoti nelielam pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju skaitam.
D6. Higiēnas un drošības prasības alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem	Higiēnas un drošības normu prasību ievērošana sniedz garantijas par izglītības un aprūpes kvalitāti, kas tiks nodrošināta visās iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanu, aprūpi un izglītību. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāts un pieņemts normatīvais akts par higiēnas un drošības prasībām alternatīvajiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem	Alternatīvajiem pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem vienīgie saistošie normatīvie noteikumi ir Bērnu tiesību aizsardzības likums, kas paredz minimālās drošības prasības, veicot bērnu uzraudzības pakalpojumus, un normatīvie akti, kas ir saistoši jebkuram publisko pakalpojumu sniedzējam.	Izstrādājot atsevišķus higiēnas un drošības prasības pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas un izglītības pakalpojumu sniedzējiem tiek risināts bērnu veselības un drošības jautājums, kā arī sekmēta atklāta un godīga konkurence privāto pakalpojumu sniedzēju starpā.	Alternatīvas ieviešanā nav paredzami būtiski riski.
Problēmu grupa E – Pirmsskolas pedagogu trūkums lielajās pilsētās Problēmas nozīmības vērtējumu 45 balles				
E1. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un	Noteikt, ka agrīnā vecuma bērnu pedagogu darbu var veikt persona ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko	Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ²⁴⁸ , pirmsskolas pedagogiem ir jābūt profesionālajai augstākajai pedagoģiskajai izglītībai. Kvalitatīvu agrīnā vecuma posma (līdz 3 gadiem, proti, viena un	Efektīvi izmantoti esošie pirmsskolas pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību resursi, risinot	Alternatīvas risinājuma ieviešanu kavējošs faktors ir tas, ka IZM un tās pakļautībā esošo iestāžu regulējošajos

²⁴⁸ MK noteikumi Nr. 347, 10.03. 2000. „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai” ar 2003.07.23. grozījumiem - MK noteikumi Nr.421

kvalifikācijas prasības	izglītību bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības Tiktu samazināti šķēršļi pirmsskolas pedagogu rekrutācijai agrīnā vecuma posma grupām (silītes grupām), mazinot kopējo pedagogu trūkumu PII; samazinātos agrīnā vecuma posma bērnu pedagogu sagatavošanas izmaksas. <u>Rezultatīvitātes indikatori:</u> - izstrādāti grozījumi MK noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”; - agrīnā vecuma bērnu aprūpē un izglītošanā iesaistīto pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums); - pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums).	divus gadus vecu bērnu) bērnu aprūpi un izglītošanu iespējams veikt arī pedagogiem, kuri ir saņēmuši tikai 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību, kas ir pielīdzināma koledžas līmeņa izglītībai, bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības. Alternatīvas ieviešana risinātu esošo pedagogu trūkuma problēmu, īpaši agrīnā vecuma bērnu grupās.	pedagogu trūkuma problēmu pirmsskolas vecuma bērnu grupās no 3 gadu vecuma. Iespēja piesaistīt darbam PII agrīnā vecuma bērnu grupās speciālistus bez profesionālās augstākās pedagoģiskās izglītības, kā arī samazināti birokrātiskos ierobežojumus skolotāju konkurētspējai. Racionālāks finanšu resursu izlietojums agrīnā vecuma bērnu aprūpes nodrošinājumam.	normatīvajos aktos nav noteikta pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas funkcija. Taču, izvērtējot alternatīvo risinājumu, jāņem vērā, ka VIKNVA jau ir izstrādājusi pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas modeli, kuru paredzēts ieviest 2009/2010. mācību gadā, ieviešot piecpakāpju pedagogu kvalifikācijas vērtēšanu, kas . Ļautu padziļināti izziņāt patieso stāvokli PII strādājošo profesionālajā kvalifikācijā.
E2. Pirmsskolas pedagogu sastāva modelis „1 + 2”	Alternatīvas ieviešanas rezultātā iespējams novērst esošo un potenciālo pirmsskolas pedagogu trūkumu, vienlaikus nodrošinot konkurētspējīgu atalgojumu pirmsskolas pedagogiem ar augstāko izglītību, kas strādā pilnas slodzes darbu (40 stundas	Nosakot, ka agrīnā vecuma bērnu pedagogu darbu PII var veikt persona tikai ar koledžas līmeņa izglītību, tiek radīti priekšnosacījumi, lai līdzšinējo divu pedagogu ar augstāko izglītību un attiecīgu samaksu vietā strādātu viens pilnas slodzes pedagogs un viens pilnas slodzes vai divi pusslodzes pedagoga asistenti.	Vienas pirmsskolas bērnu grupiņas aprūpi un izglītību var nodrošināt viens pilnas slodzes pedagogs ar 8 stundu dienā darba slodzi un viens pilnas slodzes pedagoga asistents vai divi pusslodzes pedagoga asistenti.	Lai novērstu risku, ka modeļa ieviešanas sākuma posmā, daļa pirmsskolas pedagogu tiek atbrīvoti no darba, nepieciešams veikt aprēķinus, cik liela pirmsskolas pedagogu daļa ar augstāko izglītību, ieviešot šādu modeli, var tikt nodrošināta ar darba vietām un kādas ir pedagogu

	nedēļā). <u>Kvantitatīvie indikatori:</u> - pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums); - izstrādāti grozījumi MK noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”.			profesionālās mobilitātes iespējas (pāriet strādāt uz PII, kurās trūkst pirmsskolas pedagogu).
E3. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums	Pārskatīta pirmsskolas pedagogu darba likme un tariflikācija un izlīdzināta pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums attiecībā pret sākumskolas pedagogiem. <u>Rezultatīvātes indikatori:</u> - izstrādāti un pieņemti grozījumi MK noteikumos Nr. 746 „Pedagogu darba samaksas noteikumi”; - visi pirmsskolas pedagogi iekļauti „Pedagogu (izņemot pirmsskolas izglītības pedagogu, kas nav nodarbināti piecgādīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanā skolai) darba samaksas paaugstināšanas programmā 2006. — 2010.gadam”; - pirmsskolas pedagogu vakanto vietu skaits (samazinājums).	Pirmsskolas pedagogu motivāciju strādāt šajā profesijā ietekmē gan zema profesijas prestižs, gan darba slodzes un atalgojuma neatbilstība. Visu pirmsskolas pedagogu neiekļaušana kopējā darba samaksas paaugstināšanas programmā daļu pirmsskolas pedagogu nostāda nevienlīdzīgā stāvoklī ar pārējiem pedagogiem, tādējādi vēl vairāk mazinot viņu motivāciju strādāt pirmsskolās. Tas savukārt padziļina pedagogu, īpaši agrīnā vecuma bērnu pedagogu, trūkumu PII.	Nodrošināts darba samaksas pieaugums visiem pirmsskolas pedagogiem neatkarīgi no bērnu vecuma posma, ar kuriem pedagogs strādā. Veicināta kvalificētu kadru piesaiste darbam PII.	Pirmsskolas pedagogu darba likmes un tai atbilstošās tariflikācijas pārskatīšana, nosakot darba likumu 40 stundas nedēļā un pielīdzinot stundas likmi sākumskolas pedagogu stundu likmei, rada slogu valsts budžetam – nepieciešamību rast papildus līdzekļus. Lai šādu slodzes un atalgojuma sistēmu varētu īstenot bez papildus finansu resursiem pirmsskolas pedagogu algām, nepieciešams izvērtēt pedagogu ar augstāko pedagoģisko izglītību skaitu pirmsskolas vecuma bērnu grupās un ieviest viena pedagoga un viena vai divu pedagogu asistentu modeli vienā grupiņā. Papildus sloga valsts budžetam novēršanai nepieciešams šīs alternatīvas ieviešanu saskaņot ar alternatīvām par agrīnā vecuma bērnu pedagogu kvalifikācijas

				prasībām.
--	--	--	--	-----------

6.3. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma atbalsta politiku salīdzinājums

17. tabulā ir veikts PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma atbalsta politiku alternatīvu sabiedrisko ieguvumu un zaudējumu (izmaksu) salīdzinājums, kā arī novērtēta to piemērotība dažādām pašvaldību grupām un īstenošanas iespējas īsā, vidējā termiņā un ilgtermiņā.

Vietu trūkuma PII problēmai šobrīd nepieciešami visvairāk īstermiņa un vidējā termiņa risinājumi, ņemot vērā bērnu skaita prognozi, kas paredz bērnu skaita pieaugumu tuvākajos 15 gados, bet pēc tam tas sāks samazināties (vairāk kā par 10 000 bērniem Rīgā uz 2024. gadu) un pieprasījums pēc vietām PII līdz ar to. Tāpēc, piemēram, ļoti rūpīgi jāizvērtē jaunu PII būvniecība un šo ēku ekspluatācijas iespējas ilgtermiņā.

Problēmu risinājumu alternatīvas ir vērstas trīs pamata virzienos – pirmkārt, jaunu un papildus vietu radīšanas iespējas esošajās un jaunuzceltās PII, otrkārt, alternatīvu pašvaldības un privāto bērnu pieskatīšanas pakalpojumu tīkla attīstīšana, treškārt, valsts, pašvaldību (publiskā sektora) un privātā sektora (uzņēmēju un vecāku) sadarbība pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu finansēšanā. Vairākās no piedāvātajām alternatīvām ir īstenojamas gan īsā, gan vidējā termiņā, ņemot vērā, ka noteiktu pasākumu īstenošanu ietekmē gan atbilstoša politiskā griba, gan ekonomiskā situācija valstī kopumā un tās ietekme uz pirmsskolas izglītības jomu, gan pašvaldību atšķirīgās iespējas un resursi, gan arī pašvaldību ATR īstenošanas gaita.

Piedāvāto alternatīvu ieguvumi ir izteikti sagaidāmo rezultātu izteiksmē, savukārt, zaudējumi atspoguļo risinājuma ieviešanas iespējamās izmaksas (ja tādas ir nepieciešamas), kas gan daudzkārt ir ļoti svārstīgas un grūti nosakāmas, nezinot konkrētos apstākļus, pieejamos infrastruktūras, finanšu un cilvēku resursus. Alternatīvu piemērotība dažādām pašvaldību grupām ir noteikta, balstoties uz problēmu izplatības novērtējumu pašvaldībās un neapmierinātā pieprasījuma iemesliem.

Tabula 17. PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma atbalsta politiku alternatīvu salīdzinājums

Īsam termiņam (1 – 3 gadi)			
Politikas alternatīva	Ieguvumi	Zaudējumi (izmaksas)	Pašvaldību grupa
A3. Esošo PII telpu izmantošanas optimizācija	Palielināts vietu skaits pirmsskolas vecuma bērniem esošajās PII, efektīvs esošās infrastruktūras izlietojums, radīti jauni bērnu aprūpes, pieskatīšanas un izglītošanas pakalpojumi (piemēram, bērnu rotaļu un attīstības centri)	Alternatīvu iespējams īstenot bez papildus izmaksām vai nelielām izmaksām, piemēram, atbilstošu mēbeļu iegādei, lai varētu veidot daļēji strukturētu vidi.	Piemērota lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām , kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII un kurās steidzami nepieciešamas jaunas PII.
A4. PII projektu izstrāde ar racionālu telpu izvietojumu	Racionāli un efektīvi izmantoti jaunu PII būvniecībai novirzītie finanšu resursi.	Ls 50 000 līdz 70 000 par vienu projektu.	Jaunu PII būvniecība ir atbalstāma galvenokārt Rīgā , kur ir augstākie prognozējamie bērnu dzimstības rādītāji un augstākais prognozējamais pieprasījums.
A6. Izmaiņu veikšana PII telpu higiēnas prasībās	Elastīgāku prasību noteikšana PII, kas ir izvietotas pielāgotās telpās un citai darbībai projektētās telpās sekmētu jaunu PII izveidi pielāgotās telpās (piemēram, daudzdzīvokļu māju pirmajos stāvos). Līdz ar to būtu radīti priekšnoteikumi jaunu vietu radīšanai un rindu uz vietām PII samazināšanai, izmantojot esošos infrastruktūras resursus. Radīti priekšnoteikumi esošo PII telpu optimizēšanai, tādējādi palielinot vietu skaitu esošajās PII.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām .
B3. Valsts finansējums piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksas privātajās PII, kuras sedz vecāki. Tiek ievērots vienlīdzības princips pret nodokļu maksātājiem, ņemot vērā	Samazinās piecgadīgo un sešgadīgo bērnu pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksas privātajās PII, kuras sedz vecāki. Tiek ievērots vienlīdzības princips pret nodokļu maksātājiem, ņemot vērā	Izmaksu aprēķināšanai nav nepieciešamo datu – bērnu skaits vecuma grupā no 5-6 gadi, kas apmeklē privātās PII (datus par 5-6 gadus veco bērnu skaitu, kas apmeklē privātās PII, neiesniedza arī Rīga, kur ir vislielākais privāto	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām , kurās ir privātās PII, kas īsteno piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācību pamatizglītības apguvei.

	likumā noteikto normu, ka piecgadīgo un sešgadīgo bērnu izglītība ir obligāta un bez maksas. 2008. gada 24. aprīļa Izglītības likuma grozījumu likumprojektā ir paredzētas izmaiņas 60. panta 3. daļā, nosakot, ka „privāto pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksa tiek nodrošināta no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām”.²⁴⁹	PII skaits). Indikatīvie aprēķini: IZM apstiprinātajos programmu paraugos 5-6gadīgo bērnu apmācībai²⁵⁰ norādīts, ka par 0,8 likmi maksā no valsts budžeta, pārējo sedzot no izglītības iestādes dibinātāja līdzekļiem(pašvaldības). Saskaņā ar pedagogu algu paaugstināšanas plānu 2009. gadā pirmsskolas pedagoga 1 likme ir 414Ls. Tādējādi vienam pedagogam, kas strādā ar 12-16 izglītojamajiem (piecgadīgajiem un sešgadīgajiem), no valsts budžeta mēnesī jāparedz 331,2ls par 0,8 likmi.	
B4. PII pakalpojumu izmaksu kritēriju precizēšana	Skaidri definētas pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksu pozīcijas, izstrādāts princips pirmsskolas izglītības pakalpojuma izmaksu aprēķinam uz vienu izglītojamo. Nodrošināta vienota pieeja izmaksu aprēķinā uz vienu izglītojamo un attiecīgi vienota pieeja pašvaldību savstarpējos norēķinos, kā arī privāto PII līdzfinansēšanā. Iespēja noteikt izmaksu pozīcijas, kurām trūkst finansējuma, kā arī trūkstošā finansējuma apmēru.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.
B5. PII pakalpojumu izmaksu apmēru regulāra pārskatīšana atbilstoši inflācijai un pakalpojumu tarifiem	Tiks noteikts pirmsskolas izglītības programmu īstenošanas minimums atbilstoši inflācijas rādītājiem, pedagogu minimālās darba algas samaksas pieaugumam, kā arī citiem izmaksas ietekmējošiem aktuālajiem rādītājiem.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.
B6. Pašvaldību PII	Caurspīdīgs, racionāls un pamatots valsts	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas

²⁴⁹ Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/IZMlik_240408_IL.doc (skatīts 23.03.2009.)

²⁵⁰ IZM rīkojums Nr.290 “Par izglītības programmu paraugu apstiprināšanu”.

finansēšanas sistēmas caurspīdīguma nodrošināšana un finansu resursu izlietojuma kontrole	un pašvaldību finanšu līdzekļu izlietojums PII uzturēšanas un to sniegto pakalpojumu izmaksu segšanai.		pašvaldībām.
B7. Vecāku līdzfinansējuma noteikšana par pašvaldību PII pakalpojumiem	Vecāku maksājumu pašvaldību PII legalizācija, uzskaitē un izlietojuma kontrole. Pašvaldību PII budžeta plānošanas un izlietojuma caurspīdīguma nodrošinājums.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.
C2., E1. Agrīnā vecuma bērnu pedagogu izglītības un kvalifikācijas prasību pārskatīšana	Tiktu samazināti šķēršļi pirmsskolas pedagogu rekrutācijai agrīnā vecuma posma grupām (silītes grupām), mazinot kopējo pedagogu trūkumu PII; samazinātos agrīnā vecuma posma bērnu pedagogu sagatavošanas izmaksas, jo pirmā līmeņa profesionālās augstākās studiju programmas ilgst 2-3 gadus atšķirībā no bakalaura studiju programmu ilguma, kas ir vidēji 4 gadi.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.

D1. Aukļu dienestu darbības attīstīšana	Palielināts alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība, veidota publiskā un privātā sektora sadarbība, atslogotas pašvaldību PII rindas.	Ar BĢSILM finansiālu atbalstu (Ls 16 896,86) un pašvaldības līdzfinansējumu (Ls 4224,21) Liepājas pilsētas dome īstenoja pilotprojektu „Aukļu dienesta izveidošana Liepājā”, kura laikā tika izveidota štata vienība aukļu dienesta koordinēšanai, apmācītas 60 aukles, izveidota aukļu datu bāze un iekārtota dienesta koordinatora telpa. 2008. gadā aukļu dienests Liepājas pilsētai izmaksājis Ls 16 073 (VRAA aptaujas dati). 2009. gadā Liepājas pašvaldība finansē Ls 75,00 mēnesī ģimenei, kas nodarbina auklīti 8 stundas dienā. ²⁵¹	Piemērots dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām , kuras dažādu iemeslu dēļ nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII, īpaši agrīnā vecuma bērniem (līdz 3 gadiem).
D3. Pašvaldību bērnu rotaļu un attīstības centru darbības attīstīšana	Palielināts pašvaldības alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība, atslogotas pašvaldību PII rindas.	2008. gada Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai paredzēti Ls 18 936,13 divu bērnu rotaļu un attīstības centru vai dienas centru sākumskolas vecuma bērniem izveidei un esošo centru materiāli tehniskās bāzes papildināšanai. ²⁵² Centra izveides izmaksas ietekmē gan paredzamais bērnu skaits (šobrīd centri var uzņemt sākot no 5 līdz 20 bērniem), strādājošo pedagogu skaits, centra darba laiks (četras stundas dienā vai pilna darba diena). 2008. gadā Mazzalves pagasts pagastā tika izveidots jauns bērnu rotaļu un attīstības centrs. Projektam apstiprinātā summa, ieskaitot pašvaldības līdzfinansējumu, ir Ls 8 975,06 (BĢSLIM piešķirtais finansējums valsts programmas ietvaros sastādīja Ls 6500). Par piešķirtajiem finanšu līdzekļiem pašvaldība	Piemērota dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām , kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII. Šāda veida pakalpojumi ir īpaši piemēroti reģionālajiem centriem, republikas nozīmes pilsētām un pilsētām , kurās ir nepieciešams nodrošināt pēc iespējas daudzveidīgākus bērnu aprūpes un izglītošanas pakalpojumus, ņemot vērā dažādo iedzīvotāju grupu intereses un vajadzības.

²⁵¹ Lēmums Nr.12 (22.01.2009.) „Par grozījumu Liepājas pilsētas Domes 2008.gada 25.septembra lēmumā Nr.448 "Par līdzfinansējumu AUKĻU DIENESTA pilna laika pakalpojuma sniegšanā”. Pieejams: http://www.liepaja.lv/page/108?action=description&project_id=15841 (skatīts 07.04.2009.)

²⁵² Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2008.gadam ar grozījumiem.

No http://www.bm.gov.lv/lat/projekti/valsts_programmas/?doc=10139 (Apskatīts 16.12.2008.)

		veica centra remontu, iegādājās inventāru, rotaļlietas un spēles. Saskaņā ar VRAA pašvaldību aptaujas datiem <u>vienas vietas</u> uzturēšanas izmaksas bērnu rotaļu un attīstības centrā <u>gadā</u> (2008. gada dati) pašvaldībai vidēji sastāda Ls 302,00. Savukārt kopējie bērnu rotaļu un attīstības centru uzturēšanas izdevumi, kā norādījušas pašvaldības, svārstās amplitūdā no Ls 3000 līdz Ls 7000.	
D4. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrācijas kārtības izstrāde un ieviešana	Samazinās nelegālo pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības alternatīvo pakalpojumu sniedzēju skaits, iespēja kontrolēt šo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību bērnu attīstības interesēm, veselībai un drošībai, papildus ienākumi pašvaldības budžetā, atbalsts pašvaldībai pirmsskolas izglītības pakalpojumu nodrošināšanā, pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu daudzveidības sekmēšana. Rindu samazinājums uz vietām PII, jo lielākā daļa nelegālo pakalpojumu saņēmēju ir reģistrēti rindās pašvaldību PII.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Piemērota dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII.
D5. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju izglītības un kvalifikācijas prasību noteikšana	Nodrošināta alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu kvalitāte, to atbilstība bērna fiziskās, garīgās un intelektuālās attīstības interesēm un vajadzībām.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Piemērota dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību pašvaldību PII.
D6. Higiēnas un drošības prasību noteikšana alternatīvajiem bērnu	Higiēnas un drošības normu prasību ievērošana sniedz garantijas par izglītības un aprūpes kvalitāti, kas tiks nodrošināta visās iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Piemērota dažāda lieluma un nozīmes pašvaldībām, kuras nevar nodrošināt visiem savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem pirmsskolas izglītību

pieskatīšanas pakalpojumu sniedzējiem	vecuma bērnu pieskatīšanu, aprūpi un izglītību.		pašvaldību PII.
E2. Pirmsskolas pedagogu sastāva modelis „1 + 2”	Alternatīvas ieviešanas rezultātā iespējams novērst esošo un potenciālo pirmsskolas pedagogu trūkumu, vienlaikus nodrošinot konkurētspējīgu atalgojumu pirmsskolas pedagogiem ar augstāko izglītību, kas strādā pilnas slodzes darbu (40 stundas nedēļā).	Nav nepieciešamas papildus izmaksas	Piemērota īpaši lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām , kurās ir pirmsskola pedagogu trūkumus, kā arī pašvaldībās, kurās nepieciešams optimizēt pirmsskolas pedagogu un pedagogu palīgu darba atalgojumam paredzētās izmaksas.

Vidējam termiņam (3 – 5 gadi)			
Politikas alternatīva	Ieguvumi	Zaudējumi (izmaksas)	Pašvaldību grupa
A2. Pašvaldību PII paplašināšana – piebūvju būvniecība jaunu vietu radīšanai	Palielināts vietu skaits pirmsskolas vecuma bērniem un nepieciešamo papildus telpu izveidošana.	Izmaksu apjoms atkarīgs no konkrētā projekta lieluma, mērķiem, jaunradīto vietu skaita un būvniecības pakalpojuma veicēja. Indikatīvās izmaksas noteiktas, balstoties uz informāciju par Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.4.3. aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros” apstiprinātajiem projektiem. Aprēķinu veikšanas mērķiem izvēlētais gadījums ir Madonas PII „Saulītes” piebūves celtniecība (44 jaunradītas vietas). Kopējais piebūves celtniecībai paredzētais finansējums ir Ls 348 268,00. Tādējādi vienas jaunas vietas radīšanas izmaksas sastāda Ls 7915,18.	Piemērota lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām , kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII, kā arī pašvaldībām, kurās ir salīdzinoši neliels neapmierinātais pieprasījums (līdz 50 vietām uz vienu PII).
A5. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi (piemēram, moduļu sistēmu izmantošana vai PII izveide dzīvojamo māju pirmajos stāvos)	Jaunu pašvaldību un privāto PII izveidošana, jaunu vietu radīšana pēc iespējas tuvāk bērnu dzīves vietai, īpaši jaunos mikrorajonos un Rīgas rajona daudzdzīvokļu ciematos. Alternatīvie PII būvniecības risinājumi ir, piemēram, moduļu sistēmu izmantošana jaunu PII būvniecībā un PII izveide daudzstāvu dzīvojamo ēku pirmajos stāvos.	Nav pieejami precīzi dati par iespējamām izmaksām (datu pieejamību ierobežo komercnoslēpumi). PII izvietojuma izmaksas pirmā stāva dzīvojamo māju stāvos indikatīvi: 1m ² = 196,00Ls . Indikatīvo izmaksu noteikšanā izmantoti konfidenciali dati par dzīvojamās mājas pirmajā stāvā izveidota privātā PII būvniecības un remontdarbu izmaksām. Kopējā PII vajadzībām pielāgoto telpu platība izmaksu	Piemērota lielo pilsētu un pilsētu pašvaldībām , kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII un kurās steidzami nepieciešamas jaunas PII.

²⁵³ Iljinska, K., „Rīgas dome atsakās no piedāvājumiem bērnu dzīvokļu rindu mazināšanai” (18.02.2009.), biznesa portāls www.db.lv, pieejams: http://www.db.lv/a/2009/02/18/Rigas_dome_atsakas_no_pie?open=four (pēdējo reizi skatīts: 09.03.2009.)

		aprēķinam izmantotajā gadījumā ir 255 m², telpas paredzētas 30 bērniem (divas grupiņas). Pie šādiem izejas datiem vienas vietas radīšanas izmaksas sastāda Ls 1666,00. Moduļu sistēmu izmantošanas PII vajadzībām nomas izmaksas indikatīvi: Ls 15,000 par 2000m² lielu PII ēku mēnesī ar 120-150 vietām (1m² = Ls7,50 mēnesī).²⁵³	
B1. Principa „nauda seko bērnam” ieviešana	Sekmēta privāto PII pakalpojumu pieejamība, vienlaikus samazinot rindā uz vietu pašvaldības PII esošo bērnu skaitu. Ievērota vienlīdzība starp pirmsskolas izglītības pakalpojuma saņēmējiem – nodokļu maksātājiem. Iespēja kontrolēt vecākiem, kuru bērniem nav pieejami pašvaldību vai privāto PII pakalpojumi, piešķirto finansu līdzekļu racionālu un mērķorientētu – pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamības nodrošinājums – izlietojumu.	Principa „nauda seko bērnam” ieviešanas indikatīvā finansējuma noteikšanai piemērots attiecinājuma princips. 2008./2009. mācību gadā PII valstī kopumā apmeklē 79 971 bērns, savukārt, rindā uz vietu PII 2008. gada septembrī bija 27 464 bērni. Kopējais bērnu skaits, kam būtu jānodrošina pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumi 2008./2009. gadā ir 107 435 bērni. Saskaņā ar aptaujas datiem 2008. gadā Rīgā pašvaldības izmaksas PII darbības nodrošināšanai uz vienu bērnu sastādīja Ls 1301, 00 gadā (mēnesī attiecīgi Ls 108,42). Savukārt, Liepājas pilsētas 2009. gada budžeta izteiksmē viena bērna uzturēšanas izmaksas pirmsskolas izglītības iestādē ir Ls 75,00 mēnesī²⁵⁴ (saskaņā ar VRAA aptaujas datiem šis rādītājs ir Ls 74,58). Attiecinot šīs izmaksas uz kopējo bērnu skaitu, pirmajā gadījumā (Rīga) aptuvenās kopējās pašvaldību izmaksas pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības pakalpojumu nodrošinājumam, ievērojot principu „nauda seko bērnam”,	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.

²⁵⁴ Lēmums Nr.12 (22.01.2009.) „Par grozījumu Liepājas pilsētas Domes 2008.gada 25.septembra lēmumā Nr.448 "Par līdzfinansējumu AUKĻU DIENESTA pilna laika pakalpojuma sniegšanā”. Pieejams: http://www.liepaja.lv/page/108?action=description&project_id=15841 (skatīts 07.04.2009.)

		sastādītu apmēram Ls 11 648 10, 00 mēnesī., otrajā gadījumā (Liepāja) – tās sastādītu Ls 8 057 625,00 mēnesī. Tādējādi secināms, ka pašvaldību izmaksas, ieviešot principu „nauda seko bērnam”, var būtiski atšķirties, ko nosaka katras pašvaldības noteiktās PII pakalpojumu izmaksas uz vienu izglītojamo mēnesī.	
C1. Valsts un pašvaldību atbildības par agrīnā vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu institucionalizācija (nostiprināšana normatīvajos dokumentos)	Valsts un pašvaldība uzņemas līdzatbildību par pirmsskolas vecuma bērnu aprūpi un pieskatīšanu no viena gada vecuma. Saskaņota nodarbinātības, dzimstības veicināšanas un pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes un izglītības politikas.	Pašvaldību izdevumus veido izmaksu apjoms par PII darbības nodrošināšanu uz vienu bērnu <u>gadā</u>. Šis rādītājs 2008. gadā, saskaņā ar VRAA aptaujas datiem, dažādās pašvaldību grupās ir sekojošs: - lielpilsētās Ls 1224,00 gadā; - rajonu centros Ls 1068,00 gadā; - mazpilsētās Ls 1215,00 gadā; - pagastos Ls 1389,00 gadā. Jāņem vērā, ka šajās izmaksās ir iekļautas infrastruktūras uzturēšanas, personāla, ēdināšanas un transporta izmaksas. Kopējam pašvaldību budžeta sloga aprēķinam iespējams izmantot datus par kopējo bērnu skaitu vecumā no 1 – 4 gadiem. Taču, jāņem vērā, ka ne visi vecāki izvēlas pašvaldību PII pakalpojumus. Saskaņā ar IZM datiem, vecuma grupā no 1-4 gadiem (līdz 2004.g.dzim) pašvaldību PII apmeklē 26 257 bērni, savukārt rinda šajā vecuma grupā 2008. gadā ir reģistrēti 21 879 bērni, no kuriem 10 481 ir vecumā no 1-2 gadiem, 8064 vecumā no 2-3 gadiem un 3334 bērnu vecumā no 3-4 gadiem. Tādējādi kopējais agrīnā vecuma bērnu skaits, kas ir esošie un potenciālie pašvaldību PII pakalpojumu saņēmēji ir 48 136 bērni.	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.

		Tādējādi kopējais pašvaldību budžeta iespējamais slogs gadā agrīnā vecuma bērnu pieskatīšanas nodrošināšanai visā Latvijas teritorijā ir Ls 51 409 248 – Ls 66 860 904 (aprēķinātā izmantots zemākais un augstākais pašvaldību izmaksu uz vienu bērnu gadā rādītājs). Valsts atbildība šīs alternatīvas ieviešanā ir saistīta ar atbilstošo normatīvo aktu grozījumu izstrādi, tādējādi valsts <u>budžetam</u> slogu šāda alternatīva nerada, jo pirmsskolas pedagogu darba samaksu (izņemot piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā iesaistītos pedagogus) nodrošina pašvaldības.	
C3. Alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu legalizēšana un attīstīšana	Samazināts nelegālo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēju skaits, palielināts alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība, atslogotas pašvaldību PII rindas.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas.	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām .
C5. Vecāku pabalsta termiņa pagarināšana	Agrīnā vecuma bērnu vecāki ir nodrošināti ar iztikas līdzekļiem un var paši uzturēties mājās ar bērnu, neizmantojot ārpus ģimenes bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Samazināts agrīnā vecuma bērnu pieprasījums pēc vietām pašvaldību PII.	Alternatīvas ieviešanas izmaksas var atšķirties no izvēlēta modeļa. Nepalielinot kopējo pabalsta apmēru, bet izdalot to uz ilgāku laika periodu (vismaz līdz bērna 1,5 gadiem), nav nepieciešamas papildus izmaksas.	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām .
D2. Reģistrēta bērnu aprūpētāja (ģimenes bērnudārzs) pakalpojuma ieviešana	Palielināts privāto alternatīvo pakalpojumu piedāvājums, sekmēta agrīnā vecuma bērnu aprūpes pakalpojumu tīkla attīstība un daudzveidība, atslogotas pašvaldību PII rindas.	Nav nepieciešamas papildus izmaksas.	Latvijā šāda pakalpojuma ieviešana būtu piemērota visa lieluma pašvaldībām , kurās ir liels vietu trūkums pašvaldību PII (galvenokārt lielo pilsētu pašvaldības) vai kurās vispār nav atsevišķas PII (iedzīvotāju skaita ziņā mazās pašvaldībās).

			Lielajām (nacionālajos un reģionālajos centros, lielajās pilsētās) pašvaldībām šāds pakalpojuma veids ir iespēja attīstīt alternatīvo bērnu pieskatīšanas pakalpojumu tīklu. Mazajās pašvaldībās (īpaši pagastu pašvaldībās), kurās nav pietiekams bērnu skaits, lai dibinātu PII, vai nav pietiekamu resursu PII izveidošanai un uzturēšanai, reģistrēts bērnu aprūpētājs, kurš var nodrošināt, piemēram, līdz sešu bērnu uzraudzību, arī ir piemērots risinājums, jo neparedz atsevišķas iestādes izveidošanu, vienlaikus sniedzot iespēju vecākiem iekļauties darba tirgū.
E3. Pirmsskolas pedagogu slodze un atalgojums	Nodrošināts darba samaksas pieaugums visiem pirmsskolas pedagogiem neatkarīgi no bērnu vecuma posma, ar kuriem pedagogs strādā. Skaidra un pārskatāma darba likmju un atalgojuma sistēmas sakārtošana, ņemot vērā specifiskos apstākļus: darba laiku, pedagogu darbu pāros vai mainoties vienam ar otru, ļautu veidot labāku politikas ietvaru pirmsskolas pedagogu atalgošanai un viņu darbu novērtējumam. Papildus sloga valsts budžetam novēršanai nepieciešams šīs alternatīvas ieviešanu saskaņot ar alternatīvām par agrīnā vecuma bērnu pedagogu kvalifikāciju un par pedagogu un pedagogu asistentu sadarbības modeli (C2., E1., E2.).	2008. gadā kopējais pirmsskolas pedagogu skaits ir 10 328. „Pedagogu darba samaksas paaugstināšanas programma 2007. — 2014.gadam”²⁵⁵ paredz, ka 2009. gadā no valsts budžeta finansēto pedagogu darba samaksa vispārējās, profesionālajās, pirmsskolas un interešu izglītības iestādēs sasniedz Ls 414. Tas nozīmē, ka minimālās alternatīvas izmaksas gadā (katram pedagogam strādājot vienu slodzi) ir Ls 51 309 504,00 (daļa šīs naudas atgriežas valsts un pašvaldību budžetā kā iedzīvotāju ienākuma nodoklis).	Attiecināma uz visām Latvijas pašvaldībām.

²⁵⁵ Avots pieejams: http://www.valmraj.lv/upl_files/izm_programma_2007_gala_variants.doc (skatīts: 03.01.2009.)

Ilgttermiņam (vairāk kā 5 gadi)			
Politikas alternatīva	Ieguvumi	Zaudējumi (izmaksas)	Pašvaldību grupa
A1. Jaunu pašvaldības PII ēku būvniecība un esošo PII ēku renovācija	Jaunu vietu radīšana pašvaldību PII, optimizēts PII tīkls, ģimenēm ir iespēja tuvāk dzīvesvietai iekārtot bērnu PII Racionāli izmantotas pirmsskolas izglītības funkcijai paredzētās telpas, palielināts bērnu vietu skaits PII ar salīdzinoši nelieliem finanšu resursiem. Īstenojot Eiropas Reģionālās attīstības fonda projektus (apstiprināti 2009.gada janvārī), tiks izveidotas jaunas vietas PII 2 267 bērniem visā Latvijā, kā arī 4 173 bērniem tiks uzlaboti apstākļi PII. ²⁵⁶	2009. gada janvāra beigās tika apstiprināti 27 projekti četru jaunu PII būvniecībai, kā arī 37 esošo PII renovācijai, rekonstrukcijai vai paplašināšanai minētās programmas pasākuma ietvaros. No Eiropas Reģionālās attīstības fonda šim mērķim tiks novirzīti 18 738 694 Ls, savukārt nacionālā finansējuma apmērs ir 5 746 467 Ls. Prognozētās izmaksas viena PII būvniecībai ar platību 1600 - 2000 m ² , vienam m ² vidēji ir Ls 600,00-Ls800,00, kas ir Ls 1 000 000- Ls 1 500 000 par bērnudārzu ar 120 vietām. ²⁵⁷ Praksē PII būvniecība izmaksā vēl dārgāk, piemēram PII būvniecība mikrorajonā „Dreiliņi-2” izmaksā virs 4 000 000latu (paredzamais vietu skaits tajā ir 136).	Jaunu PII būvniecība un esošo iestāžu renovācija un paplašināšana ir īpaši atbalstāma lielajās pilsētās, reģionālajos un rajonu centros , kur ir augstākie prognozējamie bērnu dzimstības rādītāji.
B2., C4. PPP attīstīšana pirmsskolas aprūpes un izglītības pakalpojumu sniegšanas jomā	Radīti labvēlīgi apstākļi privāto PII tīkla attīstībai, jaunu vietu radīšana, pašvaldību PII rindu samazināšanās, agrīnā vecuma bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanās.	Indikatīvo izmaksu noteikšanai nav pieejami pilnīgi dati. Pētījuma vajadzībām ir veikti aptuvenie aprēķini, kas balstīti uz esošās situācijas izpēti konstatējumiem. Līdz šim Latvijā ir tikai aizsākta pirmo PPP projektu sagatavošana (piemēram, iepirkumi par PII ēku celtniecību un apsaimniekošanu sadarbībā ar privātajiem partneriem Mārupes pagastā, Ķekavas pagastā, Tukuma pilsētā, Ogres novadā joprojām nav noslēgušies). Pieejamā informācija par minētajiem iepirkumiem rāda, ka PII ēku būvniecības un	Piemērota lielo pilsētu pašvaldībām (galvenokārt Rīgai) , kuras nevar apmierināt pieprasījumu pēc vietām pašvaldību PII un kurās ir iespēja paplašināt privāto PII tīklu.

²⁵⁶ Valsts reģionālās attīstības aģentūras mājas lapa, www.vraa.gov.lv

²⁵⁷ „Informatīvais ziņojums par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību”, 6.lpp.

		apsaimniekošanas izmaksas segs privātais partneris, savukārt, uzcelto PII ēku nomas izmaksas segs pašvaldība. Indikatīvo izmaksu aprēķinā izmantots piemērs par 2000 m² liela bērnu dārza būvniecību ar 150 vietām. Tā būvniecības izmaksas par 1m² ir Ls 700,00. Kopējās šīs PII būvniecības izmaksas tādējādi ir Ls 2 380 000. Pašvaldības izmaksas par PII infrastruktūras uzturēšanu uz vienu bērnu mēnesī, piemēram, Rīgā ir Ls 182,00 gadā (2008. gada dati, datu avots: VRAA pašvaldību aptauja). Tā kā par PII būvniecību un apsaimniekošanu starp pašvaldību ar privāto partneri paredzēts slēgt nomas līgumu uz 20 gadiem, tad <u>minimālās</u> pašvaldības izmaksas gadā privātajam partnerim varētu sastādīt Ls 146 300,00 (aprēķina matemātiskā darbība: Ls 2 380 000/20 gadi + Ls 182,00 x 150 bērni).	
--	--	---	--

Pielikumi

1. pielikums

Valsts reģionālās attīstības aģentūras pašvaldību aptauja sākotnēji tika plānota pēc tautskaites principa, aptverot visas 1. līmeņa pašvaldības (526). Tomēr, novērojot pašvaldību zemo atsaucību aptaujas īstenošanas laikā (2008. gada beigās/ 2009. gada sākums), tika pieņemts lēmums aizstāt tautskaites principu ar izlases veida apsekojumu, piemērojot mērķtiecīgo pašvaldību atlases modeli. Tas paredz veikt pašvaldību kā izlases vienību atlasīšanu nevis pēc nejaušības principa, bet vadoties pēc skaidri noteiktiem kritērijiem, kuri izriet no pētījuma mērķa un darba uzdevumiem. Šie kritēriji ir:

- Pašvaldības lielums (aptvertas lielās republikas nozīmes pilsētas, aktīvi aicinātas piedalīties aptaujā visas rajonu centru un lielu pagastu pašvaldības u.tml.);
- Neapmierinātā pieprasījuma esamība (izvērtējot IZM datus par teritorijām, kurās ir visaugstākais neapmierinātā pieprasījuma īpatsvars, attiecīgās pašvaldības tika aktīvi aicinātas piedalīties aptaujā);
- Reģionālais pārklājums (ir aptvertas dažādu reģionu un atšķirīga lieluma pašvaldības).

Kopsavilkums par pašvaldību atsaucību un līdzdalību aptaujā ir sniegts nākamajā tabulā. Kā izriet no tabulas, pašvaldību atsaucība Rīgas reģionā bija 37%, Vidzemes reģionā – 25%, Kurzemes reģionā – 30%, Zemgalē – 25% un Latgalē – 28%.

Pašvaldību līdzdalība VRAA aptaujā

Reģions	Rajons	Kopējais pašvaldību skaits rajonā	Aptaujā piedalījušos pašvaldību skaits	Aptaujā piedalījušos pašvaldību saraksts
Rīgas reģions	KOPĀ	75	28	
	Limbažu rajons	16	5	Limbaži, Ainaži, Aloja, Salacgrīva, Staicele
	Ogres rajons	15	5	Ogres novads, Lielvārdes novads, Ķeguma novads, Birzgales pagasts, Madlienas pagasts
	Rīgas rajons	25	15	Rīga, Jūrmala, Olaine, Saulkrasti, Vangaži, Baldones novads, Siguldas novads, Salaspils novads, Ādažu novads, Carnikavas novads, Inčukalna novads, Allažu pagasts, Babītes pagasts, Garkalnes novads, Mārupes pagasts
	Tukuma rajons	19	3	Tukums, Kandavas novads, Pūres pagasts
Vidzemes reģions	KOPĀ	118	30	
	Alūksnes rajons	20	4	Alūksne, Ape, Jaunalūksnes pagasts, Virešu pagasts
	Cēsu rajons	24	6	Cēsis, Jaunpiebalgas pagasts, Kaives pagasts, Līgatnes pagasts, Raunas pagasts, Stalbes pagasts
	Gulbenes rajons	14	3	Gulbene, Galgauskas pagasts, Litenes pagasts
	Madonas rajons	21	6	Madona, Cesvaine, Varakļāni, Mārcienas pagasts, Mētrienas pagasts, Sarkanu pagasts

	Valkas rajons	21	6	Valka, Seda, Smiltene, Strenči, Ērgemes pagasts, Zvārtavas pagasts
	Valmieras rajons	13	5	Valmiera, Rūjiena, Mazsalaca, Ķoņu pagasts, Valmieras pagasts
Kurzemes reģions	KOPĀ	98	29	
	Kuldīgas rajons	19	7	Kuldīga, Skrunda, Alsungas pagasts, Gudenieku pagasts, Nīkrāces pagasts, Turlavas pagasts, Vārmes pagasts
	Liepājas rajons	29	10	Liepāja, Aizpute, Grobiņa, Priekule, Gaviezes pagasts, Grobiņas pagasts, Rucavas pagasts, Medzes pagasts, Sakas novads, Vērgales pagasts
	Saldus rajons	17	3	Saldus, Brocēnu novads, Nīgrandes pagasts
	Talsu rajons	20	6	Stende, Sabiles novads, Lībagu pagasts, Ģibuļu pagasts, Laucienes pagasts, Vandzenes pagasts
	Ventspils rajons	13	3	Ventspils, Piltene, Ances pagasts
Zemgales reģions	KOPĀ	101	25	
	Aizkraukles rajons	22	6	Aizkraukles novads, Jaunjelgava, Pļaviņas, Iršu pagasts, Mazzalves pagasts, Staburaga pagasts
	Bauskas rajons	17	4	Bauska, Gailīšu pagasts, Iecavas novads, Skaistkalnes pagasts
	Dobeles rajons	18	4	Dobele, Auce, Annenieku pagasts, Jaunbērzes pagasts
	Jēkabpils rajons	28	9	Jēkabpils, Aknīste, Viesīte, Atašienes pagasts, Salas pagasts, Dignājas pagasts, Kūkas pagasts, Kalna pagasts, Variešu pagasts
	Jelgavas rajons	16	2	Jelgava, Kalnciems
Latgales reģions	KOPĀ	134	38	
	Balvu rajons	21	5	Balvi, Viļaka, Kubulu pagasts, Lazdukalna pagasts, Rugāju pagasts
	Daugavpils rajons	24	10	Daugavpils, Subate, Biķernieku pagasts, Demenes pagasts, Kalkūnes pagasts, Līksnas pagasts, Maļinovas pagasts, Naujienas pagasts, Skrudalienas pagasts, Sventes pagasts
	Krāslavas rajons	25	4	Dagda, Ezernieku pagasts, Piedrujas pagasts, Ūdrīšu pagasts
	Ludzas rajons	23	5	Ludza, Kārsava, Launderu pagasts, Pildas pagasts, Pureņu pagasts
	Preiļu rajons	11	5	Preiļu novads, Līvānu novads, Jersikas pagasts, Pelēču pagasts, Saunas pagasts
	Rēzeknes rajons	30	9	Rēzekne, Viļāni, Ilzeskalna pagasts, Mākoņkalna pagasts, Freimaņu pagasts, Gaigalavas pagasts, Dekšāres pagasts, Nautrēnu pagasts, Silmalas pagasts
	KOPĀ	526	150	

2. pielikums

Pētījums „Par pirmsskolas izglītības iestāžu (PII) un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību Latvijas plānošanas reģionos” pašvaldību aptaujas anketa

Valsts reģionālās attīstības aģentūra šobrīd veic pētījumu „Par pirmsskolas izglītības iestāžu (PII) un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstību Latvijas plānošanas reģionos”, lai iegūtu nepieciešamo informāciju pirmsskolas izglītības iestāžu atbalsta programmas izstrādāšanai.

Lai apzinātu reālo situāciju, būsim pateicīgi, ja veltīsiet nedaudz sava laika un atbildēsiet uz visiem anketā uzdotajiem jautājumiem par finanšu līdzekļu ieguldījumu pirmsskolas izglītības iestāžu (bērnudārzu) un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu (bērnu un rotaļu centri, aukļu dienests, bērnu īslaicīgās pieskatīšanas punkts) attīstībā Jūsu pašvaldībā laika posmā no 2005. līdz 2008. gadam (katru gadu atsevišķi).

Vēršam Jūsu uzmanību uz to, ka anketā ir iekļauti tie jautājumi, par kuriem nav iespējams iegūt informāciju Centrālās statistikas pārvaldes apkopojumos. Jūsu sniegtā informācija būs ļoti būtiska, lai Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija izstrādātu pamatotu un situācijai atbilstošu pirmsskolas izglītības iestāžu atbalsta programmu.

Ja anketas aizpildīšanas gaitā Jums rodas kādi jautājumi vai neskaidrības, kā arī, ja anketa Jums nav pieejama elektroniski, lūdzu, sazinieties ar Analīzes un pētniecības koordinācijas departamenta pārstāvi **Ievu Petrusi** (e-mail: ieva.petruse@vraa.gov.lv, tālr. 67350346, mob. tālr. 29154627)!

Anketu lūdzam aizpildīt elektroniski līdz š.g. 22. decembrim un nosūtīt uz iepriekš norādīto e-pasta adresi. Anketa elektroniski tiks nosūtīta uz pašvaldības oficiālo e-pasta adresi.

Paldies par atsaucību un piedalīšanos!

Ar cieņu,
Anna Vītola-Helviga
Direktore
Valsts reģionālās attīstības aģentūra
Tālr.: 67079000
Fax: 67079001

IESOŠĀ SITUĀCIJA

Lūdzu, norādiet, cik pirmsskolas izglītības iestāžu bija Jūsu pašvaldības teritorijā gan kopā, gan sadalījumā pēc pirmsskolas izglītības iestāžu veida (ierakstiet to [1] kolonā), cik katrā no tiem bija pieejams vietu skaits (ierakstiet to [2] kolonā), cik kopējais reģistrēto bērnu skaits (atsevišķi norādot, cik no tiem bija citu pašvaldību teritorijās dzīvojošie bērni) (ierakstiet atbilstošajās vietās [3] kolonā) un cik vietu pieprasījumi nebija apmierināti (bija nepieciešami papildus) ([4] kolona).

Aizpildiet tabulu par 2005. gadu

	Iestāžu skaits [1]	Maksimālais vietu skaits [2]	Reģistrēto bērnu skaits [3]			Papildus pieprasīto vietu skaits („rinda”) [4]	
			Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām	Kurām pašvaldībām?	Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām
KOPĀ							
Publiskā (pašvaldības) pirmsskolas izglītības iestāde							
Privātā pirmsskolas izglītības iestāde							
Aukļu dienests							
Cita tipa iestāde (norādīt)							

Aizpildiet tabulu par 2006. gadu

	Iestāžu skaits [1]	Maksimālais vietu skaits [2]	Reģistrēto bērnu skaits [3]			Papildus pieprasīto vietu skaits („rinda”) [4]	
			Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām	Kurām pašvaldībām?	Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām
KOPĀ							
Publiskā (pašvaldības) pirmsskolas izglītības iestāde							
Privātā pirmsskolas izglītības iestāde							
Aukļu dienests							
Cita tipa iestāde (norādīt)							

Aizpildiet tabulu par 2007. gadu

	Iestāžu skaits [1]	Maksimālais vietu skaits [2]	Reģistrēto bērnu skaits [3]			Papildus pieprasīto vietu skaits („rinda”) [4]	
			Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām	Kurām pašvaldībām?	Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām
KOPĀ							
Publiskā (pašvaldības) pirmsskolas izglītības iestāde							
Privātā pirmsskolas izglītības iestāde							
Aukļu dienests							
Cita tipa iestāde (norādīt)							

Aizpildiet tabulu par 2008. gadu uz 1.septembri

	Iestāžu skaits [1]	Maksimālais vietu skaits [2]	Reģistrēto bērnu skaits [3]			Papildus pieprasīto vietu skaits („rinda”) [4]	
			Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām	Kurām pašvaldībām?	Kopā	t. sk. no citām pašvaldībām
KOPĀ							
Publiskā (pašvaldības) pirmsskolas izglītības iestāde							
Privātā pirmsskolas izglītības iestāde							
Aukļu dienests							
Cita tipa iestāde (norādīt)							

Jūsprāt, kāds ir galvenais iemesls neapmierinātam pieprasījumam („rindām”) pēc pirmsskolas bērnu aprūpes pakalpojumiem (bērnudārziem)?

- ☐ Neapmierinošs infrastruktūras stāvoklis
- ☐ Nepietiekams bērnu skaits jaunu PII izveidošanai/uzturēšanai
- ☐ Pedagogu trūkums

Cits _____

Lūdzu, norādiet, cik lielu finansējumu (latos) pašvaldība ir novirzījusi pirmsskolas izglītības iestāžu pakalpojumu finansēšanai?

Aizpildiet tabulu par 2005. gadu

		Pašvaldības PII	Cita atbalsta forma		
			Privātā PII	Auklīšu dienests	 (ierakstīt)
	KOPĀ				
	Infrastrukturā izmaksas (ēku uzturēšana, inventārs)				
	PII personāla izmaksas (t.sk. tehniskais un virtuves personāls, medmāsa u.c.)				
	Ēdināšanas izmaksas (papildus valsts piešķirtajam finansējumam (vidēji uz 1 bērnu))				
	Transporta izmaksas (autotransports, ja pašvaldība nodrošina bērnu nogādāšanu uz pirmsskolas izglītības iestādī (ne skolu!))				
	Bērna uzturēšanas izmaksas kopā (ja pašvaldība maksā noteiktu summu par katru bērnu, nesadalot to pēc mērķa)				
	Cits (lūdzu, ierakstiet) pārējo pakalpojumu preces				

Aizpildiet tabulu par 2006. gadu

		Pašvaldības PII	Cita atbalsta forma		
			Privātā PII	Auklīšu dienests	 (ierakstīt)
	KOPĀ				
	Infrastrukturā izmaksas (ēku uzturēšana, inventārs)				
	PII personāla izmaksas (t.sk. tehniskais un virtuves personāls, medmāsa u.c.)				
	Ēdināšanas izmaksas (papildus valsts piešķirtajam finansējumam (vidēji uz 1 bērnu))				
	Transporta izmaksas (autotransports, ja pašvaldība nodrošina bērnu nogādāšanu uz pirmsskolas izglītības iestādī (ne skolu!))				
	Bērna uzturēšanas izmaksas kopā (ja pašvaldība maksā noteiktu summu par katru bērnu, nesadalot to pēc mērķa)				
	Cits (lūdzu, ierakstiet) pārējo pakalpojumu preces				

Aizpildiet tabulu par 2007. gadu

		Pašvaldības PII	Cita atbalsta forma		
			Privātā PII	Auklišu dienests	 (ierakstīt)
	KOPĀ				
	Infrastrukturā izmaksas (ēku uzturēšana, inventārs)				
	PII personāla izmaksas (t.sk. tehniskais un virtuves personāls, medmāsa u.c.)				
	Ēdināšanas izmaksas (papildus valsts piešķirtajam finansējumam (vidēji uz 1 bērnu))				
	Transporta izmaksas (autotransports, ja pašvaldība nodrošina bērnu nogādāšanu uz pirmskolas izglītības iestādi (ne skolu!))				
	Bērna uzturēšanas izmaksas kopā (ja pašvaldība maksā noteiktu summu par katru bērnu, nesadalot to pēc mērķa)				
	Cits (lūdzu, ierakstiet) pārējo pakalpojumu preces				

Aizpildiet tabulu par 2008. gadu uz 1. septembri

		Pašvaldības PII	Cita atbalsta forma		
			Privātā PII	Auklišu dienests	 (ierakstīt)
	KOPĀ				
	Infrastrukturā izmaksas (ēku uzturēšana, inventārs)				
	PII personāla izmaksas (t.sk. tehniskais un virtuves personāls, medmāsa u.c.)				
	Ēdināšanas izmaksas (papildus valsts piešķirtajam finansējumam (vidēji uz 1 bērnu))				
	Transporta izmaksas (autotransports, ja pašvaldība nodrošina bērnu nogādāšanu uz pirmskolas izglītības iestādi (ne skolu!))				
	Bērna uzturēšanas izmaksas kopā (ja pašvaldība maksā noteiktu summu par katru bērnu, nesadalot to pēc mērķa)				
	Cits (lūdzu, ierakstiet) pārējo pakalpojumu preces				

II REALIZĒTĀS AKTIVITĀTES

Lūdzu, norādiet pašvaldības ieguldījumus pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstībā dažādu finansēšanas avotu ietvaros un to rezultātos rādītājus. Lūdzu, norādiet finansējumu vai līdzfinansējumu, kas piešķirts no pašvaldību budžeta, ES SF projektiem u.c. projektiem, mērķdotācijas investīcijām pašvaldībām un dotācijas novadu infrastruktūrai.

Nr.	PII nosaukums un projekta aktivitāte	Finansējuma avots (pašvaldības finansējums, ES SF mērķdotācijas investīcijām pašvaldībām un dotācijas novadu infrastruktūrai u.c.)	Rezultatīvie rādītāji (jaunradītās vietas, kas vēl nav norādītas I daļā esošās situācijas aprakstā, vai cits ieguvums)	Summa			
				2005	2006	2007	2008
1.							
2.							
3.							

Kā Jūs vērtējat pašreizējo pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūru Jūsu pašvaldībā
(atzīmējiet vienu)

- ☐ Ļoti laba
- ☐ Laba
- ☐ Apmierinoša
- ☐ Nepieciešami nelieli uzlabojumi
- ☐ Nepieciešami kardināli uzlabojumi

III PLĀNOTĀS AKTIVITĀTES

Lūdzu, raksturojiet, pašvaldības ieplānotās aktivitātes (ir aprēķināts un/vai piešķirts finansējums aktivitātes īstenošanai) pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras uzlabošanai.

	Objekta nosaukums	Risinājuma mērķis (esošo PII infrastruktūras uzlabošana, alternatīvu bērnu pieskatīšanas centru izveidošana, infrastruktūras nodrošinājums bērniem ar speciālajām vajadzībām)	Jaunradīto vietu skaits (ja tiks izveidotas jaunas vietas)	Nepieciešamais finansiālais ieguldījums, norādot finansējuma avotu				
				2009	2010	2011	2012	2013
Pašvaldības teritorijā neizmanto to infrastruktūras objektu, t.sk. novārtā atstātas/ privatizētās PII ēkas pielāgošana PII pakalpojumu sniegšanai								
1.								
2.								
3.								
4.								
Esošo PII paplašināšana (piebūves būvniecība) un rekonstrukcija								
1.								
2.								
3.								
4.								
Esošo PII telpu pielāgošana racionālākai izmantošanai (bez paplašināšanas)								
1.								
2.								
3.								
Jaunu PII būvniecība								
1.								
2.								
3.								
4.								

Lūdzu, raksturojiet, kādi vēl pašvaldības teritorijā esošie objekti varētu būt piemēroti pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstībai (objekti ir apzināti, pašvaldība vēlētos veikt to pielāgošanu PII vajadzībām, taču finanšu resursi tam nav ieplānoti un nav veikti citi sagatavošanās darbi).

	Objekta nosaukums	Raksturot objektu atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām PII	Risinājuma mērķis (PII izveidošana, alternatīvu bērnu pieskatīšanas centru izveidošana, infrastruktūras nodrošinājums bērniem ar speciālajām vajadzībām)	Jaunradīto vietu skaits	Indikatīvi nepieciešamais finansiālais ieguldījums
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

3. pielikums

Paskaidrojumi pirmsskolas izglītības un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu normatīvā regulējuma problēmu novērtējumā lietotajām analītiskajām komponentēm un vērtēšanas algoritmam

Pētījuma ietvaros identificēto normatīvā regulējuma un PII un alternatīvu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu nodrošinājuma problēmu novērtējumā un to risinājumu priekšlikumu izstrādē pētījuma autori izmantoja pētījuma tehniskajā specifikācijā norādīto metodoloģiju, kas ir izklāstīta 3. pielikuma 1. un 2. tabulā.

3. pielikuma 1. tabula

Identificētās problēmas (Grupējums pēc problēmu rakstura, izpausmes formas)	Problēmas mērogs (*) – pašvaldību skaits % no kopējā; arī ballēs (1 - 5) (izziņai pievienots arī cik % iedzīvotāju u.tml.)	Problēmas radītās iespējamās sekas (**) (sociāli ekonomiskie riski), kvalitatīvs apraksts; arī ballēs (1-5)	Ilgtermiņa, vidēja, īstermiņa raksturs (***), kvalitatīvs raksturojums, arī ballēs (1 – 4)	Nozīmīguma kopnovērtējums (****) ballēs (1 – 100)	Iespējamās politiku alternatīvas (atbalsta instrumenti), kas risina problēmu
	A	B	C	$D = A \times B \times C$	
Problēmu grupa A					
A.1. problēma					
A.2. problēma					
...					
Problēmu grupa B					
...					

Problēmas mēroga noteikšanā tika izmantots attiecinājuma princips, ņemot vērā situācijas izpēti pašvaldībās, kas balstīta uz VRAA īstenoto pašvaldību aptauju. Atsevišķos gadījumos ir ņemts vērā arī iedzīvotāju skaits pašvaldību grupās, uz kurām attiecas konkrētā problēma, piemēram, vietu trūkums ir īpaši aktuāla problēma lielajās pilsētās, taču procentuāli tas sastāda nelielu skaitu pašvaldību (līdz 20%), savukārt, iedzīvotāju skaita ziņā aptver vairāk kā 60% Latvijas iedzīvotāju. šādos gadījumos nosakot atbilstošo balli procentuālās izteiksmes noteikšanā ņemts vērā iedzīvotāju skaits. Novērtējums ballēs (1-5) sniegts atbilstoši 3. pielikuma 2. tabulā iekļautajiem rādītājiem un skaidrojumiem.

Problēmas radīto iespējamo seku novērtējumā ir ņemti vērā divi rādītāji – iespējamo seku ietekmju daudzveidība un riska līmenis (zems, vidējs, augsts). Ietekmju daudzveidība un riska līmenis ir novērtēts kvalitatīvi, balstoties uz situācijas izpēti pirmsskolas izglītības un alternatīvu bērnu pakalpojumu nodrošinājuma jomā. Novērtējums ballēs (1-5) sniegts atbilstoši 3. pielikuma 2. tabulā iekļautās matricas rādītājiem.

Problēmas pastāvēšanas ilgums – ilgtermiņa, vidēja vai īsa termiņa problēma – veikts, izmantojot sekojošajā tabulā norādītos rādītājus un situācijas izpēti. Novērtējums ballēs (1-4) sniegts atbilstoši 3. pielikuma 2. tabulā iekļautajiem rādītājiem un skaidrojumiem.

Problēmas nozīmīguma kopvērtējums aprēķināts reizinot problēmas mēroga novērtējumā iegūto rezultātu ballēs, problēmas radīto seku novērtējumā iegūto rezultātu ballēs un problēmas pastāvēšanas ilguma novērtējumā iegūto rezultātu ballēs.

Kā norādīts 3. pielikuma 2. tabulā, **problēmu nozīmīguma kopvērtējums ir indikatīvs rādītājs, kas ļauj sarakstīt identificētās problēmas un veidot aptuvenu prioritāšu sarakstu.**

3. pielikuma 2. tabula

(*) Problēmas mērogs – pašvaldību skaits % no kopējā; arī ballēs (1 - 5)	(**) Problēmas radītās iespējamās sekas (sociāli ekonomiskie riski); arī ballēs (1-5)				(***) Ilgtermiņa, vidēja, īstermiņa raksturs; arī ballēs (1 – 4)	(****) Nozīmīguma kopnovērtējums ballēs (1 – 100)
Līdz 20% pašvaldību – 1 balle	Ietekmju daudzpusība				Īstermiņa problēma (līdz 2 gadiem) – 1 balle	Nozīmīguma kopnovērtējums (izteikts ballēs) nav matemātiski eksakts lielums, bet indikatīvi palīdz sarakņēt problēmas, veidojot aptuvenu prioritāšu sarakstu. Analītisko komponentu multiplikatīvas kompozīcijas metode, kas lietota šajā analizē, atbilst risku analizē lietotajai metodei, kā arī sasauca ar ekonometrijā lietotajiem faktoru kompozīcijas modeļiem.
20 – 40% pašvaldību – 2 balles					Vidēji īsa termiņa problēma (3 – 5 gadi) – 2 balles	
40 – 60% pašvaldību – 3 balles	Risku līmenis	Zems	1 balle	2 balles	3 balles	
60 – 80% pašvaldību – 4 balles		Vidējs	2 balles	3 balles	4 balles	
Virs 80% pašvaldību – 5 balles		Augsts	3 balles	4 balles	5 balles	
					Ilgttermiņa problēma (virs 10 gadiem) – 4 balles	

4. pielikums

Pašvaldību plānotās aktivitātes PII jomā (VRAA aptaujas datu apkopojums)

4.pielikuma 1. tabula. Jaunu PII būvniecības projekti

Teritorija		ES struktūrfondu projekti			Citi projekti		
		Projektus skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets	Projektu skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets
Rīgas Reģions	Jūrmala	-	-	-	3	n/a	4 805 400
	Limbažu rajons	-	-	-	-	-	-
	Ogres rajons	1	119	1 919 483	1	250	n/a
	Rīgas pilsēta	-	-	-	1	229	1 662 600
	Rīgas rajons t.sk.	Ādažu novads	-	-	1	152	n/a
		Carnikavas novads	-	-	1	192	195 000
		Mārupes pagasts	-	-	1	250	n/a
		Siguldas novads	1	~ 1 500 000	-	-	-
		Salaspils novads	-	-	1	120	n/a
	Tukuma rajons	1	n/a	n/a	-	-	-
Vidzemes reģions	Alūksnes rajons	-	-	-	1	n/a	2 300 000
	Cēsu rajons	-	-	-	1	252	2 093 773
	Gulbenes rajons	-	-	-	-	-	-
	Madonas rajons	-	-	-	-	-	-
	Valkas rajons	-	-	-	-	-	-
	Valmieras rajons	-	-	-	1	180	3 000 000
Kurzemes reģions	Kuldīgas rajons	-	-	-	-	-	-
	Liepājas pilsēta	-	-	-	1	125	1 385 000
	Liepājas rajons	-	-	-	1	40	n/a
	Saldus rajons	-	-	-	-	-	-
	Talsu rajons	-	-	-	-	-	-
	Ventspils pilsēta	1	154	3 189 683	-	-	-
	Ventspils rajons	-	-	-	-	-	-
Zemgales reģions	Aizkraukles rajons	-	-	-	-	-	-
	Bauskas rajons	-	-	-	-	-	-
	Dobeles rajons	-	-	-	1	250	1 650 000
	Jēkabpils rajons	-	-	-	-	-	-
	Jelgavas pilsēta	1	126	5 000 000	-	-	-
	Jelgavas rajons	-	-	-	-	-	-

Teritorija		ES struktūrfondu projekti			Citi projekti		
		Projektus skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets	Projektu skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets
Latgales reģions	Balvu rajons	-	-	-	-	-	-
	Daugavpils pils.	-	-	-	1	84	n/a
	Daugavpils rajons	-	-	-	-	-	-
	Krāslavas rajons	-	-	-	-	-	-
	Ludzas rajons	-	-	-	-	-	-
	Preiļu rajons	-	-	-	-	-	-
	Rēzeknes pilsēta	1	150	2 728 083	-	-	-
	Rēzeknes rajons	-	-	-	-	-	-

4. pielikuma 2. tabula. Esošo PII infrastruktūras uzlabošanas projekti

Teritorija			ES struktūrfondu projekti			Citi projekti		
			Projektus skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets	Projektu skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets
Rīgas Reģions	Jūrmala		-	-	-	3	n/a	105 000
	Limbažu rajons t.sk.	Ainažu pilsēta	-	-	-	1	n/a	7000
		Alojas pilsēta	-	-	-	1	66	1 010 000
		Salacgrīvas pilsēta	-	-	-	1	n/a	167 000
	Ogres rajons		-	-	-	-	-	-
	Rīgas pilsēta		-	-	-	4	640	7 200 000
	Rīgas rajons t.sk.	Garkalnes novads	-	-	-	1	40	90 000
		Babītes pagasts	-	-	-	1	44	500 000
		Allažu pagasts	-	-	-	1	24	20 000
	Tukuma rajons t.sk.	Kandavas novads	-	-	-	1	72	n/a
		Pūres pagasts	-	-	-	1	20	n/a
Vidzemes reģions	Alūksnes rajons		-	-	-	1	-	60 000
	Cēsu rajons		4	n/a	(ERAF) 722 817	1	40	1 796 041
	Gulbenes rajons t.sk.	Gulbenes pilsēta	3	30	~ 1 000 000	-	-	-
		Litenes pagasts	-	-	-	1	n/a	30 000
	Madonas rajons t.sk.	Madonas pilsēta	-	-	-	2	88	1 448 270
		Cesvaines pilsēta	-	-	-	1	-	14700
	Valkas rajons t.sk.	Valkas pilsēta	1	n/a	212 967	-	-	-
		Strenču pilsēta	-	-	-	1	34	1 573 000
		Smiltenes pilsēta	1	50	232653	-	-	-
	Valmieras rajons t.sk.	Valmieras pilsēta	1	50	1 893 160	3	~ 125	5 140 904
		Mazsalacas pilsēta	-	-	-	1	20	n/a
		Valmieras pagasts	-	-	-	1	10	1000
Kurzemes reģions	Kuldīgas rajons t.sk.	Kuldīgas pilsēta	1	48	1184024	1	120	1 313 337
		Skrundas pilsēta	-	-	-	1	n/a	n/a
		Nīkrāces pagasts	-	-	-	1	6	9000
	Liepājas pilsēta		6	n/a	2 557 039	7	580	5 854 900
	Liepājas rajons	Grobiņas pilsēta	-	-	-	1	80	900 000
		Vērgales pagasts	-	-	-	1	9	25 000
	Saldus rajons		1	88	1 315 435	-	-	-
	Talsu rajons t.sk.	Laucienes pagasts	-	-	-	1	n/a	185 000
		Ģibuļu pagasts	-	-	-	1	88	313 000
		Sabiles novads	-	-	-	1	n/a	30 000
	Ventspils pilsēta		-	-	-	1	16	56 600
	Ventspils rajons		-	-	-	1	26	n/a

Teritorija			ES struktūrfondu projekti			Citi projekti		
			Projektus skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets	Projektu skaits	Jaunradīto vietu skaits	Budžets
Zemgales reģions	Aizkraukles rajons		1	80	671 274	-	-	-
	Bauskas rajons		1	110	780000	1	40	2 000 000
	Dobele rajons		1	112	1909412	1	24	n/a
	Jēkabpils rajons t.sk.	Jēkabpils pilsēta	2	370	2 539 256	1	n/a	256 773
		Kūku pagasts	-	-	-	1	60	150 000
		Variešu pagasts	-	-	-	1	45	33600
	Jelgavas pilsēta		1	126	2 473 870	1	240	1 500 000
	Jelgavas rajons		-	-	-	-	-	-
Latgales reģions	Balvu rajons t.sk.	Balvu pilsēta	1	14	253 495	-	-	-
		Rugāju pagasts	-	-	-	1	n/a	167 773
	Daugavpils pils.		-	-	-	-	-	-
	Daugavpils rajons t.sk.	Naujienas pagasts	1	24	1 606 672	-	-	-
		Demenes pagasts	-	-	-	2	4	380 000
		Sventes pagasts	-	-	-	1	n/a	n/a
	Krāslavas rajons		-	-	-	-	-	-
	Ludzas rajons		-	-	-	1	n/a	390 763
	Preiļu rajons t.sk.	Preiļu novads	-	-	-	1	n/a	430 000
		Pelēču pagasts	-	-	-	1	10	68 000
	Rēzeknes pilsēta		-	-	-	-	-	-
	Rēzeknes rajons t.sk.	Dekšāres pagasts	-	-	-	1	n/a	1500
		Ilzeskalna pagasts	-	-	-	1	n/a	140 000